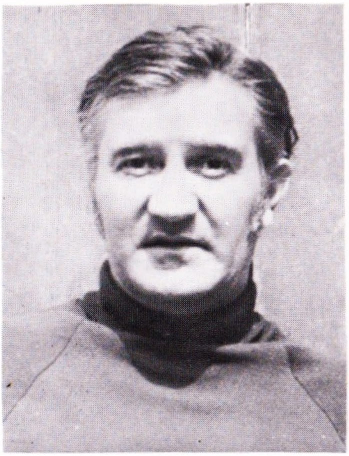
ALEXANDRU IVASIUC

RACUL

TENȚA... COLECȚIA REZISTENȚA... COLECȚIA REZIST

editura Albatros

„RACUL reprezintă pentru mine începutul, poate, a unei etape de creație și tocmai de aceea sinteza temelor, aș spune a sesiilor mele: avatarurile puterii, violența, lupta pentru um tate și, mai ales, pentru om.

Omul viu, concret, omul cu care dai mâna, nu o abstracț acceptată de oricine.

Cititorul poate va vedea, în spatele unui roman exotic, blemele veacului nostru, fără culoare locală, desenate ge tric." (1976)

ALEXANDRU IVAS

ȚA...COLECTIA REZISTENTA...COLECTIA REZI

ISBN 973-24-0238-5

Lei

Coperta de MIRCEA MUNTENESCU

ALEXANDRU IVASIUC

RACUL

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI • 1994

ISBN 973-24-0238-5

I

Don Athanasios tuşi şi toată lumea tăcu. Cînd nu se mai auzi decît zumzetul surd al instalaţiei de aer condiţionat, Don Athanasios începu să vorbească, încet, cu o voce egală, părînd că spune nişte banalităţi sau, cel mult, că dictează obişnuitele dispoziţii de afaceri, înţesate cu cifre şi nume de societăţi naţionale şi internaţionale pe care direct sau indirect le controla.

— Teroarea trebuie să înceapă la noapte, la ora 3 precis. Pentru a avea forţele necesare trupele vor fi consemnate în cazărmi de la ora opt şi ofiţerii superiori vor primi planul de acţiune la ora 1. Atunci vor face împărţirea pe detaşamente mixte, de poliţie şi armată.

— Fiecare detaşament va primi numele şi adresa victimelor.

— Listele vor fi întocmite pînă la ora 7.

Ele vor trebui să cuprindă *neapărat:* pe toţi şefii organizaţiilor de stînga, ai organizaţiilor de studenţi şi tineret. Pe toţi liderii sindicali. Directorii şi redactorii şefi ai ziarelor de stînga. Se va face o listă aparte cu simpatizanţii stîngii dintre intelectuali: profesori, literaţi, artişti, oameni de ştiinţă, medici şi ingineri, în această ordine.

Secretarul general al Partidului Comunist va fi ridicat, însă nu va fi executat. Motivele sînt lesne de înţeles. La momentul potrivit, cedînd presiunilor, va fi eliberat şi lăsat să plece în emigraţie. Ca o mare concesie.

Vor mai fi arestaţi şi executaţi: toţi activiştii de seamă ai stîngii ca şi persoane care s-au manifestat intens, pe plan public. Muncitorii duri sau intransigenţi. Muncitorii care, deşi nu fac parte din vreun partid politic, au influenţă asupra colegilor lor. Sigur că Alvaro are listele lor întocmite din vreme.

— Da, domnule, în mare parte, conform indicaţiilor, spuse spătosul şef al poliţiei, care nota şi el, alături de Miguel.

— Aşa să fie, continuă Don Athanasios şi ochii lui priviră trist şi tulbure, pe deasupra căpeteniilor adunate în jurul mesei ovale. Nu era sigur că listele au fost întocmite *exact,* conform

indicaţiilor sale. Mizantropia sa se accentua cu vîrsta şi nu plecase de la un nivel prea înalt de optimism. Deci continuă să dicteze, parcă puţin mai obosit şi dintr-un buzunar interior scoase o batistă de proastă calitate, cu care-şi şterse o sudoare imaginară.

— Apoi, vor fi ridicaţi şi executaţi 40 de preoţi, aşa-zişi ecumenici. Nu mă îndoiesc că există o listă şi în acest sens.

— Există, spuse şeful poliţiei. Sigur că există! (Simţise neîncrederea lui Don Athanasios şi era întărîtat de ea.) Numai că e mult mai mare. Cuprinde peste 200 de nume. Dar ştim care sînt cei mai periculoşi!

— Toţi sînt la fel de periculoşi. Execuţiile vor avea loc la *întîmplare*. Insist asupra acestui aspect. *La întîmplare*. De asemenea, vor mai fi executate 1.000 de persoane. Dintre care 500 de suspecţi sau susceptibili şi 500 absolut *la întîmplare*, pe cartiere şi circumscripţii.

— Cum adică, îndrăzni să întrebe un domn în vîrstă, cu faţa încadrată cu favoriţi stufoşi şi cărunţi, înfăţişare din alt secol, coborîtă dintr-un tablou al unui strămoş fictiv.

— Pur şi simplu la întîmplare. Cinci sute nu mi se pare o cifră *absolut* convingătoare, însă, pentru această fază mi se pare satisfăcătoare.

Domnul bătrîn, cu faţa pergamentoasă încadrată cu favoriţi stufoşi, albi, insistă:

— Adică oameni absolut nevinovaţi?

Don Athanasios îl privi de data aceasta, cu tristeţe. Se gîndi un moment dacă trebuie să-i răspundă sau nu şi pînă la urmă se hotărî să dea o explicaţie:

— Da. Oameni absolut nevinovaţi. Dealtfel, pentru a vă linişti conştiinţa, stimate, iubite don Fernando, din punct de vedere legal, absolut toţi sînt nevinovaţi. Ori sînteţi împotriva acestui *tip* de măsură în *genere*, şi atunci să ne aşteptăm la ce este mai rău în viitorul apropiat. Ori, dacă sînteţi de acord cu principiul, atunci trebuie dus pînă la capăt. Dar dumneavoastră sînteţi de acord cu principiul şi *aţi insistat*, cu cea mai vehementă tărie, chiar cu cîteva minute înainte că trebuie luate *măsuri drastice*. Deci să le luăm.

— Nu aveam în vedere pe cei nevinovaţi.

Don Athanasios zîmbi palid şi Miguel îşi închipui că marele patron reîntrupează o înţelepciune milenară care se comprimase în capul său ţuguiat, cu fruntea deosebit de înaltă şi îngustă, care amintea de celebra mumie a faraonului Ramses II. Dealtfel, originar din Asia Mică, sîngele său era amestecat şi poate că în vinele sale mai curgea, alături de sîngele grec şi hitit şi a celor din Ur şi Uruk şi a sîngelui turcoman şi o picătură a vechiului

sînge al demnitarilor faraonilor dacă nu chiar al unui faraon. Numai aşa i se explica extrema fineţe, în ciuda tinereţii sale învăluite în necunoscut. Era un „homo novus" şi marea sa avere nu se ştie cum s-a făcut, fiind de domeniul legendelor. Se ştia că fusese muncitor manual la Port Said, proprietar de lupanar la Aden, că pînă la 30 de ani se învîrtise în jurul Mării Roşii şi a Golfului Persic, apoi, cu un capital important, sosise în această ţară caldă şi ospitalieră, cu pămînt roşu, fertil, şi imense teritorii de aken explorate. El reuşise să şteargă cîteva pete albe de pe harta globului, fiind deci în piesa comanditată de el, un factor de seamă al progresului tehnic. Ceea ce pînă la un punct era adevărat.

Don Athanasios se decise să se explice, sau mai exact să explice, cu o pedagogică blîndeţe. Ar fi putut fi, dacă ar fi ales, un institutor model care la o vîrstă onorabilă, pe care o avea acum, ar fi fost pensionat, primind un ceas şi o medalie de aur, agăţată de o panglică multicoloră, felicitat de autorităţile şcolare şi oprit în stradă de nenumăraţii săi foşti elevi care s-ar fi descoperit în faţa lui, indiferent de treapta socială atinsă şi şi-ar fi spus numele întreg, din catalog. Iar Don Athanasios i-ar fi recunoscut şi ar fi spus: „Cum să nu, eşti cutare, din clasa a IV-a. Stăteai în fundul sălii, lîngă geam, alături de Beppo, băiatul acela inteligent, care s-a sinucis". Iar fostul elev ar fi tresărit în inima sa, mirat de prodigioasa memorie a bătrînului dascăl, dar şi de amintirea fostului copil a cărui urmă fără greş era păstrată sub fruntea înaltă, teşită, ca a unui faraon. Don Athanasios însă n-a ales acest drum şi era un institutor ratat. Însă nu ratat din toate punctele de vedere. Din cînd în cînd, totuşi acest talent pierdut reapărea şi înţelepciunea sa avea întotdeauna un caracter elementar şi deci indiscutabil, ca acel al tablei înmulţirii şi al teoremei unghiurilor asemenea, aşa cum se cade adevărurilor cu adevărat profunde. Din instinct pedagogic deci vorbi:

— Don Fernando, nici *unul,* repet, din aceşti oameni nu este nici vinovat. nici nevinovat. Noţiunea însăşi trebuie scoasă din vocabularul veacului nostru. Pentru că atunci ne-am gîndi la indivizi, indivizi responsabili, ceea ce e fals sau şi mai grav, e depăşit. E o noţiune a unui alt veac, cînd se făcea justiţie, pentru că existau reguli.

— Noi însă vom ordona executarea unor indivizi, îndrăzni să spună iar don Fernando.

— Nu. *Cu respectul cuvenit* sînt silit să te contrazic. Moartea lor este singurul lucru care a rămas individual. Însă nu ne priveşte pe noi, ci numai pe ei, vor străbate acest prag, oricum obligatoriu, pe care-l vom grăbi puţin. Însă încolo, noi acţionăm ca un grup împotriva altui grup. „Noi" asupra „lor". Iar acţiunea noastră nu este *justiţie* ci o măsură pre-ven-ti-vă.

Aici Don Athanasios îşi plimbă mîna uscată prin aer, ca şi cum ar fi scris acest cuvînt pe o imaginară tablă.

Scoţînd deci, din vocabularul nostru noţiunea de *individ, răspundere, justiţie,* o vom înlocui cu noţiunea atotcuprinzătoare de *tehnică.* Clar gîndită, obscur resimţită. Operaţia va avea o precizie *in-gi-ne-reas-că.* Însă va aduce şi un element nou, în acord cu *tehnicile* cele mai moderne. Noţiunea de *aleatoriu,* care o va face misterioasă. Noi vom reda lumii, pentru a o putea eficient guverna, ceva din vechiul mister pe care l-a pierdut, *o dată* cu *in-di-vi-du-a-lis-mul* raţionalist, pe care *dumneata,* iubite don Fernando, îl iubeşti atît şi îl aperi. Puterea statului va fi pe deplin arbitrară şi misterioasă. Nimeni nu se va simţi la adăpost, pentru că *adevăratul* criteriu va rămîne, sau va părea ascuns. În realitate, desigur, cu excepţii, vor dispare criteriile. „Signor Alvaro, se adresă el şefului poliţiei care începuse să transpire. Trebuie executaţi chiar vreo cîţiva oameni de-ai noştri. Doi membri ai jockey-clubului, pe care-i vrei dumneata. Un bancher, un jurist notoriu, de centru-dreapta, de pildă, de pildă — pe cel pe care-l vrei dumneata. Mă înţelegeţi: acţiunea va fi *fulgerătoare* insist asupra acestui cuvînt, *fulgerătoare,* eficace, — nimeni din cei vizaţi nu va scăpa. Realizată cu maximum de furie, lăsînd *oarecare* iniţiativă personală executanţilor. Să-şi împlinească şi ei micile lor răfuieli. Aceasta e concesia făcută individualismului dumitale, don Fernando. Mica răfuială personală a unui tînăr locotenent sau bătrîn sergent major. Concesia făcută inconştientului. Dar numai aici; încolo, incertitudinea va învălui pe toţi, în afară de toţi cei cu adevărat vizaţi. Nevinovaţii vor fi asimilaţi vinovaţilor. Un nenorocit împuşcat se va crede că avea legături oculte cu marii capi ai stîngii. Misterul trebuie să-i învăluie şi pe ei, ca şi pe noi. Forţe misterioase se vor lupta şi lupta va plana deasupra oamenilor, a bieţilor oameni. Dar nu mai insist, cred că m-am făcut înţeles".

Don Fernando nu păru convins, însă, îşi lăsă capul în jos, poate nu străin de un sentiment de frică.

— Eşti un mare intelectual, don Athanasios, spuse cu manifestă admiraţie profesorul Carreras, vestitul teoretician şi ziarist, idolul — fost — al tineretului. Eşti într-adevăr mare!

— Profesore, totdeauna m-ai copleşit cu mari complimente, pînă la jenă. Eu nu vorbesc niciodată decît de lucruri *absolut* elementare. Aţi dorit teroarea, s-o punem la punct ca pe o întreprindere eficientă. Atît.

— Mă voi duce acasă şi-mi voi face testamentul, murmură încet bătrînul liberal, don Fernando. Sînt un jurist oarecum notoriu, sînt membru al jockey-clubului şi cine ştie, poate am jignit vreodată sentimentele vreunui sergent din jandarmerie. Sînt

deci *eligibil.*

Aici, don Athanasios îşi permise o mică glumă, apanaj al oamenilor foarte trişti:

— De ce nu. În principiu *toţi* sîntem *eligibili.* Dar, fii fără frică. *Numai* în principiu. În fapt, nu. Cine ar îndrăzni să ucidă pe fratele mai mare al puternicului comandant al forţelor aeriene? Ar fi o nebunie şi ţin la această casă, pe care n-aş vrea-o bombardată sau ocupată de paraşutişti.

Mica glumă descreţi toate frunţile şi buzele crispate se destinseră în vesele surîsuri. Don Fernando *era* fratele mai mare al şefului forţelor aeriene, şi el aici de faţă. Însă un proces îi despărţise de mult şi cei doi fraţi nu-şi vorbeau de două decenii. Cînd unul intra în club, celălalt ieşea. Protecţia fratelui său era o foarte slabă protecţie.

Privirile se întoarseră chiar spre generalul de Rojas y Molinas care nu zîmbea la reuşita glumă a lui Don Athanasios. Ochii săi albaştri care mărturiseau vechimea pur aragoneză a rasei lor, în această cultivată naţiune, erau ca de obicei apoşi, ca şi cum ar fi fost mereu bolnav de un guturai incurabil. Dincolo de pelicula apoasă se putea întîmpla orice, putea trece orice gînd. Zîmbetul pieri de pe toate feţele şi privirile se căutară unele pe altele. Nu toţi prietenii de aici erau totdeauna şi în orice circumstanţă prieteni.

Don Athanasios savura efectul spuselor sale sub o înfăţişare din ce în ce mai tristă, pînă la abstragere. Părea că pluteşte într-o zonă inaccesibilă, deasupra, unde aerul e tare şi pur, şi în azurul nefinit care se deschide în faţă, *totuşi* nu apare nici un miracol. Lumea e la fel de goală, în cer ca şi pe pămînt.

Miguel atinsese acel înalt nivel de satisfacţie care duce la o superioară uitare de sine. El notă cu exactitate planul atît de superb tehnic al lui Don Athanasios, omul care întotdeauna ştia să se întrebe, ca un adevărat fiu al veacului, CUM trebuie făcut un lucru şi ştia să găsească mijloacele cele mai eficiente în vederea unui scop gîndit cu maximă claritate. Gîndirea sa puternică, asemănătoare unei maşini, avea caracteristicile de totdeauna ale adevăratei gîndiri: universalitatea şi necesitatea. Ideile geniale sînt totdeauna simple, tocmai pentru că sînt universale şi necesare. Tehnica terorii îl covîrşi prin frumuseţea ei clară şi prin precizia ei. Nici un cuvînt mare despre drepturile legitime ale străvechilor tradiţii ameninţate de mişcarea protestatară şi nici o vorbă despre libertate şi despre drept. Don Athanasios nu simţea niciodată nevoia justificărilor mitologice, el trăind în lumea pură a esenţelor care pentru el erau mai presus de orice Mijloace, Metode, Tehnică, aşa cum le şade bine ideilor forţă.

Desigur şi spectacolul perplexităţii şi al fricii, chiar a celor-

lalţi care pînă atunci peroraseră despre necesitatea de a se lua măsurile cele mai tari şi mai violente şi-şi manifestară ura faţă de cei ce-i ameninţau, îi dădea lui Miguel nu mici satisfacţii. Ei ceruseră metode radicale şi acum, după ce le-au auzit caracterul inexorabil erau gata să dea înapoi. Vieţile lor, individuale, puteau şi ele să fie puse în pericol, duşmăniile care se ascundeau cu grijă puteau fi dezvăluite de mecanismul superb care-i salva ca grup social. Nu se puteau ridica la înălţimea principiului şi pierduseră de mult, inundată în vorbe frumoase ca şi în traiul moale şi bun dus de generaţii, tăria de oţel a strămoşilor lor conquistadori din care se mîndreau că se trag, oamenii duri care au cucerit, ei, o neînsemnată minoritate călare, un continent întreg şi i-au înrobit populaţia, ridicînd superbe edificii, proprii lor, în locul bătrînelor temple şi cetăţi lăsate în paragină. Liberalul Don Fernando era totuşi sau pretindea, printr-o genealogie falsă, că este urmaşul prin femei al lui Don Vasco Núnez de Balboa, primul castilian care a văzut întinsele ape ale Oceanului Pacific venind dinspre vest şi a împlîntat leii stăpînilor săi pe promontoriul îngust de stîncă luînd în acelaşi timp în stăpînire, în numele regatelor unite ale Castiliei şi Aragonului, şi întinsul azuriu al apelor care înconjurau pămîntul. De sus de pe stîncă, se vedeau ambele oceane, unul străbătut şi unul încă necunoscut dar ducînd la ţinuturi fabuloase. Mîndria lui şi gesturile sale solemne nu erau decît faţadă, deşi ele pot, pe cei mai slabi şi mai puţin lucizi, să-i încînte. Însă alături de el, ţinuţi în lese de cavalerii în zale, stăteau uriaşii dogi cu coamele zbîrlite prin care a putut străbate junglele şi înfrînge rezistenţa populaţiilor Maya, înarmate cu săgeţi şi lănci otrăvite, dedicate unor oribile culte de sacrificii umane. Uriaşii cîini îi depistau cînd se apropiau cu mişcări de feline prin jungla deasă, ca să atace caravana mică de cavaleri cuceritori şi apoi erau sloboziţi asupra lor. Iar prizonierii prinşi erau şi ei daţi pradă cîinilor, ca să insufle spaima şi să se menţină, în acelaşi timp, ferocitatea şi sălbăticia animalelor. Sate întregi au fost incendiate şi locuitorii au fost daţi pradă aceloraşi colţi ascuţiţi, mai ales femeile şi copiii. Iar seara, e drept, după ce se săvîrşeau aceste fapte, un clopoţel subţire de aramă, turnat la Toledo, era sunat de către un călugăr îngust în umeri şi înalt, chemînd oştenii la rugăciune de mulţumire pentru Preacurata Fecioară pe care şi călugărul şi Don Vasco Núnez de Balboa o cinsteau şi chiar o adorau. Figura ei ovală şi palidă din icoana ridicată deasupra capetelor le zîmbea cu blîndeţe şi-i încuraja prin cumplitele încercări ale climei şi ale duşmanilor cu săgeţi şi lănci otrăvite, şi glasurile credincioşilor îngenuncheaţi îngînau după călugăr cuvintele solemne şi sacre care se izbeau pentru prima dată de acoperişul

des al frunzelor de un verde întunecat, care pînă atunci nu fusese izbit decît de cîntările barbare dedicate unor idoli necunoscuţi. Pînă şi uriaşii cîini care stăteau jos, răsuflînd greu cu limbile roz ieşite din boturile umede, tăceau smeriţi la picioarele stăpînilor lor care îi eliberaseră de sarcina mică a lanţurilor de curte şi de păzirea oilor, întorcîndu-i la ferocitatea ancestrală, cînd alergau prin desişuri asemănătoare, îndrăznind să atace orice. Lacrimi de bucurie umbreau ochii albaştri ai lui Don Vasco, amintindu-şi de micul său sat pierdut în ariditățile Castiliei, unde în fiecare seară acelaşi glas subţire de clopoţel făcea pe credincioşi să îngenunche în faţa marii taine ce se săvîrşea zi de zi în întunericul celei mai obscure şi pierdute bisericuţe, dînd tuturor un sens înalt al existenţei lor, pregătindu-i mai tîrziu chiar pentru cele mai teribile fapte cu condiţia să fie A-M-D-G.* De aceea nu avea nici o ezitare şi săvîrşea cu hotărîre ceea ce era de săvîrşit.

Miguel se uită la feţele palide şi puhave ale celor din jurul mesei, pe care se oglindea neînsemnata teamă pentru vieţile lor şi frica de fiecare dintre vecini cu care poate avuseseră un neînsemnat conflict. Însă nu ei, în bicisnicia lor trebuiau salvaţi ci grupul, pentru că desigur, Don Athanasios avea dreptate, acum stăteau faţă în faţă nu oameni ci clase sociale, într-o ultimă şi supremă înfruntare. Miguel era singurul care îi cunoştea pe adversarii ce urmau să fie înfrînţi. Pe cei de seamă dar şi pe cei neînsemnaţi, pe cei activi deja şi organizaţi dar şi pe cei potenţiali, încă amorţiţi în obişnuinţă şi resemnare dar care toţi aveau atît de puţin de pierdut, încît ajungea scînteia unei idei şi atunci ei nu aveau nici o limită şi nici o frică, fiind gata oricînd, de orice sacrificiu, de cel suprem, mai ales de cel suprem. Şi el fusese un om de stînga, făcuse chiar parte dintr-o organizaţie extrem de activă care din nefericire se pierduse din lipsa unui program prea clar. Dar fiecare din tovarăşii săi, din foştii săi tovarăşi, s-ar fi sacrificat oricînd şi fără îndoială că nu s-ar fi gîndit nici măcar o singură clipă că Don Fernando era un om nu numai extrem de bogat, stăpîn al unor întinse haciende şi al minelor din nord de metale rare, pe care doar le împărţise cu marea companie străină ca să obţină creditele necesare modernizării, dar şi un om sensibil şi cultivat, cunoscător mai bun al muzicii gregoriene decît mulţi mari specialişti, jurist şi istoric instruit, colecţionar de cărţi rare care-i veneau, aducîndu-i o undă de bucurie în viaţa sa destul de monotonă, de la cei mai îndepărtaţi anticari şi librari cu legături aproape secrete de confrerie

---

* Ad Majorem Dei Gloriam.

obscură. Nu el personal era vizat și urît ci marea sa avere, moștenită de la asprii săi strămoși și sporită neîncetat prin căsătorii înțelepte, supuse celor mai severe reguli, prin șansa unui bunic ciudat (cu care Don Fernando semăna), căutător la un moment dat aproape ruinat de comori pe întinsele lui pămînturi aproape necultivate pe care jungla reîncepuse să se întindă și să infesteze hacienda cu șerpi veninoși ce-i făceau temători pe culegători să intre în desișuri, preferînd pedepsele nu prea aspre și mai ales nu destul de constante ale vechililor de peoni. Vitele nu creșteau sau dacă reușeau să prindă rod nu dădeau lapte, iar laptele nu era valorificat și se împuțea în putini, maniocul era furat de peoni și porumbul creștea pitic și era mîncat de cai. Hacienda era ipotecată și vechiul manor era mîncat de plantele viguroase care-și făceau loc printre dalele de piatră și le coșcoveau dovedindu-le precaritatea. Casa, cu terasele ei năpădite de verdeață începuse să semene cu ruinele unui vechi templu — ascuns de pădure —, a cărei fiică și era, pentru că înainte de a fi acoperit total de arborii uriași și de liane, pietre din templu au fost smulse și cu ele s-a clădit manorul după stilul caselor maure din Granada. Îmbătrînind, amenințat de aceeași vegetație, el începuse să semene cu templul originar și era din ce în ce mai puțin propice pentru locuit, depărtîndu-se de noua cultură impusă, și luînd forma stranie a locului, ca și cum ar fi fost o răzbunare a pietrelor. Singura salvare era o minune și bunicul lui Don Fernando era un om eminamente pozitiv și ca toți oamenii eminamente pozitivi avea superstițiile pozitivității, care-i accelerau ruina. Însă o minune se întîmplă în clipa cînd o expediție condusă de trei falși arheologi veniți să sape în vechiul templu din junglă, care părea ascuns de peonii ce-i duceau pe seniori în mereu alte locuri îndepărtate, iar falșii arheologi (unul dintre ei avea un interes real pentru vechile monumente, ca unul care trăise multă vreme în aceste zone) erau fericiți de aceste săpături inutile și de tainica conspirație a peonilor metisați care dădeau din cap la orice întrebare, fiind de acord cu totul și continuînd să mestece frunze aromate care le dădeau o înfățișare ciudată pentru că ochii lor întunecați deveneau strălucitori și cu pupilele dilatate și atunci o veselie copleșitoare îi împingea să dea explicații și mai fanteziste, încurcîndu-i pe arheologi în găsirea vechiului templu și silindu-i să facă săpături mereu în alte colțuri ale imensei haciende părăginite. Bunicul lui Don Fernando se pasionă, din lipsă de altceva mai bun, de această frustrantă expediție arheologică și-i întovărășea pretutindeni. Era atît de total de pozitiv încît îi imita și culegea aceleași pietre ca ei, care păreau să dea indicații cu privire la așezarea templului și pînă la urmă unul dintre falșii arheologi (cel ce avea un oarecare in-

teres pentru vechile monumente şi îl considera şi pe bătrîn un asemenea vestigiu şi îi împrumuta ceva din simpatia ce o avea pentru lucrurile cuprinse de o inevitabilă ruină), îi descoperi că ei caută metale rare, wolfram şi tungsden care se găseau se pare în mari cantităţi în aceste locuri, chiar pe hacienda. Era într-o seară tîrzie, de beţie calmă, anglo-saxonă, cînd bătrînul moşier află secretul expediţiei şi beţi se îmbrăţişară tăcut, pe una din terasele părăginite unde se suiseră pe trepte mîncate şi crăpate de ierburi înalte, pline de flori mărunte şi strălucitoare, care făceau pete incerte sub cerul înalt, de sud. Terasa aceea, unde nimeni nu mai călcase de multă vreme îl impresionase pe Mr. Cooper, geolog profesionist şi arheolog amator şi se hotărîse s-o salveze, împreună cu decăzutul său proprietar. Îi ceru în schimbul secretului său un singur lucru, să nu repare niciodată această frumoasă casă, oricîţi bani ar avea în urma folosirii pămîntului său redevenit infinit preţios şi să o lase să se ruineze cu desăvîrşire, mîncată de vegetaţie. Pentru că înţelesese că oricare altul ar veni, de pildă administratorul energic al viitoarelor mine, ori va repara casa, ori o va părăsi, dar nu va locui într-o ruină şi o adevărată ruină trebuie să fie măcar încă un timp locuită. Oricum, Miguel, care se născuse pe aproape, auzise această legendă; bunicul lui don Fernando nu-şi vîndu pămîntul în locul ipotecilor, redeveni bogat dar nu se mută niciodată din vechea casă şi nici n-o repară, şi astfel făcu şi fiul său mai mare, tatăl lui Don Fernando iar acesta din urmă mergea rar de tot în acea bătrînă locuinţă impracticabilă, unde mai trăia acum doar un fel de administrator metis. Miguel ştia că forţele noi nu aveau nimic cu descendentul acelui om ciudat şi nici cu propriile sale ciudăţenii, ci doar cu imensa sa avere — moştenită şi după tată şi după mamă —, pe care o considera nedreaptă. Deci clasele se înfruntau şi nu indivizii şi fără îndoială Don Athanasios avea dreptate cînd vorbea despre tehnică şi nu despre vină sau justiţie, el fiind un conquistador modern care nici măcar nu avea nevoie de subţirele zvon de clopoţei ce vesteau eterna minune săvîrşită în cel mai înalt punct al liturghiei şi nici nu adora fecioara, cu surîs palid şi blînd.

Meditaţia bucuroasă a minţii necesare a lui Miguel a fost întreruptă de vocea lui Don Athanasios care îi lăsase un timp să se teamă de ameninţarea care-i putea privi şi pe ei, dezlănţuită de propriile lor dorinţe, apoi interveni:

— Nu vă fie frică, domnilor. Am vorbit în principiu, desigur. Individualismul, ca teorie, este perimat, şi aici, Don Fernando, nu cred că pot să adaug ceva care să te liniştească. Însă n-am vorbit de persoanele noastre, fizice. Ca indivizi, să zicem, sîntem pierduţi. Ca persoane abia acum vom reuşi să ne organi-

zăm supraviețuirea. Este o distincție asupra căreia nu mai vreau să insist. În orice caz în fața locuinței fiecăruia dintre noi va sta un mic detașament de poliție, ca nu cumva executanții, sau executorii, cum doriți, să facă vreo confuzie regretabilă între individualism și persoane, vreau să spun persoanele noastre.

Miguel simți brusca scădere a tensiunii și ușurarea care în loc să redea distincție figurilor mai înainte umbrite de teamă, le urîți și mai mult, ca și cum siguranța vieții le punea în evidență o lăcomie pînă atunci cu grijă ascunsă. Fără nici o îndoială, puțini au înțeles subtila diferență între individ și persoană, important pentru ei, chiar și pentru subtilul dealtfel apărător al vechilor valori Don Fernando, fiind eliberarea de teamă pentru măruntele lor vieți. Miguel îl privi pe Don Athanasios și ochii lor se întîlniră, bătrînul zîmbind trist, doar din colțul gurii, pentru că înțelegerea lui Miguel nu era în fond atît de importantă. Tînărul nu era decît un secretar de mare încredere, e adevărat, admis în acest consiliu nu numai datorită inteligenței sale, dar și pentru că Don Athanasios avea o oarecare încredere în renegați. Ei erau atît de expuși și nesiguri, încît își puteau permite, dacă se rupeau cu adevărat de trecutul lor și erau superior dotați — astfel încît să nu aibă iluzia că doar s-au înșelat în vechile lor idealuri dar că vor continua să atingă, pe alte căi, aceleași scopuri —, să devină admiratorii tehnicii pure, a mijlocului care se desfășoară cu precizie, dincolo de scopuri.

Astfel, în interiorul conspirației faptei se constituise o altă conspirație, mai subtilă, a înțelegerii, numai cu doi membri, Don Athanasios și secretarul de încredere Miguel, care înțelegeau subtila diferență dintre individ și persoană. Individualitatea tuturor era la fel de desființată prin tehnica superb pusă la punct a terorii care avea să înceapă, pentru că dreptul fusese abolit. Persoanele lor rămîneau în afara primejdiei, pentru că privilegiile lor, deocamdată, erau neștirbite. Însă neatingerea se referea doar la ființa lor fizică și la ce le aparținea, tot ca fapt și nu ca drept. Eternitatea lor intangibilă fusese suprimată.

— Repetă, te rog Miguel, întregul plan, ca să-l mai audă acești domni ce-și vor vedea visul împlinit cu ochii, spuse stins Don Athanasios și se lăsă în scaunul său cu spătar înalt, lăsîndu-și pleoapele pentru o ultimă, supremă concentrare, ca să nu-i fi scăpat cumva vreun detaliu, pentru că perfecțiunea tehnicii constă mai ales în detalii, ideea trebuind să fie oricum de o desăvîrșită simplitate. Capul său uscat ca de mumie, cu nasul acvilin și cu fruntea înaltă teșită, încoronată cu un păr aspru, încărunțit și tuns foarte scurt, acum, cînd stătea cu ochii închiși, aducea un aer misterios de civilizație bătrînă cizelată de vînturile aspre ale Asiei Mici unde de trei mii de ani s-au amestecat

rasele de călăreţi cu propensiune de a construi imperii, odată descălecaţi de pe caii lor mici şi iuţi, cu care cucereau tot ce era în faţa lor şi construiau totul de la început, încă mai păstrînd la aşezarea temeliilor o mînă strînsă de frîul calului. Vechimea rasei nu se golea, prin înmuiere, de forţa ei iniţială, dimpotrivă, ea se întărea ca un schelet calcaros, din ce în ce mai puternic. Ochii acoperiţi de pleoape îl scuteau de impresia neplăcută de viaţă ce poate fi descifrată şi faţa căpătă expresia cea mai potrivită de mască rigidă dominată de os peste care era întinsă o piele nemişcată şi aspră, tensionată ca un burduf de tobă.

Miguel citi încă o dată, încet şi rece, planul aşa cum îl notase fără greş, listele şi categoriile, mijloacele şi timpul exact, pe ore, al începerii şi desfăşurării acţiunii, locul unde avea să se desfăşoare în fiecare fază, culminînd cu marele măcel de pe velodrom (ceva din plăcerea antică a circului intrase ca o veche reminiscenţă în planul atît de modern) ca şi unităţile care urmau să execute sarcinile. Apoi tăcu şi puse hîrtiile pe masă, pe mica lui măsuţă aşezată alături de marea masă ovală a consiliului. În încăpere nu se mai auzea din nou decît zgomotul surd al instalaţiei de aer condiţionat. Don Athanasios rămase mai departe cu ochii închişi şi părea că doarme, ceilalţi aşteptau încuviinţarea finală.

Numai după cîteva minute Don Athanasios îşi ridică încet pleoapele arămii şi spuse:

— E bine. Domnilor, sper că sînteţi de acord şi nu mai aveţi nimic de adăugat.

Tăcerea celorlalţi putea fi desigur luată ca o aprobare. Don Athanasios continuă:

— Deşi, totuşi, am uitat un lucru important. Sau mai exact două lucruri: primul, o proclamaţie, citită la posturile de radio şi televiziune. Scurtă, cuprinzătoare, care să spună totul fără a declara nimic; şi apoi, mai ales, cine să o citească, adică acel care va exercita, sau va părea că exercită puterea. Un om de o cunoscută integritate morală, care se bucură de o mare stimă, atît în ţară cît şi în străinătate, capabil să dea răspunsuri sănătoase şi convingătoare, prin marea sa erudiţie, la eventualele nelămuriri ce s-ar ivi în rîndurile opiniei publice mondiale, a presei şi a guvernelor ţărilor prietene sau a celor care ne pot deveni ulterior prietene, chiar dacă pentru moment vor avea unele ezitări privind metodele noastre, cum este lesne de înţeles. Persoană profund respectabilă care, desigur, va îndeplini, pînă ce condiţiile de ordine şi stabilitate vor permite reînfiinţarea unui regim profund democratic, liberal şi parlamentar, pe care, desigur, cu toţii îl şi dorim şi pe care prin acţiunea noastră l-am apărat ca o adevărată realitate. Pentru că desigur noi dorim o

democrație adevărată, deci bazată pe legi și responsabilă. (Cam așa va suna proclamația.) Deci pînă atunci, cineva, înzestrat cu marile calități pe care le-am enumerat, va trebui să-și asume greaua sarcină a guvernării. Însă chiar persoana sa, nesuspectabilă de ambiții meschine, trebuie să fie o garanție că vom intra doar într-o fază de tranziție, de mai scurtă sau mai lungă durată. Don Athanasios tăcu și ochii lui stinși, a căror ușoară ironie învecinată cu înțelepciunea și gravitatea ei nu era observată decît poate de Miguel, și chiar și el poate că se înșela, priveau neatent parcă fețele tuturor. Mulți ar fi dorit să ocupe înalta funcție în aceeași măsură în care le era frică de ea. Cele două tendințe se anihilau în nemișcare și așteptare. În sfîrșit, comandantul jandarmeriei (care era destul de inteligent ca să se știe exclus prin definiție de la înalta menire de salvator al națiunii, obișnuit de la începutul carierei sale să joace rolul de vioară a doua în ochii publicului cel puțin), înfrînse ezitarea celorlalți, mai eligibili. Statuia sa ecvestră nu urma niciodată să împodobească una din marile piețe centrale ale capitalei și mîna sa larg întinsă peste coroanele copacilor și limita acoperișurilor baroce ale vechilor clădiri, indicînd viitorul aurit și stabil pe care urmau să-l trăiască generațiile viitoare. El nu putea să spere decît o stradă de mărimea a doua sau a treia și un mic bust în curtea școlii de ofițeri de jandarmi, fiind model doar pentru propria sa profesiune. De aceea el vorbi ridicîndu-și umerii lați ca să-și acopere și mai mult gîtul său gros, sugrumat de cravata costumului civil pe care era silit să-l poarte în această ocazie, croit însă astfel încît să nu uite vechiul guler înalt și scrobit al tinereții sale de cadet. Acum și uniforma sa era larg răscroită, confortabilă ca o ținută de tenis, unul din motivele deși acceptate, care-i indicau fără greș inevitabila stricare a lumii și bază, între multe altele, a pesimismului ce nu-l împiedica să lucreze, chiar cu deosebită aplicație și severitate, însă îi lăsa mereu un sentiment de mînie, formă a tristeții stenice.

— Domnilor, spuse el, cu glas puternic. E în afară de orice îndoială că persoana cea mai indicată este însuși Don Athanasios. Inteligența sa strălucită, pe care încă o dată ne-a dovedit-o, și marile relații internaționale care-i fac numele cunoscut în toate capitalele însemnate ale lumii, unde cuvîntul său, aș spune, are acoperire în aur, îl fac cu adevărat demn și nimerit pentru înalta funcție. În plus, noi știm aceasta, este și autorul planului.

Miguel observă cum teama de răspundere după măcel, care se luptase în numeroase suflete, a ieșit biruitoare și toate fețele indicau cea mai deplină aprobare. Însă nici nu trebui să-și întoarcă fața spre Don Athanasios ca să-și dea seama că genera-

lul, în simplitatea sa care continua să confunde formele cu conţinutul încă o dată dovedise profunda neînţelegere şi lipsa de subtilitate. Într-adevăr, Don Athanasios zîmbi înainte de a vorbi şi de data aceasta ironia îi apăru întreagă în glas. Emoţiile sale fiind de obicei rar triste şi niciodată disperate, el n-avea să se lupte decît cu veselia. Atunci, cînd acest sentiment stenic însă totuşi sentiment, se ridica gîlgîitor din pieptul său îngust şi-l sufoca aproape, accentul său desăvîrşit în aproape toate limbile pe care le vorbea era acoperit de cel învăţat în copilărie, modul de frazare al unei limbi neoelene amestecat cu turca şi cu vagi influenţe din kurdă, care dădea glasului inflexiuni ascuţite, dominate de siflante care absorbeau latele B-uri şi scurtau vocalele. Era o deformare a limbii veselă prin sine, pe lîngă întreaga veselie pe care o revela. Cu această voce schimbată vorbi Don Athanasios la propunerea comandantului jandarmeriei:

— Generale, sînt adînc flatat de propunerea dumitale care dovedeşte încă o dată prietenia ce mi-o porţi. Însă, regret că trebuie să ţi-o spun, eu sînt cea mai puţin fericită soluţie, după aceea de a-ţi da dumitale această înaltă însărcinare. Din nefericire, fiecare în domeniul nostru, nu avem decît reputaţia eficienţei. Sîntem definitiv marcaţi de caracterul nostru aş zice tehnic şi de bunele rezultate pe care le obţinem căutîndu-ne judicios mijloacele.

— Don Athanasios, dar dumneata eşti un om cu idei extraordinare. Între noi nu există nici o comparaţie şi cînd spun asta nu înseamnă că eu cumva m-aş subaprecia. Chiar acţiunea noastră o dovedeşte fără greş! — ripostă generalul încă o dată sincer, cum îi şade bine unui excelent soldat care ştie să privească drept în ochiul superiorului, cu încrederea deplină a cinstei sale.

— A, nu. Vezi, de aici vine şi greşeala dumitale. Asta cred că nu ai înţeles pe deplin, în ciuda marii dumitale inteligenţe dovedite de atîtea ori pînă acum. Eu nu sînt *creatorul* acestui plan. Planul a ieşit din analiza stării de fapt, pe care cu toţii aţi făcut-o cu atîta strălucire înainte de a se lua cuvîntul şi din dorinţele dumneavoastră, aici şi de atîtea alte ori exprimate, dorinţe sincere de a îmbunătăţi situaţia, de a îndepărta pericolul anarhiei, care, aşa cum s-a dovedit şi în alte părţi, în loc să uşureze viaţa populaţiei, ştiută de mine, pentru că eu, spre deosebire de domniile voastre, provin din rîndurile acestei oropsite părţi a societăţii, o va îngreuia şi mai mult. Eu nu sînt creatorul, ci numai modestul ordonator al ideilor, năzuinţelor şi dorinţelor dumneavoastră. Ideea este o idee colectivă în care rolul meu este cel mai neînsemnat. Dealtfel chiar interesele mele nu sînt atît de legate ca ale dumneavoastră de această frumoasă

ţară care în tinereţea mea grea mi-a dat o ospitalitate ce mă face să-i port o caldă afecţiune şi o eternă recunoştinţă. De aceea, pe lîngă faptul că ar fi nepotrivit ca un om doar cu reputaţie de tehnician să ocupe un post prea înalt, ar fi şi nedrept.

Don Athanasios tăcu şi veselia sa, care dealtfel în timpul ultimelor două-trei fraze se mai atenuase şi accentul său redevenise normal, chiar cu o undă de perfecţiune care trăda o meticulozitate de profesor de fonetică, inventator secret al unei limbi perfecte care să nu poarte pecetea nici a unui regionalism, nici o istorie, nici o particularitate a mamelor sau a doicilor ce l-au legănat, o limbă perfectă ca un obiect nenăscut trudnic, ci ţîşnit pur de la început, deci veselia şi expresia ei ciudată, lăsară locul gravităţii.

— Domnilor, spuse el, nu putem, cred eu, să prelungim peste măsură şedinţa noastră. Mai sînt atîtea de făcut. Cînd am enumerat calităţile necesare viitorului conducător am făcut o descriere a unei persoane căreia nu i-am omis decît numele. Persoana se află bineînţeles de faţă şi, poate în afară de bunul nostru prieten, generalul, deşi cred că şi el a vrut doar să-mi facă în trecere un compliment, toţi l-aţi recunoscut. Îmi voi face datoria pînă la capăt şi am să-i rostesc şi numele supunîndu-l aprobării dumneavoastră. M-am gîndit desigur, de la bun început la Don Fernando Núnez de Balboa. Preşedintele nostru, care, pe lîngă toate celelalte avantaje de prestigiu, nume, cultură şi binecunoscut liberalism, mai prezintă şi folosul că prin înalta sa cultură umanistă este în stare să aducă o undă de moderaţie tuturor acţiunilor noastre viitoare. După ce, bineînţeles, planul nostru va fi realizat. Sensibilitatea este foarte preţioasă atunci cînd instaurezi o ordine nouă şi temeinică.

Miguel care se gîndise că tocmai Don Fernando este cel vizat, dar nici măcar nu avusese timpul necesar să aprecieze deplina subtilitate a lui Don Athanasios, rămînînd doar la o simplă fază de mare admiraţie, încă fără glas şi inanalizabilă, se uită la Don Fernando. Bucuriile sale din ziua aceea păreau fără sfîrşit. Bătrînul liberal, cel care mai reprezenta vechile valori şi îndrăznise chiar aici şi acum să le apere, singurul care se opusese, e drept, mai ales la excesele planului, însă totuşi îşi ridicase glasul împotriva valului de sînge pregătit de prietenii săi, urma să fie beneficiarul, într-un fel, acoperirea şi justificatorul acestui plan. Şi deşi soluţia aleasă de Don Athanasios era şi o cumplită şi cinică batjocură, ea era în acelaşi timp şi potrivită, perfect raţională, aproape singura posibilă. Miguel simţi că este pe pragul unei adînci descoperiri privind, ceea ce ar fi spus în faza cînd mai era un dedicat om de stînga, *Dialectica* dezvoltării lucrurilor sau cum se determină contradicţiile din interiorul lu-

crurilor, cum se înlănţuie scopurile şi mijloacele, aparenţele şi esenţele. Însă aceste consideraţii abstracte erau umbrite nu de capacitatea sa de a gîndi repede, cît mai ales de spectacolul figurii lui Don Fernando. Acesta devenise la început purpuriu, apoi faţa sa roşie se acoperi de mari pete, cu forme neregulate de o albeaţă bolnăvicioasă. Obrazul său era o hartă, în care mările erau roşii şi continentele albe, ca de gheaţă. Bărbia lui cam scurtă, din cauza vechimii şi nobleţei rasei sale, devenise un moţ gelatinos, care tremurînd îl împiedica să vorbească. Totuşi, reuşi să pronunţe, trunchiat şi curios, nu în limba cultă, ci într-un dialect aproape ţărănesc, de peon metis care în copilărie a bolborosit rugăciuni străvechi într-o limbă pierdută din care n-au rămas decît texte sacre, capabile totuşi să strice puritatea limbii, cîteva fraze întretăiate:

— Nu, nu, Dion Athanasiou. Io, no cred că puot. Nici nu sînt de acord. Şi nicii n-am nicii un fiel de ambiţii.

Don Athanasios îl întrerupse cu un gest scurt:

— Dar, iubite Don Fernando, iubite doctore şi profesore. *Tocmai* dezinteresul dumitale te califică. O imensă putere şi autoritate, în mîna unui ambiţios, ar putea să fie o adevărată calamitate şi, chiar mai grav, ar duce, cine ştie, chiar la o uzurpare. Înaltele dumitale calităţi morale sînt cea mai solidă garanţie. Asta nu numai în ochii ţării şi chiar ai întregii lumi, dar chiar şi ca o măsură de echilibru, necesară nouă, tuturor. Nu dumneata ai vorbit despre excese? Despre faptul că oricare dintre noi, o dată cu unele pasiuni, trecătoare e drept, eliberate, ne-am pune viaţa oricui dintre noi în pericol? Şi cred că ai şi avut perfectă dreptate. Toţi ne-am dat seama, cum s-a şi observat, de adîncimea raţionamentului dumitale. Dar iată, am găsit şi soluţia! Avem nevoie de o solidă garanţie şi o avem în faţa noastră.

— Dar eu, autoritate, de unde? bîigui Don Fernando, încă înspăimîntat şi cu totul neconvins.

— A, nu. Îţi promitem cu toţii că-ţi vom da cea mai desăvîrşită ascultare. Vei fi mandatarul şi conducătorul nostru. Generale, ai îndrăzni să nu asculţi ordinele preşedintelui unui guvern de salvare naţională, dumneata, totdeauna atît de disciplinat, crescut la şcoala disciplinei celei mai severe?

— Eu strigă comandantul jandarmeriei, care avea o foarte proastă părere despre Don Fernando şi-l numise nu o dată, cînd acţiunile sale fuseseră cam aspru cenzurate de el „maimuţă preţioasă", eu? mai adăugă el pe deplin stupefiat de întreaga întorsătură a lucrurilor. Dar nici prin gînd nu mi-ar trece. De fapt, comandantul jandarmeriei era încă o dată, în ciuda aparenţelor, pe deplin sincer. Totul devenise din ceva simplu atît de complicat, încît se hotărîse să asculte, ca atunci cînd îi vorbea

demult, în tinerețea sa de locotenent, un savant medic refugiat din vechiul continent cuprins „de nebunia și dezastrul dezordinii“, imediat după războiul mondial. Un tip, cum mărturisea el, „fenomenal“, care îi vorbea despre un apropiat apocalips față de care cel al sfîntului Ion nu era decît o biată povestire simbolică. Însă concluziile îi conveneau și deși nu înțelegea chiar tot și mai ales limbajul cam greoi, filozofic al învățatului, ceva mai adînc decît rațiunea sa și mai puternic decît el îl făcea să-i dea totdeauna dreptate. Acel om îl hotărîse să păzească „burta moale a ordinii“.

— Nu, spuse însă Don Fernando, revenind la eul său superior și calm de totdeauna. Nu pot primi această însărcinare, din motive de principiu. Don Athanasios, îți mulțumesc pentru cinste, însă este inutil să mai insiști. Hotărîrea mea e luată.

— Dragă, Don Fernando, izbucni aproape jovial Don Athanasios, ridicîndu-și mîinile în sus, îmi permiți să nu te cred, deși îți apreciem modestia. Dar cred că hotărîrea dumitale nu este luată. Sau în orice caz este o cu totul altă hotărîre decît cea pe care ai afirmat-o acum.

— Te îndoiești de seriozitatea mea, Don Athanasios? spuse calm dar hotărît Don Fernando și fața sa din nou făcu niște pete albe de continente, e drept, de data asta mai mici și mai puțin întrerupte de semnele unor mări intens roșii.

— Nu, deloc. Însă cred că uneori, fără să cochetezi, ești prea modest și nu te cunoști îndeajuns. Eu nu vorbesc de cunoașterea adîncă, de ceea ce ne scapă tuturor, de resorturile ascunse ale hotărîrilor noastre. Aici, vai, toți sîntem la fel de neștiutori. Dar dumneata îți uiți chiar propriile planuri, făcute în calma meditație a zilei. Un om, cu inteligența dumitale, s-a gîndit desigur la un plan cuprinzător de reforme și nu o dată a regretat că nu are puterea să-l ducă la capăt sau chiar numai să-l înceapă. Îmi permiți să-ți spun, dacă o echipă a bunului nostru general ar pleca acum la dumneata acasă, sînt sigur că l-ar găsi chiar așternut pe hîrtie. Dumneata, simt eu, ai stofă de mare reformator. Nu ești doar un simplu amator de frumos. Hai, spune, nu-i așa?

Don Fernando de data aceasta se împurpură ca un adolescent și de fapt de visurile lui de adolescent chiar era vorba. Undeva se găseau într-adevăr în arhiva lui secretă, nearătată vreodată cuiva, proiectele sale de tinerețe privind schimbarea societății și transformarea ei rațională, făcută în anii săi de studii în Europa dintre cele două războaie mondiale, cînd cele mai diferite curente coexistau, uneori în luptă, alteori într-un amestec inefabil chiar în mintea aceluiași om. Don Fernando a fost rînd pe rînd un fervent adept al lui Nietzsche, apoi a trecut direct la

Marx şi a frecventat cercuri socialiste şi chiar comuniste, a participat la disputele aprinse asupra revoluţiei şi a fost prieten de cafenea cu un mare pictor, nu chiar străin de aceste conflicte în toate fazele lor, de la care mai păstra, tot în arhiva lui secretă, deşi era vorba de lucruri de mare valoare care-ar fi putut sta cu cinste, alături de alte pînze ilustre, pe pereţii oricăreia dintre vilele sale, cîteva crochiuri făcute noaptea tîrziu la „Les Deux Magots" de către acel mare pictor, natură ardentă şi excesivă, cu o prea scurtă legătură între vorbă şi faptă. Crochiurile acum îngălbenite, pe hîrtie obişnuită adusă de un chelner amator de artă ce le dădea cîte un „Fine" gratis ca să observe cum desenează cel ce urma în curînd să-şi cîştige o faimă mondială prin tablouri care anunţau un genial artist, care însă în acest veac nu se mulţumea cu arta ci vroia participarea la acţiune violentă. Don Fernando, deşi foarte bogat, accepta cafeaua neagră şi coniacul gratuit, vrînd, asemenea prietenului său să pară sărac. El admira desenele în timp ce se făceau, ce-i dădeau un sentiment ciudat de anamneză, dragoste şi vină faţă de feţele aspre de peoni ce ieşeau de sub creionul rapid şi sigur al pictorului, în mijlocul unui decor de civilizaţie ancestrală cu motive geometrice ca de pe ponchourile păstorilor din Anzii Cordilieri. Acele feţe familiare care trecuseră întreaga lui copilărie ca nişte umbre şi se plecau împietrite atunci cînd el trecea călare pe poneiul său favorit, prin arta pictorului deveneau realităţi, cu trăsături individuale şi pregnante însă nu lipsite de ameninţare.

— Uite, Fernando, spunea pictorul, întinzîndu-i cîte un desen cu acele capete aspre şi expresive, devenite feţe de oameni în măsura în care erau şi feţe de zei uitaţi şi fără cult, sclavii tăi care se vor răscula în curînd şi te vor ucide.

Don Fernando, nu liber de teamă, zîmbea însă timid, aşa cum zîmbesc aristocraţii care nu se simt niciodată bine în gălăgia vitală a poporului de rînd şi atunci devin excesiv de politicoşi, pînă la un fel de umilinţă. De obicei nu răspundea ci privea îndelung desenele.

— Îţi dăruiesc pe viitorii tăi executori care acum, încă, robesc pe haciendele tale. Ţine-i şi recunoaşte-i cînd va începe asediul vilei tale şi le vei vedea feţele prin fumul de puşcă.

Întors în mica sa mansardă Don Fernando le urmărea îndelung, apoi citea cărţile fundamentale care vesteau pieirea lui şi se lăsa încredinţat de ele. Pe paginile lor visa să devină şeful unei mari revoluţii care să-l deposedeze şi era gata chiar să moară pentru izbînda ei oricum inevitabilă. Pentru că Don Fernando purta timiditatea şi retractilitatea sa aristocratică numai ca o mască, natura lui adîncă fiind, măcar în acea vreme, ambiţioasă şi atrasă spre marile aventuri. Acea revoluţie, la care

visa, rămînea în mare măsură o stranie aventură spirituală şi foarte personală şi deşi era în stare, acum, să vorbească despre mizeria dar şi măreţia peonilor, ei erau piesele acelei aventuri care îl fascina, aşa cum îl fascinau prietenul său pictorul şi desenele sale. Prietenia lor rămase neştirbită mulţi ani şi Don Fernando plecă după el în ţara lui de baştină, unde acesta, ajuns celebru, îşi începuse veritabila operă de artă, pe uriaşe întinderi de zid, aşa cum îşi dorise întotdeauna, fără să renunţe însă la acţiunea violentă. Iubea şi ura aprins şi se prezenta voluntar să conducă o echipă care urma să lichideze pe un eretic, cu aceeaşi fervoare cu care ar fi participat, cu cîteva secole înainte, la războaiele religioase şi i-ar fi ars pe cei de altă credinţă cu ochii ridicaţi în sus, unde pe cerul înalt, acoperit de fum, s-ar fi desenat figura stranie şi puternică a dumnezeului său ce nu putea să poarte decît un singur chip, cel ales de el, bucurîndu-se de distrugerea celor ce-i doreau alte înfăţişări.

Fernando nu era la curent cu acţiunea prietenului său, strict secretă, deşi locuiau în aceeaşi casă, îl observase doar agitat şi incapabil să-şi îndeplinească marile proiecte. Din ce în ce mai mult, el devenise conştiinţa sa artistică, omul care-l îndemna să lucreze şi-l admira fără rezerve mai ales în arta sa. Însă pictorul nu avea chef de lucru, uneori stătea fără să vorbească zile întregi, în faţa unor pereţi albi, alteori îi acoperea cu fervoare şi apoi în ciuda protestelor lui Fernando care admira tot ce făcea, îi ştergea furios şi dispărea zile şi nopţi de-a rîndul. Alteori primea vizite ciudate în toiul nopţii şi pleca împreună cu vizitatorii săi şi se întorcea tîrziu, într-o stare de excitaţie, cu ochii săi negri strălucind fanatic. Însă Fernando nu reuşea să intre în această nouă intimitate a celui mai bun prieten al său, devenit mult mai misterios în viaţa sa decît în marea forţă a artei sale. Pînă ce într-o noapte s-a întors şi a bătut în uşa camerei lui Don Fernando şi apoi s-a sprijinit în prag, palid şi pătat de sînge, cu faţa arsă. Fernando a sărit din pat speriat şi l-a întrebat ce s-a întîmplat, cine l-a rănit şi dacă e nevoie să cheme urgent un medic. Pictorul n-a răspuns, rămînînd sprijinit de uşorul uşii, apoi a început să plîngă, scuturîndu-şi umerii săi puternici. În prietenia lor, datorită forţei pictorului, în opoziţie cu delicateţea, fie ea şi numai aparentă a lui Fernando, era ceva din legătura dintre un bărbat şi o femeie, de la începutul fiecărei dragoste, cînd dăinuie în atmosferă ceva neclar, plăcut şi ameninţător în acelaşi timp, care apoi se concentrează în pasiune şi-şi capătă forma ei adevărată. De aceea Fernando era impresionat de lacrimile prietenului său, pe care niciodată nu l-ar fi bănuit capabil să plîngă şi avu pentru el o duioşie aproape maternă. Îl luă de umeri, uşor, şi-l aduse lîngă el, pe

pat şi nu-l întrebă nimic, lăsîndu-l să plîngă, cercetîndu-i doar rănile care erau superficiale şi nepericuloase, fără să-l întrebe nimic. Simţea doar, pe lîngă duioşie, o ciudată tristeţe, necunoscută pînă atunci, care avea o legătură cu slăbiciunea şi fragilitatea tuturor oamenilor, a celor puternici uneori mai puternică decît a celor slabi, pentru că numai cei puternici pot să fie cu adevărat friabili şi sînt capabili de nimicire. Timp de jumătate de oră nu vorbiră nimic, pînă ce pictorul, în sfîrşit, liniştindu-se puţin, putu să vorbească.

— N-am reuşit, spuse el. Mi-a scăpat, şi ochii i se umplură iarăşi de lacrimi.

— Ce n-ai reuşit? întrebă Don Fernando, cu glasul moale cu care te-ai adresa unui copil.

— Să-l ucid, răspunse pictorul. Să-l ucid pe diavol, şi rosti numele arhiereticului, al ultratrădătorului odios care pentru pictor era chiar întruchiparea diavolului, nu răspîndit difuz şi perfid în lume, ci avînd nume şi locuind în chiar oraşul acela, într-o casă păzită zi şi noapte de adepţii săi credincioşi. Dezbaterea economică şi politică privind soarta revoluţiei, şi prin ea drumul viitor al omenirii, devenise de mult o maniheistă luptă între principiul binelui şi al răului, iar adversarii intraseră în demonologie. Natura pictorului îl predispunea pentru asemenea reprezentări concrete şi plastice şi era mai sensibilă la zugrăvirea răului absolut decît la demonstraţia erorii. De aceea se înrolase în detaşamentul care trebuia să-l execute pe eretic şi nu reuşise să-l suprime. Plînsul său era un plîns de frustrare a unei năzuinţi profunde şi într-o mare măsură infantilă.

Don Fernando se tulbură şi cu greu reuşi să articuleze:

— Eşti amestecat într-un asasinat?

Pictorul spuse:

— E necesar. Pînă ce acest om nu va muri, nu vom putea avea linişte! Ai citit de ce fapte groaznice a fost în stare, el şi ai lui, tulburînd atîtea minţi strălucite, care la început au condus revoluţia şi apoi au fost, încetul cu încetul, duse pe căi greşite, pînă ce au ajuns la trădare, asasinat şi subversiune. Însă n-am reuşit şi nu m-am ridicat pînă la încrederea tovarăşilor mei!

Don Fernando găsi prilejul să-şi manifeste o îndoială veche, pe care n-o discutase pînă atunci cu prietenul său.

— Şi dacă, spuse el, ceea ce s-a afirmat nu este adevărat?

— Dar au mărturisit totul, ştii doar.

— Ce-au mărturisit, adesea pare incredibil. Poate au fost constrînşi.

— Nu, spuse pictorul. M-am gîndit şi eu la asta. Dacă n-ar fi fost trădători ar fi rezistat, pentru că noi îi ştiam ca eroi şi pe vremea cînd erau cinstiţi au rezistat la presiunile duşmanului.

Au mărturisit, chiar dacă au fost supuşi la unele presiuni, pentru că erau vinovaţi şi îşi pierduseră eroismul şi chipul de om.

Don Fernando tăcu, nemaigăsind argumente. Simţea că în viziunea prietenului său e vorba nu de lupta şi de puterea de rezistenţă a unor oameni, ci de o înfruntare între eroi mitologici, capabili de maximum bine şi de maximum rău, că înfruntarea are loc în cer mai degrabă decît pe pămînt. Şi îl iubi, în acea clipă, mai mult decît oricînd înainte, deşi se întorcea, înfrînt şi plin de ciudă, de la o tentativă de asasinat neizbutită. Însă îl iubi fără admiraţie, ca pe un copil şi dragostea aceasta era menită să-i submineze prietenia, încet, dar sigur. Pictorul devenise puţin copilul său monstruos şi irecuperabil, iar monstruozitatea nu era străină de geniul său.

— Acum trebuie să dispar, spuse pictorul. Mă va căuta poliţia, desigur. Şi voi fi prea suspectat ca să-mi pot duce misiunea la bun sfîrşit. Pentru mine, ratarea este definitivă. Tu nu înţelegi asta, n-ai rupt încă legăturile cu clasa ta. În faţa acţiunii hotărîte, te retragi în dosul unor pseudovalori.

— Poate, spuse Don Fernando. Poate că ai dreptate. Nu cred că aş putea ucide cu sînge rece un om.

— Dar cine-ţi vorbeşte de sînge rece. Mînia şi ura fierb în mine şi nu regret, cum ţi-am spus, decît faptul că n-am reuşit să-mi îndeplinesc misiunea. Şi apoi *acela* nu este un om. E o fiară. O fiară cu chip de om. Ore întregi, în ultimele zile, m-am uitat la fotografiile lui. Am văzut pe mutra lui scîrboasă chipul vulpii, şiretenia ei diabolică zadarnic ascunsă de ochelari. Ai observat vreodată privirea lui, întocmai ca a unui diavol? Nici nu-mi trebuie nici un argument, ajunge să-i văd faţa. Şi faţa asta i-o cunosc pînă la ultimul amănunt şi din ea izvorăşte răul, pe care eu nu pot să-l văd ca şi cum ar fi un lichid care se scurge şi împute lumea. E masca unui om doar, nu un om.

Don Fernando îşi aduse aminte de discuţiile avute, nopţi întregi la Paris cu marele său prieten, deasupra cărţilor care-i iniţiau în materialismul dialectic dar nu-i spuse acum, în această noapte că între demonologie şi materialism există o prăpastie. Ar fi fost cu desăvîrşire inutil şi apoi poate nici nu era vorba de ideologie aici şi nici de confruntare ideologică ci de pasiunea care-i cuprinde pe toţi cei ce trăiesc o filozofie. Or, a o trăi înseamnă a o integra afectiv tuturor străvechilor structuri care izbucneau cu atîta forţă, legate de puternicul său instinct justiţiar în pînzele imense ale prietenului său.

Nu necesitatea raţională ci răzbunarea strămoşilor săi se proiecta peste întreaga lui viaţă, acei strămoşi ai căror urmaşi puri pictorul îi văzuse muncind din greu pe întinsele pămînturi care nu le aparţineau şi pe care Don Fernando îi zărise doar ca

nişte umbre pe întinsele haciende ale părinţilor săi şi nu-i observase cu adevărat decît pe crochiurile făcute pe colţul mesei de la cafenea, cînd îl fascinaseră prin întreaga lor realitate dar poate nu-i iubise cu adevărat. Urmaşii acelor oameni pe care strămoşul său Vasco Núnez de Balboa îi dăduse pradă cîinilor săi uriaşi aduşi din Andaluzia, pe galerele mînate de sclavi. Din dragoste pentru prietenul său, încercă chiar în acea noapte să-şi aducă aminte de scene văzute pe haciende, care-l obsedau pe acesta, femei cu feţe ciudate care-şi ţineau în braţe, cu resemnare dar şi cu un fel de nebună speranţă copiii morţi de foame pe care-i presau la sîn, ca să le redea viaţa. Însă sentimentul său rămase plastic, erau doar vedenii şi era făcut mai palid de ideea crimei pe care prietenul său tocmai încercase să o comită. Desigur, văzuse şi el în copilărie crime, represiuni sîngeroase, cînd odată se răsculaseră peonii şi bunica sa chemase jandarmii care au umplut crengile unui mare copac, ce se întindea răsucit în apropierea vilei, cu trupurile celor spînzuraţi. Iar bătrîna doamnă ceruse să fie ridicaţi de acolo numai pentru că stîrvurile lor puteau să răspîndească molime, nu pentru că spectacolul ar fi îngrozit-o. Era desigur o scuză a prietenului său crescut în marea tradiţie a răscoalelor ţărăneşti ale lui Pancho Villa. Însă ce-l speria nu era justiţia ci pasiunea justiţiară care depăşea marginile realului şi se înfunda în fantastic. Revoluţia, în mintea pictorului, lua formele tortuoase şi ciudate ale propriei sale arte.

Pictorul a fugit să se ascundă undeva, încă în acea noapte şi a doua zi Don Fernando (devenise în mare măsură deja *Don* Fernando) după ce citi ziarele unde era pe larg povestită tentativa de asasinat şi numele prietenului său era pomenit, se închise în casă şi stătu cu jaluzelele trase. Cînd venise poliţia spuse doar că nu l-a văzut pe pictor de cîteva zile şi dădu o declaraţie în acest sens. Semnă, tot într-o stare de toropeală, că a luat la cunoştinţă de ordinul de expulzare din ţară şi cumpără un bilet de avion plecînd acasă. În aparatul care-l purta deasupra munţilor şi a imenselor desişuri verzi, apoi deasupra mării, ieşi puţin din starea sa de toropeală şi aspiră cu toată forţa de care mai era capabil priveliştea variată şi imensă a pămîntului şi a apelor văzute de la o mare înălţime. Alternanţa culorilor şi unirea detaliilor păreau că-l însănătoşesc, distanţele îl reconfortau. Apoi, retras pe una din haciende (unde evită să privească argaţii la lucru) compuse într-o noapte planul unei reforme utopice, fiind raţionale, a societăţii, despre care îi vorbise acum, zîmbind cu gravitate Don Athanasios.

Desigur, legătura sa cu pictorul (pe care nu-l mai văzuse pînă ce acesta muri încărcat de glorie şi onoruri două decenii

mai tîrziu), ca şi actul său de expulzare, erau cunoscute poliţiei secrete şi deci şi lui Don Athanasios. Suspiciunea dispăruse demult, întrucît trăise retras, nepărăsindu-şi vila vreme de aproape cinci ani, şi nu primi nici o vizită. Apoi intrase în viaţa publică manifestîndu-se ca un liberal luminat şi tolerant şi ca un excelent jurist, în ciuda marii sale averi. Însă existenţa planului utopico-raţionalist de reformă o credea un secret al său, aproape ruşinos, de aceea se colorase roz, ca o nubilă în faţa căreia se povestesc lucruri despre care de obicei nu se vorbeşte în societatea oamenilor civilizaţi. Dezvăluirea planului (desigur, atunci fusese spionat îndeaproape, asta era explicaţia) i se păru o necuviinţă a lui Don Athanasios. De aceea, după primul val de ruşine, se mînie.

— Da, spuse el, ridicînd capul cu mîndrie. Am făcut în tinereţea mea asemenea proiecte care nu au valoare practică mai mare decît Republica lui Platon, numai că desigur că au o infinit mai mică valoare teoretică şi literară. De fapt sînt totuşi nişte încercări literare şi, iartă-mă, Don Athanasios, discuţia noastră de aici este foarte departe de literatură. Mai ales de o literatură utopică. E mai degrabă de un realism tăios. Nu văd ce legătură are cu generoasa ofertă pe care mi-o faceţi. Mai ales că sensul planului pe care dumneavoastră l-aţi *ordonat* nu cred că priveşte reforme.

Don Athanasios îşi ascunse un zîmbet, apoi vorbi:

— Te înşeli stimate, Don Fernando. Noi dorim reforme, numai că vrem să le facem noi şi cu întreaga răceală. A schimba lumea este o treabă mult prea serioasă ca să fie dată în grija pasiunilor. Dumneavoastră ştiţi aceasta. Dealtfel, aproape vă şi citez, după o frază din jurnalul dumneavoastră intim, ţinut în timpul recluziunii voluntare de acum treizeci de ani.

Don Fernando roşi din nou şi observă curiozitatea celorlalţi dar şi teama lor. Fiecare ştia ceva, chiar şi Miguel auzise despre unele aventuri de tinereţe ale lui Don Fernando Núnez de Balboa, dar ele de mult nu mai erau realităţi, ci legende care făceau picanteria cîte unui personaj mai insolit din buna şi înalta societate. Şi dintr-o dată, aceste legende, sau măcar această legendă, devenise pură realitate, fiind folosită să silească decizia unui om. Cunoştinţele lui Don Athanasios despre lume erau ameninţătoare şi fiecare se întreba ce ştie şi despre el marele şi eficientul tehnician. Miguel îşi aminti de mirosul cearceafurilor hotelului de la malul mării, unde se retrăgea uneori cu Dona Isabela, soţia patronului său şi fu mai convins decît oricînd că soţul ştie exact, nu numai din întîmplare, dar chiar şi de ura nestinsă a femeii aceleia voinică şi voluptuoasă care-i povestise amantului său, în timpul unei nopţi, e drept, pe plaja întinsă şi

pustie a oceanului, cîteva dintre secretele lui Don Athanasios. Gîndul acestor secrete deţinute de el îl cutremură pentru prima dată în această zi, în care nu gustase decît marile bucurii ce sînt oferite de contemplarea unei mari inteligenţe. Miguel se gîndi că poate viitorul, cu tehnicile sale bine puse la punct, va însemna o lume transparentă văzută dintr-un pol, acolo unde el se afla şi dorea să rămînă, şi opacă din celălalt pol, al neştiutorilor, al celor care nu vor afla niciodată misterele care determină deciziile, gîndurile polului cunoscător care nu numai că va şti şi va deţine monopolul cunoaşterii, dar îşi va desăvîrşi şi o superioară tehnică a misterului ce-i va permite să cunoască mai multe. Frica sa deci că Don Athanasios desigur ştie totul despre el, *şi* despre ea, dar deocamdată, din motive mai greu de înţeles prin definiţie nu se foloseşte de ştiinţa sa, fu acoperită de o nouă bucurie. El se afla aici, în locul unde se hotăra ceea ce nimeni, în afară de cei prezenţi nu ştie şi exact nu va şti niciodată, deşi toţi vor suporta stările de lucruri născute aici. Perspectiva unei lumi aflate jos, orbecăind neştiutoare *în timp* ce i se hotăra soarta, redevenită chiar destin, moira, aşa cum o concepeau vechii greci, oarbă pentru cei ce-o îndurau, îi dădu o imensă bucurie şi un sentiment de putere.

În timp ce era copleşit de această mîndră bucurie, auzi vocea lui Don Athanasios, binevoitoare ca atunci cînd discuta cele mai mărunte chestiuni domestice:

— Haide, iubite, Don Fernando. Nu ne face greutăţi. Oricum, nu avem pe cineva mai bun decît pe dumneata. Deci trebuie să accepţi. Apoi, la timpul cuvenit vom vorbi şi despre reformele dumitale.

Don Fernando însă insistă:

— Vă spun, acele proiecte despre care vorbiţi nu sînt decît nişte simple idei literare. Făcute din motivele care duc de obicei la scrierea literaturii, ca o compensaţie a ceea ce ai pierdut.

Aici vocea sa avu o intonaţie gravă şi pierdută. Nopţile de atunci, cînd febril scria planul utopic, erau dominate de figura prietenului său, pictorul, de forţa sa plastică şi fiecare cuvînt încerca să-l desfiinţeze, subţiind realitatea ca şi cum ar fi fost văzută din avion (începutul terapiei sale, al distanţei şi al luptei cu detaliul), înlocuind energia fiecărei trăsături de penel prin subţirimea uscată a cuvîntului şi rigoarea bine circumscrisă a conceptului. Utopia era cu desăvîrşire raţională, cum numai o adîncă tulburare poate s-o nască.

— Foarte bine, Don Fernando, foarte bine. Eu nu sînt decît un modest tehnician, precum ştii, cu foarte puţine cunoştinţe literare. Însă cred că însărcinarea dumitale este foarte aproape de literatură. Este şi trebuie să fie o formă a literaturii, poate cea

mai înaltă. Noi vom da acestei activităţi demnitatea maximă.

— Ca să acopere cîteva mii de asasinate!

— Nu, ca să le modereze. Orice justificare e o moderaţie. Dealtfel în ciuda vederilor dumitale, mai puţin conservatoare decît ale acestor prieteni ai noştri, de aceea ai şi fost invitat aici. Bănuiam că te vei opune, e drept, mai ales la excese. Acum poţi să le moderezi, nu prin vorbe ci prin fapte.

— Îmi repugnă violenţa, spuse Don Fernando, gînditor.

— Nici n-o vei comite!

— Însă o ştiu.

Don Athanasios îşi lăsă iar în jos pleoapele grele, dar nu de tot. Ochii săi rămaseră ca două fante prin care se strecura lumina, o lumină tulbure şi adîncă, venind din cunoaştere.

— Ştii deja, Don Fernando, destul de multe despre violenţă. Iar acum ai aflat mai mult. Şi nu poţi să faci nimic împotriva ei, decît temperînd-o din interiorul cercului ei. Ce altă cale ai?

— Să mă ţin departe de ea, aşa cum am şi procedat în ultimii treizeci de ani. Printre cărţile mele favorite, în mijlocul tablourilor mele.

Don Athanasios zîmbi şi zîmbetul său se reflectă mai mult în străpungerea luminii printre pleoapele strînse decît în mişcarea buzelor sale deosebit de pline şi senzuale pentru un om atît de stăpînit de o gîndire precisă ca o perfectă maşină.

— Cărţile dumitale! Ştiu, frumoasele dumitale cărţi, care aproape toate, mai ales autorii dumitale preferaţi, anticii istorici, nu vorbesc decît despre violenţe. Te încîntă cadenţa lor şi nu vrei să faci din viaţa dumitale o cadenţă, care să drapeze lumea. Haide, Don Fernando, n-avem timp să descifrăm aici, în faţa acestei distinse companii, cazuistica, toate contradicţiile dumitale. Ştii şi de ce *trebuie* să accepţi.

Spunînd aceasta, Don Athanasios îşi deschise larg ochii şi privirea sa binevoitoare, întovărăşită de un zîmbet larg şi deschis, ca a celui mai sincer dintre oameni, învălui cu farmec întreaga adunare. Toţi cei prezenţi, ca la un semn, vestind sfîrşitul luptei, izbucniră în aplauze frenetice. Don Athanasios îşi lovi şi el palmele uscate, aproape scheletice şi apoi se ridică şi îl sărută pe Don Fernando pe amîndoi obrajii.

— Îţi mulţumesc, dragă prietene, spuse el, apucîndu-l apoi de umeri, îţi mulţumesc pentru sacrificiul pe care-l faci în numele binelui public. Ştiu cît ţi-a fost de preţioasă liniştea, însă vremurile te cheamă, ca să trăieşti în miezul lor aprins. Sau poate în miezul lor rece.

Buzele lui Don Athanasios se lipiseră, groase şi umede, de faţa palidă a noului şef al guvernului, ca nişte ventuze. Mîinile sale descărnate, cu degete brune, subţiri, terminate cu unghii

prelungi, de o mare fineţe, apucaseră cu hotărîre umerii înguşti şi slăbănogi ai lui Don Fernando care încăpeau perfect în podul palmelor lui Don Athanasios. Miguel observă cum toţi oamenii din jurul mesei, printre care nu se găseau puţini ambiţioşi şi chiar adversari ai lui Don Fernando, păreau şi chiar erau sinceri entuziaşti de alegerea aceasta în fond atît de neaşteptată şi chiar aplaudau frenetic, cu feţele atît de fine, sau dimpotrivă, prea late şi prea lacome, cu bărbii masive de insecte devoratoare şi cu frunţi bombate nefilosofic, născute pentru calcule directe şi brutale, iluminate acum de o reală fericire. Cabinetul de lucru, cu masa sa ovală, unde se vînturaseră griji şi se luaseră numai cu foarte puţin timp înainte măsuri de o deosebită şi sîngeroasă duritate, se transformase într-o scenă deschisă, festivă, iar oamenii serioşi şi de acţiune, cei mai puternici aproape din această ţară, erau ca nişte copii fericiţi, bucurîndu-se de un solemn moment, plin de înălţare, menit să rămînă neşters în minţile tuturor ca o clipă cu adevărat memorabilă.

Miguel, scăpat din cercul entuziasmului general, privi lacom faţa şi trupul pipernicit al lui Don Fernando şi observă cum i se înmoaie resorturile interioare şi voinţa sa se curmă, înfrîntă nu numai din exterior, de mîinile slabe şi prea puternice ale lui Don Athanasios, care-i strîngeau umerii, dar şi din interior, ca şi cum vechi amintiri ar fi spart subţirea pojghiţă a convingerilor sale şi în sfîrşit i-ar fi mînat viaţa spre adevăratul ei făgaş. „Literatura a început", se gîndi Miguel, observînd scena festivă a investiturii şi pînă la urmă, învins cu desăvîrşire, Don Fernando zîmbi timid, aşa cum trebuie să fi zîmbit un lung şir de regi, aruncaţi la înălţime de forţe mai puternice decît ei, înmănunchiate în puterea baronilor, chiar dacă viaţa lor ducea fără greş spre hrubele şi celulele turnului Londrei şi ale altor turnuri unde bicisnicii încovoiaţi de putere sfîrşeau.

Miguel îşi închipui, poate telepatic, că în mintea copleşită a lui Don Fernando, trebuie să se deseneze acum zidurile inundate de vegetaţie ale haciendei sale strămoşeşti, cu largile ei terase mîncate de liane, semănînd acum cu templele ascunse în junglă de unde fuseseră smulse pietrele de către strămoşii săi viguroşi, veniţi pe galere, unde miroseau caii şi cîinii uriaşi de Andaluzia, cu burta subţiată de trecerea Oceanului, hrăniţi cu economie cu hălci de carne sărată. Carnea oamenilor se spune că are gust sărat. Prin vastele încăperi aurite ale vilei în paragină îşi trecuse paşii, în nopţi de insomnie şi de gîndire voit subţiată, hrănită din nehotărîrea de a alege în acest veac de alegeri cumplite, Don Fernando care urma să fie înscăunat ca un rege bufon după sîngeroasa noapte care se pregătea. De aceea zîmbetul său firav, de-abia mijit copilăreşte pe buze, avea cunoscuta tris-

teţe a saltimbancilor care se demachiază în cabine de scînduri, după ce reprezentaţia s-a sfîrşit. „O, voi, moderaţilor, se gîndi în bucuria sa de cunoaştere, grandilocvent, Miguel. Exclamaţia interioară îi acoperi întregul gînd, fără rest şi începu şi el să aplaude şi să zîmbească, tot plin de fericire, însă de un alt fel de fericire, mult mai amară, însă credea el, mai stenică.

— Domnilor, puse capăt fericirii şi entuziasmului Don Athanasios, reaşezîndu-se la locul său, iată treaba noastră isprăvită. Acum a sosit momentul să ne despărţim şi cei însărcinaţi cu execuţia operaţiei trebuie să înceapă pregătirile efective. Nu cred că mai trebuie să adaug că e necesară nu numai discreţia, dar şi cea mai precisă desfăşurare în timp a dezvăluirii însărcinărilor pentru eşaloanele de execuţie. Nici o clipă mai tîrziu, nici o clipă mai devreme. Timpul riguros respectat este cea mai solidă garanţie împotriva neprevăzutului. Don Fernando, poate e mai bine să te odihneşti. E ultima dumitale noapte de odihnă. Un somn bun îţi va reda strălucirea obişnuită.

Musafirii plecară cu discreţie, la scurte intervale, şi din cabinet se auzeau limuzinele fîşîind pe prundişul aleilor parcului. La sfîrşit nu rămaseră decît Don Athanasios şi Miguel. Don Athanasios se aşeză în scaunul cu spătar înalt, în care stătuse tot timpul şi îşi împreună mîinile osoase, închizîndu-şi din nou ochii. Era atît de adîncit în meditaţia sa solitară, încît Miguel nu îndrăzni să facă nici o mişcare, rămînînd şi el înţepenit, la măsuţa mică de secretar, observîndu-l aproape cu sfială. Patronul respira egal, părînd că doarme, şi nici un muşchi nu i se mişca pe faţă. Pleoapele subţiri şi încreţite nu lăsau să se vadă nici o mişcare a globilor săi oculari, adînc pierduţi în orbite, buza de jos îi căzuse parcă fără vlagă. Era un om obosit care îmbătrînise uscîndu-se treptat, şi Miguel constată cît îi este de mic capul, chiar pentru corpul său destul de mărunt şi îşi aminti de obiceiurile unor triburi îndepărtate care usucă încet, la fum, capetele adversarilor ucişi, ca să-i poată păstra ca brelocuri sau atîrna la streaşina colibelor ca să arate trecătorilor cît de puternici au fost. Don Athanasios se afumase din interior, pentru că nimeni pînă acum nu-l învinsese şi probabil ca urma să moară nerăpus de nici o forţă din afară, ci doar de focul puternicei sale gîndiri axată pe metodă.

Doar după o vreme, cu o voce moale şi egală, vorbi, fără să deschidă ochii:

— Du-te, Miguel! Eşti liber pînă la noapte cînd te rog să mergi la comandament, ca să nu se întîmple vreo prostie. Prietenii noştri sînt sanguinari şi nu inteligenţa e forţa lor de seamă. Dacă observi vreo eroare, te rog să mă anunţi.

— Da, domnule, spuse Miguel, ridicîndu-se şi înclinîndu-se

în fața patronului ce părea din nou adormit sau orb. Ca să nu-l deranjeze se mişcă, ocolind marea masă ovală, în vîrful picioarelor şi se bucură de grosimea covorului care-l împiedica să facă şi cel mai uşor zgomot. Împinse uşa cu deosebită grijă, de-abia apăsînd pe clanța masivă şi se strecură prin spațiul exact necesar trupului său. Uşa se închise în spatele său fără zgomot şi după ce mai parcurse, tot în vîrful picioarelor, două încăperi destul de întunecoase datorită voletelor trase, ieşi afară, în lumina strălucitoare a soarelui care-şi revărsa razele peste marele patio central. Havuzul din mijloc îşi rostogolea apa abundent şi muzical, dînd un sentiment de paşnică depărtare, păsări mari, ornamentale, ale acestui loc cald sau aduse din țări îndepărtate, stăteau încremenite pe dalele de piatră, vegetația suitoare înverzea zidurile albe şi îndulcea lumina prea aspră a amiezii.

II

Miguel se aşeză pe una din băncile de piatră şi-şi sprijini braţul de o gheară de leu care o mărginea, mîna sa se mulă exact pe liniile ei armonioase. Excitaţiile zilei şi lumina bruscă a soarelui îl moleşiră pentru o clipă şi închise ochii exact ca şi patronul său, lăsîndu-se moale pe speteaza de piatră a băncii. Cîteva minute, stînd aşa cu ochii închişi (însă din cauza soarelui nu era învăluit în obscuritate ci doar într-o lumină roşie care i se strecura prin pleoape), asculta scurgerea paşnică a apei din havuz şi doar din cînd în cînd zgomotul ciudat pe care-l făcea o pasăre ciugulindu-şi penele strălucitoare. Mai mult decît ritmicitatea muzicală a apei, mai ales acest din urmă zgomot nearanjat, făcut din neştiinţa unui multimilenar reflex, păru că-l linişteşte şi se simţi cu adevărat bine, într-un fel de somnolenţă, un timp subiectiv lung, greu de determinat. O imagine fără sens, nu o amintire, i se înfiripă mai întîi paşnic în minte. Era uriaşul templu din mijlocul junglei, nu departe de locul său de naştere, văzut de prea puţini sau de nimeni, despre care circulau doar legende, mai ales printre albii săraci şi printre peoni, auzite de el în copilărie de la doica sa metisă care şi după ce nu-l mai alăptă avu pentru el o grijă maternă. Stînd chircită în poziţia atît de familiară a indigenilor şi fumînd dintr-o lulea scurtă de lut roşu ars (obicei neplăcut pentru mirosul stăpînilor ei dar de care nimeni şi nimic nu reuşise s-o dezveţe), ea îi povestea despre marele templu închinat zeului cu cap de vultur care stăpînise peste aceste locuri cînd venise să se aşeze pe vîrful celor mai înalte stînci, tocmai din înaltul cerului. Pînă la venirea lui nu creşteau pe aici nici un fel de arbori, era numai ţară deşartă, nisip şi pietriş. Venirea lui adusese vegetaţia şi atunci cînd noii oameni „los Senores“ au venit, plantele şi arborii al căror secret numai el îl ştia, au început să crească şi mai tare şi au învăluit templul, astfel ca nimeni să nu-l poată găsi şi jefui. Doar cîteva pietre au fost smulse, ca să se construiască vila de Balboa, dar ele nu însemnau nimic faţă de mărimea templului. Iar atunci

cînd lucrătorii s-au mai dus să aducă pietre şi pentru alţi „senores“ vegetaţia crescuse atît de repede, în numai cîteva zile, încît n-au mai putut găsi locul. „Los Senores“ s-au supărat şi au pedepsit pe lucrători, crezînd că anume, ca să nu treacă la dreapta credinţă şi să-şi păstreze idolii şi odoarele lor de aur care acum aparţineau Sfintei fecioare şi Majestăţii sale regelui Spaniei, stăpînul tuturor, se prefac că nu recunosc locul şi au pornit chiar ei în căutarea templului, purtaţi în lectici şi ameninţîndu-i pe peoni că se vor învîrti cu ei, fără apă şi fără mîncare, pînă vor înceta cu minciunile sau pînă vor muri. Însă locul n-a fost găsit şi acei lucrători nevinovaţi au murit cu toţii de foame şi de sete şi „Los Senores“ au trebuit să se întoarcă pe jos, prin junglă, şi chiar dintre ei puţini au rămas în viaţă.

— Arheologii l-au descoperit, nu demult, îi spunea el, însă bătrîna dădea din cap şi spunea: „Nu, nu pe acela. Acela era mult mai mare şi a rămas ascuns sau poate s-a transformat în copaci“.

— Nina, dar tu crezi în acel zeu cu cap de pasăre? întreba el. Bătrîna trăgea din lulea şi răspundea: „Nu, eu cred în «Nostro Senor Jesa» şi în preacurata fecioară, maica sa prea bună. Noi am primit lumina învăţăturii divine“.

— Atunci de ce crezi că pietrele s-au transformat în arbori ca să nu se găsească templul?

— Aşa se întîmplă, răspundea ea şi ridica din umeri, cu totul nepăsătoare la principiul noncontradicţiei care stă la temelia gîndirii. Şi totuşi, era o bătrînă înţeleaptă, deşi în vîrstă abia de peste treizeci de ani, cum se vedea după trupul său deja zbîrcit, cu oasele fine scoase în evidenţă. Îmbătrînise repede, deşi era una din cele mai fericite femei din neamul ei, care avea tot ce-i trebuie.

Stînd pe banca de piatră din patio şi ascultînd zgomotul mic al păsării care se ciugulea pe pene, nepăsătoare, în mintea lui Miguel se născu, mai clar decît oricînd, imaginea marelui templu pierdut în imensitatea pădurilor, spre care nu ducea nici o cărare şi care se surpa încet, sub greutatea uriaşilor arbori care-au crescut deasupra în ultimii cinci sute de ani, mari rădăcini aeriene identificîndu-se cu piatra, dar neputîndu-i răpi frumuseţea şi lăsînd intact marele sanctuar central, unde stă în întreaga ei frumuseţe statuia zeului cu cap de pasăre, luminat de razele soarelui filtrate de frunze care dădeau sanctuarului o frumuseţe de clorofilă.

În clipa cînd gîndul său intrase aproape în sanctuar şi zămislea imaginea statuii nevăzute de nimeni vreodată, apăru primul val de nelinişte. Deschide brusc ochii şi fu orbit de lumina puternică. Totuşi, se gîndi, de ce îl lăsase liber Don Athanasios?

Racul – C 3-4

Fostele lui legături nu-i erau necunoscute. Oricîtă încredere ar avea în el (în ciuda altor fapte care le ştie desigur, mai ales legătura cu Dona Isabela), îşi putea închipui că oricum s-ar fi schimbat şi ar fi trecut în cealaltă tabără, i-au mai rămas vreo cîţiva prieteni. Ceea ce era şi adevărat, se mai vedea cu unul sau doi din foştii săi tovarăşi, în ciuda deosebirilor de păreri, sau poate chiar din cauza aceasta. Don Athanasios ştia desigur despre aceste legături şi de asemenea îşi închipuia că acei prieteni ai săi erau cuprinşi mai mult ca sigur pe listele jandarmeriei şi ale comandamentului poliţiei secrete, fiind deci, la noapte sau cel mai tîrziu în zori victime sigure. Erau totuşi prietenii lui, îi iubea, petrecuseră nesfîrşite nopţi împreună. Era firesc să-i avertizeze şi astfel să desconspire totul. S-ar putea alerta gărzile muncitoreşti despre care chiar în timpul acestei ultime şedinţe s-a spus că sînt înarmate! Era o imensă imprudenţă! Însă Don Athanasios nu face niciodată asemenea imprudenţe, niciodată nu scapă nici un detaliu, ori aceasta era dintre acele măsuri de precauţie pe care le-ar fi luat chiar imbecilul şef al jandarmeriei.

Miguel se ridică în picioare şi se apropie de havuz, băgîndu-şi o mînă în apa lui sălcie, pe care şi-o duse la frunte. Se dezgustă de lipsa de răceală a mîinii sale ude, rămasă călduţă, iar umezeala îi păru că e lipicioasă ca urma unui melc care acum i s-a tîrît pe frunte. Îşi şterse de aceea repede mîna şi fruntea cu o batistă şi privi în sus, pe înaltul zidului, unde pasărea ornamentală continua răbdătoare să-şi ciugulească penele strălucitoare cu un zgomot sec care acum îl enerva ca o sfidare. Se aplecă să găsească o piatră şi s-o alunge, dar pavajul patio-ului era fără fisură, lins, şi, în subconştient detestă şi se temu şi de această perfecţiune.

Stătu o clipă la îndoială şi merse şi se reaşeză pe bancă. Îndoiala sa privea două posibilităţi pe care mintea sa febrilă le inventă pe loc. Una era umilitoare, cealaltă extrem de primejdioasă. Prima îi spunea că Don Athanasios îl crede atît de laş încît *ştie* că nu este în stare nici măcar să se ducă şi să-şi vestească cel mai bun prieten că este în pericol de moarte. Că-l va lăsa să fie ucis, el *ştiind*. A doua posibilitate însemna că este oricum pus sub supraveghere şi la cel mai mic gest, în clipa în care se va îndrepta spre amicii săi, sau va părea doar că se îndreaptă spre ei, va fi asasinat de către urmăritor. Îşi petrecu mîna peste fruntea de data asta umezită de propria sa transpiraţie şi i se păru traseul unor melci care s-au tîrît pe acolo. Nu mai era sigur că a ajuns chiar în locul unde nimic nu mai este o taină, în locul misterios pentru alţii tocmai pentru că acolo *se ştie*. El ignora chiar gîndurile ascunse ale lui Don Athanasios privindu-l pe el, soarta sa, faptul că putea fi prima victimă, fi-

zică sau în orice caz morală, incapabil de elementarul gest de prietenie de a avertiza pe cei amenințați, dacă nu chiar condamnați la moarte, a căror sentință o scrisese chiar el, cu mîna lui, cînd Don Athanasios dictase lista măsurilor. Era un mijloc sigur de distrugere morală, răzbunarea lui Don Athanasios care-l primise în cea mai strictă intimitate a sa, distrugîndu-l prin propriile sale semne de încredere deplină, inițiindu-l în aceste taine care aduc firesc pieirea, covîrșindu-l cu această știință paralizantă, infamantă.

O clipă se hotărî să se întoarcă în cabinetul lui Don Athanasios și să discute cu el, să-i spună ce-i trece prin minte. Astfel va fi poate oprit, sechestrat acolo. Își dădu seama că e vorba de aranjarea, de speranța aranjării unui alibi abject. Indiferent de diferențele de opinii apărute între el și prietenii săi, sau foștii săi prieteni, datoria lui era foarte simplă. Se pregătea un asasinat odios, în masă, suspendarea în fapt a tuturor libertăților (din cauza „libertății" se despărțise de prietenii săi), instaurarea terorii (aici fuseseră îndoielile sale cele mai grave), a unei terori contrarevoluționare.

Ieși din patio și intră în obscuritatea camerelor care duceau spre biroul patronului, pe care numai cu o jumătate de oră înainte le parcursese cu atîta liniște, chiar cu un mare sentiment al bucuriei puterii sale, dată de cunoașterea unor secrete. Se opri însă la ușa biroului lui Don Athanasios și nu îndrăzni să intre. Dealtfel, pentru că n-a părăsit casa, deja se dăduse de gol, își arătase, prin cei ce-l urmăreau, îndoielile. Don Athanasios trebuie că este acum avertizat și i-a citit gîndurile, cunoscîndu-l mult mai bine decît se cunoștea el pe sine. Tăcerea cea mai deplină domnea în întreaga casă ce i se păru ca un cavou.

Se întoarse, străbătu din nou patio-ul inundat de lumină, care-l supără acum, și aruncă o privire spre înaltul zidului, unde pasărea ce-și ciugulise penele veghea acum liniștită și se uita la el. Ocoli însă banca unde stătuse mai înainte și se îndreptă spre aripa stîngă a casei, unde erau apartamentele rezervate Donei Isabela, de la care vroia să ceară ajutor, deși o ura pentru că datorită ei ajunsese în această situație fără ieșire, plin de silă de sine și de frică pentru sine. Străbătu o cameră și simți mirosul de parfum și budoar care-l îngrețoșă atît de mult, încît se gîndi să plece, mai ales că nici nu știa ce să-i spună acestei femei lacome, între două vîrste, meschină, egoistă și rea, pentru care el de fapt nu era decît un obiect aproape mecanic de plăcere.

Îi ieși în cale o cameristă care-l privi întrebător. Niciodată aici nu se întîmplase nimic între el și Dona Isabela. În aceste apartamente, în ciuda moravurilor ei, nu intra nimeni, pentru că întocmai ca în îndepărtata țară a lui Don Athanasios aici era

gyneceul. Însă mirosul ei de animal de lux, nemulţumit de grădina zoologică vastă, însă totuşi grădină, loc de privire şi fală a proprietarului, era mai prezent decît atunci cînd o întîlnise în locuri ascunse şi întîmplătoare şi era lipită de corpul lui. Ca şi cum absenţa ei ar fi reprezentat-o mai exact decît propria sa fiinţă.

— Dona Isabela, spuse el cameristei, aţîţat, uitînd pentru ce a venit, dac-am admite că însemna şi altceva decît amînare căutarea Donei Isabela care oricum n-ar fi înţeles nimic. Deşi poate ea, din ură mocnită, ar fi fost în stare, mai mult decît el, să dezvăluie întregul plan, cu condiţia ca Don Athanasios să nu fie numai rănit ci distrus, chiar dacă astfel ar fi distrusă şi ea.

— Nu este acasă Dona Isabela, răspunse rece camerista. Nu era o localnică şi nu avea aerul servil al personalului din ţările înapoiate ci o demnitate puţin înţepată şi prea subliniată.

— Aveţi un mesaj pentru ea? continuă camerista.

— Nu, vreau să ştiu unde este, spuse Miguel, cu un tot atît de grăbit şi preocupat, încît femeia îl privi lung, ieşind din convenţia politeţii ancilare, pentru că primise în faţă o mărturisire care o scosese din gardă. Curiozitatea umană chiar şi numai faţă de o mărturisire sugerată o făcu să răspundă cu sinceritate, trădînd un consemn. Miguel era prea copleşit ca să-şi dea seama de starea lui, ca un magnet: induce sau poate să inducă în cei mai diferiţi oameni o deschidere care lui îi era acum inutilă.

— Dona Isabela, spuse camerista semnificativ, este la o partidă de tenis, la club. Însă poate că nu-i acolo.

Are un nou amant, deci, înţelese Miguel şi deşi o detesta acum mai mult ca oricînd pe acea femeie prin care intrase în situaţia fără ieşire care-l dezvăluia în faţa propriilor săi ochi, simţi o undă de ciudă şi gelozie, de care se agăţă, tot ca de o amînare. Era mult mai bine să fie frustrat astfel, decît copleşit de teamă, ruşine şi incertitudine. „Prostituata, se gîndi el, prostituata neruşinată" şi se înfurie deşi de fapt legătura dintre ei era terminată de cîteva luni.

— Mulţumesc, spuse el cameristei, fără s-o privească. Am s-o caut totuşi la club. Poate *totuşi* am s-o găsesc.

Se întoarse petrecut de privirile lungi ale cameristei care bănuia o dramă sentimentală, poate, între frumoasa şi cam trecuta Dona Isabela şi acest tînăr, secretar dar şi consilier juridic, colaborator al lui Don Athanasios care pentru personalul doamnei era tot atît de bine cunoscut precum era cunoscut de publicul din ziare, de cei ce citeau rubricile mondene ale unor reviste de modă gen Vogue.

Miguel ieşi din vilă şi se afundă pe aleile parcului, învăluit în aceeaşi lumină verde, irizată şi prezentă ca un lucru plin şi

dens, rezultată din ciocnirea dintre razele nemiloase ale soarelui şi luxurianţa vegetaţiei ecuatoriale. În mintea sa se înfiripă iar imaginea templului din pădure, închis în vegetaţie, care-l obseda încă din acea dimineaţă, prima formă, încă neclară şi simbolică a neliniştii sale care coexistase o vreme cu bucuria şi cu mîndria de a şti cum se pregătesc destinele oamenilor în cercul celor care ştiu. Însă imaginea fantastică se risipi pentru că auzi mai întîi un zgomot, familiar şi totuşi altfel decît îl auzise vreodată pînă atunci. Se opri să-l asculte, ca şi cum ar fi fost o ameninţare, apoi mai făcu cîţiva paşi în întîmpinarea lui. Un om bătrîn, cu faţa arsă de soare, cu mişcări încete şi regulate, părînd că se pot continua la infinit, grebla prundişul uneia dintre aleile ce se desfăceau din aleea principală. Mişcările lui monotone şi calme se făceau parcă fără sine, într-un ritm al lor, autonom. Gîndurile lui păreau împietrite, în altă parte, solide şi definitive, cuprinzînd lumea dintr-un unghi fix şi acela impersonal. Miguel îl privi întrebîndu-se ce raport poate exista între sîngerosul plan pe care-l auzise şi-l rezumase şi viaţa acestui om. Mîine, după ce tot oraşul va fi cuprins de groază şi cadavrele vor zace în marea arenă cu bănci de piatră de la marginea oraşului, acest om, sculat în zori, cu aceleaşi mişcări monotone şi cu gîndurile împietrite pierdute în altă parte, poate aceleaşi gînduri, va continua să grebleze aleile parcului, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Aşa cum au făcut poate de generaţii şi cum vor mai face încă alte multe generaţii, pînă va veni momentul să iasă din împietrirea aceasta a gîndului şi să se reverse peste lume, cu o forţă de nezdruncinat. Însă rasa lor nu poate fi vreodată zdruncinată. La noapte vor fi ucişi activişti de stînga şi lideri sindicali, tineri studenţi dintre cei mai activi şi mai curajoşi, cîţiva preoţi catolici care-şi iau din nou misiunea în serios şi nu sînt străini de mişcările protestatare, ziarişti şi intelectuali victime alese la întîmplare, pentru a crea confuzie, după placul lui Don Athanasios, nu însă acest om bătrîn, toţi oamenii bătrîni şi tineri cum a fost acesta, care greblează aleile sau lucrează pe cîmpurile de lut roşu, luptîndu-se cu vegetaţia luxuriantă care ameninţă culturile, nici cei ce poate mai agresivi mînuiesc maşinile sau descarcă vapoarele ce umplu rada portului, aparţinînd lui Don Athanasios. Planul era derizoriu, sîngeros dar inutil. Inteligenţa precisă a lui Don Athanasios, forţa prin care l-a convins pe moderatul Don Fernando, împotriva propriei sale voinţi şi a principiilor sale întoarse în deriziune, să accepte să acopere şi să justifice asasinatele care se vor petrece la noapte, înscriind astfel o nouă victorie morală, măcar asupra iluziilor lui Don Fernando, toate aceste calităţi ale „tehnicii", fie ea şi a terorii, i se păreau acum ca măcinîndu-se în gol, în ciuda chiar

a victimelor care pot să le producă. Nici măcar suferința altora nu le dă un corp și vechimea ciclică a acestor tehnici ale puterii încăpățînate să-și mențină privilegiile sînt forma cea mai degradată de eternitate. Bătrînul nu observase că era privit și continuă să se miște ritmic și monoton. Miguel își aminti de fața obosită a lui Don Athanasios și de pleoapele sale subțiri și încrețite care-i acopereau nemișcații globi oculari și se gîndi că și patronul, după victoria lui, nu putea avea decît o prea tristă satisfacție, derivată dintr-un adînc sentiment al derizoriului. Din nou îi fulgeră prin minte imaginea lipsită de înțeles clar a templului străvechi, ascuns în desișul junglei și arborii înalți unificîndu-se cu pietrele și coloanele ziguratului, terasele largi, acoperite de tufe.

Se întoarse și o apucă pe aleea ce ducea la ieșirea din parc, neobservat de către bătrînul grădinar care continua să lucreze. Neliniștea i se topise într-un sentiment de inutilitate, doar vag punctat de întrebarea: „Ce am de făcut?", care i se părea și ea inutilă. Era pe punctul să se împace cu situația sa imposibilă și vinovată însoțind-o de o melancolie care nu mai izvora din el și din datoriile sale contradictorii, ci dintr-un fel de mișcare a lumii, de care nu era responsabil. Istoria, simțea el fără cuvinte, este presărată de asemenea inutile vărsări de sînge care nu-i schimbă ritmurile ci i le punctează doar. Mișcarea care urma să fie decapitată la noapte se va renaște după un timp, mai viguroasă și mai tenace. Și biruitoare fiind, va repeta aceleași experiențe. Nimeni nu poate să schimbe nimic din aceste pulsații. Cîndva, cu ani în urmă, Don Athanasios însuși nu era decît un biet emigrant, fugit din țara sa unde copil fiind și fără vină era amenințat să fie ucis. A scăpat însă, strecurîndu-se pe un vapor cu destinație necunoscută lui, dar care totuși pleca din acele locuri primejdioase și după ce-a învins, pregătea el cu minuție și luciditate, uciderea altor oameni, aplicînd metoda aleatorie care-l amenințase și pe el, un băiat sub douăzeci de ani. Genocidul exercitat asupra poporului său în orient nu l-a făcut să înțeleagă decît ceea ce era strict necesar pentru propria lui supraviețuire și l-a înăsprit făcîndu-l capabil de crimă.

Sentimentele vagi ale lui Miguel, care-l scuzau parcă, obosindu-l plăcut și neprimejdios, începuseră să prindă formă verbală. Cine-a ieșit din marile abatoare umane ale celui de-al doilea război mondial mai înțelept? Oare nu supraviețuitori ai marilor lagăre s-au înstăpînit și pe teritorii ale altor populații? Ce vină purtau cei deposedați? Întîmplarea va scăpa cîțiva oameni la noapte, fără nici o îndoială. Ce concluzii vor trage din salvarea lor? Și dacă ar trage concluzii de moderație (ceea ce este puțin probabil) nu vor putea ajunge în situația lui Don Fernando ale

cărui principii învechite *devenite* noi au *devenit* forma de „literaturizare“ a conţinutului acţiunii lui Don Athanasios. Deci unii se vor face pe alţii din ce în ce mai duri, pînă ce se vor extermina reciproc.

Gîndurile lui Miguel îl plasau, contemplativ, dincolo de orizontul lumii pe care o vedea doar devorîndu-se fără sens şi pe măsură ce-şi edifica un fel de legi universale, frica şi ruşinea sa scădeau, fiind înlocuite de o suportabilă tristeţe, oarecum înrudită cu oboseala lui Don Athanasios, care trebuia să fie pesimist şi filosof, pentru a plănui ceea ce a plănuit.

Dintr-o dată, tocmai cînd se pregătea să iasă pe poarta ascunsă în zidul înalt, auzi o voce, strigîndu-l:

— Don Miguel, unde doriţi să vă duc?

Omul, unul dintre şoferii care-i stăteau la dispoziţie lui Miguel, conducînd o limuzină a lui Don Athanasios, apăruse atît de brusc din spatele unui boschet încît îl sperie pe Miguel şi atrăgîndu-i brusc atenţia, îl privi altfel decît pe o simplă anexă a maşinii sale. Era înalt, ciolănos şi părea că vine şi el din îndepărtata ţară a lui Don Athanasios. Ochii lui negri erau iscoditori şi inteligenţi, nasul drept avea nări late şi fremătătoare, sprîncenele îi erau îmbinate sub o frunte îngustă şi ridată, aşezate pe nişte arcade proeminente care păreau să-i protejeze privirea.

„Acesta este deci“, îşi spuse Miguel şi încercă să se împotrivească privirii pătrunzătoare a şoferului ce nu părea, era sigur de fapt, numai un simplu şofer. Era o senzaţie ciudată, nemaiîntîlnită pînă atunci, această întîlnire cu un om nu numai menit să-l supravegheze dar la nevoie să-l şi ucidă. Fără îndoială n-ar fi ezitat nici o singură clipă, şi părăsindu-i ochii întunecaţi privirea lui Miguel se lăsă jos, înspre mîinile şoferului. Mănuşile albe îi ascundeau forma, dar nu îndeajuns ca să nu observe degetul mare puternic, butucănos, cu încheieturile falangelor groase peste care mănuşa albă nu se putea întinde. Miguel, fascinat de mîinile puternice şi late se gîndi că desigur sugrumarea e moartea cea mai fără zgomot sau lovitura scurtă de pumnal, înfipt în spate. Şi apoi, după o noapte ca aceea care se pregătea, orice accident era posibil şi nici un vinovat n-ar putea fi descoperit. Cu atît mai mult unul cu înalte protecţii. Şi apoi, ce contează un om, între atîtea sute, poate chiar mii de oameni. Un individ. „Epoca individualismului s-a terminat“ a explicat Don Athanasios. „Mai rămîne persoana“. Însă el, Miguel, era individ sau persoană, „drept“ sau o simplă realitate, care exista atîta vreme cît avea privilegiul să existe? Bucuria de a fi înţeles distincţia subtilă a lui Don Athanasios, atunci cînd explicase diferenţa, dispăruse demult şi se întorsese cu semnul schimbat doar

acum, cînd era convins că îşi vedea, în acest om, sfîrşitul totdeauna posibil. Filosofarea sa despre marile pulsaţii inevitabile ale omenirii dispăruseră şi ele, nu-l mai interesa omenirea, ci-l chinuia o întrebare mirătoare: Eu, aşa? — mirare ce din nou îi acoperea cu desăvîrşire gîndurile. Făcu un efort ca să-şi desprindă privirile de pe mîinile înmănuşate ale acestui fals şofer, cu degetele lor mari, butucănoase şi să se lupte cu el, dominîndu-l.

— Cum te cheamă? întrebă el aspru.

— Aristotel, senor, răspunse omul zîmbind.

Miguel simţi că-l năpădeşte un rîs pe care şi-l reprimă cu greu. Deci călăul său se numea, era Aristotel, omonimul părintelui logicii şi al metafizicii, creatorul legilor gîndirii raţionale, admiraţia sa din anii studenţiei. Din nou, poate că Don Athanasios ştiuse şi îi potrivise anume o asemenea moarte, aşa cum cunoscîndu-i pînă şi jurnalul lui Don Fernando îl investise ironic cu puterea de „reformator" în asemenea circumstanţe. Da, îşi amintea, chiar discutaseră despre limitele logicii, după ce terminaseră lucrul şi, ciudat pentru un „tehnician" cum se numea pe sine Don Athanasios, acesta nu apărase logica şi raţiunea şi îi vorbise superior numai despre „puterea misterioasă a intuiţiei", despre forţa atotputernică şi ironică (acesta fusese cuvîntul) a inspiraţiei. Atunci îi vorbise cîte ceva despre propriile sale experienţe din tinereţe, despre fuga de pe vasul încărcat cu fructe tropicale, în a cărui cală stătuse ascuns. Numai aşa, prin hazard, mirosind lenta putreziciune a fructelor în calele supraîncinse, miros care-l înnebunea şi-l obseda pentru că tocmai scăpase de la moarte, de la imediata putrezire pe străzile oraşului cu climă caldă unde cei ucişi erau lăsaţi să zacă şi să se descompună prin pieţele publice, imaginase un mijloc de aerisire a calelor ce transportau încărcături perisabile, prima dintre descoperirile ce urmau să-i aducă o imensă avere. Era raţiune şi spirit de observaţie, susţinuse Miguel. Nu, era observaţia ce se născuse din obsesie, dar şi bucuria de a se fi salvat şi deci o dorinţă de a universaliza lupta cu putreziciunea, susţinea Don Athanasios, care, tot cu acea ocazie, deşi era lipsit de cultură, rîse de logică şi de Aristotel. Atunci Miguel îi explică noile metode probabiliste ale logicii şi Don Athanasios, ascultînd atent şi surîzînd uşor, cu binecunoscuta sa maliţie, fu de acord că „aceasta este posibil, tocmai pentru că este o regulă a neregulii". Şi acum îl alesese pe acest om, pe Aristotel, care ţîşnise dintr-un boschet, îl aşteptase şi zîmbitor şi aparent servil, urma să-l supravegheze şi la nevoie să-l lichideze.

— De unde eşti? — îl întrebă din nou, cu aceeaşi duritate.

— Dintr-o insulă mică, nu ştiu dacă aţi auzit de ea, spuse

omul, parcă mirat de acest gen de întrebări. O insulă a arhipelagului elen.

— Care insulă, poate că totuşi o ştiu, spuse Miguel, aşteptîndu-se la o nouă surpriză.

— Delos îi spune, răspunse şoferul, sau falsul şofer, ridicînd uşor din umeri.

— Delos? întrebă Miguel. Delos. Ştii cine s-a născut la Delos?

— Nu, senor. Este o insulă săracă, de unde am plecat de cînd eram copil.

— Phoebus, soarele, s-a născut la Delos. Ca şi sora sa luna, Artemis, spuse Miguel şi fu convins că din nou e vorba de o ironică potrivire. Aristotel nu spuse nimic, se uită la el serios, aşteptînd doar ordine. Trebuia să-i pună o întrebare directă:

— Spune-mi, Aristotel, cine ţi-a spus să mă duci cu maşina?

— Sînt de serviciu astăzi, Don Miguel, răspunse şoferul cu inocenţă.

Miguel nu-l crezu, fiind convins că moartea, sau agenţii ei, au o înfăţişare mediocră şi şireată, ca un binecunoscut diavol ce apărea sub înfăţişarea modestă şi cam jerpelită a unui mic moşier de provincie. Şi încă, acest Aristotel cu sprîncenele sale groase şi nasul drept de statuie greacă avea o anumită demnitate romantică, mai ales datorită strălucirii ochilor săi întunecaţi. Miguel se gîndi să-i spună: „Ştiu, ştiu foarte bine care este însărcinarea ta", ca să-i vadă reacţia. Însă era fără îndoială inutil. Aristotel, falsul şofer, ştia foarte bine că el, victima sa, trebuie să ştie sau măcar să bănuiască natura însărcinărilor sale, însă nu dădea nici o importanţă acestui fapt. Îl va executa fără şovăire şi, poate, chiar fără plăcere sau cruzime, cum şi-ar îndeplini o misiune oarecare, curat, rapid, eficient ca orice bun tehnician. Îndemînarea şi precizia, tocmai răceala lipsită de orice urmă de pasiune personală, îl şi împiedicau să fie deschis la vreun argument, să se înduioşeze, să renunţe sub sentimentul păcatului şi din cauza vreunei remuşcări. Pentru el Miguel era sarcina şi nu Miguel, un om cu care avea ceva de împărţit. Un uriaş *cum* în locul lui CINE, îl domina şi îi era singura preocupare. Cum, cînd, unde, iată întrebările sale, singurele sale întrebări. Şi totuşi, se gîndi Miguel, omul acesta de o aspră frumuseţe virilă, născut într-o insulă stîncoasă de unde a ţîşnit după legendă însuşi soarele, nu era un robot, era totuşi un om, cu sentimenmtele sale, cu gîndurile sale ascunse, nemărturisite vreodată cuiva, cu proiectele sale paşnice. Există o cale de intrare în intimitatea fiecărui om, care trece nu prin ce este, cît mai ales prin viitorul său, încă ascuns privirilor lumii.

— Spune-mi, Aristotel, cîştigi bine aici? îl întrebă Miguel .

— Da, domnule, sînt foarte mulţumit.
— Ai familie, copii?
— Da, am doi copii mici, mulţumesc că mă întrebaţi.
„Ironie, politeţe orientală, sinceră mirare?" — se întrebă Miguel văzînd aerul uşor încurcat al lui Miguel care nu părea să fie întrebat vreodată, aici, la serviciu, în legătură cu treburile sale personale. De aceea părea că are un aer uşor jenat şi începuse, privind în jos, să-şi învîrtă şapca de uniformă. Poate că era primul semn al unui punct slab şi de aceea Miguel insistă. Chiar un asasin plătit, care ucide cu sînge rece, dacă începi să-l manipulezi la timpul potrivit, cînd încă e obligat să se prefacă şi să fie politicos şi n-a intrat în jocul *tehnic* care-l absoarbe, chiar dacă nu-şi schimbă intenţiile poate să se trădeze şi poate fi pus în încurcătură. De aceea continuă:
— Soţia dumitale este tot din Delos?
— Da, domnule, adică nu chiar din Delos, de undeva de foarte aproape, tot dintr-o insulă. Aristotel era foarte încurcat şi îşi strîngea gura pungă, ca să nu răspundă. O încăpăţînată dungă apăruse între sprîncene, deasupra nasului drept, de statuie antică.
— Şi cînd o să strîngi destui bani, vrei să te întorci la Delos?
— Nu ştiu, domnule. Poate, însă viaţa este grea acolo şi nesigură.
— Şi aici viaţa ţi se pare sigură? întrebă Miguel şi-l privi pe Aristotel drept în ochi, sau mai degrabă deasupra frunţii, pentru că privirea lui continua să fie cu încăpăţînare plecată în jos. Vîrful pantofului falsului şofer, sau poate chiar a şoferului adevărat, începuse să facă pe nisipul aleii nişte ciudate linii, ca un desen. Apoi ridică din umerii săi largi, frumos croiţi, de băiat care a înotat în mare de mic, aruncîndu-se în valuri de la înălţimea stîncilor şi îşi ridică privirea din pămînt, înfruntîndu-l pe Miguel.
— Nu înţeleg ce întrebaţi, domnule.
— Uite, îţi repet întrebarea: *Aici*, în *acest* oraş, în *această* ţară, viaţa ţi se pare sigură? Nu ţi-e frică de nimic, nu simţi nici un fel de pericol? Nu există primejdii?

Aristotel, care nu vroia să-şi destăinuie nici măcar micile lui treburi familiare, cu atît mai puţin vroia să discute asemenea lucruri generale cu secretarul intim şi consilierul juridic al marelui patron, nu înţelegea, sau se făcea că nu înţelege, rostul unor asemenea întrebări şi al unei astfel de discuţii, cu totul în afara obişnuitului. Ezitarea lui, privirea posomorîtă care se ridicase din pămînt şi căpătase ceva sfidător în strălucirea ochilor îl făcură să creadă pe Miguel că vorbind despre primejdie, reuşise

să-l demaşte, arătîndu-i că nu va fi chiar aşa de uşor să-şi aplice tehnicile, sub falsa înfăţişare de şofer. Avea de-a face cu un om prevenit, în stare să-i dejoace planurile. Totuşi, după încă vreo cîteva minute lungi de gîndire, timp în care părea că-l cîntăreşte cu prudenţă pe Miguel, Aristotel răspunse:

— Primejdiile noastre sînt altfel decît ale dumneavoastră, Don Miguel. Aici am un post bun şi nici eu, nici familia mea nu sîntem în primejdie de a muri de foame. Dacă am să ajung bătrîn, atunci vom vedea ce vom face, acum nu ştiu.

— Şi care crezi că sînt primejdiile mele, Aristotel? — întrebă Miguel, încredinţat că omul din faţa lui ştie, că a obţinut prima indicaţie indirectă, începutul unei confesiuni. „S-a şi scuzat, pentru o bucată de pîine vrea să mă omoare, dacă i se cere asta. Însă dacă stărui, voi obţine întreaga mărturisire. Bruta asta înfometată, din oameni care de generaţii aşezate pe o insulă superbă, în mijlocul unei mări etern albastre, cu povîrnişurile acoperite de păduri blînde şi portocali, printre ruinele vechilor sanctuare de marmură care nu le spuneau nimic, simplu material de construcţie pentru casele lor întunecoase şi mizere, era oricînd gata să execute ordinele ce le primea de la cel ce-l hrănea." Din nou, în timp ce Aristotel îşi cumpănea răspunsul (era şiret ca un animal de pradă), îi apăru imaginea inventată de el, din povestirile doicii, a vechiului templu acoperit de vegetaţie, apărat de trunchiurile de copaci de orice intrus, dărîmîndu-se sub presiunea plantelor junglei ca să mai dăinuie neatins de mînă de om.

— Nu ştiu care sînt primejdiile dumneavoastră. Fiecare îşi cunoaşte primejdia mai bine. Eu aici am un post bun.

— Şi eu am un post bun, Aristotel. Un post foarte, foarte bine plătit şi care mă aduce aproape de cei puternici. Da, continuă gînditor, am un post foarte bun, excepţional, demn de invidiat. Apoi brusc, aproape întinzînd mîna, ca să simtă contactul uman, îl întrebă din nou, urmărind fiecare mişcare a feţii împietrite a acestui Aristotel nelogic, asasin plătit, pus desigur să-l ucidă pe el:

— Ţi-e frică de moarte, Aristotel?

Faţa falsului şofer se acoperi de un ciudat zîmbet care-i dezveli dinţii puternici, albi, ca de fiară. Zîmbetul se transformă în rîsete, puternic, gălăgios, care-i scutura umerii laţi şi mijlocul îngust. În jurul ochilor se formară creţuri de veselie adevărată. Miguel fu străbătut de un fior de frică şi încremeni. „Bestia, se gîndi el, bestia, se joacă acum cu mine, îl furnică de veselie frica mea. Nu e doar un simplu tehnician, care execută ordinele. E o bestie, anume aleasă ca să poată fi dresată şi asmuţită la nevoie. Dar care din ură, ura foamei lui ancestrale, ucide cu plăcere,

zdrobeşte orice ţeastă prin care bănuie că bîntuie gînduri ce nu-i trec lui prin minte. Trebuie ţinuţi în frîu, e adevărat, sau dresaţi ca să fie asmuţiţi doar pe cine trebuie?" Îl privi pe Aristotel cum se zgîlţîie de rîs, de o nestăvilită veselie, dezvăluindu-şi nişte gingii roz în care erau înfipţi dinţii albi şi puternici, cu canini ascuţiţi. Glasul lui Aristotel nu se putea forma din cauza acestui rîs primordial, de fiară sănătoasă, plină de vitalitate, pe care orice problemă gravă nu-l poate face decît să rîdă. Miguel îl ţintui cu privirea sa albastră, pe care o vroia sfredelitoare şi nemiloasă, o privire de stăpîn ce ştie să poruncească. Omul continuă însă să rîdă un timp, apoi se opri brusc şi ochii se ascunseră după sprîncenele groase, mohorîte, lăsînd să străbată doar o lumină întunecată şi parcă bănuitoare.

— Iertaţi-mă, Don Miguel.

— Ce e de rîs în întrebarea mea, Aristotel? Ce te-a înveselit atît?

— Nu ştiu, Don Miguel. Vă rog să mă scuzaţi. Tuturor oamenilor, cred, le e frică de moarte. Dar n-avem timp să ne gîndim la ea. Cînd eram mic în patrie, stăteam nu departe de un cimitir şi mi-era frică de morţi. Nu ştiu de ce mi-a venit să rîd aşa, ca un prost, cînd m-aţi întrebat.

— Şi acum nu ţi-e frică de morţi? continuă adevăratul interogatoriu Miguel, cu acelaşi aer sever.

— Acum, nu, răspunse sec şoferul şi cuta încăpăţînată îi reapăru între sprîncenele lui stufoase. Răspunsul lui sunase ca o ameninţare prin tonul său categoric. Părea de-a dreptul supărat şi închis, gura îi era strînsă pungă, era clar că nu va mai obţine nici un fel de răspuns. Deja probabil că vorbise prea mult. Mort, unul dintre morţi, era el, Miguel, şi lui Aristotel nu-i era teamă de el.

— N-am nevoie astăzi de dumneata, voi pleca pe jos. Însă să rămîi aici, dacă voi avea nevoie voi da un telefon şi te voi chema unde voi fi atunci, spuse Miguel şi se întoarse. Mai degrabă el vorbise prea mult, manifestîndu-şi frica de această brută însărcinată să-l lichideze la cea mai mică mişcare. Însă era inutil, desigur, să-l blocheze aici, făcîndu-l să aştepte telefonul. Va raporta imediat şi altcineva îl va urmări, Don Athanasios dispune de o întreagă armată în acest scop. Simţindu-l pe Aristotel în spate, ţintuindu-l cu privirea, apăsă pe clanţa porţii ascunsă în zid. Uşa era bineînţeles închisă. Apăsă încă o dată şi îşi simţi fruntea acoperită de sudoare. Iluzie, îşi făcuse iluzii, nici măcar nu va putea ieşi de aici. Dar peste un minut, de după alt boschet, apăru un bătrîn înalt, cu o faţă severă şi prelungă de o mare nobleţe. Părea un bătrîn gentilom dintr-un alt veac, mai ales cum era îmbrăcat într-o redingotă neagră, cu

poale rotunjite, ca o uniformă de diplomat, de ambasador ce-şi depune într-o audienţă supremă scrisorile de acreditare ale suveranului său, la curtea unui suveran mai mic. Două cute adînci, de un nemăsurat orgoliu, îi încadrau gura severă, scoborîndu-se de la nările înguste ale nasului său puternic, acvilin. Ochii îi erau albaştri, puţin doar înceţoşaţi de vîrstă. Acest domn care se mişca drept, demn şi agil părea că are o vîrstă mathusalemică, totuşi, Miguel, care nu-l mai văzuse niciodată pe aici (doar îl cunoştea bine pe vecinul, pe bătrînul portar al vilei, care-l saluta în fiecare dimineaţă), avu impresia că omul ce-i ieşise în întîmpinare, oarecum dezaprobator, ca şi cum, ar fi fost sustras de la nişte ocupaţii extrem de importante, scoborîse dintr-un vechi tablou de epocă, de la mijlocul veacului trecut, de o modestă valoare artistică însă care făcea mîndria oricărei case vechi şi aristocratice, însemnînd ceva nu prin desen şi culorile puse pe pînză, ci prin figura austeră, întruchipînd exact o convenţie, o imagine falsă despre sine, aşa cum numai penelul unui pictor perfect mediocru o putea întruchipa. Nici urmă de viaţă autentică, de gînd uman ascuns cu grijă şi dezvăluit de intuiţie, ea însăşi secretă a pictorului, nu tulbura îngheţarea monotonă a acestor trăsături şi perfecta senzaţie de suprafaţă, numai de suprafaţă, pe care o dădea. Această convenţie întrupată şi solemnă îl sperie mai mult pe Miguel decît bruta de Aristotel, cu cruzimea lui naivă, derivată din foame şi din ameninţarea mereu prezentă a foamei.

Bătrînul salută, aplecîndu-şi demn capul argintiu, apoi spuse:

— Imediat, Don Miguel, şi scoase din buzunarul redingotei o cheie mare, şi ea dintr-un alt veac şi o băgă în broasca porţii, o întoarse de două ori şi în sfîrşit, deşi părea ruginită şi închisă de foarte multă vreme, broasca cedă şi uşa se deschise. Ciudat, doar această poartă în mod obişnuit avea un sistem de închidere şi deschidere electronică, automată; Miguel nu-şi amintea să fi fost vreodată folosită cheia aceea mare de o formă oarecum ciudată. Mînerul ei greu întruchipa un trifoi cu patru foi sau, şi mai bine, garda unei vechi săbii. Uşa scîrţîi din balamalele ruginite cînd se deschise şi bătrînul rămase cu o mînă pe mînerul ei. Cu cealaltă mînă făcu un semn de liberă trecere lui Miguel. Acesta ezită să iasă, surprinzînd în gestul de invitaţie şi el destul de solemn şi plin de importanţă, un fel de izgonire. Dealtfel, unde avea să se ducă? Desigur, la club, unde *nu* era Dona Isabela, camerista îl lăsase să înţeleagă destul de lămurit, şi apoi chiar dacă ar fi fost, ce-ar fi putut să-i spună, ce sfat ar fi fost capabilă şi ar fi dorit să-i dea? Desigur, era vechea lor legătură şi mai ales ura ei constantă împotriva bărbatului ei, Don

Athanasios, pe care acum îl ura, poate mai mult chiar, şi el. Această ură a ei, mult mai rece fiind cronică, putea să fie cu adevărat un bun sfătuitor, cu condiţia ca ea să-l poată distruge, să-i dea în sfîrşit lovitura de graţie. Însă Dona Isabela era destul de prudentă şi răzbunările ei se înscriau în anumite limite care să n-o primejduiască. N-ar fi avut nici un scrupul, ca să se salveze, să-l anunţe imediat pe Don Athanasios de incertitudinile sale, ale lui Miguel. Dacă rămînea aici, în clădire, poate că dădea un semn de loialitate şi putea să scape. Libertatea ce-i fusese dată cu atîta lipsă de prevedere nu era decît o simplă încercare, o ultimă probă ce urma să-i decidă soarta.

Bătrînul, uşor curbat de spate însă cu nesfîrşită demnitate, rămăsese cu mîna întinsă, indicîndu-i drumul. Poarta era larg deschisă şi Miguel privi afară. Spre deosebire de parcul plin de vegetaţie şi deci umbros, strada, sau mai exact mica porţiune ce se zărea din ea prin deschiderea porţii, era luminată de soarele puternic al prînzului şi de aceea părea o gaură albă şi strălucitoare, înconjurată de marginea de un verde uscat al vegetaţiei ce se urca şi aproape acoperea zidul înalt, de cărămidă roşietică. Era atît de albă şi luminoasă deschiderea spre stradă încît părea un fel de gol, unde acum, la invitaţia acestui individ ciudat, urma să se arunce şi să se piardă.

— Cred că nu mai ies, spuse Miguel, dîndu-se înapoi cu un pas din faţa acelei deschideri periculoase. Bătrînul se înclină încă o dată şi închise poarta, apoi răsuci o dată cheia cu energie. Miguel observă mîna lui îmbătrînită însă viguroasă, cu tendoane puternice şi cu mari vine albăstrii răspîndite ca o reţea pe dosul palmei. Pielea era foarte albă pentru acel climat însă acoperită de cîteva pete brune de bătrîneţe. Unghiile erau extrem de îngrijite, probabil date cu sidef special, ele însele frumoase, alungite, doar foarte uşor bombate, o mînă de gentlemen de modă veche care a avut oroare pînă şi de efortul fizic al mînuirii rachetei de tenis sau al hăţului de călăreţ. Dacă au folosit vreun instrument, acesta n-a putut să fie decît floreta sau pumnalul.

— De cînd lucraţi aici, senor, întrebă cu o extremă politeţe în ton, aproape onctuoasă, Miguel pe bătrînul gentilom.

Acesta îşi ridică sprîncenele subţiri şi încărunţite, schiţînd un gest de mirare. Apoi răspunse:

— De foarte multă vreme lucrez aici şi încă dinainte locuiesc aici, Don Miguel. Adică nu chiar în casa asta, ci în aceea care a existat înaintea ei aici. În ea m-am născut.

— Şi cum de nu ne-am întîlnit pînă acum, întrebă din nou, de data asta cu o nuanţă de familiaritate, Miguel.

— Mă iertaţi, dar ne-am întîlnit de foarte multe ori. Nu vă

mai aduceţi aminte de mine. Sau mai exact nu m-aţi observat pînă acum. Miguel se uită cu atenţie la bătrîn. Într-adevăr, figura lui i se părea cunoscută, însă nu de aici şi parcă de nici unde, mai degrabă dintr-un alt teritoriu, al imaginaţiei, pe care uneori l-a cutreierat. Îl ştiuse întotdeauna, însă ca pe un model interior, de măsurat fiinţele şi lucrurile. Vechiul portret, care deschidea şi închidea uşa, nu putea fi acesta şi chiar dacă avea aceeaşi identitate de suprafaţă, acum luase o cu totul altă înfăţişare, esenţializată.

— Iertaţi-mă, domnule, însă într-adevăr nu v-am recunoscut.

Bătrînul domn făcu o adîncă plecăciune şi nu mai spuse nimic, însă deschise poarta şi-l lăsă să treacă în golul acela luminos de dincolo de ziduri, fără ca Miguel să-i fi cerut sau să îndrăznească să se opună. În spatele său auzi întoarcerea scîrţîită a marii chei în broasca străveche şi ruginită.

Afară, strada era pustie şi liniştită, aşa cum era de obicei. Nu era de fapt o stradă mărginită de case, ci numai de ziduri înalte; acoperite cele mai multe cu verdeaţă, deasupra cărora se iveau vîrfurile arborilor mari şi fără folos, decorativi, ai parcurilor care înconjurau vilele ascunse în verdeaţă. Din nou imaginea anticului templu închis de vegetaţie îi apăru în minte şi el alungă această imagine obsesivă cu care începuse să se lupte, înainte de a-şi da seama.

Deşi domnea pacea cea mai deplină şi de la un capăt la altul al străzii nu se vedea nici un om, privi atent în jur, să vadă dacă-l urmăreşte cineva. Zidul acela continuu şi verde, în care nu se vedeau nici deschizăturile porţilor, bine ascunse, şi de aceea îi dădeau un aer orb, îi părea ameninţător. Înaintă pe stradă gîndindu-se că nu se poate totuşi ca Don Athanasios să nu-şi fi luat nici o măsură de prevedere, chiar dacă îşi închipuia că-l cunoaşte perfect şi că va permite ca toţi prietenii săi, chiar pe aceia pe care îi mai întîlnea, să fie măcelăriţi la noapte, cînd el *ştiuse* şi chiar se bucurase de rigoarea planului lui Don Athanasios. Nu se putea să fie *chiar atît* de previzibil încît să nu lase loc nici unui dubiu. Însuşi faptul că-i trecea prin cap să se ducă şi să-şi anunţe vechii prieteni, era o dovadă pentru că se poate păcătui şi cu gîndul. E adevărat însă că Don Athanasios era un om al acţiunii şi al practicii, neinteresat în păcatele gîndului care nu se transformă niciodată în faptă. Avuseseră odată, nu cu multă vreme înainte, chiar o discuţie în acest sens. Într-un fel, deşi începută sub ciudate auspicii, fiind recomandat de Dona Isabela cu care era atunci în prea strînse legături, relaţia dintre el şi patron, după multe discuţii, luase un caracter extrem de apropiat, aproape intim. Don Athanasios era un om mai de-

grabă laconic, care se mărginea să dea glas doar rezultatului final, concis formulat, al complicatului său proces de gîndire care-l îndepărta în mare măsură de datele seci și precise pe care le cerea. Mecanismele sale intime erau necunoscute chiar colaboratorilor săi cei mai vechi și mai apropiați, de aceea uneori deciziile sale apăreau ca niște paradoxuri ce se împlineau întotdeauna, făcînd ca relațiile umane să pară paradoxale.

Însă după relativ puțină vreme cu Miguel începuse să vorbească altfel, să-i dezvăluie cîte ceva chiar din complicatul său paradox de gîndire așa încît concluziile sale erau mai puțin paradoxale. Mintea lui Don Athanasios, observă Miguel, se deosebește de alte minți nu numai prin îndrăzneală, dar și printr-o particularitate pe care o înțelese numai după o oarecare obișnuință. Ea nu căuta regula, cît mai degrabă excepția regulii, care timidă anunța schimbarea și în funcție de excepțiile semnificative acționa ca și cum ele ar fi fost deja reguli. Ea se abătea, se poate spune, de la principiul identității pentru un alt principiu, mai greu de definit. „De regulă, așa se procedează, spunea el, zîmbind subțire, în veșnica penumbră a cabinetului său, însă regulile sînt, iartă-mă, dragă Miguel, că-ți spun astfel, un fel de rămășițe moarte ale faptelor. Sînt, dacă-mi dai voie să continui, ca stelele pe care le vedem pe cer. Ele au trimis razele lor spre noi cu milioane și miliarde de ani înainte, însă noi nu percepem decît trecutul lor, nu și prezentul."

— Totuși, îndrăznea Miguel să spună, regulile sau mai exact legile, aranjează faptele și le dau un înțeles.

— Da, e adevărat, le dau un înțeles, dar nu le aranjează. Însă cînd lucrurile au un înțeles comun, ele au și dispărut, fiind încheiate.

— Don Athanasios, faceți sofismul lui Cratylos, care afirma că nu facem niciodată baie în același rîu.

— De ce este un sofism? — întreba Don Athanasios, zîmbind tot subțire și uneori închizînd ochii, deși cabinetul său era întunecat, însă nu destul pentru fotofobia lui.

— Pentru că ia partea drept întreg. Nu facem baie în aceeași undă, însă un rîu nu înseamnă o undă a sa, ci fluxul continuu al acelorași unde într-o direcție anumită. Un rîu nu este numai apa, ci și albia sa.

— Dacă nu cumva și albia este mișcătoare, numai că în proporții mult prea încete față de simțul nostru. Dacă ar trebui să ne adaptăm ca niște mici animale de mal, atunci ar avea importanță și insesizabilele sale modificări. În lumea noastră însă, schimbările de albie sînt tot atît de rapide ca și schimbările de undă.

— Cu greu și-ar închipui cineva că sînteți în fond un nihilist,

tocmai dumneavoastră, campionul ordinii, nutrind un atît de acut sentiment al perisabilității și nestatorniciei, îi spunea Miguel, rîzînd.

Don Athanasios rîdea și el, aproape timid și apoi închizînd ochii spunea, ca și cum și-ar spune sieși: „Dacă n-aș crede astfel, n-aș proceda cum procedez. Cred că m-aș închide mai degrabă într-un schit decît să încerc să acumulez putere, sub toate formele ei. Ține minte, Miguel, oamenii dornici de putere sînt adepții de totdeauna ai schimbării și fragilității lucrurilor. Numai dacă lumea e slabă, ai șanse să-ți încerci puterea. Doritorii de putere sînt, cum ai spus, toți, fără excepție, niște nihiliști, nu niște oameni ai conservării".

— Dar nihilismul nu se referă și la ei? — întrebă Miguel. Ei nu sînt tot atît de schimbători și de slabi?

— Ba da, ba da, tocmai de aceea, prin voință se așază împotriva curentului, a propriei lor firi. Încă dacă ar crede că măcar firea lor este definitivă, n-ar îndrăzni. Atunci ei caută sentimentul prezentului pur pe care nu-l poate da decît voința. Pentru că numai voința este prezentă cu adevărat. Gîndurile și sentimentele noastre sînt doar urme. Și tocmai pentru că este etern prezentă, voința ca și puterea nu are limite și nici nu te saturi de ea, pentru că e fixată de un suport care fuge. Nimeni nu are destulă putere, pentru că nimeni nu-și ține prezentul.

— Sînteți un filosof, Don Athanasios, spunea cu admirație Miguel.

— Nu, dragul meu, eu sînt, așa cum ți-am spus de foarte multe ori, un excelent tehnician care se gîndește la rosturile tehnicii, care sînt acțiunea și schimbarea, de data asta schimbarea dirijată, ceea ce se mai cheamă și transformare.

Pe măsură ce se explica, Don Athanasios îi părea lui Miguel tot mai necunoscut, chiar dacă îi înțelegea puțin mai bine tristețea și nepăsarea care erau ca un halou al marii sale capacități de acțiune și muncă și a deciziilor sale atît de numeroase și neașteptate. Patronul, se putea spune, suferea, în adîncul ființei sale, de boala activității triste care-l pasiona în aceeași măsură în care i se părea o zădărnicie. De aceea sentimentele sale, pierdute în acte, se chirceau și hotărîrea sa se construia pe o mare răceală. Discuțiile sale cu secretarul său intim și consilierul său juridic erau o stranie excepție și poate că, după chiar teoriile lui Don Athanasios, prevesteau încetarea forței sale de a acționa și găsirea unei noi plăceri, a cuvintelor despre acțiune și tehnică, care erau rămășițele acțiunii însăși.

Despre această răceală, îi vorbise odată, Miguel, fascinat de ideile mereu noi și neașteptate ale patronului său care începuse să-i fie și maestru, iar el din secretar îi devenise și învățăcel, își

mărturisi odată marea sa dragoste pentru el şi entuziasmul pentru mintea sa deosebită. Don Athanasios nu zîmbi, ci mai degrabă se întristă, prima undă de manifestă tristeţe şi de nemulţumire pe care Miguel i-o văzuse făţiş pînă atunci. Efuziunile sale au fost primite la început cu o tăcere aproape duşmănoasă. Don Athanasios se sculă chiar de la locul său, din scaunul cu spetează înaltă unde-şi petrecea majoritatea orelor cînd nu se ducea obosit să se culce şi începu să se plimbe prin cameră. Se părea că-i trecuse şi fotofobia din cauza aproape a ceva ce semăna cu mînia, pentru că singur, cu mîna lui, dăduse la o parte perdelele şi ridică voletele, lăsînd cabinetul să fie inundat de lumina crudă de sud, pe care probabil că o văzuse de atîtea ori cînd era tînăr şi sărac, în ţara sa orientală. Miguel nu înţelegea ce greşise cînd îşi mărturisise afecţiunea şi era puţin speriat.

— Deci, spuse Don Athanasios, înseamnă că trebuie să ne despărţim în curînd, pentru că aşa nu se poate lucra împreună. Eu nu te-am angajat ca amantă şi dealtfel, precum ştii foarte bine, detest şi amantele, sau le detestam atunci cînd le aveam, cînd printr-o stranie întîmplare începeau să mă iubească. Preferam ura lor neputincioasă afecţiunii sălcii. Să mă accepte, nu să mă dorească.

— Aţi fi preferat să vă detest? — întrebă mirat Miguel.

— Desigur. Decît să ai pentru mine afecţiune, mai bine să mă deteşti. Eu am trăit cu iluzia că ai faţă de mine o indiferenţă voalată doar de politeţe. Închipuie-ţi ce coşmar, dacă m-ar iubi propriile mele contracte. M-aş sufoca în neputinţă. Şi nici măcar acum, nu pari că înţelegi.

— Nu, mărturisi Miguel, uluit, sau aproape uluit, pentru că în el începuse să mijească un fel de înţelegere.

— Uite, dragul meu, am să-ţi povestesc un fel de istorie, ca să-ţi uşureze înţelegerea, care mai are nevoie de mari progrese, dacă ele sînt posibile. Într-una din ţările unde m-au purtat treburile mele şi unde o vreme chiar am poposit, era stăpîn absolut un dictator mai vanitos decît sînt de obicei aceşti oameni. În absolutismul său era şi ceva măreţ şi această măreţie ajunsese să se impună şi respectul cu care era înconjurat căpătase aproape o formă religioasă. Şi nu era o guvernare blîndă şi dreaptă, nu, era chiar una deosebit de sîngeroasă. În fiecare zi aveau loc execuţii şi nimeni, oricare i-ar fi fost meritele, nu era sigur că mînia sa, sau aparenta sa mînie şi nemulţumire nu-l va lovi. Ba din contra, meritele, mai ales cele trecute, păreau că după ce depăşeau un anumit prag atrăgeau mai degrabă represiunea decît păcatele. De aceea domnea fervoarea, pentru că toată lumea vroia să arate, sau măcar să sugereze, că meritele stau de-abia în viitor. Ei bine, acel conducător nu lucra decît noaptea şi ultimul,

spre zori, care era primit în audienţă, era ministrul poliţiei. Aceşti miniştri, foarte puternici, erau şi ei schimbaţi destul de repede. În vremea în care drumurile mele mă purtaseră pe acolo, tocmai se numise un nou ministru al poliţiei, deosebit de zelos. Venise cu o listă de persoane, care trebuiau pedepsite, şi expusă vina fiecăruia. În dreptul fiecărui nume era trecută pedeapsa, de cele mai multe ori capitală. Uneori cei ce păreau mari vinovaţi, erau iertaţi sau primeau pedepse modice. Exista o regulă, nu tocmai ascunsă, s-ar putea spune doar învăluită, care avea frumuseţea unei luni care apare şi dispare printre nori, într-o noapte de vară. Cînd lista se termină, dictatorul îşi aprinse pipa, ca un lucrător care a făcut o treabă foarte bună şi stă să se odihnească o clipă, şi, lăsat confortabil pe spate (aşa mi s-a relatat), îşi învăluia faţa în fum, ca să nu i se vadă prea mult din satisfacţie. Ministrul poliţiei aştepta să fie concediat şi îşi strînsese deja hîrtiile în mapa sa elegantă deşi cam veche şi uzată (prin cutumă mapa era aceeaşi, ea nu aparţinea ministrului ci ministerului şi purtase în sine toate deciziile importante din acest domeniu, chiar cele privitoare la vremelnicii săi purtători). Însă, deodată, dictatorul îşi dezvălui faţa şi alungînd cu mîna fumul aşeză pipa într-o scrumieră lăsînd liberă întreaga severitate a privirii sale de oţel.

— Inocenţiu, spuse el (pe ministrul poliţiei îl chema Inocenţiu), nu mi-ai spus nimic de Rafael Estaban! Oare nu te preocupă?

— Iertaţi-mă, excelenţă. Am uitat să vă spun. Oamenii mei l-au cercetat îndeaproape. S-au folosit toate mijloacele, soţia sa este de foarte mult aproape de noi. Psihologii noştri experţi au analizat chiar lapsusurile sale, micile acte şi vorbe care spun mai mult decît declaraţii oficiale. I s-a scormonit nu marea, ci mica sa corespondenţă, cu prietenii şi colegii săi din copilărie, cu mama sa şi cu o fostă iubită. Tot, absolut tot. Însă totul vorbeşte despre nevinovăţia sa. Totul. Vă iubeşte, vă admiră şi este pe deplin de acord cu politica excelenţei voastre. Şi asta cu toată sinceritatea. Deci...

— Ai spus cu toată sinceritatea, nu?

— Da, este un om absolut sincer. Nu numai că afirmă ce trebuie şi acţionează în consecinţă, dar gîndeşte şi simte ce afirmă.

— Deci, un om fără fisuri, după tine?

— Da. Fără nici o fisură. Absolut sincer.

— Eşti sigur că e *sincer?*

— N-am nici un motiv să mă îndoiesc.

— Şi cînd ai constatat că e sincer, tu ce-ai făcut, cum ai acţionat?

Cea mai adîncă perplexitate se aşternu pe faţa ministrului poliţiei. Un asemenea demnitar nu ştie ce să facă, ce să întreprindă cînd i se relevă calităţi. El e pus să acţioneze atunci cînd apar defectele. E un fel de chirurg pentru care oamenii absolut sănătoşi sînt cu totul neinteresanţi. Nu simte măruntaiele sănătoase după cum nu le simte proprietarul lor decît în clipa suferinţei. În treacăt fie spus, se opri ca şi iluminat Don Athanasios din parabola sa peripatetică, pentru că în timp ce povestea se plimba, măsurîndu-şi parcă paşii pe marele covor din cabinetul său luminat „a giorno", în treacăt fie spus, aceasta e o bună analogie pentru conştiinţa noastră, măcar conştiinţa noastră socială, dar şi fizică şi mecanismul poliţienesc. Da, putem conchide, conştiinţa de sine este un fel de poliţie a organismului, a mişcărilor sale, dar şi a lumii. Mai ales în formele cele mai acute, de durere, de suferinţă.

Don Athanasios tăcuse, apoi numai după un răstimp continuă:

— Deci, ministrul poliţiei era perplex, pentru că starea de inocenţă nu-l privea deloc. Nu ştia cum ar fi trebuit să acţioneze.

— Te întreb încă o dată, Inocenţiu, spuse excelenţa sa. Cînd te-ai convins, tu şi experţii tăi că Rafael Estaban este sincer, ce-ai întreprins? Cum ai acţionat?

— Nici cum, îngăimă ministrul, ne-am bucurat că există asemenea oameni. Noi doar cu regret trebuie să pedepsim pe vinovat.

— Aşa. Dă lista, spuse dictatorul şi se aşeză la biroul său, înmuindu-şi tocul (era un toc galben, vechi, şcolăresc), pentru că poate pentru compensaţie, ca să nu aibă momente umane de slăbiciune el nu-şi păstra oamenii însă îşi păstra obiectele. Cînd o lovitură de stat îl adusese în palatul prezidenţial el venise cu cîteva lucruri, inclusiv acest vechi toc, şcolăresc, cu care, în tinereţe îşi scrisese lucrarea sa de căpetenie, ce-l făcuse cunoscut, popular şi iubit: „Despre Posibilitatea Practică a Libertăţii Depline", lucrare care cunoscuse pînă în clipa cînd se întîmpla acţiunea ce ţi-o relatez, cîteva zeci de ediţii. Ea era textul fundamental în acea ţară şi devenise, mai ales în ultima vreme, de cînd teroarea se cam înăsprise, dintr-un text filosofic oarecum arid, prin continuă recitare, un fel de poem, întocmai Iliadei şi Odiseei. Cuvintele seci musteau acum de poezia atîtor speranţe, foarte necesare.

Deci, dictatorul îşi înmuie tocul şcolăresc în cerneală (o cerneală violetă, de mărunt funcţionar) şi aşteptă lista pe care ministrul poliţiei i-o întinse cu mîini tremurînde. Dictatorul adăugă numele lui Rafael Estaban, cu o caligrafie extrem de în-

grijită, demnă de altă epocă mai puţin grăbită, desenînd aproape numele, literă cu literă, şi umezindu-şi uşor buzele de obicei uscate, ca ale tuturor insomniacilor cu vîrful unei limbi aproape suave şi trandafirii, ce-şi păstrase prin tăcere întreaga ei tinereţe. Depărtă hîrtia ca să vadă rezultatul travaliului său aproape artistic şi fu mulţumit şi din cauza mulţumirii surîse. Apoi aşeză hîrtia din nou pe birou şi nu se mulţumi să însemne ca de obicei numele cu o cruce, semnul pedepsei capitale, ci caligrafie alături, tot cu majuscule, cuvîntul: MOARTE. Întinse în sfîrşit hîrtia ministrului poliţiei care o citi, încercînd zadarnic să-şi ascundă mirarea sub privirile scrutătoare ale stăpînului său, şi o băgă înapoi în mapa tradiţională a miniştrilor poliţiei.

— Cînd vrei să aduci la îndeplinire sentinţa? — întrebă, uşor încruntat dictatorul.

Ministrul poliţiei avea atît instinct de conservare, şi nu era chiar o desăvîrşită eroare alegerea sa, ca să dea răspunsul cuvenit:

— Excelenţă, acum e ora cinci. Cel mai tîrziu pînă la opt, astăzi.

Dictatorul dădu din cap aprobativ şi păru că nu mai are nimic să-i spună. Făcu chiar semnul din mînă de eliberare, în timp ce-şi aprindea din nou pipa şi se lăsa învăluit în fum. Inocenţiu, ministrul poliţiei, se înclină şi era gata să iasă, cînd fu oprit din nou, cu un gest. Dar ceea ce urmă păru că nu este important, pentru că dictatorul continuă să fumeze şi vocea sa era modificată prin rostirea doar cu colţul gurii, singurul liber:

— Tu îmi eşti sincer devotat? Repet, sincer?

Cu un sfert de oră înainte bietul Inocenţiu n-ar fi ezitat nici măcar o fracţiune de secundă să răspundă. Dar acum, după cele întîmplate, nu părea că există un răspuns mai greu. Simţi că se sufocă şi, aşa cum avea să povestească mai tîrziu, pentru o clipă crezu în existenţa nu figurată şi simbolică, în metafora „aripii morţii" ci în realitatea ei fizică. O simţi fîlfîind deasupra capului său şi ajunse la acea pătrundere a realului de imaginar şi confundare a lor pe care pot s-o aibă, foarte rar, numai minţile şi sensibilităţile cele mai alese, deşi, sub acest raport, el făcea parte dintre cei obişnuiţi. Chiar sentimentele contrare reuşiră să fuzioneze şi astfel el trăi, se poate spune, o realitate deplină, ca însăşi lumea în viziunea poeţilor (realitate care nu există). Îl adoră şi îl urî, deodată pe şeful său, amîndouă sentimentele fiind la fel de puternice şi deşi separate, perfect fuzionate în motive, întrucît din aceleaşi cauze îl şi ura, îl şi iubea. Însă pînă la urmă instinctul îl salvă şi cînd tăcerea sa devenise aproape prea lungă, spuse:

— Desigur, excelenţă. Nimic nu e mai puternic decît devotamentul meu sincer pentru excelenţa voastră!

— Bine, Inocenţiu, spuse dictatorul, acum poţi să pleci. Acesta este răspunsul. Însă îţi mai dau o însărcinare. Fă ce trebuie să faci, dar s-ar putea, nu sînt sigur, dar s-ar putea ca peste trei zile să cer să-mi explici de ce Rafael Estaban *trebuia* executat. Poţi să-ţi întrebi şi experţii, dacă vrei. Acum poţi să pleci.

E inutil să-ţi spun, că Rafael Estaban (unul dintre marii teoreticieni) a fost executat cu cîteva minute înainte de ora opt, în dimineaţa acelei zile. Comunicatul a apărut mai tîrziu şi i se înşirau nu puţine crime. Ba chiar, neoficial, prin zvon public, s-a vorbit despre respingătoarele sale păcate strict personale, inexistente bineînţeles, însă un funcţionar cu înzestrări speciale al lui Don Inocenţiu era anume însărcinat cu scornirea unor asemenea povestiri, care apoi erau puse în circulaţie.

Însă bietul ministru al poliţiei nu avea linişte. Termenul cînd „putea fi eventual întrebat de ce Rafael Estaban *trebuia* executat“ se apropia şi nu găsise nici un răspuns. Cu mare fereală el îşi întrebă experţii dar nici un răspuns nu era satisfăcător, poate şi pentru că nu îndrăzni să spună exact, totul, cum s-a întîmplat. Problema era pusă aluziv şi răspunsurile erau deconcertante sau de-a dreptul stupide. În după-amiaza celei de a treia zile, tremurînd de frică, venise la clubul cel mai select al capitalei ţării, unde era membru de foarte puţină vreme, adică de cînd devenise ministrul poliţiei. Eram şi eu, firesc, membru al acelui club, nu pentru că mi-ar fi plăcut deosebit jocul cu mingea dar era un excelent punct de observaţie. Observam lucruri care nu-mi erau direct utile, întrucît situaţia internă a ţării nu mă interesa direct. Dictatorul nu-mi putea face nimic, şi nu pentru că nu eram cetăţean al acelei ţări, ci pentru că puteam să-l ruinez în cîteva zile. Era pe vremea aceea mai uşor, jocurile nu erau atît de complicate şi omul supărat nu putea face apel la celălalt partener. Ţara, şi ghiceşti care este, avea o singură bogăţie, uriaşă, pe care o exploatam în condiţii avantajoase pentru că sub raport social, domnea cea mai deplină ordine. Însă dacă modificam preţul minereului, aş fi închis exploatările, ori un minim de progres economic şi de bunăstare este absolut necesar. Deşi deci ţineam în mînă soarta dictatorului, trăiam ca un simplu particular şi nu eram important decît pentru un număr extrem de redus de iniţiaţi. Pe dictator îl văzusem doar o dată sau de două ori şi în prezenţa a numeroşi martori. O frecventare a sa asiduă i-ar fi putut stîrni nebunia pentru că ar fi fost pus în prezenţa limitelor sale şi s-ar fi putut autodistruge distrugîndu-mă.

Deci, în după-amiaza aceea sorbeam o citronadă după ce mă lăsasem bătut la tenis de un demnitar, pare-se ministrul căilor ferate, a cărui imbecilitate perfectă mă amuza pînă la un punct. Mă plictiseam deja şi eram singur cînd s-a apropiat de mine ministrul poliţiei. Mi-am dat seama imediat că nu era în cea mai bună stare sufletească. De obicei aceşti oameni sînt deosebit de joviali şi par totdeauna extrem de bine dispuşi şi fără griji, ca şi cum menţinerea ordinei publice în condiţii speciale ar fi un fel de partidă de popice. Au mereu aerul că au primit o veste bună, umorul lor nu e prea subtil (toţi miniştrii de poliţie pe care i-am cunoscut, chiar şi iubitul nostru comandant al jandarmeriei) aveau obiceiul cam neplăcut să-şi puncteze poantele cu mici şi prietenoase lovituri pe spatele interlocutorilor, aşa cum mai fac doar două categorii, recruţii şi băutorii de bere. Într-un cuvînt, în afară de exerciţiul funcţiunii, au un aspect tipic de băieţi buni şi nu şi-l pierd, se pare niciodată. Pe predecesorul lui Inocenţiu îl întîlnisem cu două seri înainte de a fi lichidat şi era la fel de vesel, deşi fără îndoială că începuse să simtă ceva în neregulă privind soarta lui. Probabil că atunci cînd sînt executaţi, încearcă o ultimă dată să rîdă deşi nu se poate spune sigur. Informaţiile mele sînt contradictorii în acest sens.

Ministrul Inocenţiu, făcut din aceeaşi plămadă, nu încerca să se mai ascundă în spatele acestei măşti. Ce putea fi în stare să-l întunece, mai tare decît presimţirea chiar a sorţii predecesorilor săi, care, subliniez, îşi păstrau masca, poate ca o speranţă, pînă în ultima clipă. Ciudăţenia este că întrebarea teoretică, dilema, şarada, este aceea care chinuie mai rău decît fapta. Dilema teoretică naşte în aceste fiinţe un sentiment ciudat că „pot alege" deci că sînt liberi, cu care li se împacă foarte greu gîndul. Arbitrariul şi forţa, şiretenia şi înşelăciunea sînt acceptabile. Dar o dilemă teoretică, nu. Deci, pe lîngă frica fizică, Inocenţiu, ministrul poliţiei, avea şi un fel de frică metafizică pentru care nu era deloc pregătit.

Eram deci mirat şi m-am bucurat că s-a apropiat de mine şi chiar înainte de a se lăsa invitat s-a aşezat pe un scaun. Avea ochii înfundaţi în orbite şi mari cearcăne violete, semn că n-a dormit de mult. Ciudat, am remarcat că pînă şi mîinile sale butucănoase căpătaseră nu ştiu ce aer de fineţe, mai ales în gesturi, ca şi cum ar fi existat în aer şi pe lîngă trup cu o oarecare timiditate. Salutul său nu fu prietenos, ci timid. L-am aşteptat să vorbească, mărturisesc, cu foarte mare curiozitate. Pe vremea aceea o mai aveam. Curiozitatea mea urma să fie repede satisfăcută.

„Don Athanasios, spuse el încet, de-abia auzibil, şi se uită

temător în jur, vreau să te rog ceva. Eşti, cred, singurul care mă poate ajuta. Mi s-a întîmplat un lucru, cum să spun, foarte ciudat. *Undeva,* mi se cere o explicaţie şi nu ştiu ce să fac. Vedeţi, dacă era vorba de fapte, în definitiv eu sînt militar şi ştiu să ascult. Dar nu mi se cere doar fapta, ci explicaţia."

— Povesteşte-mi despre ce este vorba, i-am spus şi voi face tot ce îmi stă în putinţă. Şi într-adevăr, mie mi-a spus totul, nu evaziv ci direct, povestindu-mi scena exact cum ţi-am spus-o, punct cu punct, dovedind sub imperiul fricii chiar un anumit spirit nu numai de observaţie dar chiar şi de fineţe, ca să zic aşa, nepoliţistă. L-am ascultat fără să-l întrerup. Apoi i-am mărturisit că nu-mi dau prea bine seama care e răspunsul. Ochii lui erau disperaţi pentru că era ultima lui salvare, însă l-am liniştit spunîndu-i că voi reflecta şi îi voi da răspunsul.

— Bine, dar la noapte, la noapte se împlinesc trei zile. Dacă mă va întreba? Ce-am să fac?

— La ce oră ai audienţa?

— La două, şi se uită, aproape livid la ceas.

M-am uitat şi eu şi i-am spus:

— Avem timp destul. Vino la mine la ora douăsprezece. Dacă nu pot găsi un răspuns în şase ore, înseamnă că nu-l pot găsi niciodată.

Ne-am ridicat amîndoi şi am plecat şi într-adevăr am găsit răspunsul. Trebuie să-ţi spun că în clipa în care ne-am despărţit, el mi-a mai sumarizat problema: De ce sinceritatea lui Estaban a fost mortală şi declaraţia mea că sînt sincer nu? Şi de ce tocmai sinceritatea l-a pierdut?

La ora douăsprezece i-am dat un pahar de whisky (siguranţa gestului cu care i-am umplut paharul l-a liniştit vizibil) şi i-am spus soluţia. Bănuiesc că este cea adevărată, deşi nu se poate spune sigur. Dictatorul nu i-a cerut niciodată să răspundă la întrebare şi Inocenţiu a mai stat mulţi ani ministru al poliţiei. L-a executat noul regim.

Don Athanasios tăcuse şi se aşezase pe scaunul său, închizînd ochii. I-a făcut un semn cu mîna lui Miguel şi acesta a tras voletele şi grelele draperii, intrînd în obişnuita obscuritate.

Miguel găsise şi el soluţia, chiar atunci, dar se mărgini, în minutele de refacere a lui Don Athanasios, cînd se rupea pînă şi de ultima geană de lumină şi închidea ochii, să tacă. Nu spuse nici mai tîrziu c-a înţeles şi de aceea Don Athanasios îi iertă efuziunile sentimentale şi relaţiile lor redeveniră la fel de bune, dacă nu şi mai bune. Don Athanasios îi dezvăluise ceva din esenţa credinţelor sale cele mai intime şi aceasta nu poate decît, într-un fel, să lege oamenii, chiar oameni ca patronul său ce părea detaşat principial de tot şi mai ales de toţi.

Acum, mergînd pe strada pustie, de-a lungul zidului continuu acoperit de vegetaţie, îşi aminti exact povestirea lui Don Athanasios şi explicaţia care atunci şi-o dăduse, care avea o directă legătură cu starea lui dde acum. Desigur, acel Estaban, sincerul Estaban, dacă era cu adevărat sincer, avea deci vocaţia sincerităţii. Iar cine are vocaţia sincerităţii, poate fi frustrat în credinţele sale. Acel dictator, ca şi Don Athanasios, nu avea nevoie de ataşament sincer, ci de oameni perfect liberi în interior, ca să poată fi complet subjugaţi de afară. Sinceritatea este calea convingerilor şi convingerile nasc nesupuşii, revoltaţii şi pe cei ce chestionează totul. Convingerile fac „individul", atît de dispreţuit de către Don Athanasios. Dacă el, Miguel, pus la încercare, lăsat liber să decidă dacă să-şi anunţe prietenii sau nu, va vrea să-i anunţe însă nu va îndrăzni s-o facă, împotriva simţului său de datorie morală, el ca şi Don Fernando care a acceptat înalta funcţie în ciuda convingerilor sale nonviolente, după ce a protestat, vor fi mai docili decît oricare dintre cei ce, înfricoşaţi de mişcarea protestatară, doreau luarea celor mai severe şi sîngeroase măsuri. Don Athanasios îi testa cea mai de preţ calitate, *non-sinceritatea,* împingîndu-l pînă la adevăratul dispreţ de sine. Deja zidul şi strada nu-l mai înfricoşau ca înainte şi nu mai încerca să vadă viaţă ascunsă şi pînditoare din mijlocul perfectei tăceri, aproape moarte, ci îi făcea un fel de silă, ca şi copacii ale căror vîrfuri se înălţau deasupra zidurilor, frumoşi şi nemişcaţi cu coroanele lor rotate şi chiar cerul foarte albastru de deasupra, triumfător în lumina de sud. Miguel îşi înălţă ochii spre el şi spuse încet, destul de tare ca să se audă ca o confirmare: „Ce porcărie". Nu ştia foarte precis ce este porcărie, el, laşitatea lui sau chiar cerul şi copacii înalţi rotaţi, care tolerau orice s-ar întîmpla şi erau astfel, în nemişcarea lor triumfătoare şi prea frumoasă, responsabili prin minciună.

Trecu printr-o altă stradă, la fel de pustie şi tăcută şi apoi pe alta, care scobora în pantă, spre cartierul comercial al oraşului. Jos, la piciorul pantei, unde se termina cartierul rezidenţial al zidurilor fără porţi aparente, găsi un taxi şi comandă:

— La Country Club.

Maşina, un Ford vechi şi hodorogit, făcu înconjurul pieţei oraşului, în jurul statuii lui El Bravo şi se întoarse pe străzile pustii mărginite de ziduri cu verdeaţă (clubul se găsea la celălalt capăt al frumosului cartier rezidenţial), ieşi un timp pe un fel de drum în cîmpia deschisă, apoi intră într-o pădurice aromată şi ajunse la poarta înaltă a clubului. Portarul se uită curios la ocupantul maşinii (asemenea hodoroage nu veneau niciodată pe aici), îl recunoscu pe Miguel şi-l salută cu mîna la chipiu, apoi deschise poarta de fier şi taxiul scîrţîi penibil pe prundişul aleii

îngrijit greblate, obişnuit cu alunecarea tăcută a limuzinelor conduse de şoferi ce aduceau pe membrii clubului. Miguel plăti şi străbătînd barul, pătrunse în incintă.

III

Dona Isabela, bineînţeles, nu era la club şi nici nu fusese văzută pe acolo, nici măcar în ultimele zile. Miguel se aşeză pe marginea bazinului, în costumul său de stradă, nepotrivit acestui loc, lîngă americanca Deborah care-l privi cu o anumită lăcomie, întredeschizîndu-şi, după obiceiul ei, buzele, ca şi cum ar fi aşteptat extrem de naivă un sărut. Recurgea foarte des la acest aer de naivitate aşteptătoare, părînd gata oricînd să primească supusă cîte ceva. Expresia contrasta ciudat cu corpul ei împlinit de femeie, cu sînii cam mari şi umerii rotunzi, acum ca de obicei acoperiţi cu părul ei roşu, resfirat generos, strălucitor şi bogat, ce părea adeseori umed chiar cînd nu ieşea din bazin, o umezeală de plantă care exala un miros uşor şi subtil, învăluitor. De aceea părea un copil devenit brusc matur, încă inconştientă de farmecul ei de femeie. Invitaţia perpetuă nu părea că vine din mintea ei, încă naivă, ci din corpul ei, crescut independent, care-şi reclama drepturile. Farmecul ei întărîta simţurile cele mai tocite şi era mai puţin curtată de tineri, ci mai ales de bărbaţi între două vîrste saŭ chiar bătrîni care credeau în ruptura dintre suflet şi corp şi iubeau trupurile acestea generoase, adînci în inconştientul lor, ce dădeau iluzia că-i aşteaptă. Deborah Kirk îşi păstra aerul ei naiv şi îi atrăgea, părînd inconştientă, în pasiuni ce rareori erau duse pînă la capăt. Deşi avea deja reputaţia unui flirt periculos şi cu puţine satisfacţii la capăt, noi amatori răsăreau, nu dintre noii veniţi, ci chiar dintre cei foarte bine informaţi şi cu bogate experienţe, care la început o urmăreau la recepţii şi pe marginea bazinului de la Country Club unde-şi petrecea o bună parte din vreme, în lungul nesfîrşitelor zile însorite şi încercau să se.stăpînească şi să se convingă de falsul ei aer nevinovat de puberă maturizată brusc ca o plantă de seră. Însă pînă la urmă nu reuşeau şi cădeau, veneau să se aşeze lîngă ea şi Deborah Kirk îi privea temătoare, cu o ascunsă adoraţie în ochi, oferindu-se toată şi dîndu-le toate speranţele. Apoi istoria se termina nimeni nu ştia cum şi domnul

între două vîrste sau chiar bătrîn dispărea din locurile frecventate de Deborah o vreme, sau se înfunda în lucru cu un fel de disperare. La 25 de ani avusese multe victime în acest fel şi doi bărbaţi legitimi iar acum, de curînd, era din nou liberă şi, se spunea, era plină de bani.

— Pe vremuri, afirmă odată un domn bătrîn care suferise ciudatul farmec al Deborei, era „fashionable" să te distrugi la Monte Carlo. Acum e de prost gust. Însă Dumnezeu, în marea lui milă pentru dorinţa noastră de autodistrugere, a inventat-o pe Deborah. E „fashionable" să te laşi ruinat psihologic de ea.

— Cum adică să te ruinezi psihologic? întrebă în acel cerc de domni unul din proaspeţii candidaţi la farmecele ei adoratoare şi supuse.

— Nu se poate spune, trebuie încercat. Ar fi fără haz să ştii dinainte care din numerele ruletei vor ieşi. E ca şi cum ai juca pocher cu tine însuţi!

— De-abia asta mă face curios, spuse candidatul.

— Încearcă, dragul meu, răspunse bătrînul domn, rostogolindu-şi sonor cuburile din pahar. Înseamnă că eşti copt pentru experienţa finală.

— Prea mult mister, crede-mă. Doamna Kirk este o fată curios senzuală, atîta tot.

— Nu e nici un fel de mister. E un test de îmbătrînire.

Miguel ascultase această conversaţie cu un an înainte şi o găsise de prost gust. Pe el nu-l interesa Deborah Kirk, aproape dimpotrivă, simţea pentru ea un fel de antipatie însă acum se simţi bine lîngă ea şi o privea cu plăcere. Leneş îi atinse părul roşu, resfirat peste umeri, care era ca de obicei umed.

— Miguel, am crezut totdeauna că mă deteşti, zîmbi Deborah şi începu să se joace cu piciorul gol în nisip.

— Ai avut intuiţii juste. Însă acum mi-a trecut.

— Oh, spuse ea. Cred că ai dreptate. Pari brusc îmbătrînit, ca şi cum de ieri şi pînă astăzi s-a întîmplat ceva grav cu tine. Cred că de mîine vei începe, mai întîi timid, să-mi faci curte. Atrag bărbaţii obosiţi, cu conştiinţa nu prea curată.

Miguel o privi cu atenţie, cu adevărată atenţie şi nu se putu abţine să n-o întrebe: „De unde ştii care e starea conştiinţei mele?"

— Nu ştiu deloc. Eu nu ştiu niciodată nimic. Pur şi simplu simt. Uneori însă şi aud.

— Ce auzi? — o întrebă Miguel.

— Tot felul de confesiuni. Ar trebui să am, după cîte am auzit, o părere foarte proastă despre lume.

— Şi n-o ai? Se spune că o ai, sau cel puţin aşa te porţi.

— Nu. Ador lumea şi ador să trăiesc. Cred că şi după

moarte n-am să mor chiar de tot. Mă voi transforma în strigoi.
— De la vampir pînă la strigoi, trecerea nu este chiar foarte mare.
— Ah, crezi şi tu prostiile care se spun pe seama mea.
— Nu cred, le-am auzit doar.
— Chiar şi de la patronul tău. Se spune că eşti singurul confident şi nici măcar nu i se cunosc alţii în trecut.
— Ai avut o poveste şi cu Don Athanasios? N-am auzit şi nu mi-a făcut acest gen de confidenţe. Îi ştiu binişor doar conturile şi o parte din procese.
— Miguel, eu sînt o fată foarte, foarte discretă. Aşa că nici nu ţi-am auzit întrebarea. Dar dacă vrei, te las să-mi fac curte. Nu de azi, mai bine de mîine.
Miguel o privi stăruitor şi neliniştit. Apoi, încet, dîndu-i părul roşu la o parte, ca să-i atingă urechea, o întrebă:
— De ce tocmai de mîine? Ştii ce se va întîmpla mîine?
— Ţi-am spus, eu sînt total neştiutoare. Eu nu ştiu, eu simt.
— Şi ce simţi pentru mîine?
— Că-mi vei face curte. Simt că *tu* ştii ceva. Oamenii care ştiu cîte ceva, nu vorbesc de savanţi, n-am cunoscut, deci oamenii care ştiu ceva grav şi important au un anumit aer, pe care-l ai şi tu.
Miguel ridică din umeri cu deplină nepăsare însă se gîndi: „se vede, oare din ce se vede? M-a simţit pînă şi această mică prostituată, cu instinctul ei pervers, m-a simţit". O întrebă totuşi, după ce negă:
— Prostii. Dar în sfîrşit, dincolo de mine, ce fel de aer au oamenii care *ştiu* ceva, aceşti păstrători de taine?
— Au aerul tău, zîmbi nevinovat Deborah Kirk şi-i dădu la o parte, cu blîndeţe, mîna care-i rămase în părul ei roşu, lucios şi umed.
— Vrei să fii tu oglinda mea şi să-mi spui *ce* aer am eu? Mie mi-e greu să-mi dau seama.
— Bine, dacă insişti. Au aerul că întreaga lume e o porcărie. Şi că ei fac parte din această lume şi deci se consolează că nu pot fi altfel. Se dispreţuiesc universal, neputîndu-se dispreţui individual.
— Şi, tu, ce crezi tu despre lumea asta? Crezi că e un paradis?
— Nu. Însă o ador, ţi-am spus. Îmi place să stau aici, pe marginea bazinului şi să joc tenis şi să beau la bar şi să mă duc la petreceri şi mai presus de orice să văd cum se adînceşte pe feţele şi mai ales în privirile oamenilor care-i întîlnesc ideea, părerea asta a lor că lumea e o porcărie. Mai rău decît un loc infernal. O simplă şi uriaşă porcărie. A, şi îmi place uneori şi cîte un

băiat ca tine, cînd începe să vină aici, la Country Club şi în alte locuri selecte şi se înfundă încet, încet. Numai că tu te-ai înfundat excepţional de repede. Eşti, în felul tău, un recordman.

— Nu mă aşteptam să vin aici, să discut filozofie cu tine, Deborah.

— Nu. Ai venit s-o găseşti aici, din nou, ca la început, pe Dona Isabela. Eram în exact acest loc, cînd ai venit pentru prima sau a doua oară şi cineva chiar mi-a şoptit (era un domn convins că lumea e o porcărie): „vezi, e un periculos anarhist. De familie bună, care s-a înhăitat cu tinerii aceia. Nu vine el aici cu gînduri bune, ar trebui să fim atenţi. Să anunţăm pe cei în drept. Am putea sări în aer". Eu am rîs atunci şi m-am uitat la tine. Nu mai *erai* anarhist. Nici n-ai fost vreodată.

— E adevărat. N-am fost niciodată. Am avut legături cu un grup contestatar, dar nu anarhist. Şi m-am despărţit de ei, din cauza unor deosebiri de puncte de vedere, privitoare la program. Asta a fost tot.

— A, şi din cauza deosebirilor de vederi, privitoare la program, ai venit aici, la Country Club. Ce deosebire de program putea să te aducă aici? Nu cred că era un amănunt nesemnificativ.

Miguel o privi iritat, iar Deborah era cu ochii mai naivi şi mai deschişi decît fusese vreodată, o personificare a inocenţei adoratoare, inconştient doar feminină.

— Eşti o fată fermecătoare, Deborah, însă, dă-mi voie să-ţi spun, cred că ultimul lucru pe care-l ştii foarte bine şi care te interesează sînt nuanţele de program ce deosebesc diferitele grupări ale stîngii!

— Ai perfectă dreptate, sînt neştiutoare. Mă interesează numai punctele de program care duc de la stînga la Country Club. Deşi, cînd ai venit, erai contestatar. Ai jucat tenis şi ai bătut-o fără milă pe Dona Isabela, fără nici o concesie. Se vedea că vii „de la stînga". 6—0 la „game"-uri, 3—0 la seturi. Însă Dona Isabela, care e linguşită destul, adoră să fie bătută. Deci am spus acelui domn îngrijorat de bombele şi răpirile tale că n-are de ce să-i fie teamă. Vei fi curînd un prieten al Donei Isabela. Ceea ce s-a şi întîmplat, dragul meu, datorită diferenţelor de program, între tine şi prietenii tăi. Însă n-am prevăzut că vei deveni intimul, consilierul şi confidentul bunului nostru Don Athanasios. Poate chiar te-a infiltrat stînga de lîngă el, deşi nu cred că e cel mai uşor loc unde cineva poate fi infiltrat. El are intuiţii cît cinci organizaţii de stînga.

— Şi el e dintre cei ce cred că lumea e o porcărie?

— O, nu. Deloc. El crede că lumea e un infern şi locul de Lucifer a fost lăsat liber pentru ele. De ani de zile se sileşte să-l

ocupe şi poate va reuşi. Sînt chiar foarte mari şanse.

— Eşti foarte deşteaptă, draga mea. Cred că o să-mi facă o mare plăcere să te întîlnesc mîine, cînd am permisiunea să te curtez.

— Mîine voi fi tot aici, în acelaşi loc, ca în fiecare zi.

— Tot aici, orice s-ar întîmpla pînă atunci?

— Da. Aici totul va fi exact la fel şi mîine, orice s-ar întîmpla. Iar eu voi fi bineînţeles aici.

Ochii Deborei Kirk erau mai naivi decît îi văzuse vreodată Miguel, înduioşători de naivi iar părul ei roşu, lucios şi umed, i se resfira pe umerii ei bogaţi, acoperindu-i în parte şi sînii bine formaţi de femeie în deplinul înţeles al cuvîntului. Miguel privi în jur şi observă de-a lungul bazinului părul resfirat al altor femei, majoritatea frumoase chiar dacă nu atît de înşelător suave ca doamna Kirk, umerii goi ai femeilor tinere, cu picioare lungi, răsturnate pe nisip şi în fundul terenului două perechi de jucători de tenis, în costume albe, care făceau o partidă de dublu. Pe o pajişte, între stejari crescuţi cu greu în această climă toridă, cîţiva domni bătrîni jucau golf, deplasîndu-se încet printre steguleţe. Un chelner trecea cu o tavă ţinută cu dexteritate în mînă şi mersul lui grijuliu avea ceva din sfinţenia unui abate. Deborah Kirk, care-l privea naiv, de jos în sus, avea dreptate, aici totul va fi şi mîine exact la fel. În timpul zilei vor fi doar aceste fete frumoase, stînd în jurul bazinului iar seara pajiştile se vor umple de lume şi pe terasă domni îmbrăcaţi în alb îşi vor mişca sonor cuburile de gheaţă din pahare şi eventual vor povesti ceva, cu voce mai joasă. Miguel privi cu greaţă cum zboară mingea de tenis peste plasa întinsă şi îşi întoarse ochii de la zgura roşie a terenului. I se păru că fata tînără şi brunetă, cu profil fin, căreia i se adusese paharul răcoritor, în încetineala cu care-l sorbea, tocmai în acea încetineală dovedea o lăcomie conţinută şi rea şi că stejarii aceştia falşi, care trebuiau să arate legătura dintre Anglia şi acest loc de la sud sînt şi mai falşi. În timp ce privea în jur, convins că într-adevăr lumea e o porcărie, îi reveni puternic în minte imaginea anticului templu acoperit de trunchiuri de copaci şi de liane mai groase decît un braţ de om, dărîmîndu-se încet, fărîmiţat chiar de vegetaţia care-l apăra şi pentru un minut sau două, nu se mai luptă cu imaginea ci o lăsă să i se perinde încet, ca un film „au ralenti" în faţa ochilor imaginaţiei sale, vechi de pe vremea copilăriei.

— Deborah, spuse el, tu care eşti, mi-am dat seama acum, înţeleapta şi Pythia acestui loc paşnic, crezi că lumea asta va continua la infinit? Că după mîine va veni mereu cîte un mîine?

Deborah îl privi surîzătoare şi naivă, de jos în sus şi apoi îi răspunse cu o voce melodioasă:

— Nu. Nu cred deloc. De aceea ador să trăiesc, ador să fiu vie, şi cînd am să mor sper să mă transform în strigoi şi să vin aici, la miezul nopţii, pe marginea bazinului. Atunci va fi poate un bazin părăsit, deşi nu cred. Vor fi alţi ocupanţi. Dar un timp vor dispare fetele astea frumoase şi foarte proaste, adorabil de proaste.

— Şi crezi că merită să fie apărate, cu orice sacrificiu? Deborah ridică din frumoşii ei umeri rotunzi, acoperiţi în parte de către părul ei roşu, lucios, apoi spuse:

— Eu sînt, poate, cum ai spus, Pythia acestui loc. Nu e rolul meu să spun ce e demn să trăiască şi ce nu. Asta priveşte programul tău. Sau, mai exact, fostul tău program. Miguel se aşeză o clipă din nou lîngă Deborah, cu un gest atît de decis încît aceasta, surîzătoare, îi spuse:

— De mîine! Azi nu-ţi dau încă voie să-mi faci curte!

— Nu vreau să-ţi fac curte, spuse Miguel. De unde ştii că poate fi altfel de mîine. Eu nu cred în ghicitoare.

— Dar nu va fi altfel de mîine. Poate tu vei fi altfel.

— De unde ştii că eu voi fi altfel? o întrebă din nou Miguel şi de data asta o apucă cu energie de braţ, strîngînd-o.

— Au, strigă Deborah, mă strîngi prea tare. Mie nu-mi place să fiu brutalizată. Însă ai un aer ciudat, foarte tulburat, cu care m-am mai întîlnit.

— Ascultă, într-un fel ai dreptate. M-am gîndit că tu eşti singura fiinţă căreia pot să-i spun, căreia i se poate încredinţa o taină. Ţie am să-ţi spun.

— Nu, spuse Deborah şi se ridică în picioare. Mîine. Ţi-am spus, de mîine de-abia poţi să-mi faci curte şi în cadrul cuceririi mele eşti liber, chiar e un punct se pare obligatoriu, să-mi faci şi confesiuni grave, chiar compromiţătoare. Dar astăzi nu.

Apoi brusc, Deborah îşi scutură frumosul şi lucitorul ei păr roşu şi deveni mult mai puţin naivă şi adoratoare decît de obicei. Chiar şi vocea îşi pierdu obişnuita ei suavitate şi inocenţă. Era o ciudată transformare pentru că ochii ei verzi în loc să fie umezi şi adoratori erau neaşteptat de aspri.

— Problemele tale morale, atîta vreme cît le poţi rezolva, rezolvă-ţi-le singur. La mine vii doar cînd e prea tîrziu.

— De ce? Poate poţi să-mi dai sfatul cel bun. Nu mi-aş fi închipuit vreodată că tocmai de la tine o să-l cer, însă aşa s-a întîmplat. Tu eşti încă o revelaţie a mea pentru ziua de astăzi, prea bogată în revelaţii. De ce mîine?

— Pentru un motiv foarte simplu. Nu există sfaturi morale. Ce trebuie să faci, ştii foarte bine. Ce *vei* face, nu vine din sfaturi, ci din tăria ta şi asta, asta nu se naşte din sfaturi.

— Tu ce-ai face în locul meu? — întrebă Miguel.

— Nu ştiu despre ce e vorba şi nici nu vreau să ştiu. Adio, strigă Deborah şi se aruncă în valurile bazinului.

Miguel rămase pe mal, gîndindu-se că Deborah are dreptate. Însă continuă să o observe cum înoată rapid şi armonios, apoi o văzu cum ridică un braţ spre el şi-i strigă: „Pe mîine, iubitule, pe mîine" şi dispare din nou cu părul ei roşu în valuri, înotînd pe sub apă.

„Ştie, desigur ştie, se gîndi Miguel. Ştie că mîine, probabil voi fi aici şi-i voi face curte. Voi fi dintre curtezanii ei bătrîni, cel mai tînăr dintre ei."

Miguel se întoarse şi plecă spre poartă salutînd în trecere una sau două vagi cunoştinţe. Auzi pe unul dintre ei spunînd: „Ce important a devenit de cînd e consilierul intim al lui Don Athanasios. Respiră importanţa, uită-te la el". „Ah, nu e o..." răspunse celălalt, dar Miguel nu-l mai auzi. Ieşi de la club şi plecă spre centrul oraşului. Însă evită cartierul rezidenţial, plin de frică să nu reîntîlnească zidul acela lung, acoperit de verdeaţă, fără porţi aparente şi o luă pe marginea cîmpului, intrînd în cartierul cel mai sărac al oraşului, aşezat nu departe de cel rezidenţial pentru că era locuit de foştii sclavi, eliberaţi cu o sută de ani înainte, unde apoi se aşeză o populaţie sărmană şi eterogenă de emigranţi veniţi şi din alte părţi care au renunţat din slăbiciune şi disperare că cultive şi să defrişeze înfricoşătoarele ţinuturi mlăştinoase, infestate de ţînţari de trei ori mai mari şi mai viguroşi decît cei din Europa, de şerpi şi şopîrle veninoase, terenuri unde nu numai lipitorile, reptilele şi animalele erau carnivore, dar şi unele specii de plante înşelător frumoase care-şi lipeau frunzele lanceolate de pielea încrezătoare a oamenilor şi lăsau urme vinete ca gurile unor viermi. Fugind din acele locuri unde primiseră fiecare zeci de hectare inutilizabile, ei au venit şi s-au aşezat în cartierul negru, alături de foştii sclavi aduşi din Africa şi de unii indigeni alungaţi de pe haciende de foametea cronică şi de reprimarea sîngeroasă a unor revolte. Din cele trei rase s-a născut o populaţie nouă şi pipernicită care se înmulţea cu viteza bacteriilor şi se revărsa dincolo de limitele cartierului, tot pe terenuri mlăştinoase şi inundabile unde îşi ridicau colibe ce şerpuiau pe străzi fără nici o ordine. Mai bine de jumătate de populaţie şoma şi de aici se recrutau, datorită promiscuităţii, prostituatele, hoţii de buzunare şi rareori, ca o înaltă aristocraţie, tîlharii pe care poliţia nu îndrăznea să-i urmărească în acest cartier de unde cuţitele şi chiar gloanţele izbucneau după aproape fiecare colibă. De aceea poliţiştii erau recrutaţi şi ei din acest cartier şi erau cea de a doua aristocraţie, mai stabilă deşi mai săracă decît prima, angajată într-o luptă continuă de vendete cu bandele înarmate. De capul

lor cîte un sergent sau subcomisar stabilea armistiţii fără să anunţe vreodată pe prefectul poliţiei sau mărginea sfere de influenţă şi stabilea condiţii şi graniţe ca între state. Atunci se rosteau jurăminte solemne, amestec de catolicism şi voudou, sfînta fecioară fiind invocată alături de mane polineziene şi de zeităţi cu numele stîlcit ale civilizaţiei Maya. Nici ziua nu era prea recomandabil să te aventurezi în aceste locuri, iar după căderea serii era o adevărată aventură, dacă nu chiar o sinucidere. Watts sau Harlem erau, în comparaţie, adevărate temple ale păcii şi siguranţei persoanei. Miguel mai fusese o dată acolo, o singură dată, în perioada activităţilor sale de stînga. Mai întîi, deşi fusese întovărăşit de un tînăr muncitor născut acolo, îi fusese mai frică de cei pe care teoretic vroia să-i elibereze de cumplita mizerie decît de agenţii poliţiei secrete. Privirile întunecate şi bănuitoare, batjocura cîtorva prieteni de-ai călăuzei sale care îi spuneau tînărului muncitor „El Presidente“ în derîdere, imposibilitatea de a depăşi gluma obscenă ce se învecina cu violenţa de-abia reţinută, îl paralizau şi-i făceau cuvintele neconvingătoare. Nu recrutase decît o fată cam urîţică, taxatoare de tramvai, pe care o văzuse şi după aceea. Încolo, de-abia aşteptase să plece şi apoi vorbise pedant, vreme de o oră, tînărului muncitor despre „lumpenizare“ şi desigur, avusese dreptate însă jignise sensibilitatea tovarăşului său care nu mai frecventă niciodată mediile studenţeşti de stînga. Tovarăşii săi de organizaţie chiar l-au criticat pentru lipsa sa de ştiinţă a propagandei, dar uitară şi ei curînd incidentul, foarte preocupaţi de discutarea teoretică a unor principii privind raportul dintre voluntarism şi determinism istoric, unde dealtfel drumurile sale s-au şi despărţit. El, Miguel, era un determinist atît de convins încît fusese acuzat de „tendinţe social-democrate“ şi de „codism şi economism“ şi atunci se retrăsese la Country Club, aşa cum observase ironic Mrs. Kirk cu o jumătate de oră înainte ca el să ajungă, spre după-amiază, în cartierul Vieja. De fapt însă, acele contacte, chiar aici şi teama sa cînd vizitase cartierul, nu erau străine de unele dintre intransigenţele sale teoretice şi de oroarea resimţită adînc, atunci cînd observase la marginea şanţului pe unde se scurgeau apele murdare ale ploii şi era singura relativă canalizare, un copil cu picioarele strîmbe şi burta umflată eliminînd un vierme intestinal roşu, încă viu, sub privirile impasibile ale celor cu care discuta problemele politice ale ţării. „Uitaţi-vă, strigă el, şi de-abia stăpînindu-se să nu vomite, arătă cu degetul cele două creaturi urîte ce se despărţeau, s-ar putea spune, una de cealaltă.“ „Ah, răspunse chiar tovarăşul său, ăsta nu e Pino al lui Pedro Branca?“ „Da, i se răspunse. E pe ducă“, spuse liniştit tînărul. Totdeauna e semn rău cînd ies vii. Sînt ca şobolanii care

părăsesc corabia. „Şi ce poate fi făcut?“ strigă Miguel, întorcîndu-şi cu silă capul de la copil şi de la viermele său roşu. „Nada, nimic“, spuse rece tînărul său tovarăş şi vru să continue discuţia. Însă Miguel fu foarte neconvingător pentru că nu se putea deslipi de respingătoarea privelişte pentru care avea o silă mai mare decît mila. Din dorinţa agresivă de scăpare el fu aspru cu tovarăşul său a cărui indiferenţă îl revolta, fără să reuşească să judece cîte asemenea spectacole văzuse amicul său de idei. Însă încet, aproape inconştient, i se înfiripă gîndul că o lume condusă de acesta n-ar fi fost dintre cele mai blînde şi mai sensibile. Din milă, poate, ar fi forit ca asemenea lumi să nici nu existe şi această milă putea lua două forme, una pozitivă, de ridicare, dar şi una negativă, de distrugere plină de oroare. Alesese, inconştient, calea de mijloc, indiferenţa, ignorarea realităţii ei. Pretextul fusese ideologic însă ideologia îl aduse la Country Club unde exista poate cauza nedreptăţii, nu şi manifestarea ei.

Acum însă, sub semnul evenimentelor ce urmau să se întîmple, aproape inconştient, luase drumul cartierului sordid Vieja, la a cărui margine ajunse obsedat de imaginea copilului eliminînd virmele intestinal. Soarele după-amiezii strălucea regal şi era în stare să poleiască pînă şi acea mizerie. În vale, îngrămădirea de căsuţe sau simple colibe şi străzile prăfuite erau scăldate de o lumină irizată care se răsfrîngea în firele de praf ridicate de joaca copiilor ca pe nişte palate în aer, colorînd aerul într-o culoare dulce, gălbui aurie, de o nespusă pace şi blîndeţe, devenită doar triumfătoare în paiele galbene intens ale acoperişurilor ţuguiate ale colibelor. Miguel se opri înainte de a scobori în vale (o adevărată groapă) pentru că ansamblul i se păru de o frumuseţe ciudată. Apoi se lăsă pe drumul pieziş, tăiat parcă în marginea gropii. Un cîine jigărit însă prietenos, corcitură imundă, îl întîmpină dînd vesel din coadă. Ochii lui inteligenţi erau rugători şi blînzi, umezi de dorinţa de a fi pe plac străinului ce aducea în universul său de mirosuri grele alte mirosuri, uşoare şi complicate în boarea lor. Miguel se aplecă şi cu o simpatie ce rareori o simţise pentru o fiinţă vie, poate pentru bătrîna lui doică indigenă care-i povestea despre ciudatul templu ascuns în pădure, mîngîie capul cîinelui urît şi inteligent. „Ce faci, mă căţelule, spuse el şi cîinele care probabil că în cartierul aspru unde se născuse cunoscuse mai degrabă lovitura de picior decît mîngîierea pe cap ce-l trimitea în infinitul uitat al timpului său canin, cînd pui fiind primise mîngîierea căţelei şi înainte de a vedea lumina simţise limba moale a mamei (poate singura perioadă cînd a fost sătul de lapteļe mamelor generoase) se aruncă pe spate, cu labele în sus, şi ca să se joace, şi ca să primească mîngîierea nu numai pe cap dar şi pe întregul lui trup jigărit şi

murdar. Atunci văzu însă Miguel, ascunsă între labele din spate şi întinzîndu-se spre burtă, o rană ca o pecingine pe care foiau viermi mici, albi şi graşi, singurele fiinţe, alături de muştele groase, care păreau că prosperă în această arie, ca şi cum descompunerea şi mizeria umană ar aduce întreaga lume a vieţuitoarelor înspre speciile străvechi şi primordiale, care au rezistat milioane de ani prin uriaşa mulţime a ouălor lor tuturor potopurilor cărora fiinţele mai evoluate şi mai fragile le-au căzut pradă. O violentă silă îl cuprinse din nou pe Miguel şi încercă să gonească jigodia însă glasul său aspru nu putu anihila mîngîierea iniţială şi căţelul continuă să se gudure şi să-i dea tîrcoale, fugind vesel în jurul său. Rana infectată, puroaiele şi durerea dispăruseră şi Miguel încercă zadarnic să se ferească de bucuria animalului. Instinctiv băgă mîna în buzunarul de la spatele pantalonilor şi îşi simţi portvizitul său, bine înţesat cu bancnote mari de o sută de pesos. Zîmbi neputincios şi îşi înfrînse greaţa, mîngîind iar uşor şi cu teamă capul cîinelui de pripas care continuă să se bucure şi să alerge înaintea sa şi în spatele său. Miguel scobori drumul, astfel întovărăşit, pînă ajunse în dreptul primelor case. Aici cîinele, lătrat de alte javre, îl lăsă.

Mergînd pe strada, dacă se putea numi stradă, mărginită de căsuţe joase, dacă se puteau numi case, nu i se mai păru deloc că locul e frumos şi învăluit în gloria soarelui apune ci numai mizerabil. În faţa fiecărei colibe stăteau jos, pe pămînt, bătrîni şi bătrîne care nu-şi vorbeau şi păreau acolo încă din tinereţe, nemişcaţi şi indiferenţi, după cum indiferent era şi mersul cîte unui tînăr pe care-l întîlnea, mişcarea aceea a picioarelor ca în foarfecă care-şi dovedeau că nu le păsa de nimic pe lumea asta şi le era silă chiar de pămîntul călcat, o silă leneşă şi profundă. Nici bătrînii nici tinerii nu se uitau la el, deşi evident că venea dintr-o altă lume. Poate că-l credeau unul din ofiţerii de poliţie, singura formă prin care lumea cealaltă îşi făcea aici simţită prezenţa, şi de aceea pretindeau că nu le pasă de el, ca nişte oameni nevinovaţi ce erau. Miguel se gîndea cum va fi aici mîine şi dacă aceşti tineri mulatri sau din amestecuri de rasă şi mai complicate, împotriva cărora de fapt Don Athanasios îşi întocmise ingeniosul plan ca să-i ţie pe vecie în această stare de profundă indiferenţă şi agresivă împăcare cu o lume silnică, vor merge cu acelaşi mers, aruncîndu-şi în foarfecă picioarele. Desigur, chiar dintre ei vor fi ucişi cîţiva, unii militanţi în organizaţii sindicale şi de stînga, alţii nevinovaţi, din simplă răzbunare sau nici măcar din vreo răzbunare personală. Însă nu-şi putea imagina trecerea de la inerţie la mişcare şi probabil că a doua zi, la fel de indiferenţi şi la fel de primejdioşi, din punctul de vedere al lui Don Athanasios, măcar potenţial, vor fi şi după aplicarea

planului. Unul din tinerii pe care-i întîlni era un reprezentant superb al acestei rase amestecate, înalt şi subţire şi extrem de puternic deşi aparent la fel de indiferent, însă indiferenţa sa era mîndră. Era o glorie a existenţei, o fericire calmă şi stenică de a fi fost născut, chiar în acest cartier de colibe şi mizerie. Miguel îl urmări cu o plăcere amestecată cu teamă. Pentru că în spatele acestei plăceri de a trăi şi a mîndrei indiferenţe, se vădea şi o violenţă, chiar cu grijă ascunsă, pe care odată şi odată, cîndva tînărul mulatru o va dezlănţui şi de aceea poate se şi bucura că există, ca o potenţialitate.

Cartierul era foarte liniştit în după-amiaza aceea, tăcerea învăluind toate casele şi străzile. Oamenii nu-şi vorbeau şi nici nu se salutau, se mărgineau doar să privească şi să aştepte, mişcîndu-se de ici colo, fără nici o grabă. „Vieja" era o lume puţin la marginea timpului şi nu putea fi imaginată în timp. Din nou, cu obstinaţie, îi reveni lui Miguel imaginea templului din pădure, acoperit de o vegetaţie care îl apăra şi îl sugruma în acelaşi timp. Mizeria din Vieja crea o crustă împotriva oricăror planuri ale lui Don Athanasios dar îi şi sufoca într-o răbdătoare indiferenţă pe propriii săi locuitori.

De aceea, în liniştea ciudată din jur, izbucnirea zgomotului îl izbi pe Miguel ca şi cum ar fi trăsnit în plin cer senin şi o lume înfricoşătoare s-ar fi deschis, ca în străvechile legende şi mituri, aproape personificată, despicînd aparenţele. Zgomotele erau ascuţite şi la început destul de îndepărtate şi Miguel se opri să asculte, aşa cum se opresc cîinii de vînătoare la apropierea vînatului, neştiind parcă dacă nu visează. La un moment dat se întrerupseră din creşterea lor şi crezu, în noua linişte, mai puternică decît înainte, că a avut o halucinaţie. Din nou îi reveni frica, închipuindu-şi că acel zgomot nu putea fi decît al unor necunoscuţi urmăritori care au venit după el în acest cartier de margine, unde n-avea ce să caute şi venirea lui aici nu era decît dezvăluirea fără greş a gîndurilor sale. Se uită în jur şi văzu aceeaşi încremenire a oamenilor, stînd chirciţi în faţa porţilor sau a cocioabelor, cu ochii pierduţi în gol, fără nici o curiozitate, lipsiţi de viaţă, cu acea contemplaţie fără rost a slăbiciunii şi foametei. Ei păreau că n-au auzit nimic, pînă cînd din nou izbucni strigătul, ca de mulţime, însă de o mulţime subţire, de femei dezlănţuite în furie. De data asta nu putea să se înşele şi căută din nou un punct de sprijin pe chipurile bătrînilor din faţa porţilor, la fel de tăcuţi şi indiferenţi, ca şi cum acel vuiet furios ar fi fost normal. Însă nu putea să fie, el nu auzise niciodată ceva asemănător deşi văzuse mulţimi furioase, cuprinse de mînie revendicativă sau distrîndu-se violent la meciurile de fotbal sau box, bucuria celor săraci care îşi trăiau astfel spiritul de compe-

tiţie şi identificarea cu gloria, ieşirea din anonimat. Dar erau altfel şi sunetul de acum nu se asemăna cu nimic, deşi desigur era produs de oameni, mai degrabă de femei.

Deodată în timp ce stătea nemişcat şi asculta, în timpul unei noi întreruperi, auzi acelaşi zgomot, de data asta venit din altă parte, mai puternic, izbindu-l de la dreapta. Imediat vechiul zgomot se înteţi şi avu aproape caracterul unui urlet, care tălăzui deasupra cocioabelor acoperite cu frunze. Era ca un ţipăt de luptă, de data asta clar exprimat şi în mijlocul străzii sărace Miguel îşi închipui că e singur pe un cîmp deschis, atacat de triburi războinice iar feţele bătrînilor şi ale bătrînelor, la fel de împietrite ca la început, îi făceau ca de piatră, ca nişte martori inerţi, monumente sau zeităţi ale triburilor războinice, nevăzut de partea lor, apărîndu-i tocmai prin inerţia lor. Oare aici, ascunse ca vechile temple în mijlocul vegetaţiei, se mai păstrau, în ciuda amestecului de rase, vechile obiceiuri războinice, renăscute la marginea fragilă a lumii civilizate, după ce au fost distruse în întinsele pampasuri şi păduri desţelenite cu ajutorul forţei? Sub masca aceasta de indiferenţă clocotea încă vechiul spirit, de-abia acoperit şi încă atît de aproape de siguranţa înşelătoare a marilor case ascunse de ziduri şi protejate de arborii parcurilor imense?

Nedumerirea şi frica lui fură lămurite în cîteva minute, după ce la dreapta şi la stînga, se mai auziră de două ori strigăte de atac. Şi aşa şi erau. Întîi, la doi paşi, în colţul uliţei din dreapta, îşi făcu apariţia o ceată de copii înarmaţi cu praştii sau simple pietre şi cu beţe, care se repezea în fugă, strigînd, spre strada opusă, care încrucişa bulevardul mizer unde era Miguel. Însă înainte de a reuşi să străbată această stradă lată, din colţul celălalt apăru o altă bandă de copii, la fel înarmată şi parcă mai puţin numeroasă. Însă în centrul noului grup şi apoi repede, înaintea ciocnirii, în fruntea lui, Miguel observă prima faţă perfect individualizată, conducătorul, cel mai curajos dintre luptători, un băiat mic, de cel mult 12 sau 13 ani, care tîra după el nu un băţ mare şi nu era înarmat cu o simplă praştie, ci cu o cracă uriaşă pentru puterile băiatului, smulsă dintr-un copac, în furia atacului, cînd auzise strigătul de luptă al bandei adverse. Era un băiat cu părul roşu şi faţa pistruiată, cu buze subţiri strînse şi cu trăsăturile încordate, cu corpul mic elansat în mişcare şi atac, o splendidă statuie în mişcare ca un atlet antic, decis să se acopere cu lauri. Grupa cealaltă începuse să arunce din praştii sau numai din mîinile întinse o ploaie de pietre care făcu o clipă grupul condus de copilandrul cu creanga să se oprească. Dar oprirea nu dură decît o secundă pentru că micul pistruiat se avîntă în luptă deşi fusese lovit de cîteva dintre

proiectile şi braţele sale subţiri dar energice smulseră înainte marea cracă de copac izbutind apoi s-o ridice aproape deasupra capului mai mare decît el, rămuroasă, şi cu o mişcare opri un rînd de pietre ce se izbiră de rămuriş şi-şi amortizară loviturile. Creanga era ca o fortăreaţă mişcătoare, ca un scut colectiv, armă de apărare şi de atac în acelaşi timp, mînuită cu nebănuită energie de micul luptător care dădu curaj companionilor săi ce îşi reluară atacul impetuos împroşcînd pe duşmani cu o ploaie de proiectile din praştiile lor şi aplecîndu-se ca să ridice pietrele drumului, bucăţi sfărîmate ale unei tentative de caldarîm pe care le aruncau razant cu pămîntul, în plină forţă, alungindu-şi braţele subţiri. Băiatul pistruiat mătura totul în faţă cu ajutorul frînturii sale de copac, dînd dovadă de o forţă ce nu ieşea din masa lui, ci din energia lui dezlănţuită şi din curaj. Şi deşi părea numai elan, ochii săi rămîneau numai concentraţi şi severi, iar pe buzele lui subţiri înflorea un zîmbet de biruinţă şi de perfectă stăpînire de sine. Din plină mişcare el strigă ceva şi făcu un gest cu mîna, desprinsă doar o clipă de pe marea lui cracă şi grupul compact pe care-l comanda se desfăşură ca un evantai pe flancuri, tinzînd să înconjoare grupul inamic, lovit acum de proiectile din trei părţi. Atunci se produse, într-o singură clipă, panica şi cei ce încercaseră probabil o incursiune în teritoriul roşcovanului se întoarseră şi începură să fugă, urmăriţi de pietre. Învingătorii străbătură strada largă foarte aproape de locul unde era Miguel şi acesta auzi aproape şfichiuitul crengii uriaşe mînuite de roşcovan, care mai strigă încă un cuvînt şi atunci ca nişte ogari vreo doi băieţi mai mari din grupul lui începură să fugă rapid în urmărire şi ajunseră din urmă doi sau trei băieţi mai mici care nu reuşeau să fugă destul de repede, îi înşfăcară cu brutalitate de umeri sau de cămăşile zdrenţuite cu care *păreau* că sînt îmbrăcaţi sau le puseră piedică şi cei împiedicaţi se prăbuşiră în praf şi fură ridicaţi cu de-a sila, în lovituri, de către urmăritorii ce-i ţinură în loc pînă în clipa cînd întreaga echipă învingătoare îi acoperi prin numărul lor. Erau prizonierii care fură tîrîţi, peste strada mai largă, înapoi în stradela de unde apăruse băiatul roşcovan, care-şi tîra craca liniştit, cu o singură mînă şi trecu pe lîngă Miguel fluierînd vesel şi fără grijă, cu faţa sa mică şi subţire luminată de un mic zîmbet ironic. Mişcările sale aveau de pe acum nonşalanţa calmă a tuturor tinerilor din acest cartier, părînd că a înţeles pînă la capăt cum e făcută această lume şi cît este ea de derizorie. Nimic nu putea să-l tulbure de acum înainte şi era prea sigur de forţa sa ca să se teamă de vreun pericol. Nici o bucurie a victoriei nu-l însufleţea acum, în afară de indiferenţa celor ce au ajuns deja pe culme. Miguel nu-şi aminti unde mai văzuse această faţă ce i se

părea cunoscută deşi era sigur că nu l-a mai întîlnit niciodată. Însă fără îndoială că făcea parte dintr-un tip veşnic, care în condiţii propice îşi va găsi un loc în cartea de istorie de unde adeseori privesc asemenea ochi înguştaţi şi siguri pe ei, ce au obiceiul să-şi rîdă de o lume, dominată prin voinţă. Vru să-l cheme şi să vorbească cu el însă fu cuprins de o mare timiditate. N-avea cum să comunice şi ce să-i spună şi-l lăsă să treacă, indiferent şi agale, tîrîndu-şi după el arma victoriei ce păruse că-l depăşeşte. Era într-adevăr mai mare şi mai grea decît el, smulsă proaspăt dintr-un copac, într-un elan ce părea acum că face parte din trecut. Ochii lui, mai degrabă cenuşii decît albaştri, îl măsurară pe Miguel în treacăt, observînd prezenţa acestui tînăr domn elegant, venit din altă lume. Însă figura sa rămase la fel de indiferentă ca a tuturor locuitorilor cartierului Vieja, închişi în ei, cu problemele lor.

Miguel se gîndi că subtilul plan al lui Don Athanasios era fără sens pentru că nu îndrăznise să cuprindă şi băieţii de 12—13 ani, din care la momentul oportun se vor naşte alţi conducători, dacă aceasta le va fi calea aleasă. Teroarea va speria multă lume, dar va trece de-abia observată peste cartierul Vieja unde viaţa este aspră şi numai aparent indiferentă. Din adîncimile ei ea scoate la iveală tipuri veşnice şi de neînfrînt, călite în micile lupte de stradă, în încăierările aparent inofensive ale bandelor de copii, organizaţii embrionare unde se învaţă spontan disciplina şi ascultarea, supunerea la voinţa celui puternic şi celui mai curajos, a băiatului capabil să-şi păstreze sîngele rece, legea solidarităţii.

Se uită în jur şi nu observă nici o schimbare pe feţele bătrînilor care continuau să stea, cu ochii pierduţi în gol, în faţa colibelor dărăpănate, ca şi cum n-ar fi văzut nimic. I se părură din nou ca tot atîtea statui care veghează prin nemişcarea lor buna desfăşurare a treburilor acestei lumi mici şi eterne, regulile ascunse ale tăriei.

Deodată, ca şi cum ar fi fost prins de o presimţire, se gîndi la soarta micilor prizonieri, prinşi în încăierare şi fascinat o coti pe stradela unde fuseseră duşi de către învingători. Copiii dispăruseră şi hudiţa era ca oricare alta, strident de paşnică, murdară, cu cocioabe acoperite cu frunze ca într-un sat african. Din loc în loc, aceiaşi bătrîni stăteau pe vine şi se uitau în gol, ca şi cum în faţa lor s-ar fi perindat imagini pierdute, văzute numai de ei. Mai făcu încă vreo cîţiva paşi, nicăieri nici o urmă de copil, totul era paşnic şi obişnuit pentru aceste locuri. Se uită în fundul unor curţi şi nu văzu decît o femeie ducînd în mînă o cratiţă cu fiertură de la o uşă la alta şi doi sau trei cîini, întinşi în praf, ce se purecau leneş. O fetiţă legăna într-o albie un su-

gar. Merse pînă ce dădu de capătul uliței, unde începea alta, la fel și dincolo de ea era cîmpul, sau mai exact groapa mărăcinoasă și pereții ei roșii, unde se ascundea sub orizont întregul cartier Vieja. Ascultă să audă glasuri, dar nu auzi nimic. Ochii săi cercetători iscodiră fiecare fund de curte, spatele fiecărei colibe și nu descoperiră nimic. Băieții dispăruseră atît de brusc încît fu intrigat și hotărît să afle unde sînt și ce se întîmplă cu ostatecii. Se opri deci în fața unui bătrîn din cei așezați pe vine și-l întrebă:

— Unde sînt copiii, băieții aceia?

Bătrînul își ridică spre el o privire alburie și inertă:

— Ce copii, domnule?

— Băieții, băieții care s-au luptat înainte pe aici. Trebuie să fi trecut pe aici acum cîteva minute, cel mult zece. Au undeva o ascunzătoare, nu-i așa? Parcă i-ar fi înghițit pămîntul.

— Nu înțeleg ce spuneți, domnule, răspunse bătrînul, apoi strigă: Hei, Fernando, este aici un domn care nu știu ce vrea.

Din cocioabă apăru un tînăr de vreo douăzeci de ani ce mesteca încet ceva, ca și cum s-ar fi ridicat de la masă. Era scund dar solid construit și privirile îi erau deja goale, plictisite, atinse de indiferență. Bătrînul îl arătă pe Miguel cu mîna și tînărul așteptă continuînd să mestece. Apoi înghiți și-l privi vag întrebător.

— Am văzut o luptă între niște băiețandri. Au cîștigat cei veniți de aici, conduși de un băiat cu părul roșu, cu fața acoperită de pistrui și au dispărut într-o clipă, după ce au capturat doi, trei copii din tabăra adversă. Unde sînt?

Tînărul îl privi mirat și apoi spuse:

— Nu știu, eu n-am văzut nimic.

— Bine, de acord, spuse din nou Miguel, iritat de data asta. Dar unde se ascund ei în mod obișnuit?

— Nicăieri, domnule, nu știu de nici o ascunzătoare.

— Bun, spuse iar Miguel, atunci unde locuiește băiatul acela cu părul roșu și cu pistrui și cum îl cheamă?

— Cu părul roșu? Nu cunosc nici un băiat cu părul roșu, răspunse tînărul, apoi, privindu-l pe bătrîn, îl întrebă:

— Tată, cine e cu părul roșu aici?

— Cu părul roșu? Cu părul roșu? și ridică din umeri, înainte de a adăuga: mai sînt, dar cine-i știe. Bătrîn sau tînăr?

— Copil, nu înțelegi, strigă Miguel. Copil, un băiat de 12—13 ani, hai să spunem 14, nu mai mult. Însă foarte inteligent și hotărît, un băiat viteaz.

— 14 ani... sînt foarte mulți, domnule. Da' cine-i mai știe? Aici sînt mulți băieți, asta e. Cînd ai sta să-i numeri și să-i cunoști?

Miguel îi privi pe tînăr şi pe bătrîn, apoi fiind sigur că n-o să-i spună absolut nimic, îi salută şi plecă. După cîţiva paşi se întoarse brusc, poate va surprinde măcar un schimb de priviri între ei. Însă cei doi rămăseseră exact în aceeaşi poziţie, nemişcaţi şi indiferenţi. Miguel plecă şi se gîndi că poate va afla răspunsul de la adversari. Trecu strada mai largă şi într-adevăr după colţ, observă doi băieţi care păreau că spionează strada. Le făcu semn, însă imediat dispărură. „Hei, strigă el luînd-o pe străduţa lor, hei, băiatule, vino încoace." Copiii însă o luară la goană.

În sfîrşit, găsi o femeie mai tînără care alăpta un copil. Poate era mama unuia dintre cei prinşi şi Miguel se gîndi că, precum se ştie, cruzimea copiilor este mare. Poate îi ucid sau în orice caz îi torturează:

— Vreau să vorbesc cu unul din copiii de pe strada asta.

Femeia îl privi suspicioasă şi-l întrebă:

— Cu copiii? Cu care copii? Aici sînt mulţi.

— Cu oricare dintre ei. Am văzut o bătălie între două cete şi cîţiva de pe strada asta au fost prinşi şi duşi dincolo. Ce se va întîmpla cu ei? N-o să-i bată?

Femeia rîse şi-şi dezveli nişte dinţi laţi, albi, cei doi incisivi de sus despărţiţi printr-o strungăreaţă. Avea un fel de obrăznicie şi mare siguranţă de sine, prin care-şi manifesta feminitatea ei agresivă. Potrivi cu o mişcare sfîrcul sînului în gura sugarului, scoţîndu-şi şi mai mult în evidenţă o mamelă voluminoasă, ca şi cum ar fi vrut să i-o arate lui Miguel. Nu făcea pe proasta, ca ceilalţi, bătrînul şi fiul lui.

— Şi încă cum! O să-i bată să-i zvînte. Dacă i-au prins.

— Bine, şi ce-o să faceţi?

— Cine să facă, domnule? întrebă femeia.

— Părinţii, nu le pasă că o să-i bată pe copiii lor?

Femeia rîse şi potrivi din nou sfîrcul mamelei, scoţîndu-şi mai mult sînul mare şi într-un fel tentant, pentru că Miguel îşi oprise privirile pe el şi nu putea să şi le desprindă. Cînd ridică ochii, femeia rîdea din nou, cu un fel de neruşinare. Părea că se bucură de multe, era plină de viaţă şi îndrăzneală.

— Ce să facă părinţii? Să-i bată, las' să-i bată, dacă i-au prins. Apoi ei îi vor bate pe ceilalţi. Cine se amestecă între ei?

— Da, spuse Miguel şi se simţi ridicol. E curios cum au dispărut aşa într-o secundă. Unde-au dispărut?

Femeia, în loc să răspundă, rîse din nou, dezvelindu-şi nişte gingii palide, în care dinţii laţi stăteau provocator înfipţi.

— Asa îi căliţi? întrebă Miguel.

— Să fie bărbaţi, bărbaţi adevăraţi, spuse femeia şi chicoti semnificativ. Miguel se simţi jignit ca şi cum de el ar fi fost

vorba, care nu era un bărbat adevărat.

O femeie bătrînă ieşi din cocioabă şi-şi puse mîinile streaşină la ochi, ca şi cum ar fi vrut să vadă departe, apoi spuse: „Cu cine vorbeşti, Nina?“

— Un domn străin, e aici un domn străin, răspunse femeia.

— Şi ce vrea? — o întrebă tot pe ea bătrîna, măsurîndu-l în acelaşi timp pe Miguel cu un aer neprietenos.

— E de la poliţie, rîse din nou femeia şi-şi potrivi din nou sînul la gura copilului.

— Intră în casă, porunci bătrîna şi femeia se supuse după ce mai aruncă o privire provocatoare spre Miguel apoi se întoarse şi mişcarea unduită a şoldurilor ei puternice şi pulpele ei groase însă foarte bine formate se dezveliră de sub rochie, aţîţător. Mersul ei îl tulbură mai mult pe Miguel decît sînii ei albi, dezveliţi, închizîndu-i maternitatea care-l inhibase într-o măsură, mult mai mult decît toate siluetele gracile întinse de-a lungul bazinului de la Country Club. „Îmbătrînesc, îşi spuse el, a început să-mi placă vulgaritatea“, însă femeia nu era vulgară şi probabil că era mai puţin accesibilă decît majoritatea domnişoarelor bogate cu lecturi de psihanaliză de la club. Tocmai reţinerile ei şi perfecta inconştienţă privind trupul ei îi dădea o vitalitate provocatoare şi un fel de joc ascuns prin care comunica aşa cum alţii comunică prin limbaj. Mişcările ei, pînă şi cele mai simple, aveau un subînţeles de dans, cu ritmuri simbolice şi aproape sacre care ţîşneau din fiinţa ei ce atingea un proaspăt nivel de umanitate. Nu era aici, se gîndi Miguel în clipa următoare, obsedat încă de mersul legănat al femeii, o umanitate larvară, cum i se păruse, ci o umanitate neepuizată, acoperită de o densă crustă de răbdare ce mima indiferenţa, o infinită matrice retrasă aici, la marginea oraşului, ca o armată de asediu ce răbdătoare se rînduieşte de-a lungul zidului, protejată de noapte. Cartierul Vieja, cu calmul lui aparent, din care izbucnea cîte o scurtă luptă „pentru pregătirea bărbaţilor adevăraţi“, era o asemenea noapte prin care nu puteau pătrunde farurile tehnice, tăioase, ale lui Don Athanasios. Marele plan i se părea acum nu numai criminal, dar şi cu desăvîrşire inutil.

Bătrîna îi spunea ceva, îi vedea gura ştirbă mişcîndu-se, însă el nu era asurzit de consideraţiile sale teoretice, care nu reprezentau decît prima pojghiţă a gîndurilor lui, cît de o amintire mai adîncă, neclară, legată de nişte ritmuri de dans auzite în copilărie, ce erau intens erotice şi de ţipetele lui de copil, aflat în braţele doicii sale, cerînd să plece de acolo cît mai repede, deşi ar fi vrut să stea. Doica îşi scosese atunci sînul, deşi Miguel era înţărcat şi-i potoli plînsul nervos, întorcîndu-l într-o linişte anterioară oricărei vederi.

— Ce doriţi, domnule? insistă bătrîna, apropiindu-se de el atît de mult încît îi simţea mirosul.

— Nimic, spuse Miguel, şi întorcîndu-se ieşi din curtea cocioabei, mai încercînd în zadar să prindă măcar o ultimă imagine a femeii cu copilul în braţe. Însă nu văzu nimic şi se întoarse pe strada mai largă pe care venise, trecu rapid de-a lungul aceloraşi figuri apatice de bătrîni stînd pe vine în faţa cocioabelor şi ajunse într-un fel de piaţă centrală a cartierului unde, pe lîngă un şir de dughene unde roiuri de muşte se îngrămădeau pe fructele pe jumătate fermentate şi pe buturile de carne, roşii întunecate, viaţa socială a Viejei se desfăşura din plin. Miguel nu observă figurile, ci numai mişcarea ameţitoare a fustelor viu colorate ale fetelor ce mergeau, uneori, acoperind întreg trotuarul de la un capăt la altul, într-un lanţ lung şi rîzînd cînd trecătorii fie trebuiau să coboare, fie, mai ales băieţi tineri şi îndrăzneţi, cu un aer provocator încercau să spargă înlănţuirea şi erau prinşi între braţele şi piepturile generoase ale fetelor care rîdeau. Părul le era plin de flori mari, galbene şi roşii sau aveau chiar diademe vegetale şi ţipetele lor vesele şi rîsetele chicotite creeau o larmă ce acoperea întreaga piaţă, mişcarea însă de înlănţuire şi despărţire a grupurilor umane dominînd sunetele, vorbele şi chiar cîntecele tinerilor care se strigau unii pe alţii adeseori în această formă cîntată, prinsă în melodii şi versuri trainice. Invenţia personală nu era decît o nuanţă.

Miguel îşi aduse aminte, rapid, de o imagine văzută la microscopul liceului a unei celule în plină mişcare, irizată de lumina oblică, unde aceeaşi sarabandă fagocitară îl impresionase pînă la spaimă, gîndindu-se din ce viermuială de particole înnebunite de mişcare era format şi el însuşi. În aceeaşi clipă îşi aduse aminte că nu mai sînt decît puţine ore pînă la începerea aplicării planului lui Don Athanasios. În acest cartier locuiau nu puţini activişti ai mişcării sindicale şi viaţa lui nu era consumată doar de această fiestă a soarelui apune şi plăcere meridională a străzii. Undeva în aceste cocioabe se strîngeau, la fel de discreţi ca băieţii ce învăţau să se facă „bărbaţi adevăraţi", adevăraţii bărbaţi, după orele grele petrecute în port şi în şantierele lui Don Athanasios, ca să pună la cale lenta pregătire a rezistenţei lor nu mai puţin încăpăţînate ca tăcerea goală a bătrînilor. Unii dintre ei erau pe listele comandantului jandarmeriei şi ale prefectului poliţiei secrete şi spre dimineaţă, cînd bucuria vesperală şi nocturnă a tineretului se va sfîrşi, camioane de soldaţi şi poliţişti se vor aduna în mijlocul acestei pieţe şi apoi lanţuri de trăgători vor pătrunde pe uliţele înguste şi întunecate ale cartierului, vor rupe uşile şubrede cu umerele sau cu paturile armelor şi vor opera arestări. Iar cei ce se vor împotrivi, conform

ordinelor vor fi împuşcaţi pe loc. În locul celor absenţi vor fi luaţi ostateci care vor împărtăşi aceeaşi soartă. Patrule înarmate vor străbate începînd de mîine uliţele, şi chipurile împietrite ale soldaţilor cu căştile pe cap vor impune pretutindeni o tăcere grea. Orice întîlnire de mai mult de cinci persoane va fi posibilă de pedeapsă.

Miguel văzu clar toate aceste întîmplări din viitorul imediat, pe care din toată mulţimea de aici numai el le ştia. Însă nu-şi închipui piaţa altfel decît acum, chiar dacă va urma o întrerupere mai lungă sau mai scurtă. Toate aceste fete în rochii violent colorate, chiar închise un timp în case, îşi vor păstra aceeaşi disponibilitate de mişcare vioaie şi dezordonată, iar această viaţă este atît de simplă şi de fixată în cadrele ei de regresie, încît se va forma din nou, aşa cum cozile şopîrlelor chiar cresc din nou, după ce au fost zdrobite.

Miguel îşi aminti de o răscoală a peonilor de pe o haciendă învecinată micii proprietăţi ce le mai rămăsese bunicilor lui. Administratorul plantaţiei a fost ucis şi casa lui arsă şi peonii se pregăteau să pună foc şi vilei cînd a venit rapid un detaşament de jandarmi călări care au restabilit ordinea, spînzurînd capii revoltei şi bătînd un mare număr de participanţi. Apoi s-au făcut liste de despăgubiri şi daunele au fost repartizate pe capii de familie. Banii trebuiau să fie plătiţi prin muncă. Represiunea, condusă de un tînăr locotenent de douăzeci de ani, proaspăt absolvent al şcolii de ofiţeri, a fost mai cruntă decît de obicei şi s-a vorbit mult despre ea. Chiar bunicul lui era indignat pentru că spunea că astfel de măsuri de exterminare distrug nu numai „concordia socială", dar chiar şi forţa de regenerare a mîinii de lucru „şi va întîrzia orice progres". El, bunicul, ca şi preotul ce avea în împrejurimi o reputaţie de sfînt, discutau pe terasă că asemenea acţiuni regretabile ale peonilor au fost provocate de lăcomia administratorului care în plus îşi fura şi stăpînii şi erau îndureraţi de faptul că un om deosebit de inteligent, învăţătorul satului, a fost spînzurat fiind considerat cap al răscoalei prin insistenţa cu care-i învăţa pe peoni carte, aplicînd de fapt măsurile şi legile guvernului. E adevărat, scrisese cîteva petiţii către autorităţi dar şi o scrisoare extrem de supusă către stăpîna bătrînă a haciendei, Dona Estella, de fapt o femeie foarte pioasă care asista femeile peonilor la naşteri şi umbla mereu cu o trusă de medicamente. Era, se poate spune, o femeie bună şi blîndă, iubită de oameni, stîlp al bisericii, sprijinitoare chiar a şcolii (ea îl adusese în sat pe învăţător, cap de promoţie, şi tot ea îl şi trimisese la şcoală, acum se vădea, spre nenorocirea lui). Tocmai de aceea influenţa administratorului era de neînţeles şi faptul că n-a intervenit să pună stavilă durităţii represiunii încă mai ciu-

dat. Legătura de recunoştinţă, aproape de căldură, dintre învăţătorul „cap al răscoalei" şi stăpîna haciendei era cunoscută, dar protecţia ei nu s-a extins asupra lui. Ce se întîmplase de fapt, întreba preotul şi bunicul lui Miguel, amîndoi oameni de bine.

Bătrînul, la un moment dat, se ridicase de la masă şi ordonase să se pună calul la trăsură, decis să descopere enigma, luînd pe preot cu el şi chiar pe Miguel, băiat de doisprezece ani. Bătrînul fierbea de indignare şi era hotărît să vorbească cu Dona Estella cu toată claritatea, fără nici un fel de menajament. „Nu vom scăpa, spunea el, niciodată de barbarie, dacă ne purtăm ca nişte barbari noi înşine. Nu vom scăpa de incendii şi de alte forme primitive de protest, dacă, vom răspunde prin spînzurători. Prefer, îi explica el preotului, o organizaţie sindicală a muncitorilor agricoli, cu şefi luminaţi, cu care să pot sta de vorbă, decît să am de-a face cu oameni care se transformă periodic în hoarde distrugătoare. Conflictele de muncă trebuie rezolvate într-un spirit de înţelegere reciprocă, numai luminarea este calea. „Luminarea şi mizericordia", spunea bătrînul preot. De-a lungul drumului care dura aproape două ore s-a discutat mult despre înlocuirea „formelor perimate de feudalism" cu o organizaţie capitalistă raţională, care implică largi drepturi şi cointeresarea şi a muncitorilor. Bunicul lui Miguel a vorbit pe larg de rentabilitatea unor asemenea stări noi, progresiste, el era chiar un fanatic al rentabilităţii şi glasul său, plin de înţelegere pentru cei mulţi şi oropsiţi nu odată s-a ridicat în parlamentul ţării împotriva abuzurilor ce întîrzie „temeinica aşezare democratică a ţării". Exemplul său favorit era Anglia, unde domnea o perfectă armonie. În timpul drumului elocinţa sa a crescut şi a vorbit atît de frumos, încît din aprobare, tot timpul dînd din cap, bunul preot a adormit şi doar din cînd în cînd, în somnul uşor ca al tuturor celor cu conştiinţa curată, el dădea din cap şi mormăia: „Negreşit, aşa este". Miguel nu ştia ce visa bătrînul slujitor al bisericii, dar îşi putea imagina că tonul convingător al bunicului şi tropăitul molcom al cailor pe drumul acoperit de frunze ce trecea prin pădure trebuie să-i fi produs un vis plin de mirosuri de tămîie, aromind din cădelniţele regulat pendulate, într-o biserică mică şi răcoroasă dintr-un sat elveţian unde fusese la studii şi la mănăstire, dar apoi plin de modestie renunţase la posibilitatea sigurei mîntuiri de sine, ca şi la onorurile de sus ale bisericii aduse de meditaţie, şi se întoarse în această ţară caldă de unde plecase, cu pădurile ei ameninţătoare, ca să ajute cu blîndul său cuvînt mîntuirea celor oropsiţi. Mulţi oameni de bine îl suspectau pentru această năzuinţă, însă marea prietenie ce i-o arătau din cînd în cînd, prin scrisori, înalte feţe bisericeşti

(scrisori cenzurate, despre a căror existență poliția desigur știa), îl puneau la adăpost. Un prieten al cardinalului Roncali nu putea fi aruncat în temniță, chiar dacă refuza sfintele taine colonelului de la Roja, comandantul jandarmeriei regiunii. Colonelul ținea să ajungă general-inspector și modestul preot de țară (în același timp și specialist mondial în civilizația Maya, dar asta se știa de către puțini din enoriașii săi), putea să-i bareze calea mai mult decît cel mai influent și bogat plantator. Miguel știa foarte bine că bătrînul capelan era un om cu o inimă de aur, de o mare știință și de o mare naivitate, cel puțin aparentă. Bunicul său își domina prietenul, însă aceasta nu era decît o aparență, preotul știind să se sustragă cu blîndețe oricărei influențe dar iubind uneori, în clipe de tristețe, partidele de șah în care era necruțător, agresiv și de o pilduitoare prevedere a mișcărilor adversarului. Era o ciudățenie a locului, care începuse să trăiască în mijlocul unei legende țesute de vecinii săi, nelipsită nici de sfințenie, nici de insolitul unor legături cam magice cu zeitățile secrete ale locului pe care le cunoștea mai bine decît oricine. Cu bunicul lui Miguel discuta uneori fantastice planuri de reformă politică, mergînd bineînțeles spre cele mai înalte forme de civilizație europeană. De fapt le asculta, aprobîndu-le întotdeauna.

In sfîrșit au ajuns în zona marei haciende unde avusese loc răscoala și sîngeroasa ei înăbușire. Cînd au intrat în sat au văzut și urmele devastării produse de trupe, dar au fost întîmpinați și de o muzică ciudată, care venea din „piazza" mare a locului. Era fanfara militară și bunicul lui Miguel făcu remarca amară că este o blasfemie să cînți în locul unde ai ucis. Apropiindu-se și coborînd din trăsură, spectacolul li se păru de-a dreptul grotesc. Fanfara cînta, acompaniată și de cîteva tobe localnice și în sunetele ei săltărețe dansau cu foc fete din sat și tineri peoni, împreună cu jandarmii, iar bătrîni și bătrîne își mișcau capetele ritmic și plini de bucurie, stînd pe margine și admirînd dansatorii. Nu puțini au fost cei împușcați sau spînzurați iar acum, după nici o săptămînă, călăii și victimele dansau împreună, ca în cea mai deplină viziune edenică, într-o concordie care depășea chiar planurile reformiste ale bunicului lui Miguel. Bătrînul preot zîmbi subțire, iar bătrînul reformator rămase cu gura căscată. Apoi, plin de mînie, se urcă în trăsură și se întoarse acasă, foarte tăcut, mai tăcut decît cum fusese vreodată.

— Ce crezi, padre? — întrebă totuși cînd se întoarseră acasă, cum este posibilă această uitare inconștientă?

— Sufletele oamenilor sînt niște taine, spuse preotul, și cu asta își luă rămas bun, din ușă doar spunînd: memoria diferă de la popor la popor și de la civilizație la civilizație. Aici sîntem mereu în preajma unei alte civilizații. Apoi plecă.

Peste o săptămînă se auzi că locotenentul dur care se vedea ridicat la cele mai înalte ranguri ale meseriei lui a fost găsit spînzurat în pădurea virgină ce se întindea dincolo de hacienda. O grăbită anchetă penală conchise că s-a sinucis, dar nimeni nu crezu versiunea oficială ce era un mijloc de a muşamaliza lucrurile. O nouă represiune la fel, sau mai sîngeroasă, ar fi lăsat hacienda pustie.

Amintirea acelui dans în sunetul fanfarei militare a jandarmilor îl copleşi o clipă pe Miguel văzînd agitaţia veselă a pieţei centrale a cartierului Vieja, şi ochii lui rămaseră fixaţi pe obiectul principal şi podoaba acelui loc, o statuie urîtă pînă la monstruozitate, înfăţişînd un soldat fandînd cu baioneta, în timp ce faţa-i de piatră rămînea impasibilă, mîndră mai degrabă de marile lui mustăţi colorate în galben şi de obrajii săi rumeniţi cu farduri de către ciudatul sculptor ce ridicase în numeroase cartiere sărace din oraşele ţării asemenea statui menite să facă o excelentă educaţie celor ce prea adesea uitau eroicele lupte ale trecutului care au făcut republica independentă şi uneori chiar fericită, acţiune pentru care şi-au vărsat sîngele toate clasele sociale. Sculptorul îşi colorase statuile fiind un adept convins al vechii sculpturi greceşti, antice, care şi ea refuza lipsa de expresie a artei nude a pietrei. Înlănţuirea mulţimii gălăgioase pe străzi şi rumenitul soldat eroic învingînd duşmanul nevăzut cu baioneta îi dădu lui Miguel o senzaţie ciudată, aproape de teamă. Se înghesui într-unul din tramvaiele care trecea leneş prin acea piaţă, între feţe acoperite de transpiraţie şi plecă spre centrul oraşului, într-o stare cu nimic mai bună decît aceea cu care venise. Taina sa n-o împărtăşise nimănui şi nici nu mai ştia dacă era chiar o taină şi nu un fenomen ciclic şi fără importanţă şi consecinţă. Poate Don Athanasios, în cruzimea lui rece, era la fel de naiv ca bunicul său cu visurile sale de concordie socială. Strivit de pieptii unei femei masive care părea că-l îmbrăţişează, fostul militant de stînga se întrebă ce sentimente a avut vreodată pentru aceşti oameni pe care de-abia reuşea să-i individualizeze. Întrebarea fugară rămase fără răspuns pentru că mîngîierea sa fugară că a iubit omenirea i se dezvălui o clipă în întreaga ei falsitate. Omenirea era doar proiecţia sa juvenilă, ea nu era formată din oameni, ci o formă ciudată a egoismului sau mai exact a egocentrismului altruist. Miguel se contemplase pe sine în acest cuvînt şi a fost o perioadă în care era gata să moară în realitatea sa fizică pentru ipostaza sa înstrăinată ce cuprindea în sine nu numai mulţumirea de sine, dar şi ceea ce detesta în el însuşi ca fiind prea concret şi demn de dispreţ. „Omenirea sînt eu care-am scăpat de mine“, îşi mai spuse, încercînd să se desprindă între pieptii planturoşi ai femeii

masive ce părea hotărîtă să-l sufoce. De-a lungul unei linii încreţite a gîtului, Miguel observă cum se scurge un şiroi de sudoare şi cu o mişcare bruscă îşi întoarse capul ca să n-o vadă. Gîndurile şi întrebările sale nepotrivite momentului erau alungate de sînii masivi şi de sudoarea ce se ivea de pe gît şi din decolteul femeii, de mirosurile tramvaiului supraîncălzit. Nu-i rămase decît un vag sentiment că se detestă şi nu sub cerul înstelat, nici la marginea imensităţii mării îşi văzu micimea şi lipsa de însemnătate ci aici, într-un tramvai aglomerat ce se tîra de-a lungul unor cartiere sărace, venind din cel mai sărac şi mai străin cartier, plin de oameni pe care nu-i înţelegea, prin care nu vedea imensitatea goalei lumi de deasupra, indiferente, ci imensitatea lumii de dedesubt, marea matrice, plină de dorinţe nedefinite. Îşi aminti de femeia care-şi alăpta copilul şi de dinţii săi dezveliţi în rîset fără jenă, la limita inconştienţei, solid înfipţi în gingiile roz, de mersul ei legănat ce-i dezvelea de sub poalele fustei de bumbac colorat pulpele rotunde şi bine formate şi mai ales fu copleşit ca de o ruşine de puternica lui dorinţă de atunci, din acele clipe şi viaţa, în formele sale concrete, îl dezgustă dispreţuindu-se pe sine, aşa cum era, cu toate poftele nedecantate, cu tot ce era în stare să facă. Dorinţa lui mai veche de sacrificiu pentru alţii, din prima lui tinereţe cînd îşi petrecea nopţile în discuţii teoretice cu tovarăşii săi, îi apăru într-o altă lumină. Vecina sa masivă îi păru ca o caricatură a Donei Isabela şi-şi aminti partida de tenis în care o bătuse fără să-i lase nici un „game". Dona Isabela era palidă de furie şi făcea eforturi disperate, alergînd fără răsuflare de la un capăt la altul al terenului, unde o aruncau mingile lui date în forţă, să-i facă faţă şi să-l învingă. Era furioasă şi în acelaşi timp şi excitată şi în ciuda vîrstei ei mijlocii care-i ascuţea poftele făcîndu-le mai brutale şi lipsite de orice suavitate, părea din nou frumoasă, aşa cum poate a fost, însă de un altfel de frumuseţe, plină şi opacă, fără haloul de inexistenţă a feminităţii tinere, care prelungeşte privirile dincolo de realitate, împlinindu-se cu un fel de ideal îndepărtat. Busculada din tramvai în care fiecare îşi făcea loc cu coatele avea ceva din scena aceea ce-i schimbase viaţa şi îl îndepărtase definitiv de idealurile abstracte ale tinereţii sale, de aceea şi-o amintea acum cu toată claritatea, ca şi cum ar fi trăit-o din nou, aici, îmbrăţişat de femeia masivă ai cărei sîni îl striveau.

Toată lumea părăsise „courtur"-ile de tenis şi terenurile de golf şi chiar şi fetele leneşe ce-şi petreceau vremea expunîndu-se pe marginea bazinului cu valuri au fost atrase de spectacolul acestei lupte care era mai mult decît o întrecere. Miguel era un jucător de tenis mediocru şi chiar pentru el performanţa sa era

neaşteptată şi făcea, desigur, parte din lupta sa cu sine, din dorinţa manifestată simbolic de a-şi dovedi că în ciuda faptului că era aici, la Country Club, în mijlocul unor oameni pe care-i dispreţuia şi-i dispreţuise pentru egoismul lor rapace, nu-şi trăda nici o idee. Disputele lui teoretice erau cu totul altceva şi acceptase numai din plictiseală să vină aici, invitat de unchiul său mai îndepărtat, vărul mamei sale, membru de margine, tolerat, al „societăţii", ca să facă o partidă de tenis. Unchiul său îl prezentase Donei Isabela care căuta un partener, plictisită ea însăşi de cei ce se lăsau cu umilinţă bătuţi de ea, nevasta omului celui mai puternic al acestei „societăţi". La început a acceptat convins că tînărul aproape necunoscut va face la fel, apoi rezistenţa lui i se păru un semn de inteligenţă şi tact. Ea vroia să învingă la capătul unei lupte cît de cît duse, astfel încît satisfacţia victoriei să fie mai mare. Dar îndîrjirea lui o deconcertă, în sfîrşit, aici *se întîmpla ceva,* şi ea nu ştia ce.

Toţi îşi dădeau seama că *„se întîmplă ceva"* şi nimeni nu ştia exact ce. La sfîrşitul partidei, triumfător, Miguel veni la plasă să strîngă mîna Donei Isabela şi ea se hotărî cu greu să facă acest minim gest de sportivitate. Ochii ei îşi păstrau întreaga furie, ca după o insultă personală şi fără îndoială că în parte avea dreptate. Nu fusese o simplă partidă de tenis. Aruncă deci la început racheta şi cineva din personalul clubului i-o prinse din zbor, plin de solicitudine. Apoi înaintă cu buzele strînse pînă la fileu şi întinse mîna în silă, aproape dispreţuitoare. „Ei, părea că spune, cine eşti tu, ce crezi c-ai realizat dacă ai cîştigat o partidă de tenis?" Miguel o privi în faţă şi zîmbi uşor, sigur pe el. „Noi, doamnă, părea că spune el, şi chiar aşa se şi gîndise, facem parte din două armate distincte. Dumneata eşti nevasta puternicului general al unei alte armate. Eu sînt un simplu soldat, sau aproape, în a mea, dar fac parte dintr-o altă ierarhie." Simţi mîna destul de mare, transpirată, a Donei Isabela şi într-un gest nu lipsit de batjocură, deşi cavaleresc, se aplecă mult peste fileu (mîna Donei Isabela era doar parţial întinsă) şi i-o sărută galant şi detaşat, de-abia atingîndu-i-o cu buzele sale subţiri şi reci. Întreaga atitudine era superioară, deşi gestul vetust şi umil totodată părea că spune contrariul.

Apoi se despărţiră, ducîndu-se la duşuri. Miguel se răsfăţă sub apa rece timp îndelungat, zîmbindu-şi sieşi plin de satisfacţie. Cînd ieşi îmbrăcat din cabină, unchiul său, puţin speriat, îl aştepta la uşă.

— Miguel, spuse el, te aşteaptă sus pe terasă Dona Isabela.

— Pe mine? întrebă Miguel cu prefăcută mirare. Părea furioasă şi cam nesportivă. Femeia asta nu ştie să piardă.

— Poate, însă nu ştiu dacă tu ştii să cîştigi!

— Ce să cîştig? M-ai incitat la o partidă de tenis şi am fost mai bun. Iar ea a pierdut, mai ales în ultimul set, nu pentru că eu sînt foarte bun, ci pentru că ea a fost foarte slabă din cauza furiei şi a dorinţei de a cîştiga cu orice preţ.

— Bine, bine, oricum te aşteaptă, spuse unchiul său puţin speriat.

— M-a chemat la ordine? Poate n-am chef. De altfel trebuie să plec.

— Te rog, nu face prostii. E o minimă politeţe.

— E chiar atît de influentă pe lîngă bărbatul ei? — întrebă Miguel nemenajîndu-şi rubedenia ce voise probabil „să-l salveze“ şi de aceea îl invitase aici. La aproape treizeci de ani era încă un pierde vară, fără ocupaţie precisă, contribuind cu eseuri cam sălcii la micile publicaţii de stînga, autor al unei plachete de versuri fără valoare care fusese lăudată tot numai de prietenii săi destul de obscuri.

— Nu se ştie, în marile lucruri. Însă în ce ne priveşte pe noi, fără nici o îndoială.

— În ce mă priveşte pe mine, zîmbi Miguel. În ce mă priveşte pe mine, Don Athanasios nu are nici o importanţă.

Cu acest sentiment al independenţei sale se duse totuşi pe terasă unde, într-adevăr, Dona Isabela, mai surîzătoare şi relaxată, îl aştepta, sorbind dintr-o citronadă. Îi făcu semn cu mîna să se aşeze şi chiar încercă o clipă să-i zîmbească. Însă renunţă şi îngustîndu-şi ochii îi spuse:

— Nu mi-ai dat nici o clipă şansa unei mingi. Parcă aveai ceva cu mine, personal. Nu m-ai învins, m-ai bătut.

— E adevărat, spuse Miguel, strîngînd în palme plăcutul pahar rece. V-am bătut fără îndoială.

— De ce? — întrebă Dona Isabela şi Miguel observă cum femeia din faţa sa îşi strînge puţin umerii. Nu i se mai vorbise de mult aşa şi nu-i displăcea întru totul. Însă nu-şi dădea seama încă de plăcere şi era numai iritată, aşa cum la această categorie de oameni încep toate plăcerile şi toate sentimentele.

— Pentru că poate credeţi că era dreptul dumneavoastră să cîştigaţi. Lupta a fost cîştigată o dată pentru totdeauna, o singură dată.

— Şi nu-i aşa, n-am cîştigat nici o bătălie definitivă?

— Nu, n-aţi cîştigat. De vreme ce doriţi confirmări chiar într-o partidă de tenis.

— N-ai dreptate. De fapt îmi displace să cîştig prea uşor.

— Evident, pentru că atunci nu e nici o confirmare. Sau e o confirmare prea puternică a singurei partide pe care aţi jucat-o. O viaţă întreagă într-o partidă, în cinci minute, e cam puţin.

Dona Isabela tăcu şi-l privi lung. Miguel ştia vag de micile şi

discretele sale aventuri, dar era decis să nu facă parte din această serie. Pentru că mai aflase că Dona Isabela, întocmai unui sultan modern de şeherezadă, nu are nevoie de un partener decît o singură noapte, iar apoi îi zdrobeşte cu un fel de generozitate socială care-i ucide ca bărbaţi dacă nu sînt de foarte proastă calitate, reducîndu-i la momente ale plăcerilor sale. Apoi trebuie să dispară un timp chiar din cîmpul ei vizual. Era evident că o astfel de răzbunare îi pregătea.

Cu ce te ocupi? Iartă-mi ignoranţa în ce te priveşte, i se adresă şi sorbi din pahar fără să-l piardă din ochi.

— Ignoranţă firească,Dona Isabela. Nu cred că citiţi publicaţiile unde scriu eu. Şi nici subiectele mele nu cred că vă pasionează.

— Pari familiar cu preferinţele mele, spuse Dona Isabela, zîmbind uşor şi nu fără superioritate.

— Se deduc cu uşurinţă.

— Crezi că citesc Vogue şi rubrica de societate, nu-i aşa?

— Nu. Nu cred asta. Să presupunem că-l citiţi *numai* pe Mallarmé. Cu ce schimbă asta datele problemei? Trăiţi altfel?

— Nu ai dreptate, spuse Dona Isabela, pe un tot mai puţin familiar şi protector. Însă nu sînt o excepţie, ci o regulă absolută. Nimeni nu-şi schimbă viaţa după lecturi. Cel mult, în cazuri rarisime şi-o clarifică, regăsindu-se. Dumneata îţi schimbi viaţa după lecturi?

— Nu, încă încerc să-mi trăiesc ideile.

— Ca şi mine, spuse încet Dona Isabela. *Şi eu* îmi trăiesc ideile.

— Ce idei? — întrebă Miguel, privind-o cu atenţie.

Era mai complicată decît îşi închipuise, această nevastă a puternicului şi urîtului de către prietenii săi, Don Athanasios.

— Mai mult o viziune, decît nişte idei. A unei zbateri în nemişcare. De care suferă şi cei mai inteligenţi. Bărbatul meu de pildă.

— Din perspectiva dumneavoastră poate-i adevărată viziunea.

— Lumea este dată, *Don* Miguel, spuse femeia. Cine crede că e moale, n-a înţeles nimic. E dată cu toate limitele ei. Dar hai să nu continuăm meciul de tenis pe plan teoretic, chiar dacă vei mai avea satisfacţia unei victorii. E o victorie măruntă, şi încrîncenarea cu care m-ai bătut dovedeşte o anumită nesiguranţă a dumitale. Aceeaşi ca şi a mea.

— „Dans nos deux esprits/ Ces mirrcirs jumeaux", recită, uşor dispreţuitor Miguel.

— Eşti un scriitor bun? — întrebă Dona Isabela drept răspuns.

— Nu. Mai întîi, nu mai sînt chiar scriitor. Şi cît am fost, n-am fost un scriitor bun.
— De ce? — întrebă Dona Isabela, interesată.
— Pentru că eram indecis. Şi asta transpare în stil.
Femeia îl privi curios, dintr-o latură, cu o privire mult mai puţin arogantă decît pînă atunci. Miguel îi observă ochii într-adevăr frumoşi şi adînci, neatinşi de începutul îmbătrînirii. *Era* o femeie interesană, fără nici o îndoială. Se înşelase taxînd-o cu uşurinţă ca pe una din obişnuitele femei foarte bogate şi arogante. Dona Isabela zîmbi, parcă i-ar fi citit gîndurile. Îi întinse din nou mîna ei cam mare, puternică, avînd ceva masculin în ea, totuşi frumoasă, personală şi prelungă, cu încheietura cotului mică.
— Hai să fim prieteni, Miguel. „Dans nos deux esprits/ Ces mirroirs jumeaux". Deşi ai spus-o ironic, aveai dreptate. Numai că acei ce sînt decişi, nu ies mai bine la capăt. Exerciţiile de voinţă sînt cea mai mare înşelătorie. Perspectiva mea îi îngăduie să ţi-o spun.
Acum, în tramvaiul supraaglomerat care-l ducea spre centru, umplîndu-se mereu de săracii cartierelor industriale prin care trecea, Miguel îşi aduse aminte de acea discuţie, poate adevărată, cînd vorbise de indecizia lui şi apoi de utilitatea deciziei, din perspectiva atletului voinţei, Don Athanasios. Ca şi de scenele care au urmat. De casa de pe malul oceanului unde pînă la urmă, în ciuda încercării sale de rezistenţă, a ajuns şi el, înşelat de prietenia adevărată a Dona Isabela. De culcuşul cald şi de faptul că a fost o dragoste ciudată, în care n-a reuşit să se piardă cu totul, nici în clipele cele mai aprise, cînd în locul prezenţei pline a acestei femei devorant de feminină totuşi, în ciuda începutului de îmbătrînire, mintea sa era plină de imagini inventate, ca şi cum s-ar fi aflat într-un alt loc şi ea ar fi fost alta, iar el însuşi altul. Şi totuşi simbolul a ce era fiecare dintre ei rămînea prin toate aceste imagini neschimbat, ca şi cum ar fi fost cu adevărat o zbatere în nemişcare, aşa cum îi spusese ea din prima zi. El era cel stăpînit şi toate plăcerile şi chiar violenţele sale nu-l puteau scăpa de un sentiment de umilinţă. Ba, curios, chiar această umilinţă păreau că o caută amîndoi. Şi ea, lucidă, părînd că-i ghiceşte gîndurile şi spunîndu-i, în timp ce-i întindea o ţigară aprinsă:
— Nu vei schimba lumea, Miguel. Şi pentru tine ea este dată şi poate nici nu vrei s-o schimbi, decît în speranţa că te vei schimba şi tu. Inutil însă. Nici acum cinci minute n-ai scăpat de tine. Am simţit.
— Cum ai simţit?
— Aveai o privire fixă, undeva pierdută într-o altă prive-

lişte. La ce te gîndeai, sau mai bine, ce vedeai?
— Eram luat de val şi valul erai tu.
— Şi te luptai cu plăcerea de a fi învins, nu?
— Ca şi tine. În realitate eşti rece.
— Da, şi tu eşti rece. Juçam amîndoi o pantomimă care nu era nici măcar cu desăvîrşire falsă.

Apoi, tîrziu, au plecat pe malul oceanului şi au intrat în apă şi în larg fiecare a simţit dorinţa să termine cu celălalt, dar cînd s-au întors erau într-un fel foarte buni prieteni, chiar foarte buni prieteni şi în timp ce mai beau un pahar de alcool, înainte de a pleca, ea îi spuse:

— De obicei asta e prima şi ultima întîlnire. Dar cu tine poate am să mă mai văd. Vreau să te vindec însă de un lucru şi să-ţi mai spulber încă o iluzie. O să te prezint bărbatului meu. Cu timpul vei înţelege şi inutilitatea renunţării. El a renunţat la orice, pentru deliciile puterii care te tentează şi pe tine. Bietul de el, îl detest şi mi-e milă de el. A încercat un fel de spiritualitate sau spiritualizare a voinţei şi n-a reuşit sau a reuşit prea bine. Şi tu ai vocaţia de a nu şti să trăieşti, ca şi el, ca şi mine. El e însă campion. S-a sinucis perfect şi fără nici o urmă.

Miguel îşi aminti, fragmentar, cum la început şi pentru mult timp a fost totuşi fascinat de Don Athanasios şi Dona Isabela pe care o vedea foarte rar, era ironică de cîte ori se întîlneau şi-i spunea: „Bărbatul meu te apreciază în mod deosebit. Ca pe foarte puţini". Apoi se gîndi clar, încercînd încă o dată să se elibereze din strînsoarea femeii masive cu care călătorea de mai bine de douăzeci de minute, în timp ce reuşea să se îndepărteze: *„Chiar am vocaţia de a nu putea trăi?"* şi fu invadat de căldura şi mirosurile din tramvai şi de glasurile unor oameni care vorbeau şi de tăcerea apăsătoare şi plictisitoare a celor care nu vorbeau şi cu o staţie înainte de a ajunge în centru îşi făcu loc cu coatele şi coborî pe un mare şi frumos bulevard şi continuă drumul pe jos, printre rarii trecători liniştiţi ce-şi scoseseră cîinii la plimbare şi întîlni pe o bancă o pereche de îndrăgostiţi şi atunci îşi aminti cu toată puterea ce urma să vină la noapte. Îndrăgostiţii erau studenţi şi poate erau pe liste. Miguel se aşeză o clipă pe o bancă alăturată, gîndindu-se la nebunia dragostei lor. *„Acum,* acum se gîndesc ei la dragoste?" — se întreba el, mirîndu-se şi uitînd că el era unul dintre puţinii care *ştiau.*

Studentul era înalt şi brunet, cu pometii puternic evidenţiaţi, semn al unei îndepărtate sau mai apropiate ascendenţe indiene, cu oasele subţiri ale rasei şi ţinea viril şi protector mîna în jurul taliei fetei, palidă şi aparent anemică, semănînd cu un ideal clorotic de preromantism, cu o fineţe a slăbiciunii amintind de tablourile lui Sir Joshua Reynolds sau Gainsborough. Fata părea

copleşită sub îmbrăţişarea virilă şi Miguel observă mişcarea fină a sînilor ei mici, timiditatea respiraţiei care părea că mărturiseşte o suspendare a vieţii sau o încetinire a ei ca să facă loc unei existenţe copleşitoare, de altă natură, în care întreaga ei fiinţă era concentrată.

Nebunie, nebunie, se gîndi Miguel şi-şi imagină venirea soldaţilor la noapte, cînd timiditatea lor de acum va face loc unei legături totale, brutalele bătăi în uşă şi smulgerea băiatului, sau poate a amîndurora din culcuşul fierbinte, încălzit de acoperişul mansardei încinse de razele puternice ale soarelui acestei ultime zile. Şi ţipătul ei, dacă va rămîne, amestecat cu pudoarea ce-o va face să-şi strîngă cearşaful în jurul trupului gol, şi rîsetele soldaţilor care se bucură totdeauna, obscen, cînd acţiunea lor sîngeroasă, întrerupe o asemenea intimitate şi poate unul dintre ei va smulge acel cearşaf subţire din jurul trupului plăpînd şi atunci toţi vor rîde şi mai puternic, pîngărirea prin ochi, mai rea decît un viol, a trupului răsucit neputincios, uman, prea uman. Şi apoi soldaţii vor pleca ducînd cu ei pe student, împingîndu-l cu brutalitate şi fata va rămîne în cameră şi primul ei gest va fi să se acopere cu cearşaful, ca să nu fie văzută de privirile nimănui şi cearşaful se va transforma într-o faşă şi gestul acela de înfăşare îi va opri toate gîndurile şi după ele nu va mai fi nimic, un timp îndelungat şi apoi se va instala o amintire tiranică de care nu va mai scăpa niciodată. Niciodată nu se va mai putea privi întreagă într-o oglindă pentru că nu va mai putea suporta nici măcar propria sa privire reflectată. Şi întreaga ei viaţă se va nărui sub autopudoare, sub o ciudată ură faţă de sine, care este din aceeaşi specie cu soldaţii şi poliţiştii brutali, pentru că ochii ei sînt la fel formaţi, aceeaşi deschidere ovală şi acelaşi punct întunecat în centru, gol, plin de neruşinare, care dezvăluie o realitate ce-ar fi vrut s-o uite. Noaptea care va urma va fi un punct de răscruce în viaţa multor mii de oameni, o dată de neuitat.

Perechea tînără rămase nemişcată şi tăcută, trăind, aici, pe banca bulevardului rar umblat, mărginit de arbori atît de înalţi încît nici nu mai dădeau umbră, coroana lor fiind prea sus, o clipă de izolare totală. Şi totuşi nemişcarea lor expresivă avea multitudinea de faze ale mişcării, trecea şi ea, întocmai ca săgeata lui Zenon prin nenumărate puncte, de-abia vizibile, măcar pentru ochiul încărcat de ştiinţa viitorului a lui Miguel, care mărea lucrurile ca un microscop. Faţa fetei a devenit mată cu toată strălucirea absorbită înăuntru, pleoapele ei au coborît încet şi timiditatea respiraţiei ei pentru o clipă s-a întrerupt şi sînii ei mici s-au mişca puternic, uşuraţi, ca la sfîrşitul unei grele munci împlinite. Imperceptibil s-a ridicat bărbia băiatului şi nă-

rile sale puternice, bine şi viguros croite, ca ale strămoşilor săi Maya, în perioada de glorie, fără umilinţe, cînd înălţau temple ce urmau să se năruie sub protecţia vegetaţiei, s-au umflat lăsînd să intre aerul în piept. Privirea s-a înălţat şi ea şi s-a fixat dincolo de coroana rotundă a marilor arbori ce mărgineau bulevardul. Apoi din nou au încremenit amîndoi în tăcere.

„Eşti rece şi tu, am jucat o pantomimă aproape adevărată", spusese Dona Isabela şi desigur, a avut dreptate. Însă aceste simulacre de patimă care ascund răceala pot măcar să fie întrerupte oricînd, fără nici o urmă şi fără nici un regret. „Desigur, vom rămîne foartre buni prieteni, orice ar însemna în aceste condiţii cuvîntul prietenie." Pentru o clipă îşi imagină că printr-o minune sau printr-o greşeală ce nu putea fi exclusă în astfel de împrejurări, o bandă de soldaţi şi poliţişti ar fi pătruns în mica vilă de la malul oceanului unde se întîmplau recile patimi ale Dona Isabela şi unul dintre ei ar fi smuls cearşaful de pe trupul puternic, prea bine şi cu grijă întreţinut, al nevestei puternicului patron. Ar fi fost o scurtă senzaţie, nu lipsită poate de o undă de plăcere repede acoperită din nou de aroganţă, o mîndrie oarbă care ar fi apărat-o mai puternic decît orice cearşaf. În faţa trupului opulent şi al privirii întunecate soldaţii s-ar fi oprit, apoi, poate din instinct, s-ar fi dat înapoi, cu o urmă de teamă, în ciuda puterii şi brutalităţii lor. Trupul acela ar fi stat triumfător şi nemişcat şi doar braţul s-ar fi ridicat, poruncindu-le să iasă. Şi dacă n-ar fi ieşit şi cuprinşi de furie, după clipa de îndoială, ar fi tras, nici moartea n-ar fi putut strivi mîndria şi triumful şi nici ea n-ar fi distrus total acea răceală ce venea din prea mare conştiinţă de sine. N-ar fi rămas pustie o lume ci s-ar fi prăbuşit una, fără să lase în nimeni nici o urmă. Iar dacă n-ar trage şi l-ar lua numai pe bărbat, în cel mai bun caz, aproape imposibil, Dona Isabela s-ar fi gîndit doar practic şi rapid cum să-l scape, fără să se compromită. Şi probabil ar fi reuşit, dac-ar fi vrut, dar mai mult ca sigur că nici măcar n-ar fi vrut şi i-ar fi rămas în minte o palidă amintire, ca un accident insolit, o experienţă în plus, dacă s-ar fi putut ridica la rangul de experienţă. „Noi, se gîndi Miguel, noi, ca ea, ca mine, ca Don Athanasios, sîntem dintre aceia ce nu puteam avea nici un fel de experienţă veritabilă, care se înscrie un punct dincolo de care nu ne putem întoarce. O zbatere încremenită, cum spusese Dona Isabela, care ştia atît de bine să rămînă etern lucidă."

Perechea rămăsese în aceeaşi poziţie, în scurtul timp în care Miguel se gîndise cum s-ar putea întîmpla altfel. La ce pot să se gîndească, se întreba Miguel nu fără o anumită silă. Dacă le-aş spune: „ascultaţi, aceasta este ultima voastră zi, după aceea nu va mai fi nimic, căutaţi să vă bucuraţi cît mai mult de ea, chiar

în felul vostru nătîng", şi ei l-ar întreba, cum să se bucure, ce răspuns le-ar da? Dacă el, rămînînd alături de tovarăşii săi, în mici dispute teoretice însă alături de ei, şi ar fi aflat că este în pericol, ce-ar fi făcut? Desigur, mai întîi s-ar fi gîndit cum să dejoace planurile lui Don Athanasios şi ar fi luptat. Dar dacă n-ar fi reuşit, sau pericolul l-ar fi privit numai pe el, doar pe el şi ar fi ştiut că nu există nici o scăpare, cum ar fi procedat în ultimele sale ore de viaţă? Este şi el dintre aceia ce ar fi avut naivitatea acelei prea înalte prostituate regale care din decăderea ei plină de amintiri, smulsă de revoluţie şi dusă la eşafod, ar fi spus: „încă o clipă, vă rog domnule călău!" Încă o clipă, pentru ce, pentru plăcerea de a vedea mulţimea curioşilor îngrămădiţi în jurul eşafodului, bucuroşi să privească plînsul şi disperarea „cetăţenei Dubarry" căreia, în timpurile ei de glorie, pe vremea bătrînului rege, nunţiul papal îi trăgea ciorapii, fericit că are acest prvilegiu şi poate să-l raporteze sfîntului Scaun, Suveranului Pontif, lui Pontifex Maximus, spunînd: „Am cinstea să vă informez că am fost primit la levée-ul Contesei favorite şi chiar mi s-a îngăduit să fiu foarte aproape de ea". Nu, n-ar spune: „te rog, încă o clipă, domnule călău, încă o singură clipă". Şi în ultimele ore n-ar şti ce să facă, de vreme ce nimic n-ar avea nici un fel de consecinţe. „Noi, îşi spuse Miguel, noi, care credem prea mult în timp şi în înlănţuirea de cauze şi de efecte, noi nu putem întreprinde nimic care să aibă pecetea definitivului, fie şi prin intensitate. Ultimele două ore, monoton, nu sînt decît ultimele două ore, sau doar două ore, atît."

Uitînd că, cel puţin aparent, nu este vorba despre el acum, ci despre această pereche de pe bancă, pierdută în sentimentul, fie şi trecător (însă ei nu ştiu asta) că sînt un cuplu, o indestructibilă unitate, Miguel îşi aminti de un vechi gînd de-al lui. În copilăria lui ziua sa de naştere se sărbătorea cu un deosebit fast, mod de a fundamenta viitorul său egocentrism, dacă nu egoism. El stabilea menu-ul casei, el făcea lista de oaspeţi, copii de vîrsta lui care se aşezau în jurul mesei ca să asiste la momentul solemn al stingerii lumînărilor de pe tort şi al tăiatului prăjiturii de ciocolată. Era o tăcere plină de atenţie şi Miguel asociase aceste mici solemnităţi şi chiar invidia copiilor cu solemnitatea propriei sale naşteri, care repetîndu-se părea că stîrneşte invidia prietenilor săi, deşi toţi se născuseră, dar nu în acel moment solemn sărbătorit atunci. Însă într-una din acele seri, cînd era adolescent şi era sub influenţa morţii bunicii sale, se gîndi după ce-i plecară oaspeţii, de ce nu se sărbătoreşte ante-aniversarea morţii sale. Există o zi din an, cînd mai sînt douăzeci sau treizeci sau cincisprezece ani exact înainte de moartea sa. Desigur, gîndul era absurd, însă data era oricum la fel de impor-

tantă, chiar dacă era necunoscută. Bunica lui murise în prima zi din iunie. Încercă să-şi aducă aminte ce-a făcut bătrîna exact cu un an înainte, cu doi, cu trei ani şi căută în jurnalul său, pe care-l ţinea înainte vreme, să vadă dacă din întîmplare consemnase ceva. În nici una dintre acele zile bunica nu făcuse nimic demn de însemnat şi atunci, bizuindu-se pe datele din jurnalul său care-i aminteau acele zile încercă să le reconstituie, ca să vadă măcar urma unui gest. Aceasta a fost ocupaţia lui vreme de mai multe săptămîni, reluînd toate evenimentele, oră cu oră, ca să vadă chiar cea mai mică indicaţie, să-şi amintească un gest sau o stare de spirit a bătrînei ce-şi petrecea o mare parte din timp împreună cu el, din care să deducă măcar un presentiment. Ea, care uneori vorbea despre moarte, îi spusese atunci vreun cuvînt despre acea clipă, văzută întotdeauna mai mult ca un eveniment pentru el, pentru Miguel, care va pierde marea ei protecţie? Fie şi numai o singură frază? Nu-şi aminti absolut nimic, zilele acelei ante-aniversări păreau cele mai fade şi mai obişnuite. Nu părea că există nici un fel de legătură între rotaţia şi revoluţia globului şi evenimentul care urma să se întîmple, exact peste un anumit număr de ani. Această operaţie a sa îi dădu o ciudată linişte, ca şi cum imposibilitatea de a socoti anii ce-i mai ai de trăit făcea chiar moartea neverosimilă, îndepărtată şi străină. Nu el va muri, ci va fi ucis, şi evenimentul va exista ca atare doar pentru alţii. Moartea, chiar propria sa moarte, nu-l privea pe el deci şi uită pentru mult timp acea încercare a sa de a descoperi sau măcar deduce această aniversare inversă, de care te apropii, nu te îndepărtezi, pînă în această clipă, cînd în după-amiaza din ajunul unor neobişnuite evenimente, privea stînd pe bancă o pereche banală de tineri îndrăgostiţi ce eventual puteau să devină la noapte victime ale unei împrejurări ce nu avea nici o legătură cu sentimentele lor, cu starea lor fericită şi derizorie totuşi de acum.

„Cînd am ieşit, îi spusese odată un prieten al lui, care fusese cîţiva ani închis — şi de aceea era extrem de respectat în cercul lor, doar el avea acea înaltă şcoală a ideilor, respect ce încetă după o vreme pentru că se dovedi că oamenii, unii oameni, pot rezista la greu şi la foarte greu dar rămîn cu o vanitate, din chiar motivul real al mîndriei lor, care-i face extrem de vulnerabili în condiţii mai bune — deci îi spuse acel prieten că, atunci cînd a ieşit, a fost mirat de marele număr de copii care s-au născut de la arestare pînă la eliberare. Numărul mi s-a părut imens, parcă întregul oraş era plin de cărucioare sau ar fi fost invadat de către o grădiniţă de copii. Mergeam prin scuaruri, prin parcuri, în locurile unde se joacă în nisip copiii şi mi se părea că niciodată n-am văzut atît de mulţi. Am controlat datele,

anii au fost ani, statisitc, vorbind, cu o natalitate absolut obişnuită. Dar nu-mi puteam imagina, raportînd bineînţeles totul în mod fals la mine, că atunci oamenii s-au iubit şi au făcut dragoste, s-au plimbat sub pomii oraşelor ţinîndu-se nătîng de mînă, s-au căsătorit şi au născut copii şi acele zile pentru ei vor rămîne marcate în memorie ca foarte importante şi dintre cele mai fericite. Iar eu nu eram un caz singular în acea perioadă, foarte aspră pentru mişcarea protestatară, au fost foarte multe arestări şi condamnări (era timpul dictaturii juntei lui Don Jose) şi chiar execuţii. Desigur, mirarea mea — îi spusese acelui vechi amic — a fost cu totul stupidă. Bineînţeles, viaţa îşi continuă cursul, orice ni s-ar întîmpla nouă şi chiar în ciuda oricăror consecinţe istorice. De atunci am fost ceva mai prudent cînd am raportat nu viaţa mea numai la viaţa oamenilor dar chiar viaţa în general, la istorie, măcar văzută pe porţiuni mici".

Oare acesta este un parametru la care se gîndeşte Don Athanasios, îşi spuse Miguel şi, din nou, dincolo de teamă şi de o oarecare repulsie marele şi inteligentul său patron i se păru mult mai puţin mare, inteligent şi important. Femeia care îşi alăpta copilul şi rîsese atît de lasciv, indiferentă sau chiar mîndră că undeva nişte copii sînt bătuţi în cadrul unor obişnuite jocuri „pentru formarea unor bărbaţi adevăraţi", de o inconştienţă şi deplină feminitate, era probabil mult mai importantă pentru că probabil că bărbatul ei o iubea, nu se putea să n-o iubeşti şi să n-o doreşti, şi va naşte deci o mulţime de copii, acolo, în Vieja, şi mulţi, dintre ei vor supravieţui, în ciuda mizeriei, şi-i va alăpta potrivindu-şi cu nepăsare pentru lume sînul şi unii dintre ei vor fi ca mulatrul splendid întîlnit în drum sau ca băiatul acela roşcat şi pistruiat care tîra o creangă întreagă de pom, armă de atac şi apărare şi după ce obţinuse victoria se retrăgea ultimul, tîrîndu-şi nepăsător arma mai mare decît el, amînînd plin de încredere în sine momentul cînd va asista sau chiar va conduce pedepsirea prizonierilor. Desigur, acel băiat, ca şi copilul din braţele femeii, putea deveni un alt Don Athanasios, care şi el se născuse sărac şi trecuse prin mari pericole. Dar erau mult mai multe şanse să înlocuiască pe oricare dintre cei ce vor fi executaţi la noapte, „conform planului".

Cei doi tineri îndrăgostiţi observară în sfîrşit că domnul acesta tînăr şi foarte bine îmbrăcat îi priveşte cu insistenţă şi atunci ieşiră din starea lor de beatitudine, însă nu complet. Miguel observă că în clipa în care privirea lui se întîlni cu privirea studentului cu pomeţii proeminenţi, ochii acestuia luciră plini de mîndrie bărbătească, ca un fel de de sfidare, ca şi cum ar fi fost conştient de forţa sa posesivă şi de adînca sa nepăsare faţă de lume, faţă de oricine dimprejurul său. Între ei doi şi oricine,

îşi închipuia acest băiat, era o linie de netrecut, aproape magică. Fata îl observă şi ea însă atitudinea ei fu diferită. Faţa i se acoperi de un zîmbet larg, deşi plin de timiditate şi cu generozitate îl invită din ochi să participe şi el la fericirea ei, sau a lor. Invitaţia la mărturie îl tulbură pe Miguel mai mult decît inconştienta sfidare a băiatului şi-l făcu să se ridice şi să plece ruşinat. Ce importanţă are că viaţa va continua, sub nenumăratele şi invincibilele ei forme, dacă această viaţă poate, a acestor tineri, poate să se sfîrşească la noapte, sau cîndva în zorii zilei, pe marea arenă, „conform planului", chiar sub supravegherea lui (el era ochiul lui Don Athanasios) sau în curtea jandarmeriei şi urmele acestui eveniment vor dăinui vreme îndelungată? A iubi viaţa în general, chiar sub formele sale concrete, este tot o evaziune. Viaţa în general, ca şi umanitatea lipsită de oameni, sînt forme ale aceluiaşi dispreţ chiar pentru sine, ce se înalţă sus sau se coboară foarte jos, ca să se piardă. El, Miguel, avea ceva de făcut, putea să-şi îndeplinească sau nu o datorie, *el* urma să se facă vinovat sau nu. Putea să aleagă între a fi „individ" sau „persoană", adică doar avînd privilegiul, nu şi dreptul să existe.

Lăsă perechea în spate şi porni, copleşit de griji, pe marele bulevard care ducea spre cartierul comercial şi administrativ al oraşului, o stradă frumoasă, mărginită de clădiri vechi, somptuoase, nu totdeauna de prea mult bun gust, care mărturiseau o perioadă cînd bogaţii nu se sfiau să fie bogaţi şi nu-şi ascundeau opulenţa în spatele unor ziduri oarbe, în mijlocul unor păduri de copaci meniţi să apere, ca jungla bătrînului templu Maya. Ascundere şi discreţie care poate era un prim progres, vorbind măcar prin ipocrizie, indirect, despre mersul ireversibil al timpului. Acum, cele mai multe din vechile case erau ocupate de bănci şi instituţii, singura formă de salvare a lor de ruină, altele deveniseră simple case de raport, unde se aciuiaseră cabinetele unor medici la modă sau ale unor avocaţi bogaţi în consultaţii. Puţini dintre vechii proprietari îşi păstraseră locuinţele în aceste vechi palate şi nu erau dintre cei mai prosperi şi mai importanţi. Cartierul era prea zgomotos şi bătrînele geamuri vibrau adesea la zgomotul intens al circulaţiei şi uneori ajungeau pînă sus tropotul şi glasurile trecătorilor. Păstrarea întregii fale a trecutului nu mai însemna decît anticamera ruinei veritabile. De obicei vechii proprietari care mai locuiau aici erau foarte bătrîni, mai multe femei înzestrate cu o mai mare capacitate de a rezista decît bărbaţi, doamne stafidite ce nu mai ieşeau din casă şi erau servite de către bătrîni servitori mai solemni şi mai conservatori decît stăpînele lor însele. Miguel, trecînd prin faţa unei case mai delabrate, împodobită cu basoreliefuri închipuind false cariatide ce nu sprijineau nimic şi aveau feţele mîncate de ploi

şi de soarele nemilos al acestui climat, cu vopseaua fostă stacojie căzută pe alocuri lăsînd pete mari albe, ca şi cum ar fi suferit pereţii de o ruşinoasă boală de piele, cu portalul fals gotic crăpat şi el, îşi imagină într-una din camerele ce dădeau spre curtea interioară, ca s-o ferească de zgomotele moderne, o bătrînă îmbrăcată în foşnitoare mătase neagră, mişcîndu-şi de-abia perceptibil rozarul de fildeş din mînă. Trufia uscase faţa şi o smălţuise, făcînd-o aproape verde, ca focul lăuntric marile oale decorative. Probabil că această bătrînă doamnă îl ura pe Don Athanasios la fel de mult, din alt unghi, ca oricare dintre cei ce urmau să suporte „planul". Oare ce-ar fi gîndit o asemenea doamnă bătrînă dacă ar afla ce urma să se întîmple? Ar fi aprobat „planul" „tehnicianului absolut" care era Don Athanasios? Nici nu l-ar fi aprobat, nici nu l-ar fi respins. Pur şi simplu nu l-ar înţelege. Poate că tocmai ca acea bună şi pioasă doamnă, vecina bunicului său, a asistat şi ea la reprimarea unei răscoale de peoni pe hacienda ei sau a părinţilor ei. Şi atunci s-a scurs mult sînge nevinovat, chiar după criteriile ei. Însă ce n-ar fi înţeles ar fi fost sistemul şi premeditarea, perfecta coerenţă logică şi lipsa de violenţă sentimentală. Demult, se gîndi Miguel, oamenii îşi asumau grandios vinovăţia sau şi-o ascundeau grandios, născînd mari fraze, urîte chiar, dar mari, întocmai acestor case care vroiau să spună că din întreaga mizerie se naşte un fel de frumuseţe şi grandoare. Aceasta era, după fostul său limbaj, după limbajul prietenilor săi, a foştilor săi prieteni, *suprastructura*. Miguel se înfioră la ideea unei societăţi care n-ar avea decît *„bază"* şi nici un fel de suprastructură. Ironic, reprezentantul ultimelor valori vechi, Don Fernando Núnez de Balboa, urma să mai genereze mîine de dimineaţă, la posturile de radio şi televiziune, o ultimă caricatură de suprastructură. Aşa cum mai era chiar el însuşi, relicvă pusă să acopere luciditatea lui Don Athanasios.

Privind bătrîna clădire pecinginoasă Miguel se simţi din nou vinovat şi din alt punct de vedere, însă vinovăţia sa de acum era melancolică, o uşoară tristeţe suportabilă pentru lucrurile care nu pier ci se sting încet, ca şi cum timpul ar fi spaţiu şi lumea s-ar depărta, retrăgîndu-se în distanţă, dispărînd după un orizont, etern ca o cupolă.

Dar oare cum este, se gîndi amar, orizontul lui Don Athanasios? Îi veniră în minte suliţele unui soare puternic şi sterp undeva în Asia Mică, unde văzuse lumina zilei marele său patron şi pe întinderea pietroasă alerga un cavaler hitit cu faţa suptă de oboseală alergînd în fruntea cetei sale în linie dreaptă. Viteza goanei spărgea orizontul şi întărea planul cîmpiei. Cavalerul dispărea ca un punct, înainte şi nu undeva în spate, el se

pierdea într-un orizont pe care nu era capabil în grabă să-l observe. Însă Don Athanasios, marele prieten al celei mai depline clarităţi, pentru că numai claritatea era eficientă, iubea întunericul biroului său aproape veşnic cu voletele trase, acoperite şi ele cu mari draperii groase, vişinii. Dar pînă şi această lumină era o lumină prea puternică şi atunci Don Athanasios îşi strînse pleoapele subţiri peste ochii adînciţi în fundul capului. Claritatea lui avea un sîmbure întunecat şi era albă, ca un desen nefăcut.

IV

Oraşul, spre ora şapte după-amiază, ca în toate ţările calde se umpluse de lume. Trotuarele erau pline de oameni care se plimbau liniştiţi şi agale, la jumătatea drumului dintre plictiseală şi mulţumire că după caniculă viaţa continuă şi ei toţi trăiesc. Ochiul mui liguel nu înregistră nici un eveniment, numai obişnuitul. Nu se petreceau scene serafice de dragoste neîmplinită, nici cumplita apatie a bătrînilor din Vieja, nici vitalitatea copiilor războinici sau a femeilor alăptînd, toate simboluri de viaţă aproape pure. Pe străzi, în magazinele pline, în cafenelele cu mese puse pe trotuar, nu se întîmpla decît obişnuitul, gestul de fiecare zi, rîsul de fiecare zi, badineria tinerilor, ochiadele fără consecinţă aruncate femeilor (meridionalii au mai puţine tabuuri, deci mai puţine drame, defulîndu-se uneori doar printr-o simplă ochiadă) şi reacţia femeilor care-şi unduiesc şoldurile, strîngeri de mînă tot fără consecinţă, a cîte doi indivizi ce-şi comunică banalităţi şi termină întîmplătoarea întîlnire cu asigurarea că „trebuie să se vadă", „negreşit, negreşit", ca apoi să nu se întîlnească decît întîmplător, peste o lună sau două sau trei şi să-şi spună aceleaşi lucruri.

Viaţa părea că va urma aşa, în planuri pe care nimeni nu le lua în seamă, încă zece, o sută de ani şi lui Miguel, cunoscător adînc al acestei străzi meridioanele din pragul serilor toride, tocmai această banalitate, mai mult decît tot ce văzuse pînă atunci i se păru o nebunie şi o nesăbuinţă şi de aceea banalele conversaţii şi mersul liniştit, tihnit şi paşii revelînd tabieturi i se părură de o stranie poezie, ca nişte acte pur gratuite, ca un exerciţiu futil de arabescuri. „Mîine, mîine, striga el în sine, urmărind circulaţia pietonilor şi copleşit de claxoanele maşinilor, mîine nimic nu va mai fi la fel, mulţi dinte voi veţi fi morţi pentru că în nu ştiu ce împrejurare fără însemnătate aţi spus un cuvînt care a fost consemnat, cuvînt de care nici măcar nu vă aduceţi aminte, sau poate aţi fost văzuţi cu „cine nu trebuie" şi aţi uitat această întîlnire întîmplătoare, sau poate fără nici un

motiv, pentru că auzind ţipete veţi deschide o fereastră şi un soldat sau un poliţist îşi va descărca pistolul în voi, de vreme ce va avea dreptul s-o facă şi tot va avea pistolul încărcat. Sau poate şi fără acest motiv chiar, din pură întîmplare, realizînd mecanismul logic aleatoriu şi eficient al lui Don Athanasios. Nimeni nu este ferit, prin drept: de ce se va întîmpla, nici un individ, cel mult poate nişte *persoane*, care vor avea privilegiul să existe, un privilegiu ce se poate retrage oricînd. Poate că Don Athanasios va inventa nişte hîrtii, buletine pentru dreptul de existenţă care vor fi reştampilate periodic de o secţie specială a poliţiei. Oamenii se vor aşeza la coadă, în faţa unui ghişeu, şi un sergent major plictisit va lua acel mic carneţel şi fără să arunce măcar o privire posesorului va consulta nişte liste, sau poate un programator cu ecran de televiziune şi apoi va pune o ştampilă sau va spune: „Vă rog să aşteptaţi în camera de alături", o oră, două, trei, va dura aşteptarea pînă ce neştampilaţii se vor aduna într-un număr suficient de mare şi atunci vor fi conduşi printr-un coridor, şi existenţa lor, oricum devenită aleatorie, o simplă întîmplare ca însăşi naşterea lor, din împreunarea unui spermatozoid viguros cu un ovul dornic, va lua sfîrşit, la fel fără nici o necesitate.

— Ediţie specială, ediţie specială, străbătu bulevardul şi scuarul central un băiat, trei băieţi desculţi, probabil originari din Vieja, fluturînd pachete cu ziare. Se dezminte ştirea unor noi alegeri generale. Declaraţia domnului ministru de interne, se dezminte ştirea, declaraţia domnului ministru de interne.

Trecătorii aruncau mărunţişul şi apucau plini de curiozitate foaia de ziar şi o parcurgeau din mers, dornici de ştiri şi apoi întorceau pagina unde, la ultima oră, li se comunica buna desfăşurare a zborului în comun a navelor cosmice Soiuz şi Apollo, ceea ce oricum era o veste bună, înseamnă că marile puteri sînt pe cale să găsească noi forme de înţelegere şi colaborare, lucru extrem de important pentru pacea lumii.

Miguel cumpără şi el acest ziar de seară, foarte citit, şi dădu o monedă mare băieţaşului desculţ care se scotoci după rest însă Miguel îl concedie cu un gest şi atunci băiatul îi strigă: „mulţumesc, domnule", apoi şi mai vesel începu să fugă cu şi mai mare energie, strigînd şi mai vesel: „Nici o schimbare, declaraţia domnului ministru de interne". Miguel se aşeză pe o bancă mărginind scuarul central, unde trona marea statuie ecvestră a lui „El Bravo", cu mîna întinsă spre viitorul strălucit al patriei şi continentului. Deschise ziarul căruia îi parcurse titlurile ca pe o bucată extrem de comică. Nimic nu prevestea nimic, nici chiar foarte inteligentul comentariu al celui mai inteligent şi informat comentator, care vorbea despre necesitatea absolută, a

schimbării, făcută în spiritul celei mai largi deschideri pentru reforme sociale de lungă durată. Argumentaţia marelui ziarist, ale cărui opinii erau repetate apoi de mii de voci, chiar sub forme deformate, era strînsă şi perfect logică. Reformele se impuneau şi pluteau în aer şi simpla democraţie reprezentativă trebuia, bineînţeles, treptat, transformată într-o largă democraţie participatorie. Acest lucru este necesar pentru toate clasele sociale, şi pentru privilegiaţii care trebuie să renunţe la o parte din privilegiile lor dacă nu vor să piardă totul, ca şi pentru clasele sărace, pentru dezmoşteniţi, a căror conştiinţă în ultima vreme a atins un nivel de demnitate ce nu poate fi neglijat. Era un punct de vedere sănătos şi moderat, de aceea foarte iubit de mase de lucrători destul de bine plătiţi, de mici şi mijlocii funcţionari, de profesori, avocaţi şi ingineri, care ştiau că, „mai sînt unele nedreptăţi chiar flagrante şi intolerabile, o repartiţie cu totul nejudicioasă a bunurilor", dar în acelaşi timp doreau ca toate schimbările, cerute de simţul lor de dreptate să aibă loc astfel încît să-şi poată citi ziarul la cafeneaua de dimineaţă, să se ducă la serviciu unde „amendarea nedreptăţilor le va deschide cariere ce adesea erau monopolul descendenţilor mai sărăciţi ai celor privilegiaţi", şi apoi, cu o importanţă crescută socială, să poată liniştiţi să se plimbe în jurul statuii lui El Bravo, marele eliberator călare pe calul său focos (se zice totuşi că acel mare luptător avea o frică instinctivă de cai şi de femei care-l făceau să roşească în saloanele unde a fost primit după ce i s-au înmînat laurii de eliberator, el băiatul de mic inginer hotarnic dintr-o provincie de margine, ajuns în capul statului unde a rămas, împăcînd ceea ce era de neîmpăcat, mediind ceea ce era de nemediat şi născînd nu tocmai un stat cît mai ales un limbaj şi o terminologie ce în o sută şi mai bine de ani de repetare, în toate şcolile şi în toate manualele şi în familiile mic burgheze ce credeau că-i datorează enorm, pînă şi la mesele de familie, seara, devenise nu numai o forţă dar era incontestabilă întocmai ca micile poezii pentru copii, învăţate în primii ani ai vieţii, ca: „Vulpe tu mi-ai furat gîsca, dă-mi-o înapoi!" pe care se bazează apoi o întreagă cultură pentru că din ele se însuşeşte mecanismul memorizării). Timidul „eliberator", cu limbaj atît de neguros încît convenea oricui, tare în focul bătăliilor unde avea inspiraţii neaşteptate, capabil să deschidă multe suflete, exemplu de eroism pentru generaţiile viitoare, exemplu şi model de generozitate (urmaşii săi îşi păstraseră după un secol o importanţă relativ redusă, deşi primise cadou şi acceptase după numeroase insistenţe ale camerelor reunite, teritoriul la est de marele fluviu, dar apoi averea însemnată, eroic cîştigată, a fost destul de prost administrată), stătea falnic pe calul lui ridicat în două pi-

cioare, ca să poată să-i înalţe şi mai sus braţul indicînd viitorul liber al patriei. Miguel îşi ridică ochii de pe ziar după ce termină lectura articolului scris de cel mai bun şi inteligent comentator şi-l privi pe El Bravo cu dispreţ. Îl dispreţuia de mult şi, student fiind, vroise să scrie biografia lui adevărată, ajungînd la miezul vieţii sale sufleteşti prin analiză stilistică, psihanaliză şi colectarea unor mărturii, bineînţeles publicate în străinătate, ca a acelei mărturii ce-l cunoscuse atît de intim încît, atunci cînd a început să vorbească şi el era aproape, dar nu chiar, un mit, a fost expulzată din ţară şi chiar din continent, deşi în puţinele sale exerciţii poetice permise de ocupaţiile lui multiple în făurirea istoriei, bărbatul îi închinase o odă în metru antic, model de limbă şi eleganţă virilă, învăţată de toţi copiii în şcoli, în ultimii douăzeci, treizeci de ani chiar de copiii de peoni care puteau gusta numai cu mare greutate frumoasa limbă clasică a celui ce a fost „omul total al patriei", eminentul jurist, militar, bărbat de stat, reformator şi bineînţeles şi un remarcabil poet ca orice remarcabil eseist şi orator. În căsuţa cu colonade corintice, unde a locuit ultimii ani ai vieţii sale glorioase şi nu prea îndelungate (a murit de diabet zaharat, boală a marilor frămîntaţi) şi în cinstea acelui zahăr simbolic un poet, cu optzeci de ani în urmă, a scris un poem des recitat la serbările şcolare, în care se spune: Dulceaţa dragostei pentru patrie şi oameni i-a pătruns din minte în inimă şi din inimă i-a străbătut vasele, de dragoste a murit otrăvit, de prea multă dragoste, deci în acel muzeu antic, construit după propriile lui planuri, ca un templu închinat vechilor zei, se găseşte *chiar* manuscrisul poemului, odei sale pentru „Lady Elisabeth", muza cu braţe de marmură şi trupul de amforă, statua vie, nimb de veşnicie. Elevii nu o dată sînt duşi să vadă cu cîtă trudă infinită s-a scris acel clasic poem, copiat şi răscopiat de zeci de ori, cu numeroase ştersături, pînă ce a atins forma pură „lipsită de conţinut". Însă Lady Elisabeth, sursa unui amor cum e firesc — nefericit, la bătrîneţe, deşi începuse să fie venerată, doar puţin detestată că n-a înţeles exact geniul marelui om şi l-a respins, preferînd un milionar nord-american bogat în ranchuri, părăsit şi el mai apoi (în realitate El Bravo n-a vrut s-o ia el de nevastă şi s-a căsătorit cu o moştenitoare bogată, imens de bogată şi imens de timidă, despre care însă nu s-a prea vorbit, pentru că dragostea eroilor trebuie să fie nefericită şi ei să rămînă mult timp, cînd sînt în viaţă, nişte neînţeleşi, deplin descoperiţi doar de posteritate care nu poate fi pasivă şi lipsită de meritele ei), deci Lady Elisabeth, bătrînă şi poate înăcrită, a scris nişte revelaţii cam amare privind eroul. Bineînţeles ea a fost întîi acoperită de blamul public, ca orice femeie lipsită de inimă care nu înţelege măreţia eroilor după ce

în viață le-a produs o suferință, fie ea și fertilă. Dar Lady Elisabeth, femeie energică, gustătoare de numeroase plăceri în viață, desigur, nu toate atît de istorice, nu s-a lăsat și a scris în continuare infame zvonuri despre propria ei dragoste desigur în limabajul voalat al acelei epoci. El Bravo se odihnise la picioarele ei (asta s-ar fi acceptat, era un gest romantic, în gustul epocii), era timid în acțiune dar în același timp de o gelozie îngrozitoare, iar micile defecte personale ca și umilințele sale (de fapt măreție de suflet, spuneau exegeții) erau compensate prin strigăte privind genialitatea sa. Eroul, spuneau admiratorii, avea o modestie cunoscută și nu o dată a respins cununa de lauri cu care vroia să-l încoroneze parlamentul. El n-a acceptat, se știe, decît modestul titlu de „frate mai mare al patriei" după ce mult timp l-a vrut numai pe cel de „cel mai mic fiu al patriei" dar această modestie a fost considerată excesivă pînă și de dușmanii săi, oricît de invidioși ar fi fost.

Deși țipetele despre genialitatea lui erau cu desăvîrșire inacceptabile și neadevărate și cum Lady Elisabeth a insistat, povestind că pînă la urmă, copleșită de semnele lui de supunere, a acceptat unirea vieților lor așa cum se uniseră și inimile și chiar trupurile, din cauza scandalului public (moralitatea ei era dubioasă și n-a fost indiferentă decît marelui crescător de vite din Texas), El Bravo i-a scris o scrisoare din belșug stropită cu lacrimi, privind sacra sa datorie față de patrie și s-a căsătorit cu timida mare latifundiară, femeie ștearsă care-i aducea 200.000 de hectare și imposibilitatea de a-și realiza planurile. Da acelei Consuele nu i-a dedicat nici o poezie, născîndu-i doar un număr de copii cam limfatici ca mama lor, cu înclinații mistice. Unul dintre ei s-a și călugărit și apoi, la insistența bisericii naționale care pretindea că El Bravo n-a fost un „raționalist membru al masoneriei negre, altfel n-ar fi fost *atît* de patriot", ci un foarte devotat fiu și al bisericii, a fost beatificat. Se numește Preafericitul Xavier de Rosario pentru că avea mania de a face rosarii în chilia sa din toate materialele posibile. Ele sînt adevărate talismane pentru cei ce unesc patriotismul și dreapta credință.

Lady Elisabeth n-a fost publicată și a fost expulzată dar nici acolo, într-o țară vecină și nu tocmai prietenă, nu s-a astîmpărat și după unul din glorioasele războaie care n-au dus la nici o modificare de frontieră, într-un codicil secret al unui tratat public, exemplu de justiție internațională, partea adăpostitoare își lua angajamentul să curme scandalul astfel încît Lady Elisabeth a fost luată și dusă într-un ospiciu unde a și murit, bătrînă și uitată. După moartea ei însă, cum inspirase geniala odă, a fost deshumată și înmormîntată într-un parc romantic, i s-a ridicat

un bust iar tabloul ei, aproximativ, întrucît ca operă de artă suferea de un exces de inspirație, a fost așezat deasupra vitrinei unde se găsește depus marele manuscris.

Doar tîrziu, un editor din lumea veche a publicat amintirile Elisabethei, dar cartea a fost repudiată repede și fără mare scandal.

Miguel a vrut să le reia într-o analiză completă, însă prietenii săi de stînga și rudele sale de dreapta l-au consiliat să nu facă un asemenea gest fără sens și pînă la urmă a renunțat, mai ales din cauza unui sentiment de inutilitate. El Bravo n-a fost cum a fost, că era cum a devenit. Acum, așezat nu departe de măreața statuie, cam pompoasă pentru gustul modern, dar atît de familiară locuitorilor orașului încît înlocuirea ei chiar cu o capodoperă ar face orașul pustiu, Miguel întîi îl urî, ca simbol al unor minciuni ce au făcut posibile perpetuarea unor stări de fapt ce nășteau acțiuni atît de monstruoase ca „marea operație". Apoi l-a iertat, plin de simpatie amestecată cu milă. El Bravo poate a mințit și pe socoteala lui s-a mințit enorm și solid. Însă cel puțin el s-a mințit și pe sine. Era un mincinos sincer, așa cum nu era nici Don Athanasios și nici eroul său, dictatorul ce ucidea pe cei sinceri, cu adevărat sinceri. Se gîndi numai cu groază că probabil într-una din zilele următoare noul președinte, Don Fernando, va veni împreună cu toți miniștrii săi în mare ținută, încinși cu brîuri închipuind culorile naționale și va depune la statuie o jerbă cu flori ca semn al dragostei noului regim pentru patria eternă. Muzica militară va cînta un marș triumfal și apoi, cu frumoasa sa voce, dînd citate înălțătoare din chiar opera lui El Bravo, Don Fernando va ține un discurs catifelat. El, care se știa, care fusese de față cînd Don Athanasios și-a anunțat planul, închizîndu-și din cînd în cînd pleoapele cu pielea subțire, ca să vadă cu ochii minții detalii incolore.

Statuia și eroul făceau parte din iluziile acestei lumi strîmbe, dar încă nu cu totul imposibile, ca domnii tacticoși care loveau cu călcîiele lor trotuarul bulevardului și al scuarului, ca femeile ieșite să flirteze din ochi, nevinovate altfel decît cu gîndul, ca micii vînzători de ziare și mușteriii cafenelelor cu mese și scaune pe trotuar, atît de nepăsători și atît de inocenți. Își aruncă din nou privirile în jur să vadă acel spectacol atît de familiar și iar i se păru straniu și de aceea poetic, aproape elegiac. Lîngă el, pe bancă se așeză o doamnă între două vîrste, în doliu. Știa că unele prostituate se îmbracă astfel, știind din instinct ceea ce psihologii știu de mult din studiu, că unii bărbați au această ciudată înclinație spre femei, îndoliate, ca să se unească cu o suferință gata făcută neîndrăznind să o producă singuri. Poate că era așa, poate că nu. Era inutil să o întrebe pe femeie, pentru

că risca să audă o poveste de neconsolare inventată. Un uşor miros de lămîiţă emanat de femeie o arăta tristă, dar nu într-atît încît să nu se îngrijească discret. Picioarele ei erau frumoase şi bine formate în ciorapii negri. Nu, discreţia inelului ce-l purta în deget, un inel de fetiţă, primit cîndva de mult, de la vreo bunică, prima care începuse greul suiş social, arăta fără greş că nu poate fi vorba de o prostituată care-şi înlocuia pierderea tinereţii prin asemenea tertipuri. Era o onestă mic-burgheză, într-un doliu autentic şi nu prea ostentativ afişat. Se aşezase lîngă el din oboseală şi pentru că nici nu-l privise cu atenţie. Mîinile ei erau mici, fine şi cu vene vizibile, încolăcind degetele. Şi le împreună în poală, cu o anumită resemnare demnă şi braţele ei lăsau să se scurgă undeva în pămînt energia puţină pe care o mai avea.

Miguel avu o mare şi inexplicabilă simpatie pentru ea. Şi-o imagină stînd ore îndelungate la căpătîiul unui bolnav, poate bărbat, poate copil (dar nu, trebuie că era bărbat, dacă ar fi murit un copil bărbatul ar fi însoţit-o cu acea solidaritate ce apare după moarte chiar în menajele ce nu merg prea bine). Lunga pregătire a morţii neobişnuite, boala, suferinţa şi speranţa, apoi, în clipele de epuizare o nemărturisită dorinţă că dacă nu se poate termina cu bine, măcar să se termine cumva, pentru că şi bolnavul şi familia ajunseseră la marginea răbdării şi mai ales la marginea puterilor. Şi apoi ruşinea că a putut trece, într-o noapte de veghe cu somnolenţa întreruptă de nevoia de a da ajutor sau de semnele suferinţei, scurte stări de veghe atît de lucide încît erau necesarmente crude şi lăsau să se strecoare sinceritatea, adeseori brutală, asemenea gînduri. Ultima noapte a tatălui său grav bolnav, care se chinuia şi o trezea pe mama sa în fiecare cinci minute şi ea, la a patra sau a cincea noapte de veghere la rînd, îngrijindu-l cu o devoţiune ce era singurul substitut al unei dragoste ce dispăruse de mult în acel mariaj nu tocmai fericit şi acum renăştea sub forma unei nesfîrşite răbdări. Gesturile deveniseră aproape de somnambulă, prin precizia lor, poziţia paharului cu apă era ştiută cu întregul corp, cu muşchii frînţi de oboseală, nu cu ochii şi mîna se întindea înspre el şi apoi îl apropia de gura bolnavului în timp ce aproape era adormită. Pînă cînd, la un ultim apel, trezită şi cu toată agresivitatea acumulată spuse răstit: „Dar lasă-mă în pace să dorm, nu mai pot, înţelegi, nu mai pot. Oricum, e inutil". Apoi se sperie şi vru să repare, se trezi de-a binelea, cum n-a fost trează niciodată, adevărată trezie pentru că nu-şi putea ierta ceea ce spusese, cum nu şi-a mai putut ierta şi şi-a reproşat pînă la capătul vieţii, acel cuvînt: *e inuti.* Mai ales că bărbatul a tăcut şi toată noaptea n-a mai cerut nimic doar că pe faţa

lui, după mai bine de o oră, s-a scurs o lacrimă, aproape ca la copii, cînd încetează să ţipe, iar a doua zi a vrut doar să fie dus la spital însă ea n-a vrut să-l lase şi după o ultimă luptă care semăna cu o ceartă însă nu era, tatăl a intrat în comă şi la ora unsprezece dimineaţa a murit lăsînd în urma lui nu regretul unei absenţe, ci remuşcarea unui cuvînt lucid, spus de o femeie ce era frîntă de oboseală şi aproape adormită.

Poate aşa s-a întîmplat şi cu femeia cernită de alături, s-ar fi putut întîmpla, şi simpatia lui Miguel crescu, îndoliata făcînd parte, prin suferinţa ei obişnuită din acest mediu familiar, ca trecătorii, ca băieţii cu ziarele şi ca statuia lui El Bravo, cu minciunile pioase care o acopereau. Însă mîine nici nu vor mai fi femei îndoliate, n-ar fi destulă mătase neagră pentru ele şi nici una nu-şi va regreta un cuvînt ireparabil, ca mama sa. Acele mii de morţi nu vor naşte ciudate lucidităţi ci cel mult doar ură, nu vor genera compasiunea pentru alte femei îndoliate, pentru toate familiile îndoliate care poate au păţit la fel. Brusc se vor auzi bătăi în uşă şi uşile vor fi sparte de către grupe sălbăticite de poliţişti şi soldaţi care vor smulge oamenii din paturi şi nimeni din cei rămaşi nu se vor putea desmetici şi vor trebui luni, poate ani de zile, ca să înţeleagă nu moartea ci această dispariţie bruscă, neaşteptată, adevărată dar neverosimilă.

Şi mama lui care nu-şi iertase un cuvînt iar el, care ştia că pînă şi aceste greşeli sînt benefice, făcînd parte din ordinea firească a lucrurilor, sînt umane, doar poate prea umane, cum îşi va putea ierta? Miguel se mai uită la femeie şi nu îndrăzni să i se adreseze. Orice i-ar fi spus, ar fi fost insuportabil pentru el. De aceea se ridică şi salută pe femeia îndoliată, cu o adîncă plecăciune, neobişnuit de adîncă. Femeia îl privi, puţin mirată, apoi, poate din timiditate, nepregătită, spuse: „Bună ziua, domnule". Miguel se îndepărtă, simţind în spate privirile ei curioase. Era o jeluitoare liniştită, doar puţin epuizată, care venise aici, în parc, să mai vadă lumea, poate aşa cum mai venise şi *înainte* de sute şi mii de ori.

Miguel traversă scuarul, părînd că merge hotărît şi se înfundă în acea lume veselă şi obişnuită, elegiac de obişnuită.

Deodată îi veni în minte un gînd. Toţi aceşti oameni *poate* sînt pe liste, *poate* sînt victime dar e foarte probabil să nu li se întîmple absolut nimic, lor personal. Şi apoi ei erau nişte necunoscuţi, simboluri ale propriilor sale gînduri şi sentimente tulburate. Nu erau *reali,* nu ştia nimic de bine sau de rău despre ei. Dacă vor fi ucişi, vor fi doar gînduri ucise şi în plus şi incontrolabile. Nu va şti dacă *acest* trecător va fi ucis, chiar el, şi nu ceea ce simbolizează. De aceea neştiind cu exactitate *dacă* va fi ucis şi nici după aceea dacă *a fost* ucis, poate să treacă pe

lîngă el, întreaga mulţime şi aerul paşnic şi fără griji al promenadei nefiind decît o abstracţiune şi oarecum deja o amintire a lumii cum a fost. Dar întîlnindu-se cu oameni pe care-i cunoştea, care nu erau nici *obişnuitul*, nici *vitalitatea*, nici măcar *moartea firească*, ci oameni vii, cu toată bogăţia lor de particularităţi pe care el le cunoştea şi în plus mai erau prietenii săi şi care *sigur* sau aproape sigur erau pe liste şi vor fi asasinaţi, va putea el să tacă, să nu-i avertizeze? Cînd va fi pus în prezenţa lor, faţă în faţă cu ei şi va şti că-i vede pentru *ultima* dată, că sînt condamnaţi, va fi destul de laş ca să tacă, chiar dacă ar urma să se afle şi să fie şi el pedepsit? La gîndul acestei pedepse, ca şi la ideea neobişnuitei încrederi a lui Don Athanasios faţă de el, suspectă încredere sau deplin dispreţ, se înfioră. Îşi continuă însă drumul spre cafeneaua unde de obicei se întîlneau foştii săi prieteni contestatari, unde-şi petrecuse şi el atîtea seri calme, discutînd aprins.

Totuşi, înainte de a se apropia, se uită cu grijă în spate. Văzu un camion încărcat cu soldaţi, alunecînd încet pe caldarîm. Soldaţii, cu puştile automate pe genunchi, păreau adormiţi, ca nişte butuci transportaţi dintr-un loc în altul, Miguel se uită la ceas, acţiunea a început, fără ca unul din executanţi să ştie ceva. O manevră specială, atît, şi ocuparea unor poziţii, toată lumea consemnată în cazărmi, distribuirea de muniţii. Nici comandanţii de mari unităţi, care n-au fost la şedinţă nu ştiu absolut nimic. Camionul aluneca deci lent pe caldarîm, mergînd spre un punct din centrul oraşului, aproape de principalele mijloace de comunicaţie, o simplă manevră, plictisitoare în după-amiaza unei zile atît de toride, de aceea stau înlemniţi şi paşnici, inerţi chiar cei ce vor deveni cruzi peste numai cîteva ore.

„Mai bine mă duc acasă, spuse Miguel încet, ca pentru sine, în timp ce ochii continuau să urmărească soldaţii din camionul oprit cuminte, după toate regulile, la semaforul unui stop. Mai bine plec acasă. Oricum nu se mai poate evita nimic. Ei sînt perfect organizaţi şi mulţi şi planul de acţiune al lui Don Athanasios era întocmit fără nici o fisură. Fără îndoială că a prevăzut şi eventuala sa defecţiune şi se vor lua măsuri corespunzătoare." Era inutil să se pună în pericol. Ce-ar putea face totuşi? Ar scăpa cîţiva oameni, însă acţiunea oricum va avea loc şi doar e foarte lămurit că nu „indivizii" suprimaţi au importanţă, unii chiar s-ar putea să nu fie găsiţi şi să scape oricum, ci mecanismul ce se va declanşa. Perfect pus la punct, mecanismul terorii depline, menit să împrăştie teama şi apoi s-o solidifice.

Totuşi, în timp ce se gîndea, paşii săi continuau să-l ducă nu acasă, ci la cafeneaua unde erau „ceilalţi", chiar dacă nu le va spune nimic şi-i va contempla în nebunia lor paşnică. La mesele

aşezate pe trotuar, aşa cum se aştepta, nu era nici un cunoscut, ci numai consumatori întîmplători, mici burghezi ieşiţi la plimbare, funcţionari (ofiţerii acum lipseau), unii cu nevestele cu tendinţa de îngrăşare a rasei după o anumită vîrstă, făcîndu-şi vînt cu evantaiele demodate. Miguel trecu pe lîngă ei şi se gîndi că din această categorie de cititori fervenţi ai marelui ziarist raţional şi moderat, poate mîine se vor găsi şi cei mai numeroşi care vor aproba planul. Se va lichida cu „pletoşii", cu tinerii aceştia zurbagii, cu grevele şi manifestaţiile de stradă şi apoi chiar cel mai mic gest de curaj va cere un eroism atît de mare şi va fi atît de periculos, încît toată această mică burghezie va fi fericită că toate laşităţile ei vor fi justificate. „Vezi, foarte bine, vor spune că oricum nu se poate face nimic. E un risc inutil, aşa că mai bine să ne vedem de treabă". Miguel se gîndi, în timp ce trecu pe lîngă mesele lor dispreţuindu-i, că şi el gîndeşte exact la fel, chiar acum, că el este antemergătorul lor. Dar prin aceasta nu încetă să-i dispreţuiască aşa cum dispreţul viciosului faţă de viciu nu dispare odată cu practicarea lui şi cum mincinoşii sînt primii gata să condamne minciuna, pentru că o recunosc imediat.

Intră înăuntrul cafenelei, fostă de lux pe vremea tatălui patroanei care stătea ca de obicei, grasă şi importantă, la casa metalică şi de-abia zîmbea, rar, vreunui client. Figura ei dovedea o continuă stare de jignire. Nu domnii bine, de pe vremea tinereţii ei, veneau acum în bătrînul local (aceşti domni bine nu mai frecventau nici un local, doar cei decăzuţi, cei rămaşi în poziţiile lor cheie îşi petreceau timpul liber în cluburi închise, unde se întîlneau strict între ei, sau în vile izolate de garduri înalte), ci numai tineri pletoşi, îmbrăcaţi în eternii „blue jeans" şi în pantofi de tenis, artiştii neafirmaţi suficient sau eternii postulanţi ai muzeelor, studenţi sau oameni cu ocupaţia nesigură. Patroana, veşnic jignită şi îmbrăcată în negru, ca şi cum ar fi purtat doliul etern pentru moartea vechii calităţi, pentru dispariţia domnilor rafinaţi, în cămăşi de soie-ecrue şi cu pălării de panama, unii veniţi în oraş direct de la haciendele lor imense, ura noua sa clientelă bărboasă şi netunsă, discutînd prea tare şi prea înfocat lucruri cu reputaţia de a fi serioase dar în fond nu erau. Domnii aceia de demult, cu cravatele lor late, de mătase grea şi cu bastoanele cu măciulii de argint, nu discutau aici nimic serios şi erau tăcuţi ca nişte lorzi, citeau ziarele aşezate în tocuri de lemn, se salutau şi consumau mult şi scump, fără să se uite la bani. Iar cînd discutau unii cu alţii, niciodată de la o masă la alta, atunci nu-şi spuneau decît vorbe obişnuite, amabilităţi dulci, transmiteau complimente nobilelor doamne pentru care la sfîrşit comandau mari cutii de ciocolată ce erau duse acasă de

mesageri rapizi sau măcar transportate la trăsuri, mai erau încă trăsuri, la primele automobile, deschise, roşii, sau galbene, cu roţile cu spiţe, ca de uriaşe biciclete. Nu discutau ce e de făcut cu universul, cu societatea şi cu arta ci, în mod activ, determinau, dacă nu universul, măcar societatea şi-şi impuneau gustul lor solid tuturor artiştilor care doreau să ocupe o catedră sau un fotoliu la academie, să intre chiar în parlament (după modelul marelui El Bravo aceasta era o ţară unde se preţuia arta şi numeroşi savanţi şi scriitori jinduiau să-şi pună pe cartea de vizită cuvîntul magic: Fost Ministru). Atunci şi aceşti oameni cu ocupaţii ciudate erau acceptaţi pe banchetele capitonate cu catifea verde ale acestui local de mare lux şi discreţie şi nu-şi expuneau ideile, ci făceau ca toată lumea schimb de amabilităţi, salutau şi transmiteau cele mai umile, deci cele mai cavalereşti complimente senorelor rămase în palatele lor de pe bulevardul principal sau în vilele frumoase acoperite de verdeaţă, ale haciendelor unde conduceau cu străşnicie slujnicele.

Pentru patroana bătrînă şi grasă discuţiile filosofice sau de înaltă politică de principii nu însemnau doar o futilitate şi o neputinţă dar şi o scădere de venituri şi ura deci ideile generale cu pasiune întrecută doar de dispreţ. În lumea aceea amabilă nu dispăruse de pretutindeni ci fusese izgonită de aceşti pierde vară şi mai ales de incapacitatea bărbatului ei de a menţine localul la nivelul la care fusese ridicat de tatăl ei, cînd fusese cel mai elegant loc de întîlnire al capitalei. Insatisfacţia ei de a nu putea fi stăpînită de bărbatul ei ce nu semăna, şi îi spunea asta de treizeci de ori pe zi, cu lucrativul ei tată, tiran de modă veche, venit din Catalania, a cărui privire o făcea pe ea, ca şi pe mama ei să îngheţe, se amesteca acum cu dezgustul pentru ideile generale şi cu scăderea veniturilor, cu venirea acestor pierde vară murdari şi lăţoşi. Nu era fericită, din toate aceste profunde motive, decît atunci cînd agenţi secreţi veneau să-i ceară informaţii despre clienţii ei obişnuiţi, informaţii pe care le dădea, chiar exagerînd puţin periculozitatea lor, pentru că pentru ea erau periculoşi, pînă în străfundul inimii. Chiar dacă urma să se ruineze, şi probabil se va şi ruina de mîine, pierzîndu-şi întreaga clientelă, patroana va fi cu siguranţă fericită aflînd că aceşti oameni care-i pîngăreau sanctuarul de glorie apusă şi de mîndrie nemuritoare (ca orice mîndrie bazată pe amintire) au fost executaţi. Ar fi participat şi ea, desigur, la carnagiu, chiar cu ferocitate. Dar, se întrebă Miguel, dacă patroana, ca patroană a unui local unde s-au purtat atîtea discuţii subversive, va fi şi ea executată alături de clienţii ei, în ciuda serviciilor făcute poliţiei? (Poate nu va veni un comisar care o cunoaşte, ci un tînăr locotenent de jandarmi cu totul ignorant cu privire la lealitatea ei?) Şi atunci va fi fericită, măcar în parte, pentru că îşi va pu-

tea învinui bărbatul că „el e de vină pentru catastrofă“, datorită incapacităţii lui. Ca şi cum moartea severului şi tiranicului ei tată ar fi pus capăt nu numai bunăstării lor personale dar ar fi dus cu el în mormînt pe toţi acei domni amabili şi bogaţi şi bunele lor maniere, ca şi ordinea publică şi buna despărţire a rangurilor. Pentru că unii dintre tinerii ce veneau în local nu erau chiar săraci, ci chiar descendenţii, fiii sau mai degrabă nepoţii lor, dar erau la fel de prost îmbrăcaţi şi de soioşi ca şi urmaşii peonilor ajunşi (din greşeala guvernului, slab ca bărbatul ei) la universitate, care au corupt pe tinerii de familie bună. Moartea bătrînului tiran din Catalania marcase pentru ea sfîrşitul ordinii în lume, iar ordinea însemna separaţia, autoritatea şi în ultimă instanţă frica.

Miguel privind-o cum se uita pe sub sprîncene la clienţi, supraveghindu-i, se gîndi ce părere ar avea patroana despre Don Athanasios, creatorul noii frici, perfectul tehnician nu al unei terori manufacturiere, exercitată brutal şi viril de un tată atotputernic ci terorii sistematice, gîndită la rece. Poza bătrînului patron trona deasupra casei. Fusese un om înalt şi gros, cu aceleaşi sprîncene puternice, îmbinate deasupra unui nas cărnos ca şi al fiicei sale. Firava şi descărnata figură a lui Don Athanasios, întunericul în care-i plăcea să stea, pleoapele subţiri şi ochii morţi ar fi făcut-o pe patroană desigur să-l dispreţuiască. Ordinea după care jinduia ea era născută organic din trib. Teroarea la care visa era pe modelul vechii orientări a ştiinţei (pe care ea o ignora total) ce înlocuia prin maşini doar forţa fizică. Don Athanasios era reprezentantul ştiinţei ce-şi trage puterea prin mecanizarea inteligenţei. Bărbatul, stăpînul, era încă „un individ,“ Don Athanasios era, se poate spune, o structură. De aceea, dacă cumva, se gîndi Miguel, la noapte va fi şi ea o victimă, nedreptatea nu va fi chiar atît de mare, în ciuda zelului ei pentru apărarea ordinei publice.

Toate aceste gînduri îi trecură lui Miguel prin minte vreme doar de cîteva minute, cînd îşi adapta ochii cu întunericul localului ca să-şi poată recunoaşte prietenii, sau foştii prieteni. Dar patroana a fost prima care l-a observat. Lipsise mai bine de un an de aici şi desigur, trăgînd cu urechea la discuţiile celorlalţi auzise despre metamorfozele sale. Înainte era unul dintre aceşti neruşinaţi rufoşi care uneori discutau filosofie şi politică ţinîndu-şi de gît fetele trecătoare, şi ele intens politizate şi îmbrăcate fără distincţie. Acum, chiar îmbrăcămintea sa corectă, părul bine tuns (doar nişte favoriţi ceva mai lungi decît cuvenit mai erau un semn exterior de generaţie), arăta că devenise un tînăr domn. Nu atît de vizibil important ca bătrînii clienţi ai tatălui

ei, însă totuşi un domn, de o discretă eleganţă, făcînd parte dintr-o altă lume.

— Don Miguel, strigă patroana cu vocea ei de alto, Don Miguel, dar ce plăcere ne faceţi! Faţa ei se acoperi cu un zîmbet larg şi proteza ei scînteie în întunericul încăperii. Nu v-am văzut de atîta vreme, Don Miguel, ne-aţi părăsit. Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră? (Ştia desigur perfect.) Glasul ei intim (cum nu-l avea decît cu unii dintre cei mai preţuiţi de ea agenţi ai poliţiei secrete, de obicei chiar un funcţionar superior, cu grad de colonel) era jenant şi acel Don era ostentativ. Miguel se simţi ruşinat şi încă mai jenat cînd după obiceiul cucoanelor mari, aşa cum şi le închipuia ea, prelungind un timp vechi moravuri şi stări de lucruri şi înălţîndu-le prin false amintiri şi imaginaţie nu foarte dezvoltată, patroana îi întinse mîna ei mare, încărcată cu inele, să i-o sărute. Acest gest, aproape dispărut, mai era folosit în acest local doar de un chelner vechi, fost picolo în vremea de glorie a tatălui patroanei ce-i săruta mîna cu veneraţie, fiind şi el un conservator, ba chiar un reacţionar înveterat. Miguel se găsea acum pe aceeaşi treaptă cu el şi din aceleaşi motive; era un simbol, după patroană, a vechii şi regretatei ordine. Ea uitase cu desăvîrşire că în timpurile de glorie (cînd ea era o fetişcană chiar frumuşică) marii clienţi nu-i sărutau mîna şi aveau faţă de ea politeţea stăpînilor bine şcoliţi care spun servitorilor „mulţumesc" chiar cu oarecare prea subliniată cordialitate. El nu fusese „pe lîngă lumea veche" şi *în* ea şi mai era ultima ei apărătoare, înnobilată astfel ca un scutier pe un teren de bătălie pierdută, care-şi apără regele pînă în ultima clipă şi primeşte acolada de la un muribund aproape.

Situaţia era comică şi Miguel simţi cum toată lumea se întoarce de la mese şi-l priveşte, vechii săi tovarăşi, care o cunoşteau foarte bine pe patroană şi părerile ei. Iată, a primit ce-a vrut, plecînd şi întorcîndu-se aici, ca să fie expus ridicolului. Era o frumoasă intrare pentru un salvator moral al prietenilor săi, *singurul care ştie,* deţinătorul tainei viitorului. Miguel ezită şi pînă la urmă, ca să se pedepsească, luă mîna patroanei şi-şi lipi buzele de ea. Din cauza rezistenţei şi chiar a silei ce trebuia învinsă, gestul său fu mai apăsat şi mai categoric decît obişnuit, ca şi cum ar fi trebuit, şi aşa s-a şi întîmplat, să-şi ia un avînt ca să sară peste o groapă. Patroana însă interpretă totul ca pe un semn cavaleresc de devoţiune, ca pe reverenţa unui paj în faţa doamnei pe care o slujeşte şi fu invadată de plăcere, desigur unindu-se două plăceri, una veche şi una nouă. Ei îi plăceau, şi îi avea ca model, pe tirani, ca tatăl ei, dar de cînd specia, cel puţin în viaţa ei, se împuţinase pînă la dispariţie, măcar în sensul clasic, se obişnuise ea să le joace cu regret rolul, în mi-

cul ei univers şi obişnuinţa e sursă de plăcere. Miguel, devenit un domn, şi încă un domn foarte important pînă la ocult, după cîte auzise, era un superior ierarhic, un posibil tiran de neajuns. Însă gestul său îl introducea şi în categoria supuşilor ei. De aceea plăcerea, deşi nu era curată şi puternică, măcar era rafinat complexă şi dublă.

— Mă bucur, zise zîmbind Miguel, că vă revăd, doamnă (nu-i rămînea ca salvare decît o suavă ironie).

— N-a depins decît de dumneata, Don Miguel, ca să vii sau să nu vii. Deşi, vai, înţeleg, localul nostru nu mai este ce trebuie, spuse patroana, aruncînd o solidară şi semnificativă privire în jur.

— Deloc, doamnă, răspunse Miguel, înclinîndu-se, gata să-i mai sărute mîna. El este ultimul vestigiu al bunului gust în capitala noastră. Priviţi numai mobilierul.

Patroana dădu din cap, numai pe jumătate convinsă. Nu! Chiar dacă mesele grele şi canapelele de catifea verde erau un vestigiu al bunelor timpuri, totuşi, totuşi, ele mai degrabă subliniau decăderea, ca un fost costum foarte bun şi durabil, purtat de un om foarte sărac.

Foştii săi tovarăşi chicotiră, auzind conversaţia dintre Miguel şi patroană, pînă cînd o voce aspră spuse: „Haide, să continuăm", şi toţi se întoarseră cu spatele, desfiinţîndu-l pe Miguel, care roşi şi se aşeză la o masă, singur, neîndrăznind să se apropie de ceilalţi. Desigur recunoscuse vocea şi o urî. Era chiar cel pe care, prin „sectarismul" său, îl acuza de propriile sale metamorfoze. De la început Benevisto îl dispreţuise şi i se arătase potrivnic, deşi Miguel nu dorea nimic mai mult decît prietenia acestui tînăr inteligent, hotărît, aspru şi necruţător de clar în opinii. Poate prea clar, îşi spunea el cîteodată. Un excelent om de acţiune, un conducător natural, o minte profund analitică şi puternică. Miguel fusese rînd pe rînd binevoitor cu el, apoi aproape servil de prietenos, apoi iritat, contrazicîndu-l violent (ceea ce parcă i-a apropiat mai mult, pentru că argumentele sale adeseori îl incitau pe Benevisto la gîndire, ca să poată să-i răspundă şi uneori aceste înfruntări dialectice erau rodnice). Chiar Benevisto recunoscuse odată că dacă se îndoieşte de „capacitatea fundamentală de lealitate" a lui Miguel, nu are dubii în ce priveşte inteligenţa sa, chiar dacă e numai „mai degrabă sofistă decît dialectică". Miguel sfîrşi prin a-l urî şi antipatiile lor au contribuit la ruptură. Pentru o clipă, copleşit de vechile sentimente, vru să se ridice şi să plece. În definitiv îi priveşte. El *voise* (în ciuda nehotărîrii sale) să-i anunţe de pericolul iminent. Dacă *ei* nu vroiau, era doar vina lor. Gîndul era în acelaşi timp şi mulţumitor, dar după cîteva clipe îi păru atît de evident o

scuză ieftină, încît făcu un efort şi rămase pe loc. Patroana observă cu satisfacţie vizibilă că nu mai poate fi vorba de o reconciliere între aceşti oameni ce-şi consumau în discuţii inutile viaţa şi tînărul domn serios şi cu înalte legături care devenise Miguel.

Iată chiar în acea clipă spre masa lui Miguel se repezi cel mai ciudat dintre foştii săi prieteni, cu care nu se certase datorită firii sale cu totul nepăsătoare şi deosebite. De mai bine de un deceniu Figueroa devenise o legendă pentru iniţiaţi. Nimeni nu-l cunoştea în afara cercurilor celor mai restrînse ale cunoscătorilor de poezie, deşi se ştia că Pablo Neruda îi trimisese o scrisoare plină de admiraţie pentru versurile lui stranii, scrisoare la care Figueroa nu răspunse, şi nu din prezumţie şi cu atît mai puţin din dispreţ pentru marele poet al continentului. Pur şi simplu nu-i trecuse prin minte. Era înalt şi de o urîţenie atît de expresivă încît doar prin particularităţile figurii sale era băgat în seamă cînd mergea pe stradă. Se spunea că este un subtil gînditor şi un mare poet însă rareori îşi citise versurile iar eseurile sale erau socratice, pur vorbite, ca să nu se limiteze şi să nu se osifice prin expresie. Nu se ştie dacă nu cumva la strălucirea ideilor sale nu contribuia şi modul cum le spunea, expresia vie şi iluminată a feţei sale şi a ochilor săi cenuşii, irizaţi şi neobişnuit de luminoşi pe faţa sa întunecată. După cum nu se ştia cînd a citit tot ce spunea evidenţiind o deosebită cultură. Luni de zile era văzut în fiecare zi în cafenele şi mai ales aici, vorbind strălucit şi încîntîndu-şi prietenii. E adevărat că uneori dispărea, mai ales cu cîte o femeie, pe care o cucerea prin verbul său insolit şi atunci, nu numai femeile deştepte dar şi cele mai banale îşi împrumutau de la el un fel de strălucire halucinatorie şi lunară şi intrau într-o zonă spirituală nouă, care nu rămînea fără urme. Figueroa avea un fel de capacitate de a spiritualiza tot ce atingea, nu prin argumente ci prin forţa extraordinarului său entuziasm pentru orice idee. Poate atunci citea, în acele perioade de dispariţie erotică sau, cum spuneau unii, avînd în germene orice cunoaştere şi putînd s-o dezvolte, a reconstruit, din informaţii auzite sau din rare şi vagi lecturi esenţiale, întreaga cultură filosofică şi literară trăind rînd pe rînd toate experienţele, de la clasicismul cel mai riguros pînă la formulele cele mai experimentale. Într-o noapte de inspiraţie el a atins esenţa cunoaşterii lui Platon, pe care nu-l citise niciodată şi în altă seară, în mijlocul unei discuţii, din frînturile oponenţilor, i s-a dezvăluit „Amor Dei Intelectuallis" fără să trebuiască să-şi bată capul citind ani de zile „Etica More Geometrico Demonstrata". Ştia ce este apodicticitatea pentru că spiritul său labil avea nevoie să-şi imagineze, chiar dacă nu să se fundamenteze, pe ase-

menea certitudini absolute care-l puteau face o insulă. Genialitatea lui, în care atîţia credeau era intim legată cu ratarea şi nu era decît o faţetă a ei. Socialmente, sau mai exact, istoric, el putea evita dezastrul doar prin opera discipolilor săi conştienţi sau inconştienţi, care după o discuţie iluminantă urmau cu rigoare şi seriozitate să edifice opera.

Miguel îşi dădu seama că tot timpul îi resimţise lipsa, otrava gîndului îndrăzneţ, născut fără grijă din întîlnirea adîncurilor subiectivităţii cu o lume ce se transforma în năzuinţă. Nu luptătorul neînfricat Benevisto era opus total şi absolut lui Don Athanasios ci acest poet hărăzit să fie necunoscut şi gînditor în care metoda se curăţise de orice sistem posibil.

Slab, ciolănos şi trepidînd de emoţie ca şi cum s-ar fi întîlnit cu cel mai bun prieten (deşi era exagerat spus chiar amic în sensul obişnuit pentru că şi Miguel devenea sub privirea ochilor clari ai lui Figueroa doar o năzuinţă), el se repezi la masa lui Miguel şi-l strînse în braţe.

— Vino, spuse el, să-i convingem pe prietenii noştri că n-au înţeles un lucru esenţial. Este ultima mea experienţă şi sînt sigur că tu vei putea s-o înţelegi, pentru că şi pe tine te chinuie incertitudinea. O incertitudine pînă la durere.

Miguel se lăsă ridicat de la masă şi deşi ostilitatea celorlalţi nu scăzuse se trezi la masa lor, avînd braţul lui Figueroa încolăcit fratern în jurul gîtului său. Pentru o clipă Miguel se simţi cu adevărat bine în ciuda ştiinţei sale înfricoşetoare despre viitorul foarte apropiat. Figueroa înţelesese, pe căile speciale închise altor oameni, că era pradă unei dureroase incertitudini, deşi cu greu putea fi vorba de o incertitudine cît mai ales de nehotărîrea ce se năştea din laşitate. Dar oare laşitatea nu este o incapacitate de certitudine? — se întrebă într-o clipă Miguel care ştia că eroii sînt marii fricoşi care au găsit un punct ferm ce le transcede fiinţa mereu ameninţată.

— Dar mai întîi bea asta, îţi va face bine, strigă Figueroa, şi-i întinse un pahar mare de rom pe care Miguel îl înghiţi, încălzindu-se brusc. Era romul tuturor acestor discuţii, ce-i dădu pentru o clipă ciudata senzaţie că totul poate fi reluat în timp de la început.

— Uite, spuse Figueroa, de ce vreau să-i conving. Dar mai întîi să-ţi povestesc circumstanţele. Acum două săptămîni o foarte bună şi dragă prietenă a mea m-a luat într-o excursie cu ea, în junglele din sud, departe de mare. De fapt prietenia cu ea m-a ajutat foarte mult mai ales să scap de atmosfera oraşului, înăbuşitoare, care mă obsedează uneori vara prin mirosurile sale. Atunci am senzaţia că petele mari, brune, de la petrolierele din golf tind să se întindă şi asupra pămîntului şi străzile miros

din golf tind să se întindă si asupra pămîntului şi străzile miros a petrol lampant. Plecarea în junglă era cu atît mai interesanta cu cît prietena mea, o arheologă venită din lumea veche, era în căutarea unui vechi templu ascuns, negăsit de nimeni dar persistent în toate legendele peonilor. Arheologii i-au negat existenţa, bazîndu-se pe studiul vechilor drumuri Maya şi pe aşezarea cetăţilor care aveau o ordine firească. La Universitatea germană unde studia prietena mea, după ce a citit o culegere folclorică de la noi, s-a convins că e vorba de o realitate şi nu de o fantezie, pe baza unui raţionament foarte ingenios ei. Ea afirma, şi încă mai afirmă, că nu trebuie căutate marile sanctuare *niciodată* în zonele populate, ca şi cum am căuta o bursă de acţiuni, nici pe drumurile circulate ci tocmai în locurile greu accesibile, cu totul izolate, datorită caracterului ezoteric al vechilor culturi. Pentru că toate vechile culturi se constituiau în jurul unui mister aşezat concret în spaţiu, fie el un munte sacru, o vale greu de găsit, o pădure uriaşă, mersul pelerinilor prin dificultăţi din ce în ce mai mari semănînd cu o iniţiere, ce se face totdeauna prin pericole ce sînt depăşite şi prin, ceea ce numea, văile incertitudinii, cînd sîntem tentaţi să credem că fiecare ţintă este o himeră. Numai cine reuşeşte să înfrîngă această spirituală disperare a inexistenţei oricărei finalităţi, numai acela poate să guste cu adevărat plăcerea revelaţiei ce nu este dată nici credincioşilor naivi nici necredincioşilor absoluţi ci fidelilor care au trecut prin disperarea necredinţei dar s-au angajat prea departe în căutarea a ceea ce numesc ei himere. Întrucît nu aveau gîndirea critică dezvoltată dar nici o cunoaştere nu e posibilă, chiar în faza mitică, fără clipa negaţiei, vechile culturi o realizau fizic, în „văile neîncrederii" particularitatea sentimentului stă în faptul că deşi nu mai cred că vor ajunge la ţintă şi nici nu mai cred că acea ţintă există, pelerinii nu mai au cale de întoarcere, fiind pierduţi în pustietăţi. Ei stau într-un punct mort, fără „înainte şi înapoi", negarea critică nefiind posibilitatea comodităţii ci o suspendare în neobişnuitul fără rost.

Aceasta era teoria prietenei mele care obţinuse bani ca să plece în expediţie să verifice teoria sa ca şi miturile peonilor, pe care dealtfel le-am auzit cu toţii.

— Mai bine cu banii aceştia ar fi oferit o posibilitate celor ce vor să-i salveze pe peoni din înapoierea lor şi nu proiecţiile lor mitologice, spuse Benevisto. încruntîndu-se. Miturile acestea sînt o simplă proiecţie a persistenţei vechii civilizaţii cu brutalitate lichidată de colonizatori. Un ultim refugiu al imposibilităţii de a te opune invadatorului mult mai puternic şi mai bine înarmat.

— Desigur, dragul meu, şi asta e adevărat, spuse Figueroa, însă posibilitatea existenţei unui nucleu real fie şi al unei idei

greşite, merită eforturi. Deci, prietena mea a venit aici, m-a întîlnit cu totul întîmplător şi m-am angajat s-o ajut, plecînd cu ea.

Miguel îl ascultase pe Figueroa cu atenţie şi din nou îşi aduse aminte de imaginea ce-l chinuise întreaga dimineaţă, a vechiului templu înecat de vegetaţia ce îl protejase, distrugîndu-l mai puternic însă decît jaful sau focul invadatorilor care ar fi lăsat măcar, ca în alte locuri urmele unor acţiuni străine şi nu creşterea pavăzei ce se lipeşte de trupul apărat, pînă ce devin una. Acea veche legendă a copilăriei sale avea o legătură obscură cu starea sa de spirit şi Miguel se gîndi că este un adevărat semn faptul că despre ea aude în prima conversaţie avută cu alţi oameni, mai ales cu vechii săi prieteni. De aceea îl întrerupse şi el pe Figueroa şi-l întrebă:

— Şi, spuneţi, aţi găsit acel templu?

— Pozitiv vorbind, nu, deşi eu cel puţin am găsit ceva ce poate fi considerat echivalent. Dar n-am putut întru totul s-o conving şi pe prietena mea care a plecat, la terminarea banilor, înapoi în Europa, urmînd să vină din nou şi să-şi continue cercetările, de data asta fără mine, pentru că nici eu nu mai am chef şi ea s-a supărat pe interpretarea mea dată eşecului, sau falsului eşec al expediţiei.

— Şi ce-aţi găsit, sau mai degrabă, ce-ai găsit?

— Nimic deosebit, aparent. O lună de zile am mers prin junglă, conduşi de către nişte indigeni care-i dădeau impresia prietenei mele că ştiu ceva dar vor cu tot dinadinsul s-o înşele. E adevărat că noaptea unii dintre ei dispăreau şi se întorceau obosiţi dimineaţa, încercînd să ne facă să schimbăm planurile. Mersul nostru a fost în zig-zag dar nici nu putea fi altfel, întrucît nu urmăream o traiectorie ci o dificultate. Locul cel mai nepropice era locul unde urma să avem maximum de şanse. Însă erau extrem de multe locuri nepropice, desişuri infestate de reptile iar prietena mea regreta uneori că m-a luat, întrucît fericirea, sau doar plăcerea de a fi împreună, o făceau să nu poată simţi ceea ce ea credea că este esenţial: momentul pierderii nădejdii şi al adîncii tristeţi, al zădărniciei expediţiei care era o etapă obligatorie a bunului mers al descoperirii. Pînă la urmă îmi făcea scene, ca să mă determine s-o abandonez, sau mă refuza cînd eram cel mai aţîţat de prezenţa ei într-adevăr fermecătoare, mai ales datorită naivităţii cu care îşi credea teoriile. Răbdarea şi fascinaţia mea pentru ea a amînat multă vreme deznodămîntul însă pînă la urmă relaţiile noastre s-au înrăutăţit atît de mult încît erau evidente şi pentru călăuzele noastre ce se distrau în secret de iritaţia noastră. Ajunsesem să n-o mai pot suferi iar ea mă insulta şi mă detesta cu atîta franchetă încît oa-

recum intrasem într-o zonă foarte curată. Dacă nu ne iubeam absolut şi nici nu ne-am iubit, măcar ne manifestam fără nici o opacitate antipatia. Eu îi demonstram puerilitatea teoriilor, ea începuse să mă acuze de ratare socială, de nebunie şi-şi bătea joc de urîţenia mea. Nu ne puteam părăsi, pentru că pădurea tropicală ar fi ucis pe oricine părăsea expediţia, dar era o ameninţare ce plutea mai ales asupra capului meu. Într-o seară, cînd tot timpul zilei ne-am certat şi ea m-a ameninţat că mă va trata ca pe un culi şi voi fi obligat: „să-mi cîştig pîinea cinstit, muncind, de vreme ce funcţia pentru care mă luase nu se mai putea efectua, fiindu-i silă de mine", stăteam întorşi unul cu spatele la celălalt şi trebuie să mărturisesc că într-adevăr eram enervat şi vroiam să promit o sumă de bani la întoarcere unei călăuze ca s-o las pe Ingrid, cum se numea, cu expediţia ei fantezistă cu tot. Dar călăuzele nu erau uşor de convins cu promisiuni iar eu plecasem fără nici un ban. Deodată am văzut, puţin mai departe de locul unde am aprins focul, o cărăruie ce părea umblată, măcar cîndva, şi m-am ridicat să fac cîţiva paşi ca să-mi treacă şi enervarea, cu atît mai mult cu cît era ciudată existenţa unui asemenea loc în desiş. „Unde vă duceţi, domnule, îmi spuse o călăuză bătrînă? E urma lăsată de un animal cu pui mici, de aceea e mai lată, probabil un jaguar. Sînteţi în pericol de moarte". Am ridicat din umeri pentru că nu-mi păsa deloc, oricum eram aproape decis să fur o hartă şi o busolă şi s-o şterg dimineaţa în zori din tabără, pînă într-atît relaţiile mele cu Ingrid ajunseseră nesuferite. Îi detestam glasul, accentul prost, pielea prea albă care se roşise neplăcut luînd o culoare de crustaceu, nasul încovoiat şi umerii prea slabi şi mai ales aerele ei de superioritate. Ne spusesem tot ce poate fi dezagreabil între doi oameni ce cunosc unul despre altul nu puţine intimităţi. În plus, cu toate că eu sînt localnic şi ea o totală străină, fiind pregătită pentru expediţie, ea învăţase limbajurile indigene sau dialectele lor şi discuta uneori ore întregi cu călăuzele, arătîndu-mă cu capul şi cu degetul, iar eu nu înţelegeam nimic. La popasuri părea că face glume mereu pe socoteala mea iar călăuzele ce mă trataseră la început deferent, acum mă tratau în cel mai bun caz cu batjocură dacă nu chiar cu duşmănie. Nu ştiu ce inventase pe socoteala mea, dar de la o excesivă familiaritate se depăşiseră limitele insolenţei şi se ajunsese la duşmănie. Mi-era şi foame pentru că mi se dădeau porţiile cele mai mici, care aproape că îmi erau aruncate. Erau toţi uniţi contra mea.

— Urmaşul conquistadorilor din tine era insultat de familiaritate şi probabil că reacţiona plin de insolenţă la adresa bieţilor oameni, remarcă Benevisto.

— Nu. Mai întîi nu sînt urmaşul nici unui conquistador ci a

unor emigranţi foarte săraci care n-au depăşit niciodată nivelul micii burghezii. Eram cu adevărat izolat.

— Dar oricum, nu eşti un peon, ci un domn cu ochi albaştri.

— Nu mă crezi, dar în definitiv poate ai dreptate. Tot ce e mai rău în mine ieşise la iveală atunci, pentru că mă simţeam singur, împotriva tuturor, sau mai exact toţi împotriva mea. Oricum, vorbeau pe socoteala mea, într-o limbă pe care n-o înţelegeam. Poate că Ingrid este o arheologă diletantă însă sigur că este o intrigantă, în condiţii speciale, cu evident talent. La o mie de kilometri departe de orice aşezare omenească, să-i ai pe toţi împotrivă nu e uşor.

— Da, poate că ai dreptate, spuse Benevisto, dintr-o dată mai gînditor. Cînd pe vremea lui Don Jose am fost închis cîteva luni (şi aş fi pierit dacă n-ar fi fost înlăturat), unii dintre noi am avut cruzimea (şi toţi cei de la masă au înţeles că Benevisto nu era departe de această cruzime el însuşi ci poate chiar a fost organizatorul ei) să izolăm pe unul dintre tovarăşii noştri asupra căruia plana o oarecare bănuială ce s-a dovedit pînă la urmă nefondată, că ar fi vorbit în timpul anchetei prea mult. Izolarea era totală şi mai ales morală. Cînd era şi el pedepsit, nu primea nici un ajutor, nimeni nu vorbea cu el, la împărţirea corvezilor i se dădeau sarcinile cele mai grele. Se vorbea întruna despre el dar *nu* cu el. Pînă la urmă, n-avea decît două posibilităţi: ori să ne confirme toate bănuielile şi să devină omul administraţiei, terorizîndu-ne, nu fără riscuri, el pe noi, sau să se sinucidă. Spre onoarea lui, a ales cea de-a doua soluţie şi într-o dimineaţă ne-am trezit cu el spînzurat. În ce tensiune trebuie să fi fost, de vreme ce nu făcuse nici obişnuitele gesturi reflexe de apărare şi murise atîrnat sufocat, cu picioarele pe pămînt, cu o fîşie de cearşaf în jurul gîtului, atîrnat de marginea patului. Atunci am început, impresionaţi totuşi de tăria pe care o dovedise în moarte, să cercetăm circumstanţele acuzaţiilor împotriva sa şi am descoperit că a fost inocent.

Lui Miguel îi fu rău de-a dreptul, şi nu se putu împiedica să nu întrebe:

— Şi ce măsuri aţi luat împotriva celor ce au organizat boicotul? Era de fapt o crimă. Obiectiv o crimă, şi încă împotriva unui om în suferinţă. E îngrozitor.

Benevisto zîmbi, apoi spuse:

— Erau condiţii speciale. Cei ce l-au bănuit trebuiau să se apere chiar dacă luau măsuri de precauţie excesive. Însă trebuia salvată organizaţia, nu indivizii. Era crud, dar aproape inevitabil. Liberalismul dumitale cuminte, iubite şi mai ales respectate Don Miguel, nu va înţelege niciodată asemenea comandamente

superioare decît dacă eventual vor fi foarte bine plătite.

— Dragă Benevisto, dacă plata ar fi totul, n-aş fi aici, acum, tocmai acum. Dar iată-mă aici.

— Nu ştiu de ce eşti aici, spuse încet Benevisto. Poate că face parte din însărcinările tale de încredere. Deşi, e adevărat că se pare că joci tenis cu comandantul jandarmeriei şi atunci te foloseşte la munci mai de soi decît cele mult prea simple. Mai ales că tu, un renegat, fiind compromis, n-ai şanse să afli lucruri importante, chiar dacă vii la masa noastră. Asta ca să fim lămuriţi.

Miguel, sufocat de indignare pentru că *bunele* sale intenţii erau astfel interpretate, fu încă o dată gata să se scoale şi să plece. În definitiv îi privea şi se dovedea în plus că nu sînt mai blînzi, uneori, decît Don Athanasios, doar că aveau motivaţii mai complicate. Însă din nou fu incapabil să plece. În definitiv era invitatul lui Figueroa, care tăcuse jenat, apoi, cu o asprime pe care nu i-o cunoştea nimeni, spuse:

— Nu-mi plac asemenea discuţii. Benevisto, dacă mai faci asemenea insinuări faţă de prieteni de-ai mei, nu ne vom mai vedea niciodată.

De fapt puţine lucruri îl legau pe Figueroa şi pe Benevisto, aproape totdeauna în polemică. Însă în mod ciudat, prezenţa lui Figueroa era utilă cercului şi fiecare ar fi suferit, oricît ar fi fost în dezacord. Prezenţa fanteziei făcea din micul lor cerc o lume şi Figueroa îi suda şi era profund necesar. De aceea Benevisto tăcu, ceea ce era la el un maximum semn de cedare. Figueroa tăcu şi el cîteva minute, încă ameninţător, apoi continuă povestirea, aproape cu aerul că de vreme ce a început-o, trebuie s-o sfîrsească.

— Deci, mi-era mai puţin frică de un jaguar cu pui, decît îmi era silă de companionii mei montaţi de femeia aceea, prietena mea, acum o consider din nou prietena mea, atunci era duşmanul meu de moarte, şi am plecat, aproape cu gîndul că pădurea în asfinţit îmi pregăteşte măcar o moarte mai frumoasă şi mai demnă prin măreţia calmă a acestui ucigaş indiferent şi anonim, care oricum, odată, mă va înghiţi, sub o formă sau alta. Fără să ascult de nici un avertisment, şi chiar fără să răspund bătrînei călăuze, m-am angajat pe acea potecă. În curînd n-am mai auzit zgomotele taberei (cineva cioplea o frigăruie) şi deşi pădurea era întunecată şi ameninţătoare, invadată de o ciudată lumină verde ce se filtra prin desişul frunzelor iar uneori auzeam foşnete ce puteau anunţa venirea unui pericol, nu-mi era frică ci mă simţeam mulţumit că nu mai văd şi nu mai aud pe duşmanii mei, oamenii din echipă şi pe arheologa amatoare. Am mers aşa o oră sau chiar mai bine şi mă simţeam cu adevă-

rat bine. Ar fi trebuit să mă întorc, pentru că seara era aproape şi riscam să mă rătăcesc şi să pier, însă nu ştiu de ce preferam orice, numai să nu mai văd feţele nesuferite ale oamenilor şi pe Ingrid, să nu-i mai aud vorbind despre mine în idiomuri pe care nu le înţelegeam şi arătîndu-mă insolent cu degetul pentru vini pe care le ignoram. Dar mai era şi o altă atracţie ciudată care practic mă împiedica să mă întorc. Mai întîi se schimbase culoarea luminii, ce nu era, cum ar fi trebuit să fie aproape de căderea serii, tot mai întunecată ci dimpotrivă, tot mai luminoasă, parcă n-ar fi putut fi oprită de desişul frunzelor. Mi-am dat seama numai mai tîrziu de ce, observînd o imperceptibilă schimbare a vegetaţiei. Era tot atît de bogată şi deasă, numai arborii erau mai înalţi şi coroanele tot mai sus, făcînd parte dintr-o specie neîntîlnită pînă atunci în lungul nostru traiect. Nici nu-mi aminteam dacă am mai văzut vreodată asemenea arbori în zona noastră. Erau mai degrabă arborii unei clime temperate, un fel de ulmi uriaşi cu coroana foarte sus. Apoi chiar ei începuseră să se rărească şi la sfîrşit am ajuns într-un loc cu desăvîrşire gol, un luminiş ce se întindea cam pe vreo zece hectare, fără să pară că este făcut de o mînă de om. Vegetaţia pur şi simplu se oprise, şi spaţiul era acoperit de o iarbă măruntă şi grasă, ca a păşunilor alpine din Europa. Pentru un botanist ar fi fost ceva nespus de interesant, sau pentru un climatolog. Vegetaţia părea să indice un loc ferit de ploi într-o regiune cu clima noastră umedă, musonică. Dar ceea ce era încă şi mai ciudat era deschiderea acelui luminiş spre o vale largă, dominată de un fel de deal înalt, pe jumătate acoperit de obişnuita vegetaţie deasă, însă jumătate golaş, doar înverzit de aceeaşi iarbă neobişnuită pentru noi. Însă ce mă fermeca era altceva. Pentru prima dată, de mai bine de o lună, vedeam cerul liber, nu prin frunze, cer ce se boltea grandios mai ales asupra acelei culmi luminate de soarele pe cale să apună, un soare imens, portocaliu, care părea că se risipeşte în degradeuri de galben şi portocaliu, întretăiat de dungile violete ale unor nori iluzorii în climatul nostru. Dar ceea ce aduna întreaga lumină era un arbore uriaş (putea fi văzut la mai bine de trei-patru mile, în întreaga lui măreţie care reieşea nu numai din dimensiuni dar şi din singurătatea sa), izolat de restul pădurii. Lumina se aşeza în jurul coroanei sale rotunde ca un nimb şi îi împrumuta forma, subliniind curbura spaţiului în care trăim, lărgimea lui imensă, dar şi un fel de iluzie a permanenţei acestei clipe minunate de tristă libertate şi lărgime, aşa cum n-am mai văzut-o vreodată. Pentru că soarele părea incapabil să mai alunece spre orizont, era un etern opus. Întocmai barbarilor am crezut, cît puteam crede atunci, cu sufletul absorbit complet de vedere, că spaţiul

nu este un loc gol, unde se întîmplă lucrurile, ci are şi el celule tainice care reţin orice corp ce pătrunde acolo cu o forţă ce desfide legile mecanicii. Există un asemenea loc sus, după cum există un asemenea loc şi jos. Dacă soarele ar fi pătruns într-o asemenea bolgie sub orizont, el n-ar mai răsări niciodată, chiar dacă ar fi chemat cu sunete disperate de tobe. Copacul acela izolat pe culme părea un astfel de reţinător al luminii şi soarelui, sau mai degrabă martorul său. Însă în curînd am ieşit dintr-o asemenea viziune magică, în care fusesem împins de frumuseţea neobişnuită a locului şi m-am gîndit că întregul farmec venea din faptul că pentru prima dată în viaţa mea observam întregul spaţiu, orizontul şi cerul în întregul său, ca un cadru imens pentru un obiect singuratic asupra căruia îmi concentram întreaga atenţie şi-l lăsam să se reflecte neştirbit în conştiinţa mea, chinuită timp de multe zile în şir de atmosfera umedă şi prea densă, saturată, a pădurii, de multiplicitatea haotică de arbori, de îngustimea cărărilor şi de monotonia mersului prin locuri ce păreau că nu se schimbă, auzind aceleaşi glasuri pînă la dezgust. Năzuinţa mea de lărgime se contopea cu contemplaţia unui singur obiect, obiectul dominant, care ieşea din peisaj şi devenea pregnant, cîştigînd mai mult decît cele trei dimensiuni pentru că-şi adăuga şi dimensiunea timp, de vreme ce-i percepeam măcar rezistenţa la devenire, dacă nu devenirea însăşi. Formele acelui arbore nu erau dincolo de mine ci în mine, el reuşea să mă absoarbă, aşa cum şi eu îl absorbeam în întregimea sa nedivizată. Nu mai eram în stare de nătîngă fericire, care este o prea rapidă mişcare sufletească, poate ce-i drept în unitate de ritm, ci într-o calmă depărtare faţă de mine însumi, văzînd ceva din lume din afara mea tocmai pentru că eram proiectat adînc în mine. Cu adevărat îl vedeam, în întreaga lui existenţă triumfătoare. Aş numi starea mea biruinţă, dar nu acesta este termenul, pentru că nu învingeam pe nimeni, decît cel mult întreaga mea experienţă anterioară. Nu găsesc cuvîntul potrivit, ceea ce am simţit se poate numai arăta, nu şi vorbi. Dar în orice caz, deşi la polul de sus al împlinirii şi al sentimentelor pozitive, nu putea fi vorba nici de bucurie şi nici de fericire, aşa cum le înţelegem noi în mod obişnuit, cum le-am simţit de multe ori, de fiecare dată cînd am realizat un plan sau ne-am îndeplinit o mare dorinţă. Starea nu era o excitaţie, ci de calm maiestuos. Nu, hotărît, fericirea vine din competiţie, e un semn de victorie, or, aici nu putea fi vorba de nici un fel de luptă. Poate chiar dimpotrivă.

Toţi cei de la masă tăceau, în timp ce Figueroa povestea, vorbind altfel decît vorbise vreodată, nu numai prin ce spunea ci chiar şi prin cadenţa frazelor. Miguel se întrebă dacă el vreo-

dată a atins o asemenea stare, însă răscolirea memoriei era inutilă. Probabil că şi ceilalţi îşi căutau urmele unei asemenea experienţe interioare şi atunci, intuind parcă un pericol, Benevisto izbucni:

— Dragul meu, totul se explică simplu, extrem de simplu. Ceea ce vedeai tu, în acel copac, era propria ta imagine, simbolul izolării tale de oamenii cu care ajunseseşi în conflict, poate datorită greutăţilor expediţiei, poate inutilităţii ei. Tu erai copacul acela izolat, îmbăiat în lumina portocalie a apusului, care putea fi într-adevăr frumoasă, nu neg, proiectat în afară şi sentimentul tău era o formă obiectivă a dragostei de tine. Cine rămîne la acest stadiu de autocontemplare, nu înţelege prea mult din timpul său, însă, şi de aceea vă atrag atenţia asupra pericolului acestei autocontemplări care, părînd că ne îmbăiază într-o lumină străină şi obiectivă, de fapt ne conservă egoismul sau măcar individualismul.

Figueroa se uită la Benevisto şi ochii lui luminoşi deveniră şi mai luminoşi însă îşi adînciră expresia de tristeţe obişnuită. Apoi făcu un semn cu mîna şi spuse:

— Nu, nu era vorba de nici un simbol, de asta sînt singur, m-am gîndit şi eu şi am respins hotărît această ipoteză. Depăşisem de mult această copilărească identificare cu natura în care ne căutăm echivalenţa sau măcar propriile urme. Copacul acela izolat, ca şi toţi arborii înalţi şi neobişnuiţi; soarele, cerul boltit, inundat de lumină portocalie, tocmai că *nu* erau o proiecţie a mea, ci trăiau în distincţia lor clară, deşi reflectată în mine. Aveam cel mult sentimentul unei înrudiri cu toate, dar mai presus decît orice ele erau clare şi distincte de mine, existau cu adevărat. Însă aveam fericirea nu a existenţei, aşa cum o considerăm cu toţii, ca un dat şi ca un cadru, în care ne desfăşurăm viaţa. Starea aceea, pe care încă o dată, nu pot s-o denumesc simplă bucurie sau fericire, pentru că era mult prea calmă pentru aceste banale stări de spirit, era legată de certitudinea existenţei unei lumi obiective, clare şi distincte, nu înainte ci *după îndoială*. Era riguroasa, severa plăcere a raţiunii nepractice, neplănuitoare, aproape într-o stare pură. Da, era mai aproape prin distincţie şi claritate de raţiune decît de sentimente, de aceea m-am ferit să-i spun fericire, pentru că trebuie să vă spun, prieteni, că ani de zile m-a chinuit stînjeneala oricărui filosof începător că s-ar putea ca realitatea, dacă nu este o comoditate a gîndirii noastre, să fie fără consistenţă, ca un vis, ca „înşelătorul văl al zeiţei Maya". Dacă nu în fond, măcar în forma în care o vedeam. Însă atunci, aveam încredinţarea existenţei clare şi distincte a lucrurilor în *formele lor*.

Figueroa tăcu, apoi mai spuse odată:

— Vreau să subliniez, şi ca răspuns la ceea ce a spus Benevisto, dar şi pentru voi toţi. Şi pentru tine, Miguel: Lumea există, nu numai ca spirit, ci ca formă, ca o imensă şi infinitivă varietate de forme, cu care sîntem înrudiţi şi de care sîntem deosebiţi. Iubiţilor, ce pot să vă spun este asta: *viaţa nu este somn.* Este chiar opusul, este *maxima trezire.*

Tonul cam sentenţios al lui Figueroa îi displăcu lui Miguel doar ca o umbră a aceea ce spunea şi chiar dacă nu era cu totul convingătoare, oricum, neîndoios trecuse printr-o experienţă interesantă. Oarecum scuzîndu-se, Benevisto, neîncrezător în asemenea experienţe, admise totuşi:

— Principial nu am nimic împotrivă. Sigur, existenţa obiectivă a lumii trebuie postulată. Astfel, lupta noastră n-ar avea nici un sens. Cu asta, desigur că sînt de acord. Însă spune-mi, ce-a făcut arheologa ta?

— A, drumurile noastre s-au despărţit. M-am dus în tabără şi i-am spus că am găsit poate ce căutam. Era prea tîrziu ca să ne mai ducem atunci, seara şi ne-am angajat pe acea potecă dimineaţa în zori, deşi eram convins că poziţia soarelui avea o mare importanţă. Poate că dacă nu era un templu, măcar era locul. Într-adevăr, chiar şi dimineaţa, vegetaţia schimbată şi acea înălţime i-au dat de gîndit. Însă era prea prizonieră ideilor ei. Ea vroia să găsească numaidecît pietre, nu arbori într-o poziţie ciudată. Cum am ajuns, a privit un timp, apoi ne-am urcat pe înălţime şi a ordonat să se sape. Nu s-a găsit nimic, deşi seara, parcă şi ea a avut un sentiment ciudat, apropiat de al meu. Oricum, conflictul nostru s-a încheiat, cu toate că săpăturile n-au dat rezultatele pe care le aştepta ea. Preocupările ei tenace, imaginea pe care o avea în minte privind acel templu, a împiedicat-o să vadă exact şi în totală plinătatea ce am văzut eu în seara cînd am ajuns singur în acea lărgime. Nici eu, trebuie să recunosc, n-am mai avut-o întocmai, însă concluziile mi-au rămas ferm în minte şi cred că nu mă vor părăsi niciodată.

În acea clipă Miguel îşi aminti cu întreaga putere a memoriei, ca şi cum l-ar fi avut în faţa ochilor, camionul cu soldaţi împietriţi care se duceau acolo unde ei nu ştiau încă şi el ştia. Oare, se întreabă el, încă pe fondul ultimelor cuvinte ale lui Figueroa, oamenii aceia, înghesuiţi pe băncile camionului, au sentimentul realului, al existenţei lumii, despre care vorbea acest ciudat prieten al lor? Poate că da, însă înainte de reflecţie, numai ca un cadru. De aceea, numai peste cîteva ore, vor fi capabili ca la un ordin să distrugă atîtea existenţe, fără să-şi închipuie ce se întîmplă cu ele, ce înseamnă uciderea, dînd liber frîu instinctelor şi agresivităţii lor, canalizată de disciplina oarbă şi supunerea silnică pe care o suportau. Camionul trecea prin faţa

ochilor lui Miguel şi feţele împietrite, indiferente, inexpresive, îl izbiră din nou, cu tot ce era ameninţător în ele. La această oră alte multe camioane cu soldaţi şi poliţişti se îndreptau spre locurile de adunare, ofiţeri în birouri făceau liste de nume şi adrese şi ele se centralizau la şefii lor şi apoi mergeau şi mai sus şi primeau o semnătură în colţul de sus al paginii, prin care numele urmau în curînd să nu mai fie ale unor oameni vii. Întreaga activitate fu cuprinsă toată de imaginaţia febrilă a lui Miguel, care nu mai asculta discuţia privind realul şi obiectivul, care începuse, cu oarecare timiditate după ce Figueroa îşi termină povestirea. Toate acele birouri, listele, fişele, dosarele pregătite din vreme, circulaţia ofiţerilor şi poliţiştilor pe coridoare, verificînd un nume, mai adăugînd altul, mirosul de transpiraţie, de cerneală proastă, violetă, din birourile guvernamentale, ţăcănitul maşinilor de scris, feţele dactilografelor care nu ştiau ce pregătesc şi nici nu prea erau interesate, preocupate de grijile lor mărunte, cel mult nemulţumite că li s-a luat o după-amiază liberă în care s-ar fi putut duce la cinematograf sau întîlni cu un iubit, sau chiar cu un logodnic cu adevărat iubitor şi tandru, se născură în mintea lui Miguel, toate puse sub semnul irealului. Nume, liste, dosare, o vagă iritare, nicăieri nimic decît aceste abstracţiuni ce urmau să se concretizeze în ceva teribil. Cînd generalul de jandarmi îşi punea sus apostila, el o punea decizînd nu asupra soartei unor oameni ci asupra destinului unei acţiuni, exercitat de el asupra unor simple semne grafice. Lumea era lovită de nulitate sub semnul abstracţiunii. Dar Don Athanasios, creatorul planului, el ce ştia despre realitate? A gîndit el vreodată despre ea, aşa cum s-a gîndit, după ce a trecut prin pădure Figueroa şi a ajuns la lărgime? Probabil că nu, pentru că nu s-a îndoit nici o clipă de existenţa ei ca un simplu cadru al acţiunilor sale. Sau totuşi, la mintea lui mai deosebită, şi-a pus problema şi n-a putut s-o rezolve, rămînînd doar cu o impresie a golului? Miguel îşi aminti de faţa lui Don Athanasios, stînd în obscuritatea biroului său, cu voletele trase şi cu pleoapele subţiri şi încreţite acoperindu-i ochii pînă şi de lumina puţină ce se strecura de afară. De fruntea lui teşită, etern obosită, şi de profilul său faraonic, retras în răcoarea unui uriaş mormînt. Dar toate acestea nu erau decît semne indirecte. Cum era lumea în spatele acestor pleoape obosite, subţiri şi zbîrcite şi contra a ce fel de lume cădeau ele, respingînd adesea chiar şi orice geană de lumină, Miguel nu ştia. Însă îşi aminti că oricum, în cel mai fericit caz, el putea deveni sau rămîne persoană, adică putea avea „graţia de a exista", nu individ, adică partea indivizibilă a lumii, care are *dreptul* să vieţuiască. Graţia întîmplătoare de a trăi, de a nu fi suprimat.

Nu mai auzea glasurile prietenilor lui, a foştilor lui prieteni, care nici măcar nu vor avea graţia de a fi. De pretutindeni, spre locurile de întîlnire, se îndreptau soldaţi, în camioane, cu feţele lor împietrite şi listele se făceau în grabă, pînă diseară trebuie să fie gata. Se uită la ceas, era deja trecut de şapte, majoritatea listelor au fost întocmite. Unde îşi trecuse astfel timpul? Mai avea atîtea de făcut. Discuţia despre real a prietenilor să i se păru nebunească, şi îşi pierdeau vremea, în loc să plece, să fugă, să se ascundă. Sau poate să lupte? Cu cine, cum, cînd nici chiar acei soldaţi şi ofiţeri, poliţiştii de rang mic şi chiar cei de rang mai înalt nu ştiau nimic!

Miguel îşi şterse o sudoare imaginară de pe frunte şi văzu doar gurile vorbitorilor deschizîndu-se şi închizîndu-se, gesturile lor, ca şi cum ar fi asistat la un film mut. Tot ce se vorbea era fără noimă, realitatea, tot atît de realitate, era nu pomul izolat învăluit în lumina portocalie a apusului din junglă ci camioanele grele, ducînd soldaţi şi poliţişti şi dactilografele care lucrau febril, ţăcănind la maşini, femeile acelea anoste, iritate că îşi pierd după-amiaza liberă. Poate una tocmai din cauza iritaţiei, va sări un nume şi atunci „graţia de a vieţui" va mai fi acordată încă unei persoane. Sau îl va greşi şi graţia de a exista va fi retrasă cuiva. Aceste acţiuni nu erau realitate? — se întrebă Miguel şi fu gata să ridice mîna şi să spună: „opriţi-vă. Terminaţi, mai tîrziu poate va exista o lume în care fiecare dintre noi ne vom întreba, vom avea dreptul să ne întrebăm: Ce este realul şi cum îl percepem noi? Cînd vom avea răgazul cel mai nobil, să ne îndoim de un copac şi apoi să ne reîncredinţăm, adînc, de existenţa lui. Dar acum trec camioanele grele cu soldaţi, spre locurile de adunare şi în birouri numele voastre sînt deja bătute la maşină. Eu ştiu, şi eu am avut astăzi o viziune asupra realităţii".

Înainte de a putea face un gest, simţi însă în spate aerul torid al zidurilor încinse izbindu-l. Poate că altădată n-ar fi fost atît de sensibil încît nici asta să nu-i scape. Se deschisese uşa şi se întoarse şi chiar înainte de a şti cine a intrat îi fu frică, tot atît de frică cum îi fusese cînd întîlnise pe Aristotel gata să-l ducă undeva cu maşina. În prima clipă chiar fu sigur că era chiar acel şofer. Dar nu, omul care intrase părea că n-are nici o identitate. Era un domn, sau mai exact un om, un mic funcţionar cu haine cam ponosite şi excesiv de corecte, cu o faţă aproape bonomă, dacă n-ar fi fost puţin speriată. Nu-l mai văzuse niciodată însă bănui cine trebuie să fie. Omuleţul avea o particularitate, un măr al lui Adam excesiv de proeminent, care-i aminti de eroul unei cărţi citite şi apoi uitate, un anti-erou cu mărul lui Adam prea proeminent, acoperit de o mare şi pre-

ţioasă decoraţie. Gîtul era slab şi zbîrcit deşi omul nu era prea slab, avea chiar un început de burtă, nu prea proeminentă, nu a unui om gras ci a unuia căruia i-au cedat muşchii abdomenului şi măruntaiele ies afară, de-abia reţinute de peretele flasc şi de pielea probabil tot atît de zbîrcită ca aceea de pe gît. Era o biată fiinţă îmbătrînită înainte de vreme, copleşită parcă de griji familiale, chinuit acasă de o nevastă proastă şi cicălitoare, etern nemulţumită de starea ei de viaţă şi necrezînd într-o viaţă viitoare. Omul, desigur, nu putea nimănui inspira nici un fel de frică, părea mai degrabă o victimă, cum trebuie că a şi fost în şcoală, cînd băieţii mai voinici îl chinuiau şi profesorii mai ales asupra lui îşi exercitau severitatea. Un om sortit să fie mereu pus la colţ şi apoi pus la punct de către toţi cei puternici, prin a căror graţie exista.

Şi totuşi, patroana îi zîmbi galeş şi se înclină, iar omuleţul îi răspunse cu demnitate şi fără să o bage excesiv în seamă. Era mai indiferent decît fusese el, în clipa cînd intrase şi-i sărutase mîna patroanei ce fusese cu el mai protectoare. Cu noul intrat ea păstra un aer de umilitate de-abia deghizată şi unul dintre chelneri se şi repezi să-i ia comanda, aplecîndu-se adînc în faţa lui. Îi aduse imediat o citronadă şi omul, fără îndoială un agent secret al poliţiei, cît poate fi cineva cu o asemenea înfăţişare secret, sorbi o înghiţitură şi nu-i plăcu gustul, pentru că se strîmbă cu o vădită scîrbă şi împinse paharul din faţa lui.

— Doriţi altceva domnule? — se repezi chelnerul la un semn al patroanei îngrijorate de dezgustul noului consumator.

— Nu, nimic, răspunse în silă acesta, fără măcar să se uite la chelner sau la patroană. Ochii săi, păstrînd neplăcerea citronadei, se plimbau prin încăpere, cercetători, apoi pînă şi această expresie dispăru şi ei nu făceau altceva decît să înregistreze cu aceeaşi lipsă de interes, obiecte şi oameni, feţe de masă, canapelele foste odată elegante şi pluşul decolorat de pe ele, consumatorii încinşi în discuţia despre realitate şi despre obiectiv şi formă, pe Benevisto perorînd împotriva „experienţelor prea individuale şi necomunicabile" (acesta era reproşul pe care i-l făcea acum lui Figueroa), ochii poetului trişti, căutînd în sine argumentele, pe ceilalţi vorbitori ce-şi aşteptau rîndul să vorbească urmărind cu interes discuţia şi, în sfîrşit, pe singurul care-l privea, cu faţa întoarsă spre el, pe Miguel.

Privirea noului venit se plimbă pe faţa lui Miguel şi acesta o simţi aproape catifelată. Nu se feri de ochii lui, dar nu-i străpunse cu o prea mare curiozitate. Nu-l diferenţie de ceilalţi deşi o clipă fu evident că face un efort de recunoaştere şi nu reuşeşte. Dar nu părea prea grăbit şi nici neliniştit că îi scapă cineva. „Toate la timpul lor", părea că spune. Miguel îi mai căută

privirea şi i-o găsi, ochii lor chiar se întîlniră, dar dincolo de culoarea spălăcită, Miguel nu văzu nimic, cel mult o maşină de înregistrare. „Iată, îşi spuse el, o persoană care nici nu doreşte să fie altceva decît o persoană, îngăduită să existe. Iată idealul perfect întrupat al lui Don Athanasios, care a învăţat că nimeni, inclusiv el, nu are dreptul să trăiască, nici mai mult nici mai puţin decît îi este îngăduit, nu de o persoană divină, ci de un mecanism din care şi el face parte, ca o piesă oarecare, nici importantă, nici neimportantă. Acest cuvînt, *important,* trebuie scos dealtfel din vocabular ca şi acela de individ. Nimeni nu e important, oricine poate fi o clipă însemnat, adică se lucrează cu el, şi apoi îşi poate pierde cu desăvîrşire orice însemnătate. Miguel era la fel şi se revoltă împotriva sentimentului că *deja* nu există. Atunci îi fu cu adevărat frică. Dar pînă şi frica aceea nu mai era obişnuitul sentiment de vitalitate întoarsă, teama pentru viaţa lui, ci un fior cu totul nou. Nu era teama că agentul acesta impasibil se va interesa de numele lui şi va raporta şi astfel se va afla — Don Athanasios va afla că a fost văzut cu vechii săi prieteni în ajunul acţiunii şi deci poate i-a anunţat, — ci, dimpotrivă, o mărturie a justeţii punctului de vedere a lui Don Athanasios care l-a lăsat liber să se plimbe,.el singurul care *ştia,* şi chiar să întîlnească vechii săi amici, pentru că va fi prea laş ca să le spună ceva şi să-i avertizeze fiind tot atît de mădular al acestui organism ca şi un biet şi famelic agent secret care la ora aceasta nici nu ştia ce se pregăteşte. Că filosofia şi înaltele lui concepţii şi năzuinţele sale de tinereţe nu vor avea nici un fel de valori şi sînt lucruri moarte, ca şi cum n-ar fi existat aşa cum nu există în mintea omului dezgustat care-şi prelungea dezgustul de la citronadă la lume şi la feţele oamenilor pe care le înregistra doar, la fel ca nişte obiecte, fără să simtă nici o înrudire cu ele, aşa cum ajunsese să nu mai fie rudă şi prieten nici măcar cu el însuşi. Şi el, Miguel, şi acest mic funcţionar, şi amanţii bătrîni ai lascivei Deborah ce-şi petrecea viaţa privind un dezgustător spectacol al lumii pe malul bazinului de la Country Club, toţi, absolut toţi, făceau parte din aceeaşi familie, pentru care nu mai există putinţa unei revelaţii ca aceea avută în luminişul din pădure, privind un pom izolat pe o creastă în apus. Cum s-ar putea să mai caute asemenea revelaţii cînd el nu va îndrăzni să spună nimic, să dezvăluie monstruozitatea planului, al acestuia care se pregătea şi a oricărui plan. Ca micul ofiţer de poliţie, mult mai ignorant, gata să servească orice cauză, ca un bun tehnician de rang inferior.

Frica lui Miguel nu se referea la existenţa sa ci la calitatea acestei vieţi, era o criză de identificare. Imaginea lui Don Athanasios, savurînd, în obscuritatea cabinetului său de lucru, cu

pleoapele subţiri şi încreţite căzute peste ochii înfundaţi sub fruntea teşită, *tocmai* ce se întîmpla acum, paralizia voinţei celei ce intrase deplin în mecanism, exista numai prin el şi avea „graţia, privilegiul de a exista", nu dreptul, numai, prin el. În cadrul mecanismului, cît timp rămînea în el, putea să-şi exercite toate drepturile, adică putea şi abuza. Deci, aproape fără ştirea lui, automat, spuse agentului, făcîndu-i un semn cu mîna:

— Hei, cavalere, vino aici.

— Da, domnule, spuse agentul, care avea facultatea de a deduce din ton cine are şi cine nu dreptul să i se adreseze astfel. Demnitatea lui nu era prea mare sau nu exista deloc, ca şi importanţa, era un cuvînt ce trebuia cu desăvîrşire scos din orice vocabular. Se apropie deci de masa unde era Miguel.

— Ce faci aici? — îl întrebă acesta sever, încruntîndu-se.

— Nimic, domnule, am intrat să beau o citronadă.

— Se pare că nu-ţi place, totuşi.

— Nu e foarte bună, aveţi dreptate, domnule.

— Atunci, du-te şi bea-o acolo unde este mai bună.

— Cum doriţi, domnule, dealtfel tocmai vroiam să plec. Eram în drum spre serviciu şi am intrat din obişnuinţă.

— Ai fost chemat de urgenţă, nu? — întrebă Miguel tare, astfel ca să fie auzit de către toţi prietenii lui care întrerupseseră discuţia şi urmăreau scena. Şi ştiau că e vorba de un funcţionar al poliţiei, dar punerea la punct a lui de către Miguel nu le făcea nici un fel de plăcere, era o dovadă în plus pentru suspiciunile lui Benevisto.

Agentul tăcu o clipă, apoi răspunse:

— Da, domnule, toţi am fost convocaţi la serviciu. Se pare că va fi de lucru, de aceea am intrat o clipă aici, ca să beau un pahar de citronadă. De obicei e mai bună, nu ştiu de ce astăzi nu avea nici un gust.

„Întocmai ca animalele, simt din aer că se pregăteşte ceva, se gîndi Miguel, şi atunci ultima lor reacţie umană este un fel de dezgust faţă de toţi şi de toate, inclusiv faţă de sine. Reacţie care în fond le uşurează munca, pentru că nu mai simt nimic cînd îşi îndeplinesc însărcinările."

— Du-te repede unde ai fost chemat, spuse poruncitor Miguel, el, care nu simţise ci ştia cu precizie despre ce este vorba. Unul din puţinii care ştiau ce sarcini urma să îndeplinească acest biet om.

— Da, domnule, dealtfel sînt gata să întîrzii.

Agentul ieşi, în tăcerea tuturor şi Miguel îi urmări spinarea încovoiată. Nici o clipă nu-l întrebase cine este şi nu se revoltase pe tonul său poruncitor. L-a identificat şi l-a acceptat, nici măcar cu umilinţă, pentru că umilinţa nu există decît atunci

cînd există şi mîndrie. Cei cu desăvîrşire intraţi în mecanism sînt la fel de străini de ambele fenomene, cel mult pot avea un sentiment de corp în cadrul strict al cinului lor. Acum cînd se adună mai mulţi se simt destul de bine dar foarte rare ori au măcar curajul să-şi spună amintiri.

— Ai primit un grad foarte înalt, spuse zîmbind Benevisto, de vreme ce te ascultă astăzi, fără crîcnire, funcţionarii de poliţie.

Însă Miguel, acum, ştia ce are de făcut. Va dovedi totuşi că nu este încă înghiţit, că trecerea lui prin birourile şi prin prietenia lui Don Athanasios n-a fost decît o simplă experienţă, din care personalitatea sa a ieşit învingătoare. De aceea spuse:

— N-am primit nici un grad. Simplifici, ca de obicei, Benevisto. Dar desigur, am putere şi autoritate, însă nu aceasta am vrut să v-o dovedesc în mod nătîng. Am vrut să vă demonstrez că toţi funcţionarii de poliţie au fost chemaţi *de urgenţă* la posturi. Ieşiţi afară, sau chiar de aici dacă o să fiţi atenţi, o să auziţi camioanele grele, încărcate cu soldaţi, uruind pe străzi, îndreptîndu-se spre locurile de adunare. Pe stradă nu veţi vedea, începînd cu această oră, nici un ofiţer. Toţi sînt consemnaţi în cazărmi. Vă daţi seama ce se pregăteşte.

Benevisto îl ascultă la început atent, apoi rîse:

— Însărcinarea ta specială este desigur să ne sperii. Nu cred că vei reuşi.

— Nu, spuse Miguel, întîmplător am aflat şi am venit, în ciuda certurilor noastre din trecut, care au fost nişte copilării, să vă previn. Fugiţi, anunţaţi-i şi pe ceilalţi, luaţi măsurile care le credeţi de cuviinţă. Dar să ştiţi, nu este vorba de un raid obişnuit. Se pune la cale ceva oribil.

— Ai aflat *întîmplător,* rîse din nou Benevisto. Cît de întîmplător?

Miguel se simţea fericit. Îi prevenise, îşi făcuse datoria, nu se comportase aşa cum se aşteptase Don Athanasios. Nu era înghiţit de mecanism. Bucuria sa era atît de mare încît nu dădu nici o atenţie tonului jignitor al lui Benevisto şi nici semnificaţiei sale. Răspunse deci calm:

— N-are importanţă cît de întîmplător am aflat. Important este că vă previn şi că v-am dat şi proba. Am fost confirmat de către acest mic funcţionar de poliţie.

— Bine pusă la punct şi „proba“, răspunse iar Benevisto. Provocare destul de inteligentă. Destul, dar nu foarte. Haide, Don Miguel, nu ne lua drept proşti. Importanţa, bogăţia ta, relativă, şi *înaltele* tale relaţii nu trebuie să te facă să ne subapreciezi într-atît. Mai există oameni de o oarecare inteligenţă şi sub un milion de pesos venit lunar. Inteligenţa nu este strict propor-

țională cu venitul. Dacă ar fi așa, am trăi într-o lume dreaptă. Dar din nefericire noi o vom face dreaptă.

Miguel roși. Nu era crezut, nici după ce a avut curajul să spună, punîndu-și viața în pericol. Totuși mai stărui:

— Nu mă crezi, foarte grav. Dar atunci explică-mi de ce aș face-o, de ce v-aș mărturisi acest pericol?

— Iartă-mă, spuse Benevisto, dar la moralitatea ta, moralitate socială, întrebarea adevărată este: de ce ai face-o? Dacă pericolul este real, așa cum pretinzi, de ce să ne avertizezi?

— Foarte simplu, pentru că sînt limite peste care nu pot să trec.

— Care sînt aceste limite, iubite fost prieten?

— Crima în masă, genocidul. Adică tocmai ce se pregătește.

— Curios, spuse Benevisto. Dintr-o dată ai devenit sensibil. Dar genocidul se întîmplă în fiecare zi și nu te-a impresionat destul de mult. Toate discuțiile noastre se înfundau în sensibilitatea ta crescută pentru soarta a cîtorva mii, poate zece mii de oameni, care ar putea, doamne ferește să sufere, în cadrul instaurării unei noi ordini, eventual chiar violența revoluționară, mărturisesc, chiar unele nedreptăți trecătoare, admit. Dar nu te preocupa și nu te sensibiliza faptul că numai în această țară, printre peoni, mortalitatea infantilă face să moară mai mulți copii decît cei ce supraviețuiesc. Mor, în fiecare an, de foame, boli și mizerie, cîteva sute de mii de ființe umane. Plus alte cîteva sute de mii de oameni care mor înainte de vîrstă datorită supramuncii și proastelor condiții de trai. Vîrsta medie, pe glob, este de 60 de ani. În Vieja, în minele de cupru și plumb, pe haciende și în plantații, femeile sînt bătrîne la 30 de ani și bărbații la 40. Deci jumătate din populația țării este ucisă în fiecare an, de vreme ce li se scurtează viața la jumătate. Vorbesc numai de moarte, adică numai de crime. Nu vorbesc de sărăcie, mizerie, nedreptate, indignare neptincioasă. De aceste valori morale și materiale, mai blînde, nici nu vorbesc. Îți aduc aminte doar de genocid, cum ai spus. Însă totdeauna tu ai considerat aceste vieți mai puțin prețioase decît bunăstarea și fericirea celor cîteva mii de privilegiați. Te sufocai de indignare atunci cînd auzeai de violența din altă parte, pentru că era violență revoluționară. Cutare domn nu are toate drepturile să-și spună cuvîntul și atunci țipai: unde e libertatea cuvîntului? Dar milioanele tăcute de drept și de fapt în jur, care nu au nici măcar puterea fizică să vorbească te lasă cu desăvîrșire indiferent. Nu neg unele din pornirile tale umanitare. Ai vrea desigur ca toată lumea să fie fericită. Ai un fel de filantropie abstractă. Dar nu depășește cu mult opiniile și sentimentele doamnelor pioase care-și lasă obolul, cam unu la mie din venitul lor zilnic, la cutia milelor

din parohii. Umanitarismul tău nu se poate transforma în faptă pentru că nu vrei să renunţi la mica ta individualitate ca să te supui tuturor rigorilor disciplinei. Iată sursa degenerării tale. Ca să ajungi pînă la această acţiune provocatoare.

Miguel îi asculta nu fără o oarecare umilinţă. Poate avea dreptate în principiu. Însă acum spusese adevărul. De aceea întrebă:

— Despre ce provocare este vorba? Nu e vorba de nici o provocare, e vorba de un avertisment. Poate că în principiu ai dreptate, însă acum fii cu băgare de seamă. Pe toţi vă paşte un imens pericol, care va întîrzia chiar acţiunea voastră pe un timp îndelungat. Morţii nu pot acţiona nici umanitar, nici neumanitar.

— Despre ce provocare e vorba? Haide, Don Miguel, nu face pe naivul şi nu-mi testa inteligenţa. Dar de vreme ce ai această plăcere, am să-ţi satisfac dorinţa. Acţiunea noastră este legală, admisă de legi şi de constituţia ţării. Dacă te-am crede, înseamnă că ori am acţiona ca nişte oameni ce se abat de la legi, şi astfel am dovedi lipsa noastră de loialitate, autoacuzîndu-ne de o conspiraţie care nu există acum, sau poate am acţiona şi mai prosteşte. Te-am crede şi am trece, fără nici o bună pregătire prealabilă la acţiuni pripite. În acea clipă, domnii de la poliţie şi din jandarmerie, care poate chiar sînt convocaţi pentru orice eventualitate, ar fi justificaţi să ne reprime. Nepregătiţi, pripiţi, neînarmaţi sau prost înarmaţi, am fi o pradă uşoară aparatului de represiune, bine pregătit şi înarmat pînă în dinţi. Iar opinia publică, adică opinia mic-burgheză, pentru că masele largi n-au ajuns la opinie încă, dar poate şi mulţi dintre ei, ne-ar condamna. Mai mult, mişcarea internaţională ne-ar blama şi ea, pentru aventurism şi ei cel puţin ar avea perfectă dreptate. Nu, Don Miguel, nu încerca să joci rolul popei Gapon. Nu vrem aici o duminică sîngeroasă.

Miguel se uită la Benevisto, a cărei logică era într-adevăr impecabilă. Impecabilă însă neadevărată, pentru că acţiunea va avea loc, era informat, fusese de faţă la şedinţă, transcrisese ordinele. Se gîndi că Benevisto intrase în mişcarea revoluţionară, trecînd din nuanţă în nuanţă pînă ajunsese la extremă, dintr-o necesitate adîncă de a avea totdeauna dreptate. Ca şi sectanţii religioşi care sînt surzi la orice în afară de propria lor logică, perfect închegată însă în afară de realităţi. Mărturisirea sa a fost inutilă, Benevisto nu poate fi convins şi îi va împiedica şi pe ceilalţi să se convingă că într-adevăr el, Miguel era sincer şi ei erau în primejdie. Totuşi mai încercă odată:

— Nu crezi că e o contradicţie în ce spui? Nu ai prea multă încredere în legi şi într-o constituţie care tu însuţi afirmi că sînt

de clasă. Şi apoi, nu crezi că oligarhia a depăşit faza acestor garanţii?

Benevisto surîse îngăduitor, înainte de a răspunde:

— Dragul meu, buna pregătire a provocatorilor în ultima vreme presupune şi oarecare instrucţie ideologică. Tu nici n-a trebuit să fii foarte şcolit, ai intrat în rîndurile reacţiunii cu o instrucţie mulţumitoare. Însă ei, voi, cei din afară, cînd afirmaţi nişte adevăruri ele devin minciuni, prin simplificare. Sigur, burghezia, sau la noi, e bine spus, oligarhia, a trecut în altă fază, dar nu se manifestă atît de brutal. Ea încearcă să-şi păstreze mult timp masca. Apoi, nici nu e interesată într-un regim de pură teroare decît în cazuri extreme, de ameninţare a existenţei ei de clasă. Ceea ce din nefericire nu e cazul încă la noi. Mai sînt destul de puternici pentru ca să conducă tradiţional. Au beneficiul de a încurca astfel de şovăielnici, făcînd paradă de libertate şi, în plus, au şi beneficii economice. Dictatura sîngeroasă este puţin rentabilă economic. Rezistenţa maselor creşte, pentru că sînt mai puţin înşelate într-o falsă stare de pace. Productivitatea muncii scade, profiturile scad şi ele şi atunci e nevoie de o exploatare maximală care apropie starea de revoluţie. Nu, dragul meu, oligarhia este proastă prin membrii ei, nu şi ca clasă în întregul ei. În plus, mai este şi capitalul internaţional, angajat într-o luptă ideologică vastă, pe viaţă şi pe moarte, care n-ar permite bietei şi slabei noastre oligarhii semifeudale să-şi dezvăluie esenţa. Mai ai de învăţat. Nu eşti destul de rafinat ca să poţi să faci o adevărată analiză. Curios, de cînd ne-ai părăsit, ţi-a scăzut şi inteligenţa care, nativ vorbind, nu era mică. Dar uite, acum descopăr un alt mecanism al determinărilor de clasă pînă şi a însuşirilor native.

Miguel văzu din nou feţele împietrite ale soldaţilor din camionul pe care-l văzuse cînd intrase în cafenea şi din nou pe Don Athanasios, convingîndu-l pe seniorul de Balboa să accepte postul ridicol de preşedinte, vocea sa dulce, aproape alintată. Era copleşit de neputinţă, pînă şi curajul său de acum se dovedise derizoriu. Îşi lovi cu ciudă palmele cu un gest pierdut din copilărie şi din nou simţi cum se roşeşte. Îi era cald şi-şi desfăcu cravata de la gît şi şi-o băgă în buzunar. Se gîndi o clipă că poate Don Athanasios *ştia* şi de această reacţie şi de aceea nu riscase nimic, lăsîndu-l liber. Benevisto era atît de închis în logica sa încît nici o informaţie nu-l putea atinge. Adevărul era numai adevărul lui şi nu venea decît de la cei cărora le dedicase viaţa. Suferea de o boală a devoţiunii absolute, co-

mună credincioşilor. Dacă el însuşi ar fi asistat la acea şedinţă de dimineaţă, tot ar fi crezut că este o înscenare. Adevărul venea pe canale bine stabilite. Mai făcu totuşi o încercare în acest sens:

— Ascultă-mă, Benevisto. Logica ta este impecabilă. Ai dreptate în tot ce spui, însă *realitatea* este altfel. Nu vrei s-o accepţi de la mine. Bine, lasă-mă să vorbesc cu şefii tăi, du-mă la ei! Pe ei cred că-i voi convinge şi atunci te vei convinge şi tu.

O expresie de mirare, ce se transformă în indignare adîncă, se aşeză peste faţa lui Benevisto care nici nu răspunse imediat. I se tăiase aproape răsuflarea, ca în faţa unui sacrilegiu. Starea lui se transmise şi celorlalţi, pînă şi neangajatului şi blîndului Figueroa. Cînd vorbi după ce respira adînc, ca să-şi revină în fire, izbucni mai mult decît se pronunţă şi-şi pierdu cu totul tonul său superior şi imperceptibil dispreţuitor:

— Cum, strigă el, vrei să mă transformi în provocator pe mine? Să mă duc la tovarăşii mei cu o asemenea prostie? Ce vor crede ei despre mine? Şi trebuie să-ţi spun că mă mîndresc cu faptul că ei mă preţuiesc. Da, mă bucur de deplina lor încredere şi preţuire. Eşti ori prost, ori nebun ca să-mi propui o asemenea idioţenie. Sau şefii tăi au înnebunit.

— Şi crezi că ştirbirea acelei preţuiri e mai preţioasă decît şansa de a-ţi salva tovarăşii, dacă totuşi există o singură posibilitate la o mie ca să fie adevărat ce-ţi spun şi tu să fii orbit dogmatic. Cît de preţioasă este pentru tine, tu, anti-individualistule, această preţuire? Mai preţioasă decît viaţa prietenilor tăi?

Benevisto lovi cu pumnul în masă. Vocea sa deveni metalică şi inflexibilă, dar nu ridică tonul:

— Pleacă de la masa aceasta. Îmi murdăreşte auzul numai să te aud. Uite ce-i trece lui prin minte, acestei lichele, ridicat prin fustele unei bogătaşe plictisite. Valet de lux, care satisface şi pe stăpînă, înlocuind impotenţa stăpînului. Marş de aici. Cum îţi închipui că am să cred că există şi o şansă la un milion să fie adevărat ce spui? Dacă ar fi adevărat, chiar tovarăşii ar şti. La noi, disciplina are valoare şi sînt mîndru că sînt un soldat disciplinat, care ştie să asculte. Eu nu mă duc la superiorii mei cu ştiri senzaţionale şi false, ca să creadă că-mi dau importanţă. Asta în primul rînd. Ei oricînd ştiu mai bine şi sînt mai bine informaţi decît mine. Şi apoi, admiţînd că într-adevăr ai fi aflat un asemenea secret, cine te-ar fi lăsat să te plimbi fără grijă pe aici şi să anunţi o asemenea ştire prin localuri publice. Şi ea să fie şi confirmată de mici ofiţeri de poliţie. Auzi, să te duc la conducătorii noştri. Nu vrei şi o listă completă a lor? Ne subapreciezi, ceea ce noi nu facem cu şefii tăi, care, ticăloşi cum sînt, nu sînt imbecili, pentru că atunci ar fi închise pînă şi

aceste spelunci. Dar gata, pleacă, prezenţa ta pute.

Miguel fu de data asta jignit. Se uită la ceilalţi şi observă că feţele lor îi dădeau dreptate lui Benevisto, fără excepţie. Doar Figueroa era puţin jenat, poate că pentru el îl adusese pe Miguel la masă. Fără nici o speranţă, se ridică în picioare. Înainte de a pleca, spuse totuşi:

— Ştii de ce am fost lăsat să viu aici. Pentru că patronul meu ştie că nu voi fi crezut. Ceea ce plănuieşte el e atît de monstruos, încît nu este crezut şi nu este credibil. Să-ţi aminteşti la noapte de ce ţi-am spus şi să mori înecat în propria ta îngustime. Iar dacă vei scăpa şi vei ajunge vreodată la putere, atunci vei fi un birocrat tipic şi pernicios, care va face orice, numai să fie pe plac şefilor săi. Te salut şi la revedere după a doua venire!

Întorcîndu-se să iasă, Miguel văzu faţa reprobatoare a patroanei care părea că spune: „Vedeţi, domnule, dacă vă amestecaţi cu aceştia". N-o mai salută şi înainte de a părăsi încăperea, auzi totuşi pe unul din cei de la masă:

— Şi, totuşi, dacă e adevărat?

Benevisto răspunse:

— Imposibil. E doar o provocare ordinară.

Afară începuse să se însereze şi se aprinseseră becurile şi reclamele luminoase. Un uriaş panou îndemna să se fumeze numai ţigări Marlboro iar altul se aprindea şi se stingea, atrăgînd atenţia asupra ginului Beefter. Limuzine străbăteau străzile şi se înţesase şi numărul pietonilor pe trotuare, ale căror voci şi rîsete vesele umpleau atmosfera caldă şi dulce învăluitoare, spintecată de frenezia vieţii şi de veselia oamenilor ce se plimbau fără nici o grijă. Arome tropicale veneau dinspre munţi şi se amestecau cu emanaţiile caldarîmului încins. Miguel străbătu strada de-abia scăpînd de maşini, una claxonă furios şi şoferul scoase capul pe geam şi strigă ceva la el, probabil o insultă. Miguel nu-l auzi şi nu-i păsa de el, se strecură mai departe pînă ajunse la scuarul unde era aşezată statuia ecvestră a lui El Bravo. Se aşeză pe o bancă după ce evită două sau trei perechi de îndrăgostiţi care-i făceau silă. Banca era aşezată sub un arbore secular care-şi foşnea foile în adierea slabă de vînt de seară. Şi foşnetul acesta îi făcu rău, ca o înşelăciune. Din nou începu să-l chinuie priveliştea templului apărat şi distrus de vegetaţia luxuriantă a pădurii. El, sub arbore, era într-o asemenea pădure fals protectoare. Se ridică şi la început nu ştiu unde pleacă, decît după ce-şi spuse: „Cineva mă va crede".

V

Pentru că numai ea putea să înţeleagă, fata aceea care încă nu reuşise să găsească împăcarea dintre fanatismul său şi fatalismul său oriental, care-şi căuta unitatea în acţiunea revoluţionară. Cu trei condamnări la moarte în ţara ei, desigur că trebuia să fie pe o listă din cele ce vor fi scoase din arhive noaptea aceasta.

Taxiul care gonea pe străzile luminate de becuri şi reclame uriaşe ce se aprindeau şi se stingeau în ritmuri diferite, haotice, trecea pe lîngă mulţimea ce umpluse străzile şi scuarurile centrului, care se vînzolea făcînd curente şi bulboane contrare de oameni. Era o imagine browniană, care poate l-ar fi întărit în concepţiile sale pe Don Athanasios, scîrbit fundamental de vitalitatea mişcătoare şi veselă a oamenilor, ce desigur îi produceau greaţă, poate şi dintr-o ascunsă invidie a neputinciosului care nu se poate bucura de viaţa ce-l părăseşte inexorabil. Aceşti calvinişti şi fanatici ai unei ordine rigide vor să oprească tocmai acel prezent pur al mişcării vitale, care scapă grijii de mîine.

Degeaba ar fi strigat Miguel deschizînd portiera maşinii: „de mîine gata, veţi fi condamnaţi, mulţi dintre voi veţi muri la noapte. Teama se va infiltra în sufletele voastre şi vă va ghida paşii." Nu l-ar auzi, nu l-ar asculta, nu l-ar crede. Tocmai pentru că sînt atît de vii şi seara aceea caldă şi frumoasă îi învăluie, îi acoperă, ca o adevărată lume, aşa cum îi convine vieţii, să fie adînc împlîntată în lume.

Miguel îşi dădu seama că peste cîteva zile, după primul şoc, sau după o săptămînă, sau o lună, va fi o altă seară caldă şi supravieţuitorii, cu un chef sporit de viaţă, se vor împlînta adînc în ea şi mişcarea browniană îşi va reîncepe agitaţia, sub aceşti înalţi copaci seculari, sub aceeaşi hazlie aproape strălucire artificială de reclame.

Don Athanasios, spre deosebire de alţi duşmani ai vieţii, poate a înţeles încă un lucru: că şi teroarea nu este ordine rigidă, ci ea însăşi trebuie să fie haotică, nediscriminată, ca viaţa

însăşi. Astfel spera nu să-i oprească firescul mers, ci să-i dea alt sens, întorcînd caruselul. Dar oricum, Miguel ar fi vorbit în zadar. Nu putea schimba nimic; cel mult dorea să fie înţeles de o singură persoană. Tahereh, fosta lui prietenă, mai exact tovarăşă — refuzase să trăiască împreună, tocmai cu el, care-i fusese cel mai apropiat — va înţelege pentru că într-un fel ciudat, avea o mică dar însemnată deprindere de viaţă.

Într-o seară, cu doi ani înainte, cînd se vedeau foarte des, aproape în fiecare zi, Miguel a întrebat-o:

— Îţi dai seama, dacă veţi izbîndi acolo, în ţara ta orientală, la început vei fi apreciată, iubită, înălţată. Eşti o poetă importantă, eşti teoreticiană, vei cunoaşte gloria.

— Nu mă interesează, i-a răspuns ea.

— Nu asta vreau să-ţi spun. Gloria, care ştiu că nu te interesează, va veni la început. Însă mai tîrziu or să apară invidiile, lupta pentru putere, mentalitatea ta oricum va fi alta decît a celor ce se vor ridica prin voi. Probabil vei termina executată, pentru că nu te vei adapta şi eşti periculoasă pentru orice ordine. Ai renunţat la nişte privilegii, eşti bănuită că vrei să renunţi şi la cele noi. Prin aceasta vei fi supectată şi înlăturată.

— Ştiu şi asta. M-am gîndit adesea. Dar nu pot să-mi schimb calea aleasă, chiar dacă ştiu sigur că s-ar întîmpla cum spui. Pentru că n-o fac pentru mine!

— Eşti sigură că n-o faci pentru tine? Că numai grija celorlalţi, a mulţimii flămînde, sau sentimentul abstract al istoriei te împinge şi motivează. Oare nu există nici o legătură cu personalitatea ta profundă, ameninţată de ceva de care nu-ţi dai seama?

Tahereh îşi strînse picioarele sub ea şi se gîndi. Lui Miguel îi plăcea figura ei meditativă, pentru că faţa îi căpăta un aspect copilăros în concentrare, prin strîngerea buzelor şi îmbinarea puţin îmbufnată a sprîncenelor. Atunci simţea că poate s-o protejeze.

— Ai poate dreptate, spuse Tahereh. Există şi un motiv personal. O frică adîncă. Nu pentru că mi-e teamă numai de goliciunea vieţii fără rost, sau de faptul că fiind femeie, în actuala ordine oricum, chiar în clasa mea, sînt oprimată. E vorba de o altă teamă, mult mai specială. Ţi-am vorbit vreodată despre tatăl meu?

— Numai în treacăt. Ştiu că e directorul unei importante bănci.

— Da. E un om ciudat. Îmi pare rău că nu ne mai putem înţelege. E singurul lucru de care-mi pare rău din fosta mea viaţă, însă e inevitabil. Ascultă-mă. Tatăl meu, fiul unui colonel, urmaşul unui lung şir de războinici, a avut parte, ca şi mine deatfel, de o educaţie îngrijită. Vorbeşte cinci sau şase limbi, şi-a făcut studiile la o şcoală prestigioasă „The London School

of Economics". Prin relaţii, dar şi prin propria sa abilitate, repede a ajuns să ocupe poziţii importante în ţară, să intre în categoria celor „de neînlocuit". Aparent este un domn occidental şi numai trăsăturile sale vechi ariene, culoarea întunecată a pielii şi ochilor, îl deosebesc de orice director de bancă mare din America, Anglia sau Franţa. Însă politeţea lui sobră, ca şi îmbrăcămintea lui sobră-elegantă, vocea sa egală, neşovăitoare nu sînt o mască dar nici întreaga lui personalitate, ci numai o parte a ei. De luni şi pînă joi seara. În tot acest răstimp vorbeşte la telefon cu marile bănci, judecă întocmai ca un european, ia decizii înţelepte, este dur fără cruzime, flexibil fără să cedeze în fond, gîndeşte prevăzînd, ca voi toţi. Spre miercuri apar, pentru cei ce-l cunosc foarte bine, mici semne de oboseală, o anumită plictiseală. Acasă, seara, e taciturn şi, cinînd îmbrăcat în smoking, după-masă stă ore întregi în faţa unui inutil cămin englezesc, cu falşi cărbuni electrici şi se gîndeşte.

Joi după-amiază soseşte repede de la lucru, se închide în camera lui, apoi dispare cu maşina sa, luînd cu el un mic bagaj. Nu ştiam cînd eram mică unde se duce şi ce este în micul geamantan de piele. Dispărea doar şi apoi reapărea, schimbat la faţă, iradiind o ciudată energie calmă, mînca un breakfast copios, apoi pleca la birou. Începusem să fiu intrigată de aceste dispariţii sistematice, de lipsa lui constantă vineri, sîmbătă şi duminică, 3 zile şi 4 nopţi, jumătate din săptămînă, oricare ar fi fost vremea, pe căldura cea mai toridă sau în timpul furtunilor de nisip, în anotimpul ploilor şi în cel al uscăciunii, în vremuri paşnice sau agitate economic, cînd toţi cei ca el stăteau la posturi aşteptînd veşti. Nici cînd suveranul dădea mese la sfîrşitul săptămînii nu participa, refuzînd politicos. Ciudat. Atitudinea lui nu atrăgea nici o mînie.

Am întrebat-o, la început, pe mama mea şi pe sora cea mare, fiinţă indiscretă şi fluşturatică, unde dispare tata în această, s-ar spune, jumătate din viaţa lui. Mama şi-a apropiat arătătorul de buze, neîndrăznind nici măcar să-mi spună că nu se întreabă aşa ceva. E o taină ce nu poate fi nici măcar negată prin cuvîntul dezvăluitor. Chiar sora mea a ridicat din umeri. Eram destul de mare cînd am îndrăznit, în ciuda marelui respect care-l învăluia, care însemna mai întîi de toate discreţie, să-l întreb pe el direct. L-am pîndit joi după-amiază şi cînd cobora scările, cu micul său geamantan, am apărut după un colţ şi i-am spus:

— Unde te duci?

Mi-a mîngîiat cu două degete, absent, părul, apoi a scoborît treptele şi a ieşit pe uşă. Am auzit motorul pornind.

L-am întrebat încă o dată, cînd s-a întors: „De unde vii,

unde ai fost?" Nu mi-a răspuns nici atunci. Secretul nu putea fi decît în acel geamantan, şi odată am pătruns în camera lui şi l-am căutat. L-am găsit, pitit după o mobilă. Era închis şi n-am reuşit să-l deschid. Nu îndrăzneam să-i forţez broasca, pentru a nu fi descoperită. Însă problema mă preocupa, începuse să fie o obsesie, întrebam servitorii care nu ştiau, sau păreau că nu ştiu nimic. L-am întrebat încă o dată pe el, pîndind o clipă rară de excepţională bună dispoziţie. Mi-a surîs, apoi mi-a răspuns:

— De ce te interesează atît de mult?

— Pentru că trebuie să fie ceva foarte important, i-am spus.

— Este ceva foarte important. De aceea n-are rost să discutăm.

Am stăruit încă o dată şi apoi încă o dată. În sfîrşit am primit primul răspuns:

— Plec acolo de unde odată n-am să mă mai întorc.

Aceasta nu putea decît să-mi crească curiozitatea, făcînd-o dureroasă. Ţineam enorm la el, aşa cum ţin şi acum, în fond, cînd ne despart atîtea. De atunci îmi era frică de fiecare plecare, pentru că nu eram sigură că am să-l mai văd luni dimineaţă. Va veni odată o luni cînd nu se va mai întoarce. Vechiul instinct de femeie, al cărei bărbat sau fiu pleacă la război, se născuse puternic în mine. Pînă la urmă, după ce am folosit şiretlicurile feminine ca să aflu unde pleacă, însă fără nici un rost, mi-am luat inima în dinţi şi înarmată cu unelte, m-am strecurat în camera lui şi am forţat broasca. Aveam 15 ani şi căpătasem curajul care era să mă piardă mai tîrziu. În micul geamantan de piele am găsit un burnus de deşert, un şirag de mătănii, un coran şi o mică cutiuţă cu o pipă scurtă şi firele unei ierbi într-o pungă, fire care nu erau de tutun. Am mirosit acea pungă, am aspirat-o, şi am simţit o uşoară ameţeală, apoi o ciudată bună dispoziţie. Începusem să înţeleg. Tatăl meu, acel domn european, cu studii la Londra, era un „hasism" un derviş sufit, care se ascundea jumătate din viaţa lui, undeva în munţii noştri arizi, pe drumurile fără apă, printre stîncile înnegrite, fără vegetaţie, pentru a-şi căuta vedeniile lui personale, ce-i păreau dictate de dincolo de lumea aceea. Viaţa lui era chiar împărţită în două. Era european, director de bancă, 4 zile şi 3 nopţi şi era musulman practicant, dintre cei mai severi, 3 zile şi 4 nopţi. Îşi construise un loc care nici măcar nu era un loc, ci un fel de fereastră, care dădea spre o lume imaginară, şi de aceea putea suporta mizeria, nedreptatea, tirania, pentru că retrăgîndu-se într-o lume de umbre ce i se păreau cele mai reale, realitatea în mijlocul căreia acţiona i se părea o lume de umbre fără însemnătate. Despicînd lumea în două, răsturnase raporturile.

— Şi dacă, cine ştie, are dreptate? — o întrebă Miguel impresionat.

— M-am gîndit şi eu. N-are. Nu poate exista realitate plină unde nu există rezistenţă şi deci suferinţă. Unde lumea se deschide fără sfîrşit şi fără colţuri. Tehnica lui era un mijloc de topire, printr-un fel de somn, al realităţii noastre, a tuturor, a celor ce nu trăim în singurătate.

Nu m-a pedepsit cînd a descoperit că i-am spart broasca unicului său bagaj secret. Mi-a spus doar: „N-ai înţeles oricum nimic."

— Ba da, i-am spus. Asceza ta e o lipsă de curaj.

— Deşi eşti femeie, şi multe drumuri îţi sînt oprite, am să te iau cu mine.

Am aşteptat un an, doi, timp în care citeam cu nesaţ cărţi cu argumente pro şi contra. Mă pregăteam, începusem să activez în mişcarea de tineret, trebuia s-o fac. Străbătusem mahalalele mizere, murdare, unde violenţa se îngemăna cu cea mai cumplită mizerie. Era şi acolo o lume halucinantă, dar nu mirifică. O halucinaţie a realităţii. Am fost arestată şi la început poliţiştii m-au lovit, ca pe toţi ceilalţi. Apoi a apărut un ofiţer superior care le-a făcut un semn să se oprească. Am fost invitată într-un birou elegant, fără nimic din aspectul sordid al cămărilor poliţiei. Pur şi simplu dintr-un coridor cenuşiu, în care lumina venea prin ferestre pe jumătate opace, apărate de gratii, cu uşi de metal vopsite cenuşiu, în faţa cărora stăteau militari din poliţia specială, îmbrăcaţi în uniforme cu ghetre albe, înarmaţi cu bastoane de cauciuc, cu căştile grele lăsate pe ochi, un coridor unde răzbăteau ţipetele celor loviţi şi se spărgeau ciudat în tăcerea spaţiului cenuşiu, care rămînea ciudat de liniştit, am intrat într-o altă lume.

Biroul spaţios era apărat şi de zgomotele din afară, de ţipetele de durere, domnea o pace adîncă. Doar masa de lucru şi fotoliul de lîngă ea erau occidentale. Încolo covoare moi, în culori stinse, divane joase, acoperite şi ele cu covoare şi perne de puf, moi, pereţi tapisaţi cu mătăsuri de cort, corturi de căpetenii militare de deşert, care trec prin expediţii grele, străbătînd ariditătile, purtînd cu ei, obiectivitate, nostalgiile oazelor de un verde intens, umede şi răcoroase. Un bărbat cu capul mare, rotund, ras, stătea la birou, odihnindu-şi mîinile pe postavul lui verde. Ochii lui mici, întunecaţi, mă priviră în treacăt, fără interes. Celălalt stătea pe un divan, pe jumătate culcat. Era subţire, cu trăsături fine, cu ochi mari, umezi, languroşi ca ai gazelelor din gravurile noastre tradiţionale. Îl cunoşteam foarte bine, era unul din prietenii apropiaţi ai tatălui meu, cu o foarte importantă poziţie în stat. Nu era cunoscut nici în cercurile revoluţionare ca un om feroce. Se ştia doar că era bogat, influent, se bănuia chiar că are un fel de funcţie de frînă, atunci cînd suvera-

nul îşi dădea drumul tendinţelor sale sanguinare. El era singurul care putea opri o execuţie sau îmblînzi o pedeapsă. Avocaţii noştri la el se adresau. Totdeauna părea mirat şi nu ştia că are legături directe şi personale cu poliţia specială. Eu îl văzusem de zeci de ori în casa noastră şi, încă de copilă, aveam pentru el simpatie, părea un om extrem de bun, de o catifelată blîndeţe. Pe la 14—15 ani, secret, în parte în taină şi pentru mine, fusesem îndrăgostită de el.

Însă ca să vină aici a trebuit să treacă prin coridorul cenuşiu, unde se auzeau ţipetele celor torturaţi, tovarăşii mei. Liniştea de pe faţa lui dovedea că nu trecuse prima dată pe acel coridor sinistru. Era un obişnuit, care nu ştia doar „în general" ce se întîmplă. Tocmai pentru că ţineam la el, l-am privit mai dur şi cu o mai mare ură decît pe generalul a cărui cruzime era cunoscută. Numai aşa puteam să rezist şocului, pentru că într-un fel, pe Ali Erduran — îl identificam cu tatăl meu.

Ofiţerul care m-a introdus a ieşit la un semn, după ce şi-a ciocnit călcîiele. Îmi aduc aminte că a ieşit de-abia apăsînd clanţa cu mîna. Cei doi bărbaţi au continuat să tacă, apoi Ali Erduran a spus încet, foarte moale:

— Dezveleşte-ţi spatele.

Bluza uşoară, în care eram îmbrăcată, era sfîşiată. De aceea i-am răspuns:

— Nu e nevoie. Se vede şi aşa.

În cîteva locuri bluza era lipită de spate din cauza sîngelui închegat. Ali Erduran a dat din cap. „Ai dreptate, a spus. Se vede", şi privi spre general care-şi dezveli dinţii uşor îngălbeniţi, foarte mărunţi, printr-o mişcare în sus a buzelor sale subţiri.

— Nu-i nimic. Asta trebuia să guste, ca să ţină minte.

— Nu trebuie să ţină minte nimic, spuse încet Ali Erduran. Peste mintea ei să se aşeze binefacerea uitării. N-aţi făcut bine. Apoi îşi îndreptă privirea înspre mine şi spuse:

— Tahereh, fiica mea, nici tu n-ai făcut bine. Dar tu n-ai ştiut ce faci!

— Ba da, i-am răspuns. Deschideţi numai uşile acestea capitonate gros şi veţi înţelege că dacă n-am ştiut, am bănuit şi am fost confirmată.

— Nu se va linişti, spuse generalul. Eu mă supun înaltelor ordine, dar îi cunosc. Dacă era băiat, mai exista o speranţă. Însă femeile astea spurcate, dacă după primele ore nu se înfricoşează, numai ştreangul le linişteşte. Devin mai fanatice, le place chiar pericolul, ca să se simtă oameni, micile fiare.

Apoi, îndreptîndu-şi ochii mici, înecaţi în faţa sa rotundă, înspre mine, spuse:

— Hai, mărturiseşte cine-ţi sînt şefii, ca să dai un semn de

bunăvoinţă şi vei ieşi de aici. O dată, o singură dată se poate ieşi. A doua oară, *nu*.

Mi-am strîns buzele şi am spus aşa, prin gura încleştată:

— Nu ţin să ies.

— Vezi? spuse generalul către Ali Erduran. E degeaba. Tot aici va sfîrşi, după ce va produce mai mult rău. Bestia mică.

— Nu trebuie să spună nimic, şopti Ali Erduran. Ea nu iese pentru că şi-a trădat prietenii. Iese pentru că a intrat din greşeală. Iar ceea ce aţi făcut cu ea, n-aţi făcut bine. Ştiaţi oricum că va ieşi. E o greşeală.

— Ba nu ştiam deloc, răspunse generalul. Şi nu iubesc această slăbiciune faţă de cei care greşesc. Mă supun împotriva voinţei mele, din înalt ordin — şi vreau ca ea să ştie acest lucru, ca să nu-şi închipuie că n-o s-o urmărim pas cu pas, în fiecare clipă. Iar a doua oară nu va mai scăpa.

Ali Erduran îşi scoase din costumul elegant un şirag gălbui de mătănii, şi le izbi astfel că făcu un ciudat zgomot. Erau la fel ca acelea din micul bagaj secret al tatălui meu, cînd pleca în pustietatea munţilor. Poate că sunetul lor mi s-a părut ciudat din cauza efectului pe care l-au avut asupra generalului, ce, cu o cu totul altă voce, spuse:

— Iertaţi-mă. Desigur că n-am dreptul să spun: Îi dau drumul peste voinţa mea. Stimez pe dr. Safar şi mă supun totdeauna cu plăcere înaltelor ordine care sînt mai înţelepte. Poate am devenit prea aspru în acest loc, unde nu e plăcut să lucrezi.

Ali Erduran se păru că nu auzise nimic. Mi se adresă doar mie:

— Să mergem, fetiţo. N-ai făcut bine ce-ai făcut, însă ai procedat aşa din neştiinţă, sau poate aşa trebuia să se întîmple, din cauza greşelilor noastre. E bine să iubeşti dreptatea, însă cu înţelepciune, nu cu patimă.

Se ridică şi mă scoase pe uşă. Nu m-am putut împiedica să nu arunc o privire sfidătoare generalului (mi-e ruşine de ea, tovarăşii mei continuau să fie torturaţi). Însă generalul nu mă privea. Era încremenit în poziţia de drepţi şi avea faţa congestionată.

Am trecut prin coridor şi am auzit din nou ţipetele. Atunci am izbucnit în plîns, în hohote de plîns isteric. Eu scăpasem pentru că eram fiica unui om influent. Nu puteam ieşi de sub acest semn şi nu puteam încă o dată deveni una cu tovarăşii mei, bieţi studenţi sau tineri muncitori care aveau şi acum altă soartă decît mine. Trecînd prin faţa uşilor cenuşii, în pocnetul călcîielor gărzilor cu faţa umbrită de cască, mi se părea că de-abia acum sînt lovită, bătută şi umilită. Umilinţa de a nu putea fi decît cine eram. Ruşinea mă sfîşia. Poate că tovarăşii mei vor

crede că i-am trădat. Mă aştepta cea mai deplină singurătate. Cînd am ieşit afară, într-un fel de curte apărată de privirile indiscrete de un gard înalt de metal, vopsit verde, lumina strălucitoare a soarelui de amiază m-a orbit, umilindu-mă şi mai tare. O limuzină neagră se puse în mişcare şi ne-am urcat în ea, poarta grea de fier s-a deschis şi am ieşit în strada pustie. Cînd am pătruns în marile bulevarde populate, nu înţelegeam ce fac oamenii aceia atît de veseli, care-şi vedeau de treburi. Un copil care mînca o îngheţată de fistic pe băţ, lingînd-o cu limba lui mică, roză, mi se păru că face un gest absurd, fără sens sau mai degrabă plin de cruzime. Plină de cruzime mi se părea indiferenţa orientală a străzii, închiderea obloanelor unui magazin de către un negustor obez, gesturile solemne ale unui agent de circulaţie şi, şi mai ales o femeie tînără care rîdea, sprijinindu-se de braţul unui tînăr îmbrăcat într-o cămaşă albă, strălucitoare în lumina soarelui.

— Mi-e silă de tine, i-am spus lui Ali Erduran. Mi-e silă pentru că ştii toate acestea. Şi tata le ştie, nu-i aşa? Mi-e silă de voi, că m-aţi scăpat!

Ali Erduran nu-mi răspunse. Nu vorbi cu mine nimic pînă am ajuns acasă, unde şoferul mi-a deschis portiera, părînd că nu vede halul în care eram. Am coborît şi prima faţă umană a fost a unui servitor de-al nostru care a rămas cu gura căscată de mirare cînd m-a văzut, pe care şi-a pus repede mîna lui butucănoasă, muncită, ca să-şi oprească un ţipăt. Mama mea, deşi vizibil speriată, cînd m-a întîlnit s-a reţinut şi nu mi-a spus nimic. Am fugit în camera mea şi am închis uşa. Nu vroiam să văd pe nimeni, şi trebuie să recunosc, nimeni nu m-a tulburat. Nici o întrebare, nici un reproş, nici măcar compasiunea, care ar fi fost cea mai jenantă. Singurătatea aceasta nu este un obicei de-al nostru, oriental.

Beneficiam de anii petrecuţi la Londra de tatăl meu, loc în care s-a născut un lucru preţios, o atitudine ce va dispare odată cu individualismul şi de care, trebuie să recunosc, îmi pare puţin rău: „privacy", dreptul omului de a fi lăsat în pace.

Miguel, care-şi amintea perfect de acea mărturisire, în vreme ce taxiul înainta pe străzile suprapopulate şi, pentru el ridicol de vesele şi fără grijă, fu învăluit de atmosfera de atunci şi de admiraţia lui veche, inhibantă, pentru fata aceea ciudată spre care alerga mai mult cu sentimentul obscur al unei înţelegeri şi comunicări, decît cu un plan.

Tatăl ei, după o vreme, a încercat s-o iniţieze în soluţia lui individuală. Nici n-a vrut să pomenească despre „incident", însă ea a transformat prima lor întîlnire într-o discuţie dramatică.

— Ştiai, i-am spus, ştii ca şi Ali Erduran, bunul şi blîndul

Ali Erduran, despre ororile care se întîmplă acolo.

— Fiica mea, mi-a răspuns tata, şi adresîndu-mi-se astfel lăsînd să înţeleg că urma să dea o solemnitate vetustă întrevederii, fiica mea, cantitatea de bucurie şi de suferinţă în lume este aceeaşi. Tu vrei doar s-o repartizezi altfel. Crezi că dacă prietenii tăi ar deţine puterea, ar înceta suferinţa? Ea s-ar muta doar.

— Poate, i-am răspuns, însă acum este îngrozitor de prost repartizată. Bucuria e la un pol şi poate tot numai la un pol este şi suferinţa acută, tortura şi execuţiile. Însă suferinţa cronică, uciderea lentă în mizerie şi lipsă de perspective este imensă şi pe ea vrem s-o înlăturăm.

— Prietenii tăi sînt prea pătrunşi de spiritul Europei. În acea parte a lumii, prin amestecul adînc al gîndirii în faptă, lumea a fost transformată într-un paradox, unind ceea ce nu se poate uni decît în nelinişte: Existenţa şi Devenirea, aparenţa şi esenţa. Ei nu văd lucruri ci procese. Dacă ar vedea lucrurile, ar observa că de fapt contemplă umbra lor în suflet.

— Da. Şi eu sînt dialecticiană. Şi eu cred că lumea e un proces, i-am spus, încredinţată de adevărul meu.

— Vrei să fii, ceea ce e mai grav decît dacă ai fi cu adevărat, mi-a răspuns tatăl meu. Ţii minte, pe vremuri, ai fost interesată de dispariţiile mele. Ca să te vindec, am să te iau cu mine.

Mi-a fost foarte greu să-i accept propunerea, deşi fusese visul întregii mele copilării şi pubertăţi. Se apropia procesul prietenilor mei pe care-i aştepta, măcar pe unii dintre ei, ştreangul execuţiilor din zorii trandafirii ai zilei, în răcoarea nealterată de căldura soarelui, cînd este cel mai greu să mori, pentru că sufletul ţi-e aşteptare şi speranţă. Cu o subtilă cruzime condamnaţii erau scoşi din celule şi duşi într-o grădină de la marginea oraşului. Cînd ajungeau acolo era încă o lumină cenuşie, de zori şi copacii, cu rămurişuri largi şi frunze încă încremenite îşi confundau existenţa cu umbra, florile erau nemişcate şi misterioase, păsările tăcute păreau în aşteptare. Aici erau ridicaţi pe funii, legaţi, însă execuţia nu începea decît în clipa în care se roşea orizontul şi apoi soarele rotund şi roşu îşi făcea apariţia, despicînd umbra de lumină, volumele de bănuitul desen. Grădina devenea nu formă ci culoare şi era o adevărată grădină a lui Allah, strălucind în roua dimineţii, în întreaga ei varietate policromă. Atunci se dădea semnalul şi condamnaţii, pierduţi în contemplaţie avidă, după luni de celule igrasioase şi întunecoase şi de camere de tortură, erau strînşi în lanţuri şi spînzuraţi. Călăii sperau că îi privează nu de existenţa suferindă a închisorii, contra căreia se şi ridicaseră victimele lor, ci de o lume paradisiacă şi posibilă, care era mutată din viitor în trecut, într-un tre-

cut pierdut. Ultima clipă trebuia să fie a regretului că se putea trăi şi altfel. Ştiam aceste procedee, oricît de secret erau ţinute. Într-o asemenea clipă să plec în deşert mi se părea imoral şi insuportabil şi aş fi dorit mai degrabă să fiu cu tovarăşii mei. Însă şi tentaţia acelei misterioase plecări mă atrăgea, era oricum, visul copilăriei mele.

Pînă la urmă am plecat, oricum nu puteam face nimic. Am plecat cu disperarea şi regretul în suflet, ruşinată. Maşina condusă de tatăl meu a părăsit oraşul şi am urcat în curînd pe un drum de munte, pînă la un fel de motel singuratic, mai degrabă han, cu puţini vizitatori, pentru că se ajungea acolo cu o oarecare greutate. Era seară şi munţii înalţi din jur erau violeţi, în afară de unul, cu piscul spre apus, care era roşu sîngeriu. Priveliştea era măreaţă şi tristă într-un fel greu de definit. Disperarea mea la gîndul condamnaţilor nu scădea ci creştea, pînă la cel mai dureros punct, ca şi cum peisajul, prin grandoarea lui, mi-ar fi risipit orice speranţă. Tatăl meu păru că-mi ghiceşte gîndurile:

— Frumuseţea are totdeauna un fond trist, şi de aceea trebuie depăşită. Nimic nu e mai trist decît frumuseţea de aici, pentru că observînd-o ştii cît depinde de clipă şi cît este de trecătoare. Cînd contempli lumea, în clipele rare cînd ajungi la adevărata contemplare, tocmai pentru că acele clipe sînt rare, simţi timpul şi din timp se naşte această tristeţe specială. Ea trebuie depăşită şi e cel mai greu de trecut dincolo de ea. Europenii o depăşesc, după mine, pe un drum greşit, trecerea fiind pentru ei nu o stare, aşezată pe o insondabilă înţelepciune, ci un proces, cele mai înalte forme ale înţelegerii şi creaţiei lor sînt tragice. Ei se ridică pînă la ireconciliabilul legat şi în locul insondabilei înţelepciuni ajung la nesondabila forţă de distrugere. Greşind drumul, în marile lor opere, ajung la contemplarea pură a lui Satan care-i atrage în nimicire. Noi avem altă cale. Nu vei putea înţelege decît foarte puţin din ea, cel puţin deocamdată.

Trei servitori, cu aspect ciudat, au deschis portierele maşinii şi s-au înclinat. Am trecut pe lîngă ei şi am urcat scările de piatră ale hanului. În capul scărilor, ne aştepta un bărbat în vîrstă, înalt şi suplu, care şi-a pus mîna la inimă şi la frunte, după obiceiul tradiţional şi s-a înclinat şi el. Tatăl meu a făcut la fel şi am executat şi eu ceremonialul. Bătrînul s-a dat la o parte şi am intrat într-o sală dreptunghiulară, cu tavanul jos, care o făcea şi mai lungă. Mai erau trei bărbaţi tăcuţi, aşezaţi nemişcaţi la o masă de piatră, plimbîndu-şi mărgelele de chihlimbar în mînă. Nu s-au clintit din loc nici la venirea noastră. I-am depăşit şi am pătruns printr-o uşă scundă într-un coridor întunecat, lumi-

nat nu electric ci de o torţă de răşină care se vedea la capătul coridorului. Tatăl meu s-a oprit în faţa unei uşi şi a deschis-o, lăsîndu-mă să trec într-un fel de chilie, fără nici o mobilă în afara unei rogojini întinse pe lespezile de piatră, aşezate în romburi. A deschis geamantanul său şi a scos un burnus aspru şi un coran mic şi mi le-a întins. „Îmbracă-te, mi-a spus, şi citeşte un singur verset, oricare. Citeşte-l mereu. Peste un timp am să-ţi bat la uşă şi vom pleca de aici." A închis uşa după el şi i-am auzit paşii, îndepărtîndu-se pe dalele de piatră ale coridorului. Şi chilia mea avea o torţă mică de răşină, ce picura oblic faţă de zid. Chilia nu avea nici o fereastră.

M-a cuprins un fel de ciudată teamă şi lepădîndu-mi hainele mele europene m-am îmbrăcat în burnusul aspru, din păr de cămilă. M-am aşezat pe rogojină cu teama crescută, pentru că în noua îmbrăcăminte, nu numai tradiţională dar şi bărbătească, eram străină de mine — altcineva. Am deschis coranul şi am citit un verset dintr-o *surată.*

Mi s-a părut banal la început şi evident de la sine, un sfat moral. Recitindu-l mereu, vroiam să fac exact cum mi s-a spus de vreme ce venisem totuşi, înţelesul său s-a tulburat. Desenul literelor a devenit peste măsură de important, ca şi cum ar fi existat în sine, deslipindu-se de înţeles. După un timp, înţelesul a început să plutească singur, fără cuvinte, o corabie fără vorbe, şi mişcarea lui lentă era ameţitoare. Ochii a nenumăraţi bărbaţi din neamul meu au stăruit ficşi pe asemenea versete şi pe măsură ce se depărtau de cuvînt, după ce-l văzuseră în forma lui, se depărtau şi de ei înşişi. Am stat aşa, pătrunsă de şirul nesfîrşit de generaţii care s-au supus la aceste practici şi care şi-au revărsat sîngele în mine, prin femeile lor roabe.

Nu ştiu cît timp a trecut şi am auzit din nou paşi, oprindu-se la uşa mea, care s-a deschis, şi tatăl meu m-a privit, cu ochii săi strălucind în obscuritate. Era şi el un străin, cu faţa suptă şi privirea lui era lipsită de blîndeţe. Mi-a făcut un semn şi am ieşit împreună.

Am apucat-o pe o potecă ce începea din spatele curiosului han al eremiţilor, care urca abrupt spre munte. Suişul era greu şi tatăl meu mergea înaintea mea în tăcere, cu pas alert. În faţă nu aveam decît drumul şi pădurea care în curînd s-a terminat. Siluetele întunecate, ca nişte mase enorme, ale munţilor erau lipsite de frumuseţe, ca nişte imense camere goale încărcate de umbre. Pietrişul potecii îmi rănea tălpile pentru că porniserăm desculţi şi mă împiedica să simt răceala nocturnă a solului. Nu mă gîndeam la nimic, făceam doar efortul suişului şi înregistram absentă sărăcia de detalii care creşteau în conştiinţa mea fără să se poată aşeza. Îmi era doar puţin frică.

Nu ştiu cît am mers, probabil două ore, timp în care n-am schimbat nici un cuvînt cu tatăl meu şi, curios, n-am simţit nici oboseala, deşi în ultimele sute de metri, poate un kilometru, suişul era tot mai anevoios, poteca mai îngustă şi mai abruptă, săpată parcă în stîncă de mînă de om.

În sfîrşit, după un ultim efort, am ajuns. Era un platou înalt, pustiu, ici-colo presărat cu bolovani uriaşi aruncaţi ciclopic. Deasupra noastră se boltea un cer imens, spuzit de stele, tăiat sever de calea lactee. Costelaţiile se vedeau grupate clar, ca şi cum ar fi scrise pe cer. Pentru prima dată, acolo sus, în tăcerea absolută, nespartă de mişcarea noastră, mărită în sus de priveliştea cerului, am îndrăznit să întreb, fascinată de claritatea de desen hieroglific a grupurilor de stele:

— Cum se 'numesc?

Tatăl meu a tăcut un răstimp, apoi mi-a spus:

— Va trebui să vii aici de zeci şi zeci de ori ca să înţelegi ce-ţi voi spune acum: *Nu întreba de numele lucrurilor. Desparte-le pentru început, dacă vrei, ca apoi să le poţi pierde şi formele. Singurul existent este Unicul, care nu se poate împărţi. Pe El îl simţim numai copleşiţi de frică.*

Vocea lui, spunîndu-mi aceste lucruri nu era vocea lui obişnuită. Era lipsită de căldură şi calm, avea ceva ascuţit şi agresiv, era o căutare de certitudine şi nu o certitudine.

În clipa aceea am înţeles, totuşi, însă altceva. Marea teroare, cosmică, creată prin exerciţiu, era crescută în el ca să absoarbă şi să anihileze micile şi nenumăratele terori pe care şi el şi prietenii lui le întreţineau. Poate într-o zi sau două, prietenii mei urmau să treacă prin ultima frică. Însă pentru tatăl meu şi pentru Ali Erduran şi pentru mulţi alţii ca ei, această frică era neînsemnată. Singurătatea, tăcerea şi *mai ales* nenumirea lucrurilor şi fiinţelor goleau lumea de orice înţeles, crezînd că prind înţelesul fricii generale. Pe măsură ce se lăsau tot mai prinşi de ea, deveneau numai aparent supuşi şi copleşiţi, în realitate se săpau în ei tot mai duri, înlăturînd mişcarea vie, intrînd într-un somn de piatră a fiinţei lor. Faptele lor, chiar crude, erau crimele unor somnambuli, ameţiţi de marea teroare, pe care o simţeau sub tălpile goale ca pe o lamă ascuţită de brici pe care umblau. Am refuzat această străveche cale, în chiar clipa aceea.

Împreună cu tatăl meu am rătăcit pe munţi, ziua şi mai ales noapte, cele 3 zile şi patru nopţi. Mi-a spus puţine cuvinte şi toate vorbeau despre *Unicul* inexprimabil, fără nume, împotriva numelui, născut ca să mărginească. Nu mi-a fost uşor, în răstimpuri, să nu cad în ispita lui de piatră. Asprimea frumuseţii, care, e drept, n-avea miez de tristeţe ca atunci cînd contempli ce e variat infinit, precar şi atîrnat de o clipă, atrăgea partea dură

— moştenită de la strămoşii războinici şi cadii —, a sufletului meu. M-am vindecat, e drept, de tristeţea prea omenească a suferinţei şi ruşinii imediate. Însă ochiul meu a rămas cercetător şi cînd am scoborît din maşină, luni dimineaţă, în faţa casei noastre, tatăl meu mi-a spus:

— N-am reuşit. Amintirea milei faţă de fiinţe te-a ţinut trează. Aşa era. Înţelegi, de atunci am pornit pe drumul vostru, de rezolvare a paradoxului timpului prin acţiune. Nu vroiam să fiu somnambulă. Vroiam să lupt cu frica, fără s-o absorb într-o altă frică, mult prea mare şi abstractă. Am plecat în străinătate în puţine zile şi nu m-am întors în ţara mea sărăcită şi tiranizată decît pe ascuns. N-au reuşit să mă părindă, ştiam că nici o influenţă nu mă mai poate salva. Propriul meu tată, cu viaţa lui dublă, n-ar fi intervenit pentru mine.

— Şi dacă, întrebase atunci Miguel imaginîndu-şi frumuseţea pustie a locurilor de reculegere, şi dacă *el* avea dreptate?

— N-avea. Experienţa lui, străveche, a făcut căpetenii dure şi capabile şi nimic mai mult. A strîns demnitatea ca s-o topească şi i-a lăsat pe alţii fără demnitate. Egalizînd principiul sus, a egalizat astfel jos, oamenii cu furnicile şi cu pietrele călcate în picioare. A stăruit în lupta algerică împotriva calităţii şi chiar a cantităţii, în numele indivizibilului.

— Şi totuşi, insistase Miguel, dacă avea dreptate?

În mintea lui se deschisese, ca o promisiune, cerul măreţ şi străin deschis peste platou, care l-ar fi putut definitiv salva din contradicţiile a căror soluţie n-o găsise.

— Nu, spuse Tahereh. Tentaţia poate fi mare să te plasezi în irezolvabil. Vezi, poate am avut noroc atunci, în coincidenţa dintre călătoria în munte şi executarea prietenilor mei în grădina paradisiacă unde erau trimişi de cruzimea călăilor noştri. Nu m-am gîndit la ei, atunci contrastul ar fi fost prea simplu. I-am uitat într-un fel, ca să-mi rămînă în minte adînc înfiptă, numai ideea fragilităţii lor, care se opunea, ca o realitate morală, inumanei tării spre care mă împingea tatăl meu. Nu imaginea crudă a morţii lor, ci posibilitatea ei, mă apăra. Am rămas şi voi fi *de stînga*, pentru că ştiu că oamenii sînt fragili, într-o lume fragilă şi de aceea perfectibilă.

În timp ce taxiul se apropia de locuinţa lui Tahereh, intrînd pe şi mai populatele străzi sărăcăcioase, unde în sud viaţa se petrece în afara locuinţelor sordide, această idee a *fragilităţii* îi veni cu putere în minte lui Miguel şi pe ea se sprijinea amintirea vagă a vechii mărturisiri. Îi veni să se aplece peste geamul deschis al maşinii şi să strige: „Sînteţi fragili, ascultaţi-mă, sînteţi fragili. De aceea, nu vă lăsaţi, luptaţi".

Tahereh ştia acest lucru, de aceea îl va crede; şi dintre toţi

prietenii şi prietenele sale pe ea a ales-o, ca să se mărturisească şi, cine ştie, poate chiar să găsească o soluţie.

Maşina ajunse în cartierul unde locuise Tahereh cu doi ani înainte. Era foarte probabil, se gîndi el acum, ca la felul ei de existenţă, fosta lui prietenă să se fi mutat de mult. Era însă decis să o caute, chiar toată noaptea, pînă o va găsi. *Trebuia* să o găsească orice s-ar întîmpla. Îşi simţi cămaşa udă de emoţia că ar putea-o rata. Cîte ore mai avea la dispoziţie, dacă n-o va găsi acum? — se întrebă şi-şi privi ceasul. 4 ore, pentru că la miezul nopţii va trebui să fie la comandament. Ciudat, ideea de a nu se duce acolo, de a nu-şi îndeplini misiunea, nu-i trecea prin cap. Desconspirase planurile, se simţea vinovat, vroia să facă orice ca să fie evitat carnagiul, însă, la miezul nopţii, *acolo* îl chema datoria, şi la ea nu renunţase. Cel mai simplu lucru nu-i venise în minte.

— Aşteaptă-mă aici, să văd dacă găsesc pe cine caut. Dacă nu, ne continuăm drumul, spuse el şoferului.

Acesta îl privi neîncrezător, cercetîndu-l pe Miguel din cap pînă-n picioare. Asigurat de solvabilitatea acestuia, îşi atinse şapca cu două degete şi spuse:

— Aştept, domnule.

Pentru prima dată Miguel îl privi şi se gîndi că şi omul din faţa lui poate trece prin pericole. Ridică însă din umeri şi pătrunse în clădire. Să se descurce. Casa era veche, odată elegantă, în anii '30—'40, în perioada boomului de dinainte şi din timpul războiului. Dar, specific vremurilor noastre, cei puternici şi bogaţi s-au mutat şi în 10—15 ani, blocurile înalte, cu apartamente spaţioase, fură invadate de o lume măruntă care-şi puse pecetea pe clădiri. Întîi o invadară mirosurile bucătăriilor, uleiul rînced şi carnea friptă de berbec. Apoi degenerară geamurile şi în sfîrşit scările murdare şi pereţii care se coşcoveau. Fostele blocuri elegante păreau o îmbrăcăminte odată strălucitoare, cumpărată la hala cu vechituri, după ce fusese amanetată acolo de foşti proprietari ruinaţi. Liftul demodat, avea un grilaj ruginit, de pe care căzuse vopseaua. Miguel se simţi stingher în mijlocul acestei lente morţi a lucrurilor şi fu aproape sigur că Tahereh nu mai locuia acolo. Negăsirea ei i se păru o catastrofă. Apăsă nerăbdător pe butonul ascensorului care coborî greoi, cu un zgomot neplăcut de căruţă hodorogită, accentuat de fiecare dată cînd atingea pragul unui alt etaj. În sfîrşit, după un timp ce lui Miguel i se păru prea lung, se opri în faţa lui. Îi reveniseră vechile automatisme şi urcă la etajul de unde Tahereh ocupase, cu doi ani înainte, o spaţioasă garsonieră. Ajunse în faţa uşii şi sună prelung. I se păru că ecoul soneriei anunţa o locuinţă goală, de mult părăsită, că e în căutarea unui timp ireversi-

bil pierdut. Pîndi zgomotele, nu era nici unul, şi speriat că i se adeveriră temerile, mai apăsă o dată pe buton, stăruitor, prelung. Nu-i venea să-şi ridice degetul de pe sonerie.

În sfîrşit, auzi paşi care se apropiau, apoi micul vizor clipi. Simţi pauza şi nehotărîrea de dincolo de uşă şi apoi degetele cuiva întoarseră mînerul broaştei yale şi uşa se deschise.

Minune, în prag apăru Tahereh, doar cu coafura modificată, înainte avusese un păr lung, negru, revărsat pe umeri. Acum îi era tăiat à la Jeanne d'Arc, ceea ce îi dădea un aer mai băieţos, însă îi punea în evidenţă silueta subţire, agilă dar nu fragilă, torsul înalt,, coapsele lungi. Purta o bluză uşoară în dungi orizontale galbene şi negre şi lui Miguel i se păru încă mai frumoasă, pentru prima dată cu adevărat frumoasă, înainte fusese fermecat numai de inteligenţa ei. Dar mai ales îl izbi aerul ei blînd şi pvirea ei calmă, relaxată, netemătoare, răspîndind încredere. Frica nemărturisită că nu-l va primi, pentru că era un trădător, i se risipi şi simţi un val de bucurie care urca dinspre pîntece pînă în gît şi îl paraliza. Tahereh îi zîmbi şi atunci el o cuprinse în braţe şi-i spuse: „Mi-a fost frică să nu te fi mutat. Aşteaptă să plătesc taxiul". Cineva luase liftul şi nu avu răbdare să-l aştepte; alergă jos pe scările roase, dădu un bacşiş şoferului şi cu mulţumirile lui în spate, alergă la capătul răsuflării, pe scări în sus.

Tahereh era la uşă, în aceeaşi poziţie, calmă, relaxată şi primitoare, cu acelaşi zîmbet care-i dezvelea dinţii ei puternici, puţin cam laţi. Ochii ei inteligenţi, castanii, puţin alungiţi şi umezi de căldură umană, strălucitori de o continuă cercetare nu fără rost a lumii, îl priveau mai mult decît orice invitaţie. O strînse din nou în braţe, fără să-şi dea seama că poate pentru ea gesturile lui erua cu totul neaşteptate. Nu se iubiseră niciodată, fuseseră doar prieteni, de doi ani, de cînd îşi schimbase viaţa, n-o căutase niciodată şi n-o văzuse nici măcar întîmplător.

Însă lui Miguel i se părea că procedează absolut firesc, ca şi cum ar fi lipsit doar cîteva zile, plecat într-o călătorie. Că totdeauna de fapt a fost îndrăgostit de ea şi că bucuira lui de acum existase de totdeauna şi fusese bine ştiută şi împărtăşită. Grijile lui erau trecute pe un plan secundar, unde se acumulează lucrurile fără importanţă, chiar şi vestea cea mare a carnagiului ce urma să se petreacă, în noaptea aceea, nu-l mai chinuia şi părea ireal, o fantezie, o spaimă fără temei, importantă doar pentru că i-a oferit soluţia şi l-a adus aici.

Intră în holul mic şi apoi în camera lui Tahereh, spaţioasă, mobilată simplu, cîteva rogojini pe jos, un divan mic, ceramică viu colorată pe pereţi, a indigenilor, şi cărţi aşezate pe jos şi pe un raft foarte multe cărţi.

Tahereh se aşeză pe o rogojină, cu picioarele adunate sub ea şi-i zîmbi. Miguel se întinse pe latul divanului şi-şi puse sub cap două perne. Se simţi confortabil şi relaxat, îşi întinse şi picioarele şi răspuynse firesc la zîmbetul prietenos şi cald al prietenei lui. Nici măcar nu simţea nevoia să vorbească, ci doar să stea aici, oricît. Totuşi spuse, ca un fel de scuză a intrării sale neobişnuite.

— De-abia acum îmi dau seama cît mi-a fost de dor de tine, — şi întinse o mînă, aşezînd-o pe umărul tinerei femei.

— Nu prea s-a văzut în ultimii ani, îi răspunse ea şi zîmbetul ei rămase cald, deşi căpătă o altă nuanţă. Era ironic, însă fără reproşuri.

— Mi-era ruşine de tine, de aceea n-am venit. Numai de tine îmi era ruşine. M-am certat, precum ştii, cu prietenii mei, din motive de strategie şi m-am rupt de ei. Mi s-au părut mărginiţi şi m-au jignit. Eu totdeauna mi-am apărat concepţiile, oricare ar fi fost părerea celor din jur.

Tahereh avu de data aceasta o nuanţă şi mai maliţioasă, extrem de fină, ca un desen. Apoi îi spuse:

— Dacă crezi c-ai avut dreptate să te cerţi cu ei, atunci de ce să-ţi fie ruşine de mine?

— Pentru că din orgoliu, am ajuns „dincolo". Faţă de tine, mi-e ruşine de orgoliul meu.

— Totdeauna ai fost orgolios. Şi nu cred că eşti mai puţin nici acum.

Miguel ridică din umeri:

— Nu ştiu. Nu cred că sînt orgolios. Acum, în această clipă, cu tine. Şi nici nu vreau să mai fiu. Îţi spun, recunosc, tot ce-am făcut pînă acum a fost pură prostie. O inimaginabilă prostie. Ştii, astăzi am înţeles ceea ce mi-ai spus de atîtea ori: că sîntem fragili, de aceea trebuie să luptăm şi să ne unim. Însă atunci n-am înţeles. Auzeam doar cuvintele.

— Şi eşti sigur că acum ai înţeles? întrebă Tahereh. Ce înţelegi tu prin fragilitate?

Pentru prima dată Miguel îşi aminti că venise cu un mesaj. Că ştia ce se pregătea, că asupra oraşului şi ţării plutea o ameninţare la care ele era părtaş şi că dacă se va mărturisi aici va fi înţeles. Proporţiile masacrului în calmul din această cameră simplă, lîngă zîmbetul schimbător în nuanţe, primitor şi cald al lui Tahereh, crescură şi pentru prima dată, cu adevărat, fu îngrozit dincolo de cuvinte. Ştirea nu era o faptă, oricît de groaznică, nedreaptă şi în plus şi absurdă, ci un sentiment de panică, nu pentru soarta lui, ca atunci cînd ieşise din biroul lui Don Athanasios, ci pentru victime, pentru buna desfăşurare a lumii. Era ceva monstruos nu numai pentru că era o crimă, dar şi pen-

tru că lovea nu numai în luptătorii în luptă dar urmărea să strice orice repaos, orice colț de liniște, ideea însăși de liniște, putința a doi aomeni să stea confortabil unul în fața celuilalt, simțindu-se bine, spargerea contidianului cu neînsemnatele lui gesturi prin care lumea trăiește și se continuă.

Vocea lui Don Athanasios, cîriitoare, o voce de bătrîn înăcrit, incabail să se bucure de viață, definitiv incapabil de căldură și de micile gesturi care ne duc de astăzi pe mîine, expunînd principiul „terorii", înlăturarea oricărei siguranțe de sine, a ideii că măcar unii sînt la adăpost, îi răsună în cap. Înțelese pericolul dincolo de ceea ce putea exprima, întreaga *oroare* a planului, pe care el trebuia să-l *coordoneze.* Atunci din fundul memoriei îi răsări o imagine, poate dintr-un film uitat, nu-și amintea s-o fi trăit personal dar parcă era și propria lui experiență. Pe aceasta o povesti, nu *vestea,* pe care o amînă deocamdată. Oricum n-ar fi putut s-o spună.

„Eram odată pe o plajă întinsă, într-o regiune pustie. Nu știu cum ajunsesem acolo, mi se stricase mașina pe drum și am pornit pe jos, nu pe șosea, ci înspre mare, ale cărei zgomote le auzeam. După ce-am trecut peste o movilă acoperită de o vegetație săracă, ce-mi obturase vederea, m-a izbit nu orizontul mării ci o imensă vînzoleală pe malul ei. Cîrduri de păsări acvatice veneau de pretutindeni și se lăsau pe plajă, însă, ciudat, nu se mai ridicau, ce păreau că se zbat jos, însuflețind nisipul. M-am grăbit într-acolo, păsările continuau să vină, nisipul îmi pătrunsese în pantofi și mă jena, distanța era mai mare decît îmi închipuisem. Cînd am ajuns chiar aproape de țărm, la început nu mi-am seama ce se întîmpla. Hectare întregi erau acoperite de cadavre de păsări, pescăruși, ulii de mare, o întreagă varietate de specii și penaje. Unele erau chiar moarte, multe cu aripi întinse, altele se mai zbăteau încă slab, mișcîndu-și spasmodic captele cu pliscuri ascuțite. Erau și din acelea care, cu o ultimă sforțare, băteau puternic din aripi dau nu reușeau să zboare și atunci încercau să se ajute cu pieptul bombat, avînd ceva uman în efortul lor. Însă noi cîrduri veneau din zări, parcă tot mai numeroase, ca și cum ar fi fost atrase, ca și mine de ceea ce se întîmpla, Nu mai aveau loc de plajă, să vină și să moară, aerul chiar devenise puțin pentru zborul lor, se înghesuiau ca o mulțime.

Eram fascinat și apoi mi-a fost cu adevărat frică, deși începeam să văd ce se întîmplă. Marea aducea pe țărm cantități uriașe de pește, încă viu, care se zbătea un timp și părea astfel că *anume ies din apă: ca să se sufoce pe nisip. Acest pește, care ieșea din apă, părînd că vrea să scape de mediul său natural,*

atrăgea stolurile hulpave de păsări. Însă peştii erau otrăviţi probabil naufragiase un vas în larg, plin de substanţe toxice şi păsările, la foarte scurt timp după ce înfulecau peştii, începeau să se zbată şi să moară. Însă, şi tocmai asta m-a speriat, mulţimea păsărilor moarte sau muribunde, aglomerate pe plajă, păreau o promisiune pentru alte stoluri care de departe erau atrase de zbaterea de capete şi aripi. Iar vederea rapidei deplasări a lor prin aer, erau un semnal pentru cele ce pluteau departe, în căutarea hranei.

Nu puteam să mai părăsesc locul, fascinat şi am văzut procesul acesta, continuîndu-se, ore în şir.

Miguel îşi ridică privirea — ochii săi urmăriseră undeva în aer scena pe care o văzuse odată, într-o vreme neprecizată, şi se uită la Tahereh, care continua să zîmbească, i se păru, şi mai maliţios.

— Spun prostii, spuse el, mint.

— Nu. E o scenă de fragilitate, dacă nu a lucrurilor şi oamenilor, măcar a civilizaţiei noastre.

— Spun prostii. Nu asta este fragilitatea. Fragilă, mult mai fragilă, este dragostea mea pentru tine.

— Aşa se pare, spuse Tahereh şi de data asta rîse.

— Nu, nu m-ai înţeles. Nu vreau să spun că e fragilă pentru că nu s-a manifestat pînă acum, că nu s-a manifestat nici acum, că n-am ştiut nici eu despre ea. E fragilă nu pentru că e slabă, ci pentru că poate deveni puternică. Pe măsură ce devine mai puternică, clipă de clipă, scoate la iveală propria ei fragilitate, ca o neputinţă de realizare deplină, ca o limită. Dintr-un sănătos şi limpede instinct de procreare ea creşte şi devine altceva, plăcut şi dureros, fără finalitate precisă, aproape fără înţeles precis.

— Trebuie să mărturisesc că mă miră tot ce-mi spui. Nu înţeleg. Ai venit atît de pe neaşteptate ca să-mi spui lucruri care n-au fost pregătite prin nimic. După doi ani. Eşti sigur că mă iubeşti pe mine şi nu cauţi senzaţia pură a dragostei, pentru care eu sînt o simplă ilustrare?

Miguel nu răspunse. Poate că aşa era, de fapt venise să spună, să comunice cuiva vestea şi acea veste ameninţătoare se transformase în cu totul altceva, în această dragoste declarată, fără temei, ieşită din nimic sau din frică şi vinovăţie, din dorinţa de a comunica. O admirase înainte pe Tahereh, au fost foarte buni prieteni, dar de aici şi pînă la dragoste... Între ei nu existase niciodată nici o pasiune. Spuse deci, după un timp, în care încercase să facă apel la spiritul său critic:

— Şi pe mine mă miră. Parcă ar veni în afara mea. Dar şi

din afara ta! „Chiar din afară vine, se gîndi el. Acum ar trebui să-i spun de ce am venit. Să-i spun tot." Însă nu îndrăzni şi se hotărî să amîne. Se uită la ceas şi-şi promise că-i va vorbi după exact o oră. Era opt şi jumătate, îi va spune la nouă şi jumătate. Mai avea încă o oră în care se putea simţi foarte bine, pentru că într-adevăr se simţea bine, relaxat, cum nu se mai simţise de mult. Îi plăcea lumina palidă din cameră, simplitatea ei, ceramica indigenă ce aduna reflexele luminii în culorile ei tari, viguroase. Îi plăcea silueta lui Tahereh, detaşarea ei prietenească, căldura ei calmă, unicitatea ei, pe care totdeauna o ştiuse, de aceea şi venise aici. O urmări cu plăcere cum se ridică şi cum iese pe uşă, o auzi, urmărind fiecare zgomot, cum toarnă apa într-un recipient, simţi aroma de ceai care venea din chicinetă, auzi din nou cum e turnat lichidul în ceşti şi îşi închipui mişcarea mîinilor îndemînatice ale lui Tahereh care ştiu să facă totul atît de direct şi simplu — o văzu întorcîndu-se cu tava în mînă şi răspunse zîmbind la zîmbetul ei.

Îşi scoase haina, cravata, pantofii, rămase în pantaloni şi cămaşă şi după ce-şi suflecă mînecile scoborî de pe divan jos pe rogojină şi se aşeză şi el, oriental, pe rogojină şi apucă una din ceştile de ceai, subţiri, transparente aproape, din porţelan fin, singurele obiecte de adevărat lux din casă, cu amîndouă mîinile, şi o ridică, fierbinte, pînă la buze. Înainte de a sorbi o privi pe Tahereh făcînd acelaşi gest cu el şi-i răspunse la zîmbet. Lichidul fierbinte şi aromat îl revigoră, simţi că transpiră, însă nu mai era transpiraţia spaimei ci una plăcută, relaxantă, răcoritoare.

Aşeză ceaşca jos, pe tavă, şi o privi din nou pe Tahereh. Observă expresivitatea mîinilor ei mari şi totuşi foarte fine tocmai prin precizia desenului, mişcările ei simple şi veselia prietenoasă a ochilor ei umezi. Îşi aduse aminte că această fată, tînără femeie, pe care o numi „atît de firească" fără să ştie exact ce înseamnă acest *„firesc"* era o neînfricată luptătoare, de trei ori condamnată la moarte în ţara ei, pentru a cărei libertate era gata să se sacrifice, că fusese torturată fără să dea dovadă de slăbiciune, că s-a simţit ruşinată cînd a fost scoasă din acel infern. „De aceea, îşi spuse el, o iubesc — era convins că o iubeşte, nu mai era nici o îndoială, — pentru că e în acelaşi timp şi simplă şi complicată, şi firavă şi bravă, că în feminitatea ei poate găsi sursa atîta bărbăţie. Jeanne d'Arc, acum într-un moment de pauză, cînd oferă ceai unui bărbat şi reuşeşte să-l facă să se simtă atît de bine, plăcut, confortabil.

Tahereh se ridică şi îi aduse şi cîteva fursecuri, mărturisind, ruşinată:

— Nu mă pot lipsi de dulciuri. Nu-mi fac bine, dar e o formă de legătură cu țara mea unde vreme de generații femeile și-au ucis timpul în haremuri, cu moalea toropeală a digestiei și așteptării. Dintr-o cadînă, mi-a rămas doar plăcerea de a ronțăi dulciuri, prăjituri complicate pe care mi le coc singură, amestecînd aluatul cu fistic și cu migdale aduse de la noi, care-mi amintesc de oazele deșertului. În timp ce-i spunea asta, zîmbea, puțin jenată de această minoră slăbiciune gastronomică.

Miguel luă și el două prăjituri și le ronțăi, sorbind și din ceaiul tare și parfumat. Transpiră și se răcori și părea că își elimină în pacea apartamentului toate toxinele adunate în timpul acestei agitate zile, începută în admirație pentru diabolicul plan al lui Don Athanasios, în frica realizării lui, continuată în neliniște și terminată în deplina pace și mulțumire ce i-o dădea prezența unei femei-amazoane, pe care era convins acum nu numai că o iubește dar că a și iubit-o întotdeauna.

— Nu trebuia să ne fi despărțit vreodată, spuse el încet și lăsînd jos ceașca golită, întinse mîna și o așeză pe umărul tinerei femei. Simți vibrația mușchilor ei sub tricoul subțire și palma lui alunecă înspre partea dezvelită a brațului, pipăind pielea moale, catifelată.

Tahereh se lăsă, cu un fel de indolență, pasivă și așteptătoare. Miguel o atrase spre el și o strînse în brațe, apoi îi căută gura. Niciodată înainte n-o sărutase și i se păru într-un fel ciudat că ea nu-i opunea nici un fel de rezistență. Era parcă o altă ființă, deși aceeași, și în tăcerea micului ei apartament se construia, din gesturi, o altă lume decît lumea din afară, unde toate actele și veleitățile se opreau. Acceptarea ei era totală și Miguel îi simți respirația ușoară atingîndu-i fața, apoi buzele moi și se lăsă învăluit de mirosul ei inefabil. Umed epiteliu lîngă umed epiteliu, obraz lîngă obraz, corp lîngă corp, amestec de mirosuri.

O dori, dar deși era convins că din motive care-i scăpau nu va fi respins, amînă, ca să-și umple și mai intens de plăcere această ultimă oră de pace.

— Ce prostie, mai spuse el. Aveam nevoie de atît de puțin. De puțină hrană, un acoperiș și o femeie pe care s-o iubesc. Trebuie să ne învățăm să trăim simplu, măcar acum, cînd sîntem tineri.

Ținînd-o în brațe, recită, aducîndu-și aminte în treacăt, ca și cum ar fi fost plasat la o mare distanță în timp și în spațiu, de ecranul teșit și figura de pasăre a lui Don Athanasios, mereu obosit de propria sa putere nemăsurată, însă incapabil pînă și de plăcerile simple ale soarelui ce intră pe o largă fereastră,

proiectată să primească soarele:

„Alexandru şi Cezar şi Heinrich şi Friederick slăviţii,
Ştiu c-ar da bucuroşi jumătate din slavă,
Un ceas să le las culcuşul acesta.
Dar vai, avan stăpîniţi sînt de Orchus, de aceea
Tu cată şi bucură-te de caldul tărîm al vieţii
Înainte ca Lethe să-ţi ude piciorul cu groaznica-i undă."

— Acesta, continuă el, e caldul tărîm al vieţii. Nu trebuia să fi plecat niciodată de lîngă tine. Ne-am pierdut vremea în discuţii sterile, în loc să ne bucurăm, simplu, unul de prezenţa celuilalt. Cît mai simplu!

Tahereh îl respinse uşor şi zîmbi:

— De cînd trăieşti printre oamenii printre care ai ales să trăieşti, ai nostalgii rousseauiste. Nu erau lipsite de interes nici vechile noastre discuţii. Puţin caraghioase, însă nu lipsite de interes.

Pentru prima dată Miguel se întrebă dacă nu s-a întîmplat o schimbare radicală şi cu tînăra sa prietenă. Poate a renunţat la bătăliile ei. O întrebă:

— Tu ai rămas la aceleaşi idei şi planuri?

Tahereh rîse şi spuse:

— Desigur. Nu s-a schimbat nimic în viaţa mea. Însă am fost plecată şase luni la mine şi am scăpat cu greutate de unele pericole.

— Ţi-a fost foarte frică şi frica asta te-a făcut înţeleaptă, mai înţeleaptă? — întrebă Miguel. Pentru că a intervenit o schimbare în tine, de care, mărturisesc, mă bucur, deşi e greu s-o definesc.

— Nu cred. Mi-a murit un prieten pe care a trebuirt să-l răzbunăm.

— Şi l-aţi răzbunat? întrebă din nou Miguel, puţin înfricoşat el însuşi.

— Da, l-am răzbunat, trebuia să-l răzbunăm. Însă după aceea s-au răzbunat şi ei şi au executat şase din tovarăşii noştri. Pe care iar îi vom răzbuna, cînd va sosi momentul potrivit. Şi aşa mai departe. Personal mă îndoiesc de utilitatea terorii individuale, însă — şi ridică din umeri — asta este.

Miguel îşi aprinse o ţigară şi privi în jur. Camera tăcută, cărţile, culorile vii ale ceramicii indigene de pe perete, umbrele din colţuri şi ceştile de ceai. Toate erau atît de paşnice şi atît de paşnică era şi prietena lui, care rămăsese lipită de el. Era urmărită de poliţiile secrete, participase probabil la răpiri şi chiar la execuţii, „îşi răzbunase prietenii ucişi", cum altfel decît ucigînd,

sau contribuind măcar la ucidere. Undeva existau fişe şi poze ale ei, şi scris, cu diverse caractere, pe dosare cenuşii de poliţie. „Periculozitate maximă, terorista Tahereh Safar". Care, asta nu interesa, renunţase la contemplaţia unicului, în platoul deşert unde a fost dusă de tatăl ei, care, pe alte motivaţii, acţiona la fel.

— Cine a fost, întrebă Miguel, cu o avidă curiozitate.

— Un biet diavol. În stare să facă foarte mult rău, pe care l-a şi făcut. La început, după ce l-am răpit, se zbătea şi mi se părea de o greţoasă frică. Frica dezgustătoare a călăilor. Însă apoi, cînd eliberarea prietenilor noştri a fost net refuzată şi i-am spus, a înţeles că nu va scăpa, că nu avea nici o şansă. Atunci a renunţat şi să se plîngă şi să se disculpe, şi să ne ameninţe. A primit moartea cu un desăvîrşit calm. Desăvîrşit. Un calm aproape ironic. A cerut să vorbească în patru ochi cu mine. Mă recunoscuse, m-a cunoscut în copilărie, destul de bine.

„Domnişoară Safar, mi-a spus el, jocul nostru, al vostru şi al nostru e absurd. Va continua foarte mult timp. Îmi pare rău de tine, nu pentru că vei sfîrşi ca mine, ci poate pentru că vei sfîrşi nu imediat, ci mult mai tîrziu, cînd vei avea în gură acelaşi gust sălciu, pe care-l am eu *acum*, înaintea morţii. Îţi urez un singur lucru: să mori la timp, cît încă mai crezi că poţi schimba lumea." Apoi şi-a lipit buzele de fruntea mea, ca un părinte şi după aceea s-a întors cu faţa la perete şi aşa pînă la sfîrşit.

— Te-a impresionat asta? întrebă Miguel.

— Oarecum. Ştiu că violenţa va creşte, aşa e epoca noastră de mari schimbări. Toată viaţa noastră va fi învăluită în ea. Cînd se va termina şi va veni pacea, noi nu vom mai fi. Nu vom mai fi de mult.

Acum, se gîndi Miguel, ar trebui să-i spun, să-i dau vestea. Violenţă contra violenţă, e momentul potrivit. Se uită însă la ceas, nu trecuse încă ora de pace, pe care şi-o dorea. Se uită la prietena sa, cu o altă claritate, fără inexplicabilul sentimentalism de dinainte. Se schimbase într-adevăr în ultimii doi ani, de cînd nu o văzuse. Căpătase un fel de transparenţă şi ardenţa ei se topise, înlocuită cu o deplină linişte şi împăcare. De aceea devenise mai frumoasă şi mai feminină, de aceea l-a şi atras în clipa cînd s-au revăzut. De vreme ce acceptase lucruri şi mai grave, îl acceptase şi pe el. O undă de fatalitate, sentimentul unei vieţi puţin străine, pe care trebuia s-o trăiască, istorică dar în afară şi deasupra ei, îi redase calmul acesta primitor.

„N-am să-i spun nimic, îşi spuse Miguel, pînă în ultima clipă". O strînse din nou în braţe şi se gîndi că în fond are să-i spună foarte puţine. Şi ea ştie şi înţelege — erau uniţi. Se lăsă învăluit de căldura trupului ei pînă ce totul se şterse, rămînînd

doar intensitatea pătimaşă care o simţea, pe deplin.

La sfîrşit, cînd tensiunea căzu, se simţi uşurat parcă de o povară. Întins pe divanul jos, fumînd o ţigară, se gîndi că e o formă de fericire să detaşezi fiinţa ta şi a celuilalt de biografie, de întîmplări şi chiar de viitor.

— Şi tu, întrebă ea, am auzit că ai trecut în partea cealaltă. Deşi nu e cu totul de mirare, după cum te cunosc. Ce te-a hotărît?

— De ce crezi că nu e de mirare? Nu eram sincer?

— Erai, dar te fascina puterea! Nu eşti dintre cei care o aşteaptă 20 de ani ca poate să n-o aibă niciodată.

Miguel se gîndi că poate e adevărat; încet, încet, a gravitat spre locurile unde stă puterea, atras fără să ştie, cu dorinţele deghizate în principii care s-au pierdut pe drum, în lucidităţi, care, ca toate lucidităţile lipsite de cruzimi erau mărginite. N-avea de fapt conştiinţa clară a acestei deveniri a sale dar astăzi, aici, în camera paşnică, avea sentimentul vag nu al erorilor sale ci a unui neadevăr fundamental care-l deschidea tuturor examinărilor, făcîndu-l să plutească, fără stabilitate şi fără rădăcini, expus oricărei obiecţii.

— Puterea, spuse el, poate ai dreptate. M-a fascinat puterea şi am ajuns printre cei puternici — sau aparent puternici acum. Însă, dă-mi voie să repet:

„Alexandru şi Cezar şi Heinrich şi Friederich slăviţii“...

— Ce se întîmplă cu tine, îl întrerupse Tahereh, de ai ajuns la slăvirea virtuţilor paşnice ale caldului culcuş?

— Cînd am intrat în mişcare, n-am lăsat orgoliul la uşă. Credeam că fac un cadou, oferindu-mă! De aceea am fost jignit, de aceea am gravitat spre putere. Puterea, nu înseamnă numai a face, dar şi a afla dinainte ce urmează să se facă. E o priză asupra viitorului şi, sub această formă o servitute. Viaţa ta merge într-un tunel, de ai cărui pereţi îţi dai seama. Pereţii unui tunel în pantă.

— Da, poate. Dar ce te-a făcut să-ţi dai seama acum?

Miguel se uită la ceas. Mai avea un sfert de oră pînă îşi propusese să spună vestea, deci, deşi acum ar fi fost momentul firesc şi potrivit, amînă. Minţi deci şi spuse:

— *Tu*, şi o înlănţui pe Tahereh, cu braţele, aducînd-o mai aproape de sine „Şi ea s-a schimbat. E neobişnuit de pasivă“, şi-şi reprezintă locuinţa aceea conspirativă, care în lipsa lor era poate la fel de liniştită ca această cameră, bătrînul lor duşman care-i insulta şi-i ameninţa şi ei îl urau, pentru că fusese ucigaşul prietenilor lor, înfruntarea dură de cuvinte şi poate chiar violenţa, loviturile, sau că acolo erau cei care răspundeau la ameninţare prin ameninţare. Şi Tahereh la fel de dură şi nemi-

loasă dispreţuindu-l, privindu-l ca pe un obiect întîmplător însufleţit numai ca să facă rău, să ucidă şi să tortureze. Şi apoi brusc acceptarea soartei sale, care ciudat, tocmai lipsindu-l de voinţe, planuri, scoţîndu-l din firea şi raporturile sale, l-a umanizat brusc, făcîndu-l senin în faţa morţii inevitabile dar acceptate, însuşită ca şi cum n-ar veni din afară ci dinăuntru, crescută din el, de-a lungul întregii vieţi, rodind aici din întîmplarea întîlnirii cu executorii săi.

Ultima discuţie cu Tahereh, vestirea şirului de violenţe şi a viitorului sentiment de inevitabil, care o va cuprinde şi pe ea. Şi poate că atunci au însărcinat-o tocmai pe ea să execute sentinţa, femeia care se strîngea acum, moale, pasivă, în braţele sale. Ea a acceptat, deja cu sentimentul inevitabilului, hotărîrea tovarăşilor ei şi a reintrat în camera în care bătrînul om de stat răpit stătea întins pe pat cu faţa spre perete, care nu s-a mişcat cînd a auzit uşa deschizîndu-se şi paşii uşori ai tinerei femei apropiindu-se şi apoi clinchetul ridicării piedicii şi în sfîrşit detunătura, ultimul sunet auzit, prelungindu-se în ecourile din inconştient, ca în nişte întortocheate hrube. O acţiune care trebuia făcută, aşa cum vor fi făcute, de acum înainte, sub acelaşi semn al necesităţii, toate celelalte acţiuni, fără perspectiva încetării imediate a violenţei ce se va prelungi, cu îndepărtate ţeluri, o întreagă epocă istorică.

Miguel simţi pe spatele său gol mîna caldă şi moale a lui Tahereh, răsfirîndu-şi degetele. Unul din ele apăsase pe trăgaci şi acum, poate acela, era cel mai mîngîios. Se afundă în căldura aromitoare a trupului prietenei sale, pe care n-o mai iubea, aşa cum i se păruse în primele clipe cînd venise aici, ca să ceară sfat. Era nevoie să-şi declare această dragoste, pentru a putea găsi un ecou cald şi înţelegător pentru vestea sa. Sub ameninţarea neînţelegerii, alesese această formă de mistificare. nu întru totul neadevărată. Însă nu se mai gîndi şi se aplecă acoperind buzele lui Tahereh cu sărutul său, la început mai moale, apoi în contact cu moliciunea ei tot mai pătimaş, pînă ce se pierdu în clipa uitării de sine, cînd totul era redus la senzaţia sa ce creştea neîncetat, tăind pentru o clipă toate punţile spre ceea ce ştia, nu numai despre sine dar şi despre Tahereh, care-i răpise elanul mărturisirii. Mîna ei, moale, bine formată, cu degete lungi, aşezată pe spatele lui gol, nu mai era mîna care executase, degetul care apăsase pe trăgaciul pistolului. Era o mîngîiere în plus, care se aduna, subsumîndu-se, tuturor mîngîierilor inconştiente ale pielii şi ale buzelor moi, ale respiraţiilor lor reunite. Nimic nu mai era altceva, nu ducea la nici un înţeles, totul se adunase în clipă, reuşind să fie doar piele şi corp şi buză şi mînă şi coapsă zvîcnind ritmic şi pulpă rotundă şi propriul său corp

muşchiulos, puternic acum, viril.
Mai aprinse apoi o ţigară, destins din cauza plăcutei oboseli. Tavanul era alb, fără nici un relief, colţurile camerei uşor întunecate de umbre. Lampa joasă, de lîngă pat, trimitea în sus un jet de lumină ce se răsfrîngea sus, ca o reverberaţie.

Din adîncul memoriei, răsări palidă imaginea pădurii tropicale, uriaşă, cu trunchiuri putrezite ce serveau drept hrană altor trunchiuri şi ferigilor uriaşe, cu frunzele îngreuiate de săculeţele cafenii cu grăunţii de spori pe care, pasiv, îi răspîndea uşoara adiere ce pătrundea prin frunzişul compact. Mai palidă încă apărea imaginea templului apărat de vegetaţia luxuriantă care-l acoperea, măcinîndu-l cu rădăcinile sale moi dar tenace şi cu tulpinile ei agăţătoare ce-şi înfigeau suavele ghiare în corpul uşor fisurat al pietrelor. În locul formelor clare, răsărise în mijlocul pădurii o arhitectură hirsută, o dezordine protectoare ce devenea ucigaşă.

Imaginile însă se topeau în minte, alungate de percepţia nudă a tavanului alb, pe care se proiecta lumina întoarsă în sus a lămpii de lîngă pat, percepţie atît de vie, încît Miguel ieşind din absenta lui reverie pentru o clipă îşi spuse: nimic nu e mai halucinant decît realitatea însăşi, clipa prezentă, în toată plinătatea ei. De pildă acest simplu tavan alb, pe care se proiectează lumina unei lămpi, văzut în uitarea de sine.

„Noi, spusese Don Athanasios, vom distruge individul. Epoca lui s-a terminat." Să-i distrugem limitele, adăugă în dialog Miguel, şi atunci varul întins peste o suprafaţă plană, pe care proiectezi o lumină, va fi halucinant. Limitele se distrug prin frică, acesta e cel mai la îndemînă procedeu.

Don Athanasios dispăru şi el, cu capul său de pasăre de pradă pleşuv. N-avea nici o importanţă Don Athanasios, marele său patron, care se transformă pe nesimţite în mintea lui Miguel într-o uriaşă ciupercă de umbră şi apoi în umbra însăşi. Plafonul era alb şi deschidea marginile altei percepţii, nelămurite, fără limite.

Tahereh plecase de lîngă el şi aproape nu băgase de seamă dispariţia ei. Nici reintrarea ei în cameră. Tăcută se aşeză lîngă divanul jos, cu picioarele strînse sub ea, oriental, zîmbind, în noul ei fel liniştit şi enigmatic. Luă dintr-o farfurioară o felie de fruct zemos şi i-o întinse. Miguel văzu mîinile ei puternice şi fine, bine formate, cu degetele lungi. Nu făcu nici o mişcare şi simţi mîna aceea cum se apropia de faţa lui şi apoi gustul dulce-acrişor al fructului. Era foarte bine, de-abia acum îşi dădea seama, că buzele sale erau uscate de sete, crăpate ca după febră. Acreala uşoară a fructului îi potoli setea, însă cu cît se simţea mai bine, cu atît venea, ca o amintire din adînc, febra sa. Tava-

nul avea tendinţe de levitaţie, era nu încremenit ci se ridica şi se lăţea, făcînd camera să fie din ce în ce mai mare sus şi mai îngustă jos. Pereţii deveniseră oblici, îi simţea, nu-i vedea. Însă mîna mîngîioasă a femeii, aceeaşi mînă al cărei deget apăsase pe trăgaci, îl făcea să se simtă din ce în ce mai bine. Işi lipi buzele de ea şi palma rămase nemişcată pe gura lui arsă de febră, răcorind-o şi făcînd febra să pară ca un miez dur şi concentrat, ca o insulă aridă înconjurată de unduituri răcoritoare ce veneau de la mînă şi de la gustul fructului.

Totul fu şters, tavan, cameră, lumină, moliciunea patului, catifelarea pernei pe care o simţea sub ceafă, mîna moale a femeii, gustul rămas pe limbă al fructelor, de abisurile care-i copleşeau mintea, dar nu erau născute din memoria ei, ci veneau de undeva din afară, înspre el, ca şi cum cineva i le-ar fi şoptit, cu insinuantă insistenţă.

„Alexandru şi Cezar şi Heinrich şi Friederich slăviţii"...

După cîteva minute însă versurile lui Goethe se modificară şi sunau aşa:

„Alexandru şi Cezar şi Heinrich şi Friederich slăviţii
Departe odată se vor pierde în slavă
Slava lor va fi întuneric
Întunericul e slava dintîi şi cea de pe urmă."

— Stinge lumina, reuşi el să spună, prin cadenţa auzurilor, profitînd de o pauză în marşul lor chinuitor, împotriva căruia nimic nu-i putea sta împotrivă.

Tahereh apăsă pe butonul luminii care ţăcăni, mai tare decît s-ar fi cuvenit, apoi se întinse lîngă el, lipindu-se de trupul său rece. În acea clipă încetară şi versurile să i se formeze autonom în minte, tavanul alb ce se balansase deasupra capului se pierdu şi pentru prima dată îi fu foarte bine, cu adevărat bine şi începu să viseze un ţărm pustiu, spălat de valuri spumoase care îşi lăsau urma pe nisip şi apoi se retrăgeau. El, aceasta era important, *nu era acolo.* Ţărmul era pustiu şi marea înainta şi se depărta, lăsînd pe nisip o urmă sinuoasă. Însă *el nu era* acolo, nu el era cel ce vedea marea şi plaja şi mai în spate linia stîncoasă a falezei şi muntele albastru închis al orizontului concav al mării. Visul era „somnul nimănui, învelit în atîtea pleoape". De aceea se simţea neasemuit de bine, cu adevărat bine, pentru că visa visul nimănui, ce se putea prelungi fără nici o întretăiere. Greoi imaginile se mişcară, dispărînd fără urme şi caravane obosite se tîrau prin deşert, sub un cer clar şi înalt, pe care străluceau alte constelaţii, nemaivăzute, într-o deplină ordine, un cer geometric şi fără mişcare, reper pentru paşii cămilelor ce-şi

înfundau copitele în nisip. Beduini în largi burnusuri albe pășeau lîngă animale, mînîndu-le încet spre o destinație necunoscută. Însă și aici, important era că nu el era cel ce-i vedea sau măcar îi imagina. Toți existau dincolo și indiferent de el, adormit lîngă Tahereh, în camera pașnică, învăluiți în întuneric. Dar nici camera aceasta nu exista, despre el nu știa decît un singur lucru, că era *absent*. Apoi totul se cufundă sub linia somnului sau a vagii lui aromiri. Dormi un timp nedeterminat.

Se trezi brusc în huruitul motoarelor cuprins de panică. Sări în picioare și se apropie de fereastra care strălucea albăstrie în întuneric. O deschise rapid și se uită afară. Nu văzu nimic decît puțul unei curți interioare. Jos la demisol, era un geam luminat, care singur lăsa să se vadă, mai mult ca o umbră, o pubelă cu capacul desfăcut, din care ieșea inform grămada de gunoi. Însă zgomotul motoarelor devenea tot mai puternic și Miguel știu cu precizie despre ce era vorba.

Treceau, dincolo de ziduri, pe o stradă din spate, coloane de camioane militare. Se rupse de la geam cuprins de panică. Tahereh dormea liniștită, se auzea numai respirația regulată. Aprinse lumina și se uită o clipă la ea, întoarsă cu fața spre perete, cu un picior îndoit sub corpul ei alb.

„O s-o ucidă fără îndoială, vor veni aici și o vor ucide", și simți o imensă milă nu pentru ea, care-i vorbise, care știa atîtea, care avea deja un drum hotărît, ca și cum ar fi fost trasat cu cărbune pe o foaie albă de hîrtie, ci de trupul acela alb, destins, cufundat în somn, cu forme rotunde, minunate.

— Scoală-te, îi strigă el, zgîlțîind-o de umeri. Scoală-te repede și îmbracă-te. Trebuie să fugim. Nu ne-a mai rămas nici o oră, și cu cealaltă mînă își căută ceasul, îl privi — și se îngrozi de așezarea limbilor pe cadran.

Tahereh deschise ochii, somnoroasă și zîmbi, cu zîmbetul ei nou, liniștit și enigmatic, Apoi își întinse brațele și îl apucă de umeri, trăgîndu-l înspre ea.

— Scoală-te, nu înțelegi! Vor veni să te ucidă. Într-o oră, două, vor fi aici!

— Cine, întrebă ea tot zîmbind și-i așeză capul pe pieptul ei rotund, înăbușindu-l.

— *Ei*, spuse el, înfundat și făcu efortul să se elibereze, dar nu putu, brațele ei îl prinseseră de după gît, încăpățînate, insistente, ca două tentacule.

„Mă vor găsi aici, se gîndi Miguel îngrozit. Mă vor găsi aici și vor trage în mine. Doar n-o să mă cunoască niște soldățoi brutali, însetați de sînge. Mă vor ciurui aici, alături de ea, fără să întrebe cine sînt."

Cuprins de frică, o respinse, reușind să se elibereze.

— Ce te-a apucat, spuse Tahereh, ridicîndu-se şi ea. Cine să vină să mă împuşte?

Nu mai avea timp să-i mai explice. Era prea tîrziu şi pînă s-o convingă ar fi pierdut minute preţioase. Şi apoi, ea probabil nici n-ar mai fi vrut să plece, ar fi dorit mai întîi să-şi anunţe prietenii, tovarăşii. E sigur că n-ar mai fi acceptat *încă o dată* să se salveze doar singură. De aceea ţipă, înfuriat şi înfricoşat în acelaşi timp:

— Am să-ţi explic pe drum. Acum îmbracă-te şi să fugim.

— Unde şi de ce să fugim?

— Vom găsi noi. La aeroport. Trebuie să părăseşti ţara. Crede-mă, ştiu ceva. Ştiu foarte bine, de aceea am venit aici.

— Uite ce este, spuse Tahereh. Poate că ştii. E foarte posibil. Dar nu plec nicăieri, aşa fără să ştiu nimic. În ţara asta, în oraşul ăsta, am rosturile mele, care nu depind numai de mine.

Înfăţişarea ei devenise severă, cu o umbră de încăpăţînare şi zîmbetul acela nou dispăruse. Între sprîncenele ei îmbinate apăruse o dungă subţire dar adîncă, care-i strîngea fruntea, îngustînd-o. Privirea ei era rece şi calmă.

— Grăbeşte-te, îţi spun pe drum, strigă Miguel care începuse să se îmbrace, aruncîndu-şi hainele pe el. Ia-ţi, continuă el, numai cele strict necesare. De bani am eu grijă. Te duc într-un loc sigur. Noaptea asta e hotărîtoare, nu-i o noapte oarecare. Ascultă numai.

În clipa de tăcere care urmă, se auzi clar huruitul motoarelor care umpleau liniştea nopţii. De data asta nu erau numai camioane , se auzeau scrîşnind pe caldarîm şenilele tanchetelor armatei.

— Da, spuse Tahereh gînditoare.

Apoi îl privi cu mînie:

— Dac-ai venit pentru asta, de ce nu mi-ai spus de la început şi numai acum? Ai venit, minţindu-mă că mă iubeşti. Ai venit să faci dragoste cu mine!

— Pentru că te iubesc am venit, ţipă Miguel care nu reuşea să-şi bage piciorul într-un pantof.

— Nu. Pentru că ai venit aici, ai crezut că mă iubeşti.

— E minunat de serios să discutăm acum despre înlănţuirea sentimentelor, spuse Miguel şuerat şi piciorul său reuşi să intre în pantof, julindu-se puţin la călcîi. E chiar momentul să facem analiza dragostei. „De l'Amour", iată un subiect interesant! Îmbracă-te. Poţi să fii nebună dacă vrei, dar, te rog, nu fi proastă. Ridicolă şi proastă.

Tahereh, rămase nemişcată, privind în altă parte şi reflectînd. Apoi spuse încet: „Lovitură de stat, suprimarea democraţiei, nu? Au început să se sperie şi fac apel la ultima resursă. Interesant."

Miguel ridică furios din umeri, deschise la întîmplare un dulap şi începu să arunce, în mijlocul camerei, îmbrăcăminte feminină. Luă o pereche de pantaloni largi, de pînză albă şi o bluză de mătase şi le trînti pe pat, lîngă Tahereh. Apoi alte cîteva lucruri le îngrămădi într-un geamantan mic şi elegant de piele, puţin uzat, însă, de cea mai bună calitate. Umblînd prin dulap, descoperi pitit într-un sertar un browning mic, într-o teacă de piele. Îl afundă în buzunarul său.

— Ne vom descurca şi în condiţiile astea. Mai greu însă ne vom descurca. Mai ales că această soluţie disperată niciodată nu durează.

— Tu nu vei dura nici două ore, dacă stai aşa şi faci analiza situaţiei. Pînă să nu dureze ei, nu vei dura tu. Tu, tu, tu.

— Ei! De ce-mi dai mie atîta importanţă? Ce, eu sînt singura? Singura fiinţă în pericol?

Miguel se opri din făcutul bagajului improvizat şi spuse:

— La întrebarea asta nu pot să răspund. Chiar nu ştiu! De ce tocmai tu şi poate numai tu mă interesezi. Însă — şi în clipa aceea mintea lui cuprinsă de spaimă, se ilumină, în sfîrşit se ilumină — vom fugi împreună.

— Şi tu eşti în pericol? întrebă Tahereh, care se sculă în sfîrşit şi începu fără grabă să se îmbrace.

Miguel zîmbi:

— Mult mai grav ca tine. Sufletul meu nemuritor e în pericol!

Pentru prima dată de cînd se reîntîlniseră, Tahereh îl privi nu firesc, ci cu antipatie.

— Ai şi tu un suflet, nemuritor sau nu, îl întrebă ea?

Ceea ce lui Miguel îi făcuse bine. Să-l ia aşa cum este, puţin îi pasă. Însă o va salva pe nebuna asta, chiar dacă-l urăşte.

— N-am, spuse el. Însă dacă nu te grăbeşti nu vom avea nici unul nici celălalt nici măcar un trup.

Tahereh se pregăti schimbînd conţinutul geamantanului, fără grabă. Zgomotul şenilelor se auzea atît de puternic încît ferestrele zăngăneau, chiar clădirea părea că vibrează. După ce-şi închise geamantanul se întoarse spre Miguel şi-i spuse:

— Dă-mi revolverul.

— Ca să tragi în tancuri, rîse el, sau ca să mă împuşti pe mine? Dacă, bineînţeles, voi sta cu faţa la perete.

Tahereh păli şi-şi strînse buzele, ca şi cum şi-ar fi oprit un răspuns. Apoi, brusc, îşi dezveli dinţii albi, frumoşi, s-ar putea însă spune excesiv de puternici. Nu mai era zîmbetul palid şi blînd dinainte, ci unul care *explica,* poate în egală măsură cu acceptarea fatalistă, de ce apăsase atunci pe trăgaci. Primejdia, necesitatea de acţiune o schimbase, ca şi cum cristalele unui ca-

leidoscop ar fi fost aranjate, printr-o simplă învîrtire, într-o altă poziţie.

— N-am să trag în tine, nu-ţi fie frică, spuse ea. Deocamdată am nevoie de tine, ca să scap, eu şi alţii. Pentru că e nevoie de mine, de aceea. Dă-mi browningul.

— Devin prizonierul tău, precum văd, zîmbi şi Miguel. Nu e prea confortabil să merg cu tine înarmată. Ai precedente.

Tahereh întinse mîna ei puternică, cu degete lungi şi fine, bine formate.

— Dă-mi-l, spuse ea. Altfel nu ies din casă.

— Şi ce pierd eu, dacă nu ieşi? Lasă-te ucisă, dacă doreşti.

— Perfect, zîmbi Tahereh. Atunci, ieşi afară şi lasă-mă în pace.

Făcu doi paşi rapizi, elastici şi deschise uşa:

— Ieşi, spuse ea.

Miguel rămase descumpănit. Nu înţelegea de ce în fond n-o lăsa în pace. Se uită la ceas. Într-o oră trebuie să fie la comandamentul jandarmeriei, să conducă acţiunea. Ce are el cu fanatica asta, pe deasupra şi ucigaşă. Chiar ea a mărturisit că a ucis. A fost o nebunie să vină aici, să-i avertizeze şi pe ceilalţi. El şi-a făcut datoria. N-au vrut să-l asculte, treaba lor, să se lase măcelăriţi dacă vor şi le arde de „analize". Însă fără să vrea, chiar împotriva voinţei sale, a raţionamentelor sale rapide şi furioase, simţi cum îşi bagă mîna în buzunar şi cum prinde pistolul, apoi îl scoate şi i-l întinde lui Tahereh, care-l luă şi-l băgă într-un buzunar interior al jachetei sale, după ce îl scosese din teaca de piele. Umbla cu el cu o deplină siguranţă, verificînd dacă e încărcat şi dacă îi funcţionează piedica. Clinchetul metalic făcu să-i treacă lui Miguel un fior prin şira spinării.

— Nu ştiu de ce o fac, spuse el, în timp ce urmărea manevra pistolului.

— Analiza psihologică mai tîrziu, zîmbi, cu zîmbetul ei dur, Tahereh.

Apoi ieşiră din apartament, ea în faţă, Miguel cu valiza ei în spate şi alergară pe scări în jos.

Cînd ajunseră în stradă, era linişte. Se vedea doar în depărtare silueta unei tanchete. Încolo, totul era paşnic. Cîteva lumini se stingeau la clădirile din apropiere, un geam se închidea, probabil că fusese cineva, alarmat de zgomot, care urmărise trecerea trupelor şi acum se ducea să se culce. Pe stradă nu era nici un trecător, o boare de vînt legăna o mare lampă, atîrnată de un cablu spînzurat deasupra mijlocului străzii.

Se grăbiră după un colţ, pe o stradă mai circulată, în căutarea unui taxi. Nu trecu decît un Ford vechi, cu un bărbat în costum de seară la volan. Maşinile de piaţă dispăruseră.

— Trebuia să-l oprim pe idiotul acela, spuse Tahereh.
— Şi să-i luăm maşina cu pistolul? întrebă Miguel.
— Da. Dă îndrăznim să facem această crimă. Să lăsăm bietul om să meargă pe jos, frustrîndu-l de sfîntul lui drept de proprietate, în numele căruia, în această noapte, se vor face cîteva crime mai mici şi mai neînsemnate. Şi am mai uitat ceva.

Tahereh se apropie de un telefon public, scoase o monedă şi formă un număr. Spuse cîteva cuvinte, în limba ei guturală. Miguel nu înţelese nimic, însă necunoaşterea cuvintelor îi uşură surprinderea tonului. Era sec, suna a ordin, nu lăsa loc pentru nici o replică.

— Eşti un comandant sever. Tahereh, îi spuse. Dacă-ai avea puterea, ai ţine totul strîns în mînă. Rareori l-am auzit vorbind aşa chiar pe patronul meu, care are o anume experienţă în exercitarea puterii.

Tahereh agăţase receptorul şi-l privi sec:

— Miguel, eşti un om inteligent, ciudat şi incapabil să aleagă. Din cauză că te copleşesc analizele, observaţiile şi asociaţiile. Însă acum n-avem timp de ele. E frumos din partea ta că n-ai ales franc să fii ticălos şi m-ai ales pe mine ca simbol al nevinovăţiei tale. Ai mai anunţat pe altcineva?

— Am încercat, spuse el, dar şi *ei*, prietenii tăi direcţi sau indirecţi, au patima analizei şi nu m-au crezut.

— Eu te cred, spuse Tahereh, care începuse să meargă grăbit. E avantajul meu de a mă fi născut într-o pătură conducătoare. Ştiu exact de ce este în stare. Pentru mine duşmanii mei de acum sînt realităţi, pentru că îi cunosc, nu abstracţiuni şi mai ales nu fiinţe atotputernice. Sînt brutali şi sîngeroşi, cînd e vorba să-şi apere interesele. Dar ce-ar fi să nu discutăm acum psihologie. Te cred însă că s-au îndoit de spusele tale. Întîi, nu inspirai încredere. Apoi, sînt orbiţi de frumuseţea teoretică a analizelor. Revoluţia nu e numai un exerciţiu practic, ci şi unul teoretic. Dar uneori teoreticienii străluciţi sînt mai curînd sau mai tîrziu lichidaţi. Viaţa e neprevăzută iar construcţiile lor sînt încîntător de coerente.

Strada continua să fie pustie, nici un trecător, nici o maşină, luminile erau stinse, arborii care mărgineau strada erau, şi dezolarea din jur, pentru Miguel, mai vii ca oricînd, singurii vii, cu respiraţia lor nocturnă. Pînă şi tînăra femeie de lîngă el, preocupată să găsească o maşină, hotărîtă să acţioneze, direcţionată pe hotărîrea ei, i se părea mai puţin vie.

Într-un colţ, întîlniră o prostituată îmbătrînită, fardată strident ca prostituatele de modă veche, o relicvă a timpurilor în care lumea îşi purta diferenţierile ca nişte măşti de teatru antic. Probabil că femeia, care nu-şi găsise în această noapte nici un client, îi crezu o pereche de îndrăgostiţi, prin definiţie duşmanii profesiei ei, de aceea îi înjură amar şi cu ură. Le dori să putrezească şi încă în curînd. Miguel se sperie şi-şi privi ceasul. Nu mai avea nici o oră şi trebuia să fie la comandament. Deşi era hotărît să fugă din ţară, cu Tahereh, absolut hotărît, îl preocupa şi ora cînd trebuia să fie la datorie, să-şi execute sarcinile, ca şi cum amîndouă posibilităţile erau compatibile. Pe de o parte era o viaţă, care era a lui, opusă era o altă viaţă, plină de neprevăzut, care era tot a lui. „În timpurile astea — se gîndi el — biografii ca ale mele sînt posibile. Trecerile de la o extremă la alta, acţiunile absolut contradictorii sînt semnul cel mai sigur al crizei pe care o trăim." Din superstiţie scoase o bancnotă şi i-o oferi prostituatei, ca şi cum ar fi vrut să îndepărteze blestemul ei, de a putrezi, şi încă foarte curînd. Putea fi o premoniţie. Dacă Don Athanasios ar şti ce face el acum, şi poate chiar ştie... Prostituata luă bancnota, zîmbi şi Miguel aşteptă o secundă mulţumirea. Însă femeia îl înjură din nou, şi mai vulgar, pe el şi pe „tîrfa cea tînără". Tahereh se oprise cîţiva paşi înainte, nerăbdătoare şi furioasă, Miguel o ajunse din urmă.

— „Am primit ce meritam", — spuse el cu ciudă. Dealtfel ca şi de la tine.

— Aşa-i, îi răpspunse Tahereh. Bietul băiat, plin de intenţii bune, dorind să fie iubit de toată lumea asta rea, şi de Don Athanasios, şi de mine, pînă şi de femeile de stradă pe care, plin de sentimente filantropice, ar urma să le salveze, nu primeşte de nicăieri nici un cuvînt de mîngîiere şi de mulţumire. Aşa-i îngerul meu păzitor, lumea e rea şi trebuie să plîngi în spatele băieţilor celor răi, care de mici nu vor să se mîntuie, ca în pozele răspîndite de buna voastră biserică.

Miguel fu jignit din nou dar ridică din umeri. Aşa urma să fie blînda şi fatalista Tahereh se simţea obligată să-l execute tot timpul fără milă, ca să alunge probabil orice sentiment de recunoştinţă care i s-ar înfiripa în suflet. Ca să faci ceea ce a făcut şi e hotărîtă să mai facă ea, trebuie să crezi în drepturile tale, că totul ţi se cuvine. Şi poate aşa şi era, de vreme ce ea însăşi renunţase la privilegiile ei. Trăia într-un pericol continuu şi era, chiar acum, într-o primejdie de moarte.

— La ce oră începe? — întrebă ea.
Miguel îşi privi din nou ceasul.

— „Peste 45 de minute" se va dezvălui planul exact al acţiunii, în faţa comandanţilor. Deci acţiunea propriu-zisă va începe cam peste o oră şi jumătate, două cel mult.

— Cine o conduce? continuă ea interogatoriul, în timp ce continua să se grăbească şi privea pretutindeni căutînd o maşină.

— Eu, răspunse sec Miguel.

Tahereh îi aruncă o privire piezişă şi incredulă.

— Tu? întrebă ea. Dar ce eşti tu acum? Şeful poliţiei?

— Nu, sînt secretarul privat al lui Don Athanasios. Ştii cine este. El a întocmit planul, iar eu, în numele lui, trebuie să-i supraveghez execuţia. Are o foarte proastă părere despre capacităţile jandarmeriei şi armatei. Îi trebuie o minte limpede şi exactă ca a mea. Eu răspund faţă de el şi eventual voi ţine legătura cu el.

Tahereh tăcu şi continuă să se grăbească. După încă o sută de metri, prin pustietatea străzii în care nu mai găsise nici măcar un beţiv întîrziat, Miguel simţi nevoia să continue să vorbească:

— Planul este infernal. Ca să se răspîndească teroarea, nu vor fi ucişi numai vinovaţii, suspecţii cei de pe liste, periculoşii, dar şi persoane absolut inocente, ca nimeni în viitor să nu se simtă la adăpost şi nevinovat. Urmează strunirea tuturor, suspiciunea generală, zdrobirea în faţă, psihologic, a oricărei rezistenţe posibile. Teroarea absolută. Au fost puşi pe listă nebunii oraşului, cei mai neofensivi din toţi, pentru că şi nebunia — spunea Don Athanasios, prin subiectivitatea ei dezlănţuită, este o crimă. Oribil, oribil; teroarea totală.

Tahereh îl ascultă, apoi spuse:

— Bine gîndit, însă ineficient. Mişcările molii, nehotărîte, încărcate de compromisuri vor fi într-adevăr retezate. Însă de aceea acum se va forma un nucleu dur, ilegal, de elită. Şi acesta va fi mai primejdios, pentru Don Athanasios al tău. Criminal şi inutil, asta urmează să se întîmple.

După încă cîţiva paşi de tăcere, adăugă însă:

— Singurul pericol nu e pentru victoria noastră, ci pentru ce va urma după victorie. Va fi greu să găsim calea spre democraţie, fără o îndelungată pregătire a maselor.

— Ce ciudat că oraşul e atît de pustiu, spuse Miguel. Parcă

ar presimţi ceva. Era ciudat de normal cînd am venit la tine. Înnebunitor de normal.

— Da, e neobişnuit de pustiu. Poate mişcările de trupe. Toate astea anunţă ceva şi lumea se închide în casă, simţind obscur primejdia.

Se opriră în sfîrşit în faţa unei farmacii de noapte, lîngă o maşină, probabil a farmacistului, staţionată.

— O vom lua pe asta, spuse Tahereh. Ai un briceag? întrebă ea.

— Nu, spuse Miguel.

— Foarte rău. Să încercăm aşa. Scoase o legătură de chei, de care atîrna un mic cuţitaş de tăiat unghiile, îl desfăcu şi introduse lama în mînerul de la uşa maşinii. Cu cîteva mişcări îndemînatice făcu să sară broasca. Deschise portiera, îi făcu semn lui Miguel să urce la volan, apoi se aşeză lîngă el, trase uşa foarte încet, neauzit şi-i făcu semn să pornească. Miguel era şocat de îndemînarea ei, şocat de furtul maşinii şi copleşit de ruşine. Era o infracţiune ruşions de mică. Însă nu se mai putea împotrivi şi găsind cheia de contact, din fericire, porni motorul, apoi ţîşni, apăsînd pe accelerator. După cîteva sute de metri, la un colţ observară cîţiva poliţişti. Unul ridică braţul să-i oprească, însă Miguel mări viteza şi îi depăşi. Nu auzi fluierul ci doar mişcarea unuia dintre poliţişti, care întorsese capul, şi pe un altul ridicînd un walkie talkie.

— Idiotule, spuse Tahereh. Dă imediat înapoi şi discută cu ei. Altfel, se va da alarma şi vom fi opriţi. Nu trebuie să faci nici un gest care să te dezvăluie.

Supus, Miguel făcu marche-arrière şi opri lîngă poliţişti. Unul din ei se apropie şi fără să salute (instinctiv, înainte de a şti ceva exact, intraseră în noul sistem) deschise brutal maşina.

— Încotro? spuse el şi deşi strada era luminată, băgă lumina unei lanterne puternice în ochii lui Miguel care tresări şi simţi în gură un gust sărat de frică. Nici nu ştiu ce să răspundă.

— Actele, ale tale şi ale maşinii. Repede!

Faptul că poliţistul îl tutui, îl trezi din stupoare pe Miguel.

— Numărul dumitale de circulaţie, se răsti el la poliţist, cu o voce răguşită, care-i era şi lui necunoscută.

Agentul ezită şi el o clipă. Miguel observă la cîţiva paşi un ofiţer superior de jandarmi, care privea impasibil scena. Agentul nu va înţelege şi va avea încurcături, cu ofiţerul se va lămuri imediat.

— Colonele, spuse el cu aceeaşi voce aspră. Apropie-te!
Ofiţerul, un om gras, care încerca să fie impunător, se încruntă şi se apropie greoi.
— Comanzi o grupă de anarhişti? — întrebă Miguel şi-l privi sever. De ce mă tutuieşte idiotul ăsta? — şi-l arătă pe agent.
Colonelul, jignit, îşi strînse ochii furioşi, apoi îi răspunse:
— Ce-i, omule, eşti beat. Afară din maşină. Imediat.
Miguel se lăsă pe speteaza scaunului cenuşiu, ca şi cum ar fi fost plictisit şi ar fi avut nevoie de confort. Apoi, leneş, îşi scoase port-vizitul şi de acolo legitimaţia de la clubul exclusivist „Country-Club", pe care-l frecventa în ultima vreme. I-o întinse ofiţerului şi-i spuse:
— Mîine dimineaţă, la ora 6 fix, mi-o aduci în biroul comandantului jandarmeriei. Voi fi acolo şi eu şi el. La şase — mîine dimineaţă, pentru că peste o oră ai de lucru.

Apoi apăsă pe accelerator şi porni maşina, spre stupefacţia colonelului care rămase cu legitimaţia în mînă. Începu să gonească, cu peste o sută pe oră.
Tahereh izbucni în rîs, vesel, cristalin, şi-l sărută tandru pe Miguel după ureche.
— Ştii, spuse ea, dintr-o dată calină, nu eşti un băiat rău, şi mi-a plăcut cu tine aseară.
— Da, spuse Miguel, a fost plăcut. Foarte, foarte plăcut.
Tahereh îl mai sărută după ureche şi rămase cu un braţ pe umărul lui. Miguel o privi şi o găsi din nou feminină, tandră, frumoasă într-un fel aparte. Îşi aminti scena de aseară, cu tînăra femeie hrănindu-l, înainte de a adormi, cu fructul răcoritor care-i potolea setea în timp ce-i făcea evidentă febra. „Atunci, acum, pe drum pînă acum, scena cu pistolul, — cît de diferită poate fi. Însă aseară nu m-am gîndit la ea, nici cînd credeam că o iubesc, ci numai la mine. Şi acum fac ceea ce fac nu pentru ea, ci tot pentru mine. Asta-i nenorocirea cu mine, n-am fost niciodată în stare să iubesc pe nimeni. Am crize de voinţă şi de paralizie a ei, atît. De aceea acum aş putea să fac ceva exact contradictoriu şi nici nu e exclus că voi face. Nu e deloc exclus. Numai să pot să-mi înfrîng ciudata mea fascinaţie pentru putere. Uneori, derizorie, pentru că se încîntă doar cu locul puterii."
— Eşti drăguţ, îi spuse Tahereh, la ureche, ca un secret. Şi-mi placi în fond foarte mult, şi se lipi strîns de el, pînă ce

Miguel îi simţi căldura, ca aseară şi mîna ei mare, bine formată, cu degete fine însă puternice, i se aşeză pe obraz.

— Mulţumesc, răspunse Miguel, iritat. Însă ar fi cam stupid să intrăm într-un copac acum şi să murim vrînd să ne salvăm.

„Nici tu — se gîndi Miguel — nu eşti străină de sărmana mea fascinaţie."

— Cred că-i plăcut să mori alături de tine, continuă ea să-i şoptească, fără să se oprească să-l mîngîie.

— Da, spuse Miguel. Minunat chiar, şi încă pentru o cauză măreaţă.

Tahereh se îndepărtă de el şi Miguel îi observă mîinile cum se aşează în poală, puternice, însă foarte liniştite şi cuminţi. Faţa ei căpătă o nouă expresie, nevăzută pînă atunci, o sinteză a celorlalte. Nu mai era calină, dar nici atît de aspră, mai degrabă meditativă, nu lipsită de o undă de tristeţe. Goneau în tăcere, ieşiră din oraş, după ce trecuseră de ultimele căsuţe izolate, pierdute paşnic printre livezi de pomi fructiferi. Miguel observă încremenirea copacilor cu ramurile încărcate de fructe, pacea tristă a peisajului, cerul înalt, dominat de crucea sudului, care-i era atît de familiară şi, în acelaşi timp, urmărea expresia meditativă, încremenită pe faţa lui Tahereh. Era plăcut să ruleze aşa, prin cîmpie, de-a lungul livezilor cu pomi fructiferi şi se destinse. După un timp, făcînd curba înspre aeroport, o auzi spunînd, cu o voce potrivită expresiei ei de acum:

— E mai bine să mori pentru o cauză, de vreme ce tot trebuie să mori.

— De aceea o faci acum? — întrebă el, fără s-o privească.

— Poate. Oricum nu mi-a rămas decît sacrificiul, ca să ne realizăm. Ce altceva?

— Să trăim de exemplu. Într-o casă, pe undeva pe aici.

— Într-o grădină edenică, la răsăritul soarelui, spuse ea şi Miguel îşi aminti de povestirea ei, cu modul ciudat de a executa pe condamnaţi în ţara ei. Poate că numai atunci poţi să-ţi dai seama de atîtea lucruri, aşa cum şi el, numai în ultimele 12 ore, a văzut şi a trăit atîtea, pentru că viaţa paşnică, ridicol de paşnică, ştia că este provizorie şi ameninţată.

— Şi cînd veţi cîştiga, spuse el, ce veţi face? Cînd vei ieşi din pericol?

— Vor fi alte pericole. Eu numesc asta poetica dialecticii. Nimic nu e stabil, nimic nu e trainic, totul există prin fragilitatea contradicţiei. Chiar şi dragostea care nu e o stare. „Un rien

de malheur ne nuit jamais á l'amour". De aceea s-a scris mai mult despre despărţiri decît despre întîlniri. Mi-am dezvoltat simţul poetic al dialecticii, îmi manifest libertatea în necesitatea, liniştea în pericole. Spre deosebire de alţi prieteni ai mei, oameni minunaţi, care au însă iluzia că se frămîntă, luptă, îşi riscă viaţa şi chiar ucid, pentru a realiza pacea eternă. Se înşeală, dar de vreme ce au nevoie încă de această noţiune vetustă. Eu mă întreb numai, dacă deşi acesta este adevărul, se poate construi cu adevărat pe conştiinţa mişcării, nu a stării. Pentru că aceasta va fi cu adevărat lumea nouă, pentru care e nevoie de mult mai mult decît să schimbi un sistem de conducere cu altul. De mult mai mult.

— Un poet, îi spuse Miguel, care se simţea excelent, mi-a spus azi după-amiază că a găsit un loc unde a putut observa existenţa, poate esenţa, unui copac singuratic.

— Ferice de el, îi spuse Tahereh care-şi aprinse o ţigară găsită în maşină — ţigara farmacistului. Asta e poate treaba poeţilor. Eu încerc să mă adaptez la poetica dialecticii, înspre desfăşurarea fără limite. Crezi că vom face casă bună împreună?

— Cu cine, cu această poetică a ta?

— Nu. Cu tine! Ar fi o idee să nu ne despărţim.

— În contradicţie cu ideile tale, spuse chiar acum. Ca să ne iubim, trebuie să ne despărţim.

Tahereh nu răspunse, îşi strivi ţigara în scrumieră şi numai după un timp, cînd se observau luminile aeroportului proiectate pe cer, mai adăugă:

— Probabil că ne vom şi despărţi, peste cîteva minute. Cred că aeroportul este închis. Dacă au blocat străzile, asta e prima măsură de prevedere, ca să nu scape cei ce trebuie să piară. Dacă îmi spuneai aseară, cînd ai venit, mai aveam o şansă. Acum cred că e prea tîrziu. De ce nu mi-ai spus imediat, de vreme ce pentru asta ai venit?

Miguel ridică din umeri.

— Nu ştiu, spuse el. Mi-am propus o oră de linişte cu tine. Te-am găsit schimbată, am avut iluzia că sînt îndrăgostit de tine, vroiam să mă iubeşti ca să mă crezi, înainte de a auzi zgomotul motoarelor. Sau pur şi simplu, nu ştiu. A funcţionat poate un fel de mecanism magic, voiam prin căldura umană nu numai să devin credibil, dar prin simplitatea vieţii de toate zilele să îndepărtez răul. Să-mi dovedesc mie că există, mai presus de orice, viaţă adevărată, în care oamenii trăiesc, iubesc, se bu-

cură. Era foarte plăcut la tine, atît de paşnic, şi-mi mai doream o oră din vechea viaţă, care în noaptea asta se va termina.

— Nu se va termina nici o viaţă în noaptea asta! Îşi va găsi noi forme, mult mai dure, deci mult mai vii. Te asigur.

— Îţi pare rău că nu te-am anunţat din timp. Am fost monstruos de egoist. Te-am sacrificat; în timp ce pretindeam că te iubesc, pentru o oră de falsă liniște. Monstruos.

De data asta Tahereh ridică din umeri şi rulară în tăcere, de-a lungul cîmpiei aici fără arbori, încă zece minute, pînă ce ajunseră la aeroport.

Marea clădire modernă, cu arhitectura ei ciudată care scotea în evidenţă impersonalitatea volumelor geometriei, cilindri întretăiaţi de cercuri, era întunecată. Doar cîteva piste erau presărate cu lumini portocalii, ciuperci artificiale de noapte şi geamurile cîtorva birouri aruncau o lumină suspect de paşnică. Tocmai pacea, pentru un asemenea loc, era un adevărat semn de pericol.

— Prea tîrziu — spuse Tahereh. Mai bine să ne întoarcem. De fapt credeam că rolul tău e cu adevărat important şi *nimic* nu se va întreprinde fără tine. Ţi-ai exagerat importanţa.

— Să vedem, murmură Miguel şi se hotărî să-şi dovedească reala importanţă. Oricum, o sacrificase pentru ora lui de pace, care nu era numai o oră de pace, nu, ci eternitatea vieţii obişnuite, prezenţa ei înainte de a fi simplă nostalgie. Cît mai putea fi palpabilă, — lucrurile trebuiau, pe cît se poate, reparate.

Opri maşina în faţa intrării aeroportului şi cu paşi elastici, urmat de Tahereh, se îndreptă spre poarta zborurilor internaţionale.

— Era din nou sigur de sine, pentru că avea un scop. Tahereh, era vorba de ea, trebuie să părăsească ţara. Fură opriţi de un soldat cu casca aproape căzută pe ochi, un soldat mărunţel, cu membrele subţiri ale metişilor, a cărui faţă obtuză radia importanţă. Toţi domnii şi doamnele elegante, mulţi străini, plini de bani, îl rugau pe el, venit de un an din capătul ţării, unde lucrase pe hacienda, să-i lase să treacă. Iar el, numai pentru că avea uniforma asta kaki şi o simplă tresă albă pe mînecă şi pistolul său automat strîns cu putere în mîini, era mai important şi putea spune nu, nu e voie, aşa sînt ordinele. Aceste ordine nu-l limitau pe el ci din contră, îi creşteau importanţa, întrupîndu-se în el, care înceta să mai fie doar un biet băiat oarecare, zdrobit de disciplină, aşezat într-o lume mai de neînţeles decît hacienda

lui, ci fără să se piardă pe sine, absorbea ordinea, ordinele, ierarhia care se realiza prin el, avea un rost şi lumea neînţeleasă se manifesta prin interdicţia lui straşnică.

Miguel îi spuse, cu acelaşi ton aspru, puţin răguşit cu care vorbise şi cu ofiţerul de jandarmi:

— Trebuie să trec. Senora e străină şi nu poate să piardă avionul.

— Nu se poate, camarade, răspunse soldatul, fără să-i pese de tonul poruncitor al acestui domn tînăr şi bine îmbrăcat. Nu mai avea importanţă vechea siguranţă de sine, îmbrăcămintea, banii. Acum, aici, la intrarea în aeroport, el era autoritatea, singura autoritate.

— Cheamă-ţi comandantul imediat, spuse Miguel, privindu-l în ochi unde nu întîlni însă decît o aroganţă proaspăt cîştigată, opacă, de nezdruncinat.

— Ce să chem pe domnu' locotenent, camarade. N-auzi, nu e voie. Ordin.

Miguel auzi o voce nazală din spate: *Useless to talk to him. The poor devil is stubborn like a mule. Musta wait some commanding officer, he will show up.** Vocea aparţinea unui bărbat înalt, cu alură sportivă, între două vîrste, cu părul argintat tăiat scurt „crewecut", evident un militar american.

— Domnişoara trebuie să plece, îi spuse Miguel americanului. Nu poate pierde avionul „because of this ass".

— *Nonsense,* ridică din umeri bărbatul sportiv. Nu l-ar lăsa nici pe taică-său. *This is his hour. The hour of his life. And he is deadly dangerous too.*

Miguel trebui să recunoască dreptatea interlocutorului său, care în viaţa lui mai văzuse destule lovituri de stat. Ele reuşeau oricît de sîngeroase ar fi fost, pentru că executanţii se vedeau peste noapte imens de importanţi. Într-un mod foarte curios, profunda inegalitate socială îşi construia uneltele prin care se menţinea nu dintre privilegiaţi ci dintre cei mai umili, care-şi cîştigau „the hour of their lives", ora vieţii lor. Adînca şi ancestrala frustrare se descărca acum, păstrîndu-şi propriile cauze. De aceea jandarmii trăgeau în peoni, în ceea ce ei înşişi fuseseră cu puţin timp înainte. Umilinţa de ieri tindea, cînd putea să se răzbune, să creeze marele gol moral care făcea posibilă orice

---

* Inutil să discuţi cu el. Bietul diavol este încăpăţinat ca un catîr. Trebuie aşteptat vreun ofiţer, o să apară.

crimă odioasă. Însă Miguel, neputincios în fața acestui mic soldat, nu *putea* acum să se lase. Remușcările lui de după-amiază, crescute de conștiința faptului că o sacrificase pe Tahereh, se concentraseră toate în dorința de a o salva, orice s-ar întîmpla.

— Cheamă-ți ofițerul, insistă el, dacă ții la viață. Trebuie să-i vorbesc. Am și eu ordinele mele, mai mari, se răsti el la micul soldat, reușind să-l înfurie.

— Ce strigi, camarade, unde ești aici, la bal mascat? — se supără soldatul (soldatul de plumb îl defini o clipă Miguel în minte). Ce strigi? Io am ordin să nu las pe nimeni și treci înapoi cînd îți spun.

Hotărît, puse țeava armei în pieptul lui Miguel și ridică piedica. Țeava îl împungea și îl străfulgeră gîndul că va fi ucis aici, de idiotul ăsta. Victimă întîmplătoare a planului pe care-l știuse printre primii. Nu alții, de care-i păsase într-un fel, ci el însuși, chiar el, care admirase planul, care ar fi trebuit să-l pună în aplicare, urma să fie *prima* lui victimă. El trebuia să deschidă seria.

— Înapoi că trag, n-auzi, strigă soldatul, care-și trăia „ora vieții lui". Apoi îi veni un gînd, să-și dovedească puterea, să-l vadă pe acest domnișor culcat la picioarele lui, așa cum se tîrîse și el, luni de zile, în fața micilor lui superiori. Acest domnișor înfumurat, care-i contestă autoritatea, pe el, mic, slăbuț și pînă astă seară mereu speriat.

— Culcat, urlă soldatul de plumb, culcat că te ucid și împinse cu țeava pieptul lui Miguel și acesta văzu degetul gros, cu pielea neagră și aspră, muncită, a autorității cum atinge trăgaciul. „Mă va ucide — striga cineva în el, și fără să știe cum, din pur instinct, se aruncă jos, lovindu-se cu burta de pavaj. În față nu avu decît cele două picioare subțiri și strîmbe ale soldatului, încălțat în jambiere albe, cu bocancii bine lustruiți, care-l dominau ca două coloane crăcănate.

În clipa aceea, cînd încă era într-o stare de stupoare, auzi rîsul aproape isteric al lui Tahereh, la doi pași în spatele lui. Știa că este al ei, deși nu-l cunoștea. Îi dispăruse catifelarea orientală, nuanțele și subînțelesurile, tonurile cristaline, straturile personalității ei cu multe fețe, care o făceau atît de interesantă. Era un rîs strident, batjocoritor, care-l anihila pe el, Miguel, importanța lui, bărbăția de care era mîndru. Înnebuni de furie și fără să-și dea seama ce face, cu o lovitură scurtă, ca la rugby, izbi picioarele soldatului, care se prăbuși descărcînd arma în

aer, în cădere apăsînd pe trăgaci. În tăcerea aeroportului adormit, unde nu se auzea nici un zgomot de motor, împuşcătura răsună ciudat, ca un semnal de alarmă. Era poate prima împuşcătură a acestei nopţi ce urma să fie bogată în împuşcături. Micul soldat de plumb sări în picioare şi izbi cu patul armei ca şi cu o bîtă pe Miguel care, reflex, îşi feri capul şi simţi lovitura dureroasă în umăr. Cu o ultimă furie îl lovi şi el pe soldat şi deşi îl durea umărul, se rostogoli deasupra lui şi-i apucă arma cu o mînă, îndepărtînd ţeava în sus, de unde mai porni o salvă. Cu genunchiul lovi între picioarele soldatului şi apoi se tîrî deasupra corpului său. Nu mai conta nimic, vroia să-l ucidă, cu orice preţ, chiar dacă urma să moară aici la uşa aeroportului.

Nu auzi paşii în fugă şi se simţi doar smuls de deasupra corpului duşmanului său, de braţe puternice care-l imobilizară şi brutal îi prinseseră pumnii în cătuşe. Trei soldaţi, un poliţist şi un ofiţer, stăteau cu armele îndreptate spre el şi poliţistul îl pocni peste faţă cu pistolul.

Alţi soldaţi imobilizaseră pe Tahereh şi pe americanul tuns scurt, care se lăsase legat calm, spunîndu-i doar lui Miguel, cu acelaşi aer flegmatic, al unui om care ştie şi prevede multe:

— *I told you the beast is dangerous. I warned you, damn it.*

— *He no beast,** — urlă ofiţerul. El soldat ascultă ordine. Arăt eu vouă.

Engleza ofiţerului era groaznică şi Miguel îi văzu ochii îngustaţi de furie, scăpărînd. „Ăsta mă va împuşca sigur" îşi spuse el. Nu scap decît dacă mă duce în faţa unui superior. Dar la primul pas greşit, la cea mai mică greşeală, mă ucide pe drum şi ştiu că n-are de dat nici o explicaţie, nimănui. Răspuns la atac armat.

Deci se lăsă mînat fără să mai spună ceva în interiorul aeroportului, plin de soldaţi şi poliţişti, urmărind cu coada ochiului pe ofiţerul acela tînăr, cu mustăcioara lui subţire, caraghioasă, cu un nas bont, de boxer bătrîn, contrastînd cu trăsăturile lui, în genere subţiri. Nările nasului turtit fremătau, lăsînd să se vadă, în furia lui, o intensă bucurie animalică, de brutalitate dezlănţuită. Şi pentru locotenentul ăsta venise „ora vieţii sale", cum spusese americanul, pe care poate că urma s-o uite mai tîrziu cu grijă pentru sufletul său moral, reamintindu-şi-o doar noaptea, în visele sale de defulare. În mînă tînărul ofiţer ţinea

* Ţi-am spus că bestia ete periculoasă. Te-am avertizat, fir-ar să fie.
— El nu bestie.

browningul lui Tahereh, pe care o percheziţionase şi acum o împingea în faţă, legată. Faţa tinerei fete era calmă, aproape surîzătoare, la fel de încrezătoare ca şi a americanului liniştit, ca şi cum nici ei nu urma să i se întîmple nimic. Brutalitatea ofiţerului n-o speria deloc, o lua drept un fapt inevitabil şi perfect previzibil.

— Se va termina cu terorismul, tovarăşilor, spuse locotenentul. Atac armat contra aeroportului, o să vă arătăm noi.

— Cu un browning un aeroport? — spuse suav Tahereh.

— Gura. Prinde-ţi gura pînă nu te pocnesc, strigă locotenentul. Las' că te ştiu eu, pisică sălbatică!

Miguel îşi strînse buzele, ca să nu riposteze. În acelaşi timp se gîndi că probabil soldatul de plumb i-a fracturat umărul, care-l durea îngrozitor.

În sala mare a contoarelor companiilor aeriene, pustie, micul lor grup fu oprit de un ofiţer superior.

— Ce-i cu ăştia, întrebă el, aruncîndu-le o privire rece, dispreţuitoare.

Locotenentul ridică două degete la chipiu şi raportă:

— Un grup de terorişti. Au atacat o santinelă, domnule colonel.

— Aha, bine. Lichidaţi-i! — şi se îndepărtă, călcînd liniştit şi important.

— Să nu-i duc la cercetări, la comandament? — întrebă locotenentul.

Însă colonelul nu-l auzise, atent mai mult la paşii lui marţiali. Locotenentul rămase o clipă pe gînduri. „Peste două ore nu se va mai gîndi“, îşi spuse Miguel, acum mai are ezitări, măcar asupra locului execuţiei. Nu ştie deocamdată, că are dreptul să împuşte pe oricine, în orice loc, şi urmări mişcările feţei şi se simţi uşurat, cînd, cu aceeaşi lucire în ochi, ofiţerul spuse:

— Ia să vă vadă şi domnul comandant. Se va bucura să vă facă cunoştinţa.

Deci, fiind la începutul acţiunii, mai avea nevoie de laude şi încurajare. Mai exista încă o şansă. Nu spuse nimic şi se lăsă mînat spre uşă, apoi urcară o scară îngustă, în spirală. Umărul îl durea din ce în ce mai tare şi se gîndi că dacă leşină, nu va mai putea să explice nimănui nimic şi va fi pur şi simplu executat după raportul locotenentului. Simţea apropierea leşinului printr-un fel de greaţă, ca după beţie, şi dorinţa de a vomita. Îşi aduse aminte de un chef, în studenţie, în bătrînul continent,

cînd se îmbătase cu bere. Atunci se simţise la fel. Amintirea îl făcu să surîdă — şi veselia interioară, inexplicabilă de fapt, îl făcu să se simtă ceva mai bine şi să poată urca scările, fără să se împiedice. Scara dădea pe un coridor lung, suspendat deasupra sălii principale. În faţa uşilor stăteau subofiţeri şi poliţişti încremeniţi în poziţie de drepţi, cu mîinile strînse pe arme. Cotiră pe un alt coridor şi în sfîrşit, după veacuri, i se păru lui Miguel, se opriră în faţa unei uşi. Nu mai auzi ce spune locotenentul unui alt ofiţer ce stătea alături de santinele. Era preocupat de altceva. „Acum, îşi spunea el, forţîndu-se să nu leşine, ar trebui să-mi revăd viaţa dintr-un singur foc. Sinteza vieţii mele." Însă nu-i venea în minte nici o imagine, simţea doar că se simte rău, un gol în cap şi doar ideea că n-are ce să-şi amintească *pentru că nici n-a trăit.*

Auzi nişte ciocănituri la uşă, care-i răsunară în cap, deosebit de neplăcut, apoi o lumină care-l izbi în faţă şi-l obligă să închidă ochii. Clipa de întuneric fu oribilă şi făcu un efort să-şi ridice pleoapele, care erau de plumb Cu orice preţ *trebuia* să rămînă cu ochii deschişi şi mişcă pumnii prinşi în cătuşe. Braţul şi umărul îl durură înfiorător şi-i veni din nou să verse, dar reuşi să-şi ridice pleoapele de plumb. Lumina care-l izbi era acum proaspătă, nouă, uşor purpurie, ca la un asfinţit şi foarte frumoasă, încîntătoare.

Auzi totuşi cum cineva spune: „Duce-ţi-i într-un hangar, pînă vin camioanele. Generalul n-are timp". Şi în aceeaşi clipă, foarte departe, vocea americanului:

— *Listen, officer. It is scandalous.**

O voce în engleză, ironică, aprobă:

— *„Right. Very scandalous. As scandalous as to attack sentries".*

— *But nobody attacked him. Darm it. You will have to answer.*

— *Never mind. We will*** — răspunse aceeaşi voce plăcută de bariton, ironică, şi apoi Miguel, în lumina purpurie, văzu nişte eghileţi albi şi un epolet de ofiţer. Foarte ciudaţi eghileţii, lungi, împletiţi, cu vîrfuri aurite de metal. Aşa se născu prima amin-

* Ascultă, domnule ofiţer. Este scandalos.

** — Adevărat. Foarte scandalos. Tot aşa de scandalos ca şi atacarea santinelelor.

— Dar nimeni nu l-a atacat, fir-ar a dracului. O să răspunzi.

— Să nu vă pese. O să...

tire duioasă care-l scoase din clipă, dovedindu-i că a trăit. În sufragerie, mare, întunecat, era un portret al străbunicului său, care avea *exact* aceiaşi eghileţi. Pe masă, pe masa din sufragerie, era un vas de cristal de Murano, splendid, plin cu fructe, ananas ţepos, citrice şi o pară superbă, galbenă, care răspîndea o aromă plăcută, de fruct copt. Miguel zîmbi şi fu încă o dată gata să leşine. Însă acum era aproape inutil să mai lupte, îl aştepta un leşin plăcut, în care va primi acea pară.

În clipa aceea auzi vocea lui Tahereh, foarte de aproape, nu de la distanţa de la care auzise celelalte voci. Era chiar în urechea lui, ca atunci, în maşină, cînd îi spusese că e în fond un băiat bun. Cînd era tandră şi-l felicita, cînd scăpaseră de poliţişti.

— Domnule colonel, spuse Tahereh. Nu veţi primi nici un fel de ordine. Ordinele vin prin acest domn, căruia îi e foarte rău, pentru că *el* a fost atacat de soldat.

— Ordinele vin prin acest domn? Ce spui, domnişoară? Cine e acest domn?

— Secretarul privat al lui Don Athanasios. Cred că domnul general *ar trebui* să ştie acest lucru.

Miguel se trezi de-a binelea. Îl durea umărul, braţul răsucit — sigur era o fractură, forţată de cătuşe, şi puţin, foarte puţin, capul. Însă avea mintea perfect limpede şi se uită la ofiţerul cu enghileţi pe care-l văzu, înalt, subţire, perfect om de lume în uniforma lui impecabilă de aviaţie. Avea ochi albaştri şi o faţă rasată, inteligentă. Îl privea atent pe el, pe Miguel. Nu spuse însă nimic, se întoarse doar brusc pe cîlcîie şi dispăru pe uşă. După un minut sau două se înapoie şi îi spuse lui Miguel:

— Vă rog să poftiţi. Apoi, uitîndu-se la locotenentul descumpănit, în şoaptă printre dinţi:

— Eşti un idiot perfect.

Intrară într-un birou spaţios, mobilat cu fotolii de piele şi o masă lungă, cu incrustaţii, deplasat aşezată în clădirea asta modernă, însă potrivită cu înfăţişarea omului ce era aşezat la ea, un general de aviaţie, în uniformă, cu ochi mici, atît de pierduţi în mărimea feţei, sub fruntea imensă, boltită, continuată cu o chelie galbenă, totală, şi atît de nemişcaţi sub pleoapele groase, ca pielea de pe palmă, încît lui Miguel i se păru că e orb. „A sosit şi ora vieţii lui", se gîndi Miguel şi măsură trăsăturile îngroşate de o brutalitate reţinută printr-o voinţă de fier. „Trei etape, soldatul de plumb, locotenentul ambiţios şi generalul, trei

forme de pornire sîngeroasă. Aici este genetică, irezistıbilă, moştenită prin cine ştie ce hazard chimic. Pînă şi comandantul jandarmeriei e un biet amator." Lui Miguel îi fu din nou rău, din cauza fricii, însă îşi reveni repede, ca şi cum propriile sale instincte agresive ar fi fost biciuite. Îşi aduse aminte de dorinţa lui veche, de cînd era copil, să-i învingă pe toţi prin tăişul de brici al inteligenţei, pe care şi-o pregătise astfel, sacrificînd totul pentru a transforma înţelegerea într-o armă, adevărată sursă a pierzaniei lui, lucru pe care îl ştia dar acum îl uitase.

— Erau să mă omoare oamenii dumitale, generale. De ce puneţi idioţi de pază?

Generalul rămase la fel de încremenit şi nu răspunse. Miguel se aşeză într-un fotoliu. De-abia atunci buzele subţiri ale generalului se desfăcură într-un fel de zîmbet de porc mistreţ.

— Tinere, spuse el, nu-mi place să se aşeze nimeni în faţa mea, înainte de a fi invitat.

— Vi se pare că sînt cam tînăr, nu? — surîse Miguel perfect calm.

— Prea tînăr. Şi nu ştiu ce cauţi aici. Mi s-a spus că eşti secretarul lui Don Athanasios. Cine e Athanasios ăsta? Grecul acela împuţit care a făcut avere aici şi aiurea, om fără patrie? Am vrut numai să-ţi spun asta, nu crede c-ai scăpat.

Miguel rîse uşor, alintat.

— Exact, spuse el, grecul acela. Formează te rog numărul ăsta, pe mine mă doare braţul, cred că-i fracturat umărul.

— Să formez numărul ăsta? Da. Foarte bine. Dar mai am de făcut o treabă.

Se întoarse brusc şi spuse colonelului cu eghileţi:

— Du-i pe toţi într-un hangar şi execută-i.

Colonelul aghiotant clipi şi spuse:

— Nu e mai bine totuşi să formăm acest număr?

— Execută ordinul, spuse încet, parcă obosit, generalul.

— Este numărul comandamentului, totuşi. Îl ştie, îngăimă colonelul.

— N-are importanţă. În noaptea asta n-are importanţă, gîfîi generalul şi făcu semn cu capul să iasă.

Colonelul zîmbi uşor — apoi îşi ciocni călcîiele. „Am înţeles, senor".

— Poftim, spuse el lui Miguel, care nu mai înţelegea nimic.

— Generale, spuse el. Eşti literalmente nebun. Domnule colonel, formează numărul pe care l-am spus. Domnul general s-a

îmbolnăvit de paranoia.

— Poftim afară, spuse colonelul, şi-l apucă de braţul sănătos. Eu ascult ordinele şefilor mei, nu ale dumneavoastră.

— Şefii dumitale primesc ordine de la mine.

— Nu s-ar zice, spuse colonelul şi-l împinse pe uşă.

Miguel crezu că visează. Nu se poate, el coordona acţiunea. Primise dispoziţii în acest sens de la Don Athanasios. Oamenii ăştia sînt nebuni în setea lor de sînge. Dintr-o dată îi fu cu adevărat frică, aşa cum nu-i fusese niciodată, nu o teamă a minţii, ci a mădularelor care nu-l mai ascultau, a genunchilor, a stomacului care-i zvîcnea, a fiecărei artere. O frică insuportabilă. Trecu pe lîngă Tahereh şi vru să-i spună să intervină, însă, nu reuşi să-şi descleşteze gura pe care o ţinea strînsă, ca să nu fie prea evident tremurul bărbiei. Tahereh însăşi era doar o siluetă, şi americanul, ca şi soldaţii, tot ce vedea era montruos de îngust, efilat, o lume urîtă şi fără consistenţă. Colonelul îl conduse uşor, strîngîndu-l de braţ ca pe un vechi prieten.

— Nu se poate, strigă în sine Miguel. Nu se poate. Cum o să mă ucidă, cînd ştiu cine sînt! Au înnebunit, ne-a scăpat mişcarea din mînă. Însă nu putea vorbi, să-l convingă pe colonel.

Coridorul se îngusta, ajunsese aproape de scară.

Colonelul îl privi o clipă cu atenţie, apoi îi şopti:

— Fiţi fără grijă, voi verifica, şi înainte de a coborî intră într-un mic birou, unde la o masă doi ofiţeri jucau şah. La intrarea lor se ridicară în picioare. Colonelul ridică telefonul, formă numărul şi spuse:

— Aici aeroportul. Un domn vrea să vorbească, şi-i întinse receptorul lui Miguel care-l apucă febril şi ţipă:

— Alo, aici Miguel. Cu domnul comandant al jandarmeriei, urgent! Şi de-abia atunci începu să-i tremure bărbia cu adevărat, umărul fracturat, genunchii.

— Alo, răsună vocea generalului de jandarmi. Alo, cine-i acolo, însă Miguel era paralizat şi cu ultima forţă reuşi să îngaime: „Vor să mă ucidă. Sînt eu, secretarul lui Don Athanasios".

— A, don Miguel. Te aşteptam aici, unde umbli, domnule?

— Sînt arestat şi vor să mă execute. Sînt rănit.

— Pe dumneata? Ce-s nebuni? Dă-mi pe cineva de acolo la aparat.

Miguel întinse aparatul colonelului. Nu se liniştise, îi era la fel de frică, şi-şi acoperi faţa cu mîinile. Colonelul luă recepto-

rul şi începu să răspundă:

— Am înţeles, domnule, desigur, domnule, e o greşeală, domnule. Întocmai, domnule, apoi îi întinse din nou receptorul lui Miguel, care-l luă în mîini tremurînde.

— Don Miguel, vino repede cu o maşină militară cu escortă. Ajungi în jumătate de oră. Ce cauţi acolo, la aeroport, cum ai ajuns acolo?

— Vă voi explica. Însă trebuie să văd ce-i aici. Generalul ăsta de aviaţie e nebun. Vroia să împuşte un ofiţer american şi pe soţia lui (asta trebuie să fie Tahereh) şi cînd m-am opus, a ordonat să fiu împuşcat. Înţelegi ce consecinţe diplomatice s-ar fi născut. Întîi ordine aici, apoi vin. Anunţaţi-l pe Don Athanasios. Îl voi chema şi eu după aceea.

Aşeză telefonul în furcă, încet, şi se aşeză pe un scaun. Se ridică brusc şi spuse colonelului:

— *Urmează-mă.* Şi dumneavoastră, se adresă el celor doi ofiţeri.

Era sleit de puteri şi-l apucă din nou pe colonel de braţ, sprijinindu-se în el. În cap nu avea decît o idee foarte vagă pentru ce urma să întreprindă, mergea ca un automat, înapoi pe coridorul acela care continua să fie populat de siluete monstruos filiforme. Se opri în faţa uşii generalului şi o deschise încet, apoi se opri în prag. Generalul sta în picioare, vorbind la telefon. Deşi încremenise în poziţie de drepţi, ochii îi erau la fel de duri cînd alunecară peste faţa lui Miguel. Însă buzele i se desfăcură într-un surîs mieros, în contrast cu opacitatea privirii. „Parcă e un iepure, fiara asta“, îşi spuse Miguel, pentru că efortul generalului de a fi amabil îi dezvelea nişte dinţi de rozătoare iar buzele păreau inegale, dreapta faţă de stînga, ca la iepuri.

— Îmi pare rău, senor. Totul s-a lămurit. A fost o necugetare din partea mea, că nu v-am crezut la timp. O maşină vă aşteaptă afară, să vă ducă la comandament, unde prezenţa domniei voastre este *foarte necesară.*

Miguel însă nu putea să-şi desprindă ochii de privirea dură a generalului şi frica, în loc să-i scadă, îi crescuse. O ciudată paralizie îi cuprinse genunchii şi braţele la coate, ca şi cum articulaţiile sale numai rigide, cu tije de metal în ele, l-ar fi putut ţine. Cu o limbă grea, de beţiv, spuse, umilindu-se:

— Mulţumesc foarte mult, domnule. Sînteţi nespus de amabil şi vă voi fi recunoscător:

— A, nu, dumneavoastră binevoiţi să iertaţi o greşeală

gravă, o scăpare de-a noastră. Însă vă rog să vă grăbiţi, maşina vă aşteaptă.

Generalul ieşi de după biroul său şi-i întinse mîna lui Miguel, care i-o prinse grăbit şi contactul cu palma aceea pătrată îl scoase din frică, pentru a-l face imens fericit. Fericit că a dat mîna cu acest mare om — credea acesta — cu acest bărbat de seamă, viteaz, întruchipare a forţei, întocmai unui zeu. Nici nu-i venea să dea drumul mîinii, era garanţia înaltei protecţii de care se bucura, deci o strînse şi o scutură, clipe în şir, aproape inconştient, ca în plăcerile orgasmului.

Cînd în sfîrşit i-o lăsă, sau îi fu lăsată, se înclină şi în aceeaşi limbă cleioasă spuse:

— Aş sta lîngă dumneavoastră, dar ştiţi, datoria...

— Da, sigur, datoria, încuviinţă generalul, care crescuse în statură, era imens şi bun, covîrşitor, întocmai părintelui său, într-o viziune copilărească. Fusese greşeala lui să-l contracareze şi să intre în biroul lui insolent, dînd ordine. Cine era de fapt, un nimic, un nimeni, un om nehotărît, care vînduse un secret de seamă ce-i fusese încredinţat. Acum, îşi spuse el, ne trebuie hotărîre. O necruţătoare hotărîre.

Ieşi din birou, mai înclinîndu-se în faţa generalului care se înclină şi el, astfel încît păreau doi mandarini pierduţi în deliciile politeţei.

Afară, trecu pe lîngă american şi pe lîngă Tahereh şi ocoli privirea tinerei femei, întrupare ruşinoasă a nehotărîrii sale laşe. Escortat de colonelul aghiotant ironic, străbătu coridoarele pustii ale aeroportului, salutat cu onoruri militare cărora le răspundea. „Bravii noştri ostaşi, se gîndea el. Bravii noştri ostaşi".

Şoferul îi deschise portiera, se urcă în maşină, umărul îl durea înfiorător şi, cînd în sfîrşit atinse bancheta şi-şi găsi o poziţie ceva mai comodă, se gîndi: „În sfîrşit, pot să leşin. Mă voi trezi unde trebuie", şi leşină. Ultima lui imagine fu un soldat de plumb, santinela cea nouă de la poarta aeroportului, tot mic, cu picioare strîmbe, cu o capelă prea mare care-i cădea peste fruntea îngustă, care acum însă nu era dintre duşmani, îi prezentă arma pentru onor, fiind şi el unul din „bravii noştri ostaşi". Ideea de a fugi îi era mai străină decît oricînd.

Apoi leşină fericit şi de fericire.

VI

Miguel se trezi culcat pe o canapea de piele. Îl durea umărul şi capul, se simţea rău. Observă lîngă el o soră şi un medic militar. Îi erau cu desăvîrşire indiferenţi şi-i privi rece. Nu-l mai interesa absolut nimic. Nu-i venea să vorbească şi cînd în sfîrşit îi veniră nişte cuvinte în minte, erau banale şi n-aveau legătură cu nimic. Le dădu drumul:

— Vreau să ies. Să văd ce se întîmplă, deşi era obosit şi nu-l interesa nimic.

Apoi se sculă şi ieşi din cameră. Medicul şi sora nu îndrăzniră să-l oprească. Trecu printr-un coridor cenuşiu, în care mai ardeau becurile electrice, deşi începuse să se lumineze. Coridorul dădea în altul, la fel de cenuşiu, care se termina în faţa unor scări monumentale. Miguel le coborî liniştit, ţinîndu-se de balustradă cu mîna sănătoasă. Ajuns jos, intră într-o curte interioară plină de oameni şi mai ales de zgomot, pe care de-abia atunci îl auzi. Privi rece cum grupuri de soldaţi luau cîte 10 oameni, îi puneau cu faţa spre un perete şi-i împuşcau în ceafă. Observă în treacăt că cei împuşcaţi deveneau moi, ca de ceară şi se lăsau încet, foarte încet în genunchi. Cei ce-şi aşteptau rîndul erau încremeniţi, nimeni nu opunea nici un fel de rezistenţă, nimeni nu ţipa, nimeni nu implora milă sau nu protesta. Totul avea aerul unei activităţi normale, mai de grabă un joc. Şi călăii erau la fel de impasibili şi-şi vedeau de treabă liniştiţi.

Un ofiţer de jandarmi se apropie de Miguel şi-l salută, fără să primească un răspuns. Ofiţerul, rămînînd cu mîna la cozoroc, zîmbi timid. Avea o faţă de adolescent, plină de coşuri şi o adevărată bunătate în ochi, din cauza unei timidităţi feciorelnice.

— Liberalii, spuse el cu o urmă de mirare în glas.

— Foarte bine, spuse Miguel. Excepţional, bravo.

Apoi se întoarse cu faţa către cei ce-şi aşteptau rîndul să fie împuşcaţi. Aveau feţele cenuşii, împietrite, ochii lipsiţi de expresie. Miguel constată cu oarecare satisfacţie, că toţi semănau între ei, extraordinar ce semănau, de-abia puteai să-i deosebeşti unul de celălalt. Un bărbat gras, transpirat, care răsufla greoi, semăna cu vecinul său slab, încovoiat, cu nişte ochelari cu ramă de aur pe un nas mare, coroiat. Pe acesta şi-l aminti de undeva. Da, era un profesor de filozofie, profesorul lui de logică, de la Universitate, un om foarte cunoscut, un savant, preocupat de logica modernă, matematică, unde avea unele contribuţii. Miguel îl salută respectuos însă profesorul nu-i răspunse. Gîndindu-se că poate nu l-a observat, se îndreptă spre el şi-i întinse mîna. Profesorul i-o strînse şi Miguel constată că era foarte rece şi uscată. Aşa a fost întotdeauna. După ce-i strînse mîna cordial, se întoarse şi plecă, întovărăşit de timidul ofiţer de jandarmi. Ar fi putut discuta o problemă de logică, acum, cu bătrînul profesor însă îi fu teamă să nu greşească subiectul. Oamenii, se gîndi el, sînt foarte sensibili cînd din greşeală lauzi o contribuţie care nu-i a lor şi au combătut-o. Cu savanţii trebuie să fii foarte atent.

Plecă din curtea aceea pe sub o arcadă şi intră într-o altă curte, unde erau împuşcaţi alţi oameni. Şi aceştia semănau între ei, surprinzător şi erau la fel de docili. Zece cîte zece erau duşi la un zid şi din rigizi — erau foarte rigizi — deveneau moi, ca de ceară, şi îngenuncheau. Călăii îşi făceau treaba la fel de ordonat şi în aceeaşi tăcere, fără să vorbească între ei. Oamenii, se gîndi Miguel, se împart în două categorii: tari şi moi. Cei moi nu pot deveni tari, cei tari devin moi. Mişcarea de la tare la moale este ireversibilă, ca timpul. Uite, stărui el asupra ideii, nu m-am gîndit astfel niciodată la timp. E un cîştig, ar trebui s-o notez undeva.

Numai ofiţerul care comanda această curte de execuţii era altfel. Gras, rumen la faţă, jovial ca un om bine hrănit, căruia îi place viaţa, se deschise la veston şi la nasturele de la cămaşă, de sub cravată. În mînă purta o cravaşă cu care-şi bătea nervos cizmele şi uneori spunea: „Mai repede, mai repede“. Simţea nevoia să dea ordine, să fie activ, să dea un caracter mai personal acestei operaţii de o prea mare monotonie, Era, probabil, în fundul sufletului său, un irecuperabil individualist, un om care ţinea la calitate, nu la cantitate. De Miguel se apropie tot jovial

şi după ce îl salută militărește, scurt, energic, ca un adevărat soldat, îi apucă mîna lui Miguel şi i-o scutură cu deosebită căldură, însă nu reuşi să-i transmită entuziasmul său.

— Ce sînt ăştia? întrebă rece Miguel.

— Sud-Est, răspunse ofiţerul şi păru că se mîndreşte.

— Aha, spuse Miguel. Sud-Est aţi spus! Foarte bine. Excelent.

— Eu am condus şi razia, spuse fălindu-se ofiţerul. Nici cu o companie, însă băieţi de nădejde. Extraordinari.

— Da, da, se vede, făcu Miguel.

— Închipuiţi-vă, spuse ofiţerul. Unuia îi năştea nevasta. A adus asta drept argument. Vroia să-l lăsăm *nûmai* să-şi crească copilul. Ha, ha, ha. Vreo douăzeci de ani. M-am scuzat şi i-am spus:

— Domnule, ne pare rău, dar nu... avem... atîta... timp.

Ideea cu timpul îl interesa pe Miguel şi vru să spună ceva, însă nu avu cui. Ofiţerul se repezise cu cravaşa ridicată şi pocni pe un bătrîn care îngenunchiase şi-şi făcea cruce.

— Aici nu-i biserică, urlă el. Trebuia asta s-o faci la timp, nu acum. La timp, ai înţeles, la timp. Toate la timpul lor. După ce-l plesni de cîteva ori peste faţă, făcu semn cu mîna, nerăbdător, lăsînd să se înţeleagă că-i lipseşte ceva. Un plutonier îi dădu un pistol cu butoiaş şi ofiţerul îl ridică pe bătrîn şi-l împinse aproape la zid, al unsprezecelea din serie, şi-l împuşcă în ceafă. „Era mai bine dincolo, se gîndi Miguel. Mai multă ordine. Aici e cam dezordine". Dezordinea asta îl deranja profund, şi în el, în golul perfect din el, începu să crească o mînie surdă. „Dincolo, acolo era bine: pac, pac, ca un joc, fără atîta gălăgie". Se hotărî să-şi manifeste mînia.

— Căpitane, strigă el. Cam multă dezordine şi gălăgie aici. Nu-mi plaee. Nu-mi place, dar absolut deloc. Te fac răspunzător.

Căpitanul cel gras rămase cu gura căscată, în plină stupoare. Nu se aştepta să i se facă, acum, o observaţie.

— Nu înţeleg, domnule, spuse el, bîlbîindu-se uşor. Eu execut ordinele.

— Dumneata să nu mă contrazici cînd îţi spun ceva. Se vede, eşti un in-di-vi-du-a-list. Un incorigibil individualist. Şi noi asta vom rade. Nu înţelegi, dar deloc, sensul filosofic al acţiunii noastre. Şi e foarte important.

— Eu nu-mi fac decît datoria, îngăimă căpitanul.

— Nu e de ajuns, spuse rece Miguel şi se întoarse brusc pe călcîie. Nu mai continuă, era evident inutil, căpitanul era un prost, nu gîndeşte pînă la capăt. „Vremea datoriei a trecut". Şi nici fraza înţeleaptă, care i-a plăcut totdeauna, încă de mic copil, a lui Talleyrand: „Et surtout pas trop de zèle". Zeloşii de astăzi sînt revoltaţii de mîine, ăsta este un lucru bine ştiut.

Intră înapoi în clădire, puţin mai agitat. Îl durea şi umărul şi din nou îi era puţin greaţă. Ar trebui să bea puţin suc de fructe, ceva răcoritor. Opri un subofiţer care escorta cinci oameni legaţi la mîini.

— Spune-mi, te rog, dragă — unde se poate bea ceva aici?

— La etajul doi, domnule, răspunse subofiţerul. Acolo e cantina domnilor ofiţeri, cu liftul din dreapta.

Miguel îi mulţumi şi luă liftul indicat, apăsă pe butonul cu numărul II şi ajunse într-un coridor plin de agitaţie. Ofiţerii alergau de colo încoace, în grupuri, se salutau şi-şi strîngeau mîinile în trecere, strigînd: „merge, merge". „La voi merge!". În sfîrşit ajunse la cantină, o sală mare, cu mese şi un bar.

Atmosfera nu se poate spune că era perfect tihnită. Domnea o oarecare nervozitate, specifică locurilor unde mănîncă oameni grăbiţi, în pauza de muncă, o muncă solicitantă, care cere iniţiativă şi nerv şi se prelungeşte un timp şi peste ora de întrerupere. Ca munca artiştilor ce nu pot scăpa de obsesii sau a oamenilor politici sau de afaceri ce nu se pot desprinde de griji. Un grup de ofiţeri mînca, în picioare, sandvişuri servite de o fată blondă, subţire, şi ea grăbită, strigînd cu o voce care i se păru lui Miguel cam stridentă, comenzi la bucătărie: „Trei sandvişuri cu şuncă, unul cu brînză, două ouă moi la pahar". Hotărît, nu-i plăcea *deloc* această fată, cu botişor de veveriţă şi cu buze subţiri, ce-şi dezvelea, într-un surîs profesional, fals amabil, nişte dinţi mărunţi, ascuţiţi, şi, i se păru lui Miguel, răi. În nici un caz nu era o fată bună, probabil era rece, interesată, care nu se purta bine cu logodnicul ei, mai mult ca sigur un băiat moale, nu lipsit de naivitate, dintre cei care cad pradă sigură unor asemenea fiinţe rozătoare, care le programează viaţa aşa cum vor ele, ca şi cum ei, aceşti băieţi candizi, n-ar avea viaţa lor, drepturile lor. Miguel făcu în mintea sa ce căpătase o maximă putere de penetraţie în fondul lucrurilor, în firea oamenilor, în percepţia detaliului semnificativ, reflecţii amare la adresa acestor oameni acaparaţi, cum era bufetiera de la comandamentul jandarmeriei.

Își întoarse scîrbit fața de la ea, nu înainte de a-i observa și mîinile agile, mici și neformate, ca de prunc, care fără greș dovedeau o personalitate prost și strîmb dezvoltată. Într-un colț observă un ofițer mare, voinic, transpirat — deși era răcoare în sală la această oră dinaintea dimineții, ce-și întindea pe pîine bucăți mari de șuncă roșie, și după ce-i punea un strat de muștar, le mînca pofticios. Miguel văzu bucățile de carne care dispăreau în gura acelui maior, culoarea lor roșie, și se simți rău, ca pe sălile aeroportului, un rău necunoscut înainte de el, greu de denumit, organic, venit din adîncuri, semănînd cu neliniștea, cu un fel de frică superstițioasă. „Ce lăcomie de viață", își spuse el, și simți că detestă pînă și acest cuvînt *viață*, cu mișcarea ei continuă, ca a animalelor de pradă. Toți oamenii aceștia erau prea vitali, și ofițerii grăbiți și maiorul lacom, și chelnerița agilă, cu zîmbetul ei profesional și fals, vădit interesată. Vor să trăiască oricum, cu orice preț, să respire și să se agite, să comande, să domine, să mănînce și să bea, să umple spațiul cu gălăgia lor, pentru că oricum erau gălăgioși chiar cînd tăceau. Uite, maiorul ăsta prost crescut face zgomot din fălcile lui puternice în timp ce mestecă bucățile mari de carne. Miguel îi *auzi* pe toți mîncînd și acest fapt îi produse o impresie mai proastă decît vederea lor, care încă se mai putea suporta. Auzul îi dădea o senzație mai globală de forfotă pofticioasă.

Ceru chelneriței un pahar mare, cu citronadă, pe care-l sorbi însă nu-i plăcu gustul și se hotărî să plece cît putea mai repede din această sală. Totuși îi era foarte sete și umărul imobilizat îl durea încă, ceea ce-l făcu să-și reamintească rapid, în treacăt, fără să insiste, asupra scenei de la aeroport. Fusese în pericol de moarte și l-ar fi împușcat, dacă n-ar fi fost Tahereh care să spună ofițerului aghiotant identitatea lui, care-l salvase și-l readusese la normal. Minunată fată Tahereh cu prezența ei de spirit. Setea îl chinui și mai tare, însă nu mai vroia să bea din citronada aceea grețoasă, ce i se lipea de buze, de limbă, de cerul gurii, dulceagă și groasă, prea consistentă.

— Un pahar de apă naturală, ceru el chelneriței. Atît, și chelnerița îi zîmbi și i se păru că zîmbetul ei era nu numai fals, profesional, dar avea și o notă lascivă, ca o incitație de a face lucruri urîte și, mai ales ca o complicitate, ca și cum ar fi fost vechi cunoștințe și ar fi *deja* făcut acele lucruri urîte, și-ar fi amestecat sudorile în căldura toridă a nopților sezonului cald, sub cearșafuri nu tocmai curate. O privi rece și ezită să pună

degetele pe pahar, acolo unde fuseseră degetele ei subţiri şi neformate. Simţi o adîncă oboseală — ce zi şi ce noapte agitată avusese! — şi îşi roti ochii să vadă un loc mai retras, unde să se aşeze, fără să mai fie privit de nimeni, deşi, trebuie recunoscut, nimeni, în afara chelneriţei de la bar nici nu-l băga în seamă, deşi era singurul civil şi mai avea şi gipsul care-i imobilizase braţul. „Curios, se gîndi el, ce firesc şi uşor e să te strecori nevăzut, într-un loc ca acesta." Ar fi putut veni îmbrăcat cu coif şi în zale, sau într-un costum de arlechin, nimeni nu l-ar fi observat, nimănui nu-i păsa de el, nu s-ar fi întrebat ce caută aici, el, atît de diferit de toţi aceşti oameni grăbiţi, care intrau, mîncau ceva şi apoi alergau înapoi la treburile lor.

Ţinti totuşi un loc ceva mai retras, o masă mică, numai cu două scaune şi se aşeză pe unul dintre ele, un scaun galben, cu speteaza de plastic şi cu picioare de metal. Îşi privi în treacăt vecinul, un ofiţer superior, slab, înalt (i se vedea bustul subţire ridicat mult deasupra tăbliei mesei) şi fu frapat de ochii lui, foarte albaştri şi lucioşi, tiviţi de gene lungi, curios de blonde, parcă ar fi fost ale unui albinos. Intensitatea acelei priviri nu venea din modul cum se uita în jur, la oameni, la lucruri, la Miguel însuşi, ci tocmai dimpotrivă, din felul în care *nu se uita deloc,* la nimeni şi la nimic, ci undeva în gol, urmărind o imagine cu desăvîrşire nemişcată, aflată undeva într-un orizont imaginar.

— Bună ziua, îi spuse Miguel, brusc interesat de acest ofiţer de piatră, cu privirea fixă, care măcar el nu părea însufleţit de toată vitalitatea asta barbară, care mai mult decît să se vadă, *se auzea.* Omul acesta nu făcea nici un fel de zgomot, îşi ridica doar un pahar cu alcool la gură, abia îl atingea cu buzele, apoi îl lăsa jos, pe masă, continuînd să-l ţină strîns între degete.

La salutul lui Miguel el dădu uşor din cap, distant, şi nu spuse nimic. Miguel ar fi dorit să discute cu el, însă nu ştia ce să-i spună, ar fi avut nevoie de o frază, fie ea şi banală, oarecare, însă capabilă să comunice căldură şi simpatie, să stabilească o punte. Însă el ştia foarte bine ce greu este să comunice oamenii între ei, chiar dacă simt că se aseamănă, că fac parte din aceeaşi familie de spirite. Fraza aceea nu-i venea în minte, deşi se încruntă ca să se concentreze. Însă mintea îi era goală, seacă, doar locuită de simpatie pentru acest ofiţer liniştit şi nespus de plăcut. Măcar în acest context. Nu ştia nici măcar cum să-i atragă atenţia, printr-un gest, printr-o atingere uşoară ca o

boare, care poate ar fi fost mai bună decît orice cuvînt. Totuşi, singura cale era mărturisirea — oamenii se leagă şi comunică atunci cînd se confesează unul altuia.

— Erau să mă omoare la aeroport, — spuse el încet. Am scăpat ca prin urechile acului. În ultima clipă. Ciudat este că am fost salvat de intervenţia unei prietene de-a mele, care ea era în pericol şi eu m-am dus acolo s-o salvez. Am scăpat doar cu asta (şi-şi arătă umărul bandajat, imobilizat în plasturele de gips).

— Da? — spuse ofiţerul — şi-şi ridică din nou paharul la buze, sorbind neauzit, o singură picătură. Apoi continuă să privească în gol, fără să-i dea nici o atenţie.

— Trebuie să vă spun, adăugă Miguel cu o oarecare insistenţă suplicativă în glas (nu se poate să nu comunice cu acest om, hotărît simpatic), că mi-a fost foarte frică. Îngrozitor de frică. Era şi absurd să mă ucidă dintr-o greşeală.

Ofiţerul îl privi pentru prima dată direct, cu insistenţă şi păru să-l vadă. Îl cîntări în ochi, apoi spuse, ridicînd uşor din umeri:

— De ce greşeală?

— Păi, evident era o greşeală, pentru că eu nu trebuia, nu eram planificat, ca să spun aşa. Tocmai dimpotrivă.

— Ce înseamnă asta, tocmai dimpotrivă? — întrebă ofiţerul.

Miguel trebui să recunoască dreptatea interlocutorului său. De fapt nu ştia ce înseamnă tocmai dimpotrivă. Nu exista de fapt nici o necesitate. Întîmplător era aici, întîmplător putea fi împuşcat. Asta era *chiar* descoperirea lui Don Athanasios. O spusese clar, *oricine* poate deveni victimă, chiar lipsa de criterii va da adîncime terorii. În faţa evidenţei, trebui să recunoască adevărul, uciderea lui n-ar fi fost de fapt o greşeală, în sensul absolut.

— Aveţi dreptate, spuse el, poate că nu există „tocmai dimpotrivă“. Oricum, am trecut printr-un mare pericol şi de-abia am scăpat.

— Şi vă bucuraţi? — întrebă ofiţerul şi de data asta zîmbi uşor.

Lui Miguel îi trebui un timp, ca să se decidă să răspundă. Se bucurase, de fapt, atunci cînd a vorbit la telefon cu comandantul jandarmeriei, îşi aminti, pentru prima oară de senzaţia plăcută de moliciune, cînd s-a aşezat pe canapeaua maşinii militare

care l-a adus aici. Pentru că *atunci* şi-a putut permite să se lase şi să-şi piardă cunoştinţa, ştiind că, după un timp, se va trezi, va deschide din nou ochii, va putea observa şi numi lucrurile. Deşi, pe de o parte, răspunsul era clar pozitiv. Da, se bucurase, se bucurase enorm că poate dormi, ca apoi să se trezească. Însă de cînd s-a trezit, pînă în această clipă, cînd stătea de vorbă cu acest om simpatic, nimic nu-l bucurase. Era pustiit de această indiferenţă, punctată doar din timp în timp de o vădită neplăcere, de o iritare surdă, împotriva dacă nu a toate, măcar a lucrurilor care ieşeau dintr-o normă greu de definit. De aceea ezita să răspundă şi ezitarea lui îl făcu de-a binelea curios pe ofiţer, care-l privea de data asta insistent, aşteptînd şi, apoi, chiar spuse:

— Ei? Puteţi să-mi răspundeţi? Chiar vă bucură?

— Şi da, şi nu, răspunse în sfîrşit Miguel. Am avut o clipă cînd m-am bucurat. Însă de acum e clar şi eu ştiu, vom intra în marele mecanism, perfect pus la cale.

— Da, răspunse ofiţerul. Poate ăsta-i numele, marele mecanism. Nu e rău spus deloc şi ar putea să explice o mulţime de lucruri. Ca de pildă necesitatea de a ne schimba multe idei şi multe deprinderi. Va fi totul altfel şi ne va trebui un timp să ne adaptăm. Ascultaţi numai ce mi s-a întîmplat mie, în această noapte. Ştiţi că acţiunea a întîrziat, era aşteptat cineva şi n-a venit.

— Da, ştiu, spuse Miguel. Eu eram probabil aşteptat, însă din cauza incidentului de la aeroport, în care era să-mi pierd viaţa...

— Mă rog, poate dumneavoastră, îl întrerupse ofiţerul. Oricum, acţiunea a pornit şi eu am luat comanda unui detaşament care controla zona de Sud a oraşului. Am plecat cu oamenii mei, am primit o listă de indivizi care sînt consideraţi primejdioşi, în funcţie de fişier. Nu mă îndoiam de utilitatea acţiunii, grevele, manifestaţiile studenţeşti, pretenţiile sindicatelor, mă rog, slăbiciunea condamnabilă a oamenilor politici, care, din demagogie, tolerează tulburarea ordinei, ca să ajungă ei la putere, toate astea mă supărau. Trebuia făcut ceva, şi, poate că nu atît de aspru, dar eu sînt ofiţer, militar de carieră, din tată în fiu, deci hotărîrea şi violenţa acţiunii nu mă tulbura. Am acţionat conform planului, foarte minuţios întocmit, ridicam oamenii care, trebuie spus, erau atît de docili încît nu opuneau rezistenţă.

„Vă rugăm — spuneam — să veniţi cu noi să daţi nişte lă-

muriri. Veţi veni înapoi mîine dimineaţă", şi ei se îmbrăcau, ba de cele mai multe ori îşi îmbărbătau familiile, era — spuneau — o operaţie de rutină, şi mulţi nu erau cooperatori numai, dar chiar prietenoşi. Erau ciudaţi şi cei de pe listă. Unul era un idiot, evident un idiot, care se bucura de uniformele noastre şi rîdea încîntat, numărîndu-mi stelele. „Poate face pe prostul", mi-am zis, deşi părea chiar cu adevărat un debil mintal şi familia lui, o mamă cam bolnavă, ne întreba: „Nu vă daţi seama? Ce informaţii poate să vă dea? E bolnav. A avut o encefalită cînd era mic. Am fost pedepsită pentru păcatele mele", şi a început să plîngă, implorîndu-ne să-l lăsăm în pace. Am verificat din nou, oarecum cuprins de îndoială, numele, adresa exactă; ăsta era. „În regulă, am asigurat-o pe bătrînă, dacă e o greşeală, se va lămuri în două ore şi va fi înapoi". Însă în sinea mea mă gîndeam, fără să înţeleg chiar totul: „Nu poţi face omletă, fără să spargi ouă. Probabil că nu va scăpa, la înghesuială. În cîteva locuri ştiam, şi mai ales aici, aşteptau plutoane de execuţie, cine era să mai verifice. Aceia care urmau să fie încarceraţi sau internaţi în lagăre, aveau un semn special, de leaderi. Băiatul ăsta idiot n-avea nici un semn".

Ofiţerul tăcu şi mai atinse o dată cu buzele marginea paharului cu alcool. Din nou privirile sale căpătară o ciudată fixitate. Tăcerea sa dură un timp destul de îndelungat, Miguel se simţea rău, avea frisoane şi probabil îi revenise febra, însă aştepta. Nu greşise, ofiţerul acesta era un om destul de interesant şi i-ar fi părut rău ca mărturisirile să se termine aici. Din fericire, interlocutorul său continuă:

— Da, în sfîrşit, foarte neplăcut. Multe lucruri neplăcute. De pildă, un romancier, cunoscut, mai degrabă om de ordine. Îi citisem, nu sînt eu mare amator, dar îmi căzuseră în mînă două cărţi de-ale lui. Le am şi acum în bibliotecă. Îmi plăcuseră, mai ales una dintre ele, foarte mult. Era un roman cu un deosebit parfum de vechime, de locuri colbăite, ştiţi, ca vechile poduri din casele bătrîneşti, care-ţi aduc aminte de copilărie într-un fel ciudat; nu e copilăria proprie, e copilăria bunicilor noştri; cu crinoline, cu valsuri, frumoasa viaţă de demult. Cu amor discret, tainic, un surîs furat în fundul unei grădini, printre plante, care produce o furtună de promisiuni în inima tinerelor fete. În sfîrşit, ceva poetic, discret, nostalgic, mi-a plăcut, hotărît lucru că mi-a plăcut. Şi autorul era un bătrîn cumsecade, politicos, un domn, semăna cu cărţile lui. Mi-a venit foarte greu, foarte

greu, şi la venire şi la plecare am sărutat mîna nevestei sale, foarte speriată, şi după ce-am ieşit pe uşă, romancierul m-a tras de o parte şi mi-a spus: „Vedeţi, domnule colonel, n-aş vrea să mă puneţi într-o situaţie delicată şi să fac depoziţii împotriva unor colegi de-ai mei, chiar dacă nu sînt deloc de acord cu ideile lor politice. Mă.înţelegeţi, nu-i aşa? Nu interpretaţi greşit ce spun, dar aşa este, mi-ar fi foarte greu". L-am asigurat, i-am strîns mîna pe care mi-o întinsese, ca un om de onoare, altui om de onoare. Penibil — nici el nu avea pe listă un semn distinctiv, — deci, aici în curte, plutonul şi gata. A trebuit să mă întăresc şi să mă conving că probabil că era vorba de o conspiraţie foarte intensă. Şi omisiunea, în aceste cazuri, este o crimă gravă, bătrînelul oarecum a mărturisit că ştia cîte ceva, vroia din laşitate să fie neutru,' însă, mi-am zis, „pe cei călduţi îi voi scuipa din gura mea". Aşa face şi istoria, oare strămoşii noştri, cînd au venit aici, au fost blînzi?

— Desigur, spuse Miguel. Gîndeşti just. Cei călduţi trebuie scuipaţi din gură. Istoria o pretinde, ca să nu cădem în anarhie.

— Da, da, aşa m-am gîndit şi eu. Şi chiar mi-am reproşat slăbiciunea. Însă de-abia acum începe istoria ciudată, cu adevărat ciudată. Am intrat într-o casă, unde era cineva pe listă. De la început am fost frapat că la uşă erau draperii negre, deci un mort în casă. Asta m-a izbit extrem de neplăcut. Oricum, moartea trebuie respectată, nu se poate, pe acest fapt, cred eu, se sprijină civilizaţia., Viaţa uneori, deseori, n-o băgăm în seamă, dar moartea nu poate trece drept un non-eveniment. De aceea necropole, piramide, cimitire care acoperă faţa pămîntului. Civilizaţiile sînt poate colecţii de cimitire, negative ale vieţii, memorie a celor fără memorie. Eram foarte încurcat, am vrut să mă întorc. Nu l-am găsit şi gata. Omului îi murise cineva drag. Însă pînă la urmă, atras de nu ştiu ce, am bătut totuşi la uşă. Măcar să văd, să-mi plătesc piosul respect, şi apoi gata, în continuare la îndeplinirea misiunii.

Aici ofiţerul, care vorbise oarecum cu Miguel, după o foarte scurtă pauză, îşi modifică ritmul povestirii. Nu se mai uită la interlocutorul său, ci îşi ridică privirile în sus şi ochii săi căpătară acea expresie bizară de fixitate, care-i atrăsese atenţia lui Miguel. Acum era şi mai bizar, pentru că privind ţintă, la imaginea aceea nemişcată, într-un orizont imaginar, totuşi continuă să vorbească.

— Am intrat în locuinţă, după ce o servitoare, una din bă-

trînele servitoare de familie, specie în dispariţie, îmbrăcată în doliu, mi-a deschis uşa. Am trecut printr-un hol mare şi în sfîrşit am pătruns în camera mortuară. Draperii negre, lumînări mari, în sfeşnice înalte de argint, cu incrustaţii bogate, flori mari, plante ornamentale aşezate la căpătîi. Camera, deşi nu foarte bogată, a clasă mijlocie, avea solemnitate. Moartea, ceremonia ei, transformase o cameră oarecare într-un palat. V-am spus. Poate de aici mi-a venit ideea, civilizaţia, cultura, sînt legate organic de necropole — e ceea ce le dă măreţie. Gîndiţi-vă numai la Panteon. Pan — theon —, toţi zeii, chiar cînd sînt oameni, sigur, iluştri, dar care morţi sînt theon, thei.

— Domnule colonel, spuse Miguel. Aveţi idei foarte interesante, ştiţi nu m-aş fi aşteptat, la profesia dumneavoastră... Se opri, pentru că ofiţerul făcu un semn cu mîna că vrea să continue, iar Miguel însuşi era impresionat de povestire, vedea aievea solemnitatea camerei mortuare, simţea un miros ciudat, dulceag, amestecat cu parfumul florilor şi cu fumul lumînărilor, amintiri vagi şi neliniştitoare îi veneau în minte.

— Mă scuzaţi, zise el, şi-l lăsă pe ofiţer să vorbească mai departe.

— Deci, eu şi oamenii mei ne-am descoperit şi am luat poziţie de drepţi, ca la catafalcul unui camarad, fără să privim măcar mortul. Am închis ochii şi am auzit două glasuri de femei plîngînd încet, şi un preot murmurînd o rugăciune, am fost atent la cuvinte, erau frumoase şi trimiteau pe cel răposat într-un loc de verdeaţă, un loc minunat, unde urma să domnească tihna şi pacea veşnică. Eram impresionat într-un fel dulce, oarecum liniştitor, ca şi cum aş fi poposit şi eu în acel loc plin de verdeaţă, paradisiac. Apoi, m-am speriat, am înţeles adică precis, fără putinţă de dubiu, că eu, eu personal, în acea noapte trimiteam oameni la moarte, însă o moarte lipsită de solemnitate, fără aceste mîngîioase cuvinte care înconjurau ca o aură de poezie, ceea ce *cu adevărat* se întîmplă. Nu eram doar un ucigaş, pentru că asta eram, ci înlăturam urma de omenesc din moartea însăşi. M-am speriat şi am deschis ochii, privind cadavrul întins pe catafalc şi am văzut un om între două vîrste, mic de statură, care avea întipărită pe faţă o expresie uşor răutăcioasă, batjocoritoare. Mi-am mutat ochii de la faţa mortului şi atunci am observat o fată tînără, în negru, cu ochi strălucitori — care venise lîngă mine şi nu mă puteam opri să nu-mi dau seama că avea *exact aceeaşi* expresie batjocoritoare pe faţă ca şi

mortul, acelaşi surîs de-abia schiţat. Fata mi-a şoptit:

— Ce căutaţi aici, domnule?

— Cine este decedatul? — am întrebat-o eu.

— Tatăl meu. Ramiro Feiantes.

Am privit-o surprins. Acesta era numele omului pentru care venisem. Degeaba, a scăpat, şi, trebuie să recunosc, am simţit o mare bucurie, o imensă bucurie că omul ăsta scăpase, era, oricît ar părea de absurd, în afară de orice pericol. Singurul, cu adevărat, în afară de orice pericol. Nu-mi puteam stăpîni bucuria. Măcar are o moarte demnă, o moarte adevărată, civilizată, o moarte de om.

— Mă scuzaţi, domnişoară, cînd a murit tatăl dumneavoastră? — am întrebat-o.

— Ieri dimineaţă. Dar de ce-aţi venit, pe cine căutaţi?

— Pe nimeni. Căutam pe cineva, am greşit adresa, vă rog să mă scuzaţi şi vă asigur de condoleanţele mele.

Şi atunci, în loc să plecăm, dintr-un impuls inexplicabil, ca să-mi exprim bucuria că omul nostru scăpase, am cerut îngăduinţa să dau un telefon. Am fost condus într-o altă cameră şi am sunat comandamentul raportînd: „Ramiro Feiantes, strada cutare, a murit ieri dimineaţă". „Ei fir-ar al dracului, mi-a răspuns vocea unuia dintre şefi. N-avem ce să-i facem. Dacă a murit, a murit."

— Bine, am spus eu, plecăm mai departe, nu mai avem mult. Totul a decurs conform planului.

— Stai un moment, colonele, am auzit. Aşteaptă la telefon.

Am aşteptat mult, 10 minute, un sfert de oră. De dincolo se auzea plînsul acela uşor, iar eu eram intrigat. În sfîrşit, poate vroiau să transmită alt ordin, însă eu eram sătul pînă peste cap. Ordine, ordine, apărarea ei, datorie sfîntă. Însă de fapt mă simţeam vinovat —, un adevărat carnagiu. În sfîrşit, din nou vocea la telefon:

— Ascultă, colonele, există păreri că ar fi de efect să aduci mortul. Cine e pe listă, e pe listă, viu sau mort, n-are importanţă. Cum se spune: aduceţi-l, viu sau mort. E şi o formulă consacrată. Ce zici, ar fi grozav, nu?

N-am putut răspunde la început. Mi se părea că n-am înţeles. În sfîrşit, am izbucnit:

— Vreţi să arestăm, pentru pericol public, un cadavru? Şi ce să spun, că are de dat o *simplă* declaraţie? Domnule general, drept ce mă luaţi?

— Haide, haide, spuse el. Nu te enerva. În treaba noastră, acum, avem nevoie de nervi tari, de oţel. E adevărat, e cam absurd, asta a fost şi părerea mea, s-a emis aici o simplă ipoteză. Pînă la urmă, însă, a triumfat raţiunea. Ridică pe altcineva din familie, pe oricine, şi grăbeşte-te. Viteza operaţiei îi asigură succesul.

Am lăsat moale receptorul pe furcă. Acolo, adică aici, la comandament, au înnebunit. Vor să aresteze morţi, pînă şi morţi, pentru că este *de efect*. Arestează şi ucid nebuni, bieţi romancieri inofensivi. Dar morţi, morţi. Şi dacă nu pot, pe cineva dintr-o familie îndoliată. Pe *oricine*. Şi asta numesc: raţiunea a triumfat. De data asta era prea mult. Am ordonat retragerea şi m-am întors aici. Am înţeles că intrăm într-o altă epocă şi nu ştiu dacă sînt copleşit de bucurie că voi supravieţui în ea. Moartea trebuie să-şi păstreze caracterul ei solemn, individual. Măcar ea.

— Nu, spuse Miguel. Asta este tocmai sensul acţiunii. Să nu-şi păstreze nici ea caracterul individual, personal. Dealtfel, în veacul nostru s-a mai întîmplat. Aici e o uzină mică, mică de tot. Cu randament scăzut.

— Da, spuse ofiţerul. Ştiam, dar n-am înţeles. Adică pînă acum n-am înţeles. Şi aceasta e problema mea. Nu ştiu dacă vreau să mai trăiesc într-o asemenea lume. Dumneavoastră vă bucuraţi că aţi scăpat.

Miguel ridică din umeri şi spuse:

— Nu ştiu. Nici nu v-am dat un răspuns pozitiv. Doar în clipa cînd am scăpat. Eu, individual, nu din întîmplare, ci atunci cînd s-a pronunţat *numele meu*.

Ofiţerii părăsiseră sala, nu mai rămăsese decît un mic grup, gălăgios, care bea cafea şi rîdea. Chelneriţa cu bot de veveriţă se aşezase pe un scaun înalt, în spatele barului şi fuma o ţigară dintr-un ţigaret lung, galben, imitînd chihlimbarul. Arunca fumul în dîre lungi, subţiri, jucînd rolul unei vampe de lux, probabil ceea ce dorea să ajungă. Privirea îi era goală şi pierdută, fără ţintă, fără nici o expresie, nici măcar de răutate. Fuma plictisită, stătuse toată noaptea, o noapte grea şi acum, după ce-şi mai juca rolul de vampă, alungindu-şi nepăsătoare picioarele, vroia să se ducă şi să se culce. Miguel îşi dădu seama că în timpul povestirii vecinului său de masă, încetase un anumit zgomot. Nu se mai trăgea afară cu arme de foc şi de aceea popota părea şi mai ciudat liniştită, parcă pustiită, în ciuda rîsetelor

micului grup de ofiţeri care beau cafele.

— Ea, spuse Miguel interlocutorului său, va supravieţui foarte bine. Cînd va vrea să fie ceva, va juca un rol.

Ofiţerul ridică din umeri după ce privi chelneriţa în treacăt, alunecînd peste ea cu privirea. Miguel se ridică de la masă şi spuse:

— Îmi pare bine că v-am cunoscut. Ne-am înţeles perfect. Se poate spune că am comunicat cu adevărat.

— Credeţi? — spuse colonelul şi privi în gol. Miguel era convins că într-adevăr reuşise să comunice şi, se poate spune, avea un sentiment de bucurie. De aceea, prietenos, strînse mîna colonelului şi-şi luă rămas bun, exprimîndu-şi speranţa că se vor mai întîlni.

În clipa cînd se despărţiră, tocmai intra în popotă un aghiotant în ţinută de gală, cu marea diagonală brăzdîndu-i pieptul, cu placa decoraţiilor lată deasupra inimii sale neîndoios brave, cu lentă şi cu un cordon de fir de care atîrnau franjuri. Era un bărbat impunător şi ochii săi priveau cu mîndrie războinică drept înainte, ca şi cum pictori în colerete urmau să-i facă portretul marţial. Miguel îşi aminti o secundă de statuia lui El Bravo, din piaţa centrală a oraşului, pe care o privise în îndepărtata zi de ieri, care, cu frămîntările şi temerile sale, fusese încă atît de vie. Totuşi, se gîndi el o clipă, am scăpat, n-am nici o vină. Micul soldat de plumb, care şi-a trăit „ora vieţii sale", l-a salvat de la o răspundere ce şi-ar fi putut-o reproşa. Însă nu fu decît un gînd fugar, născut fără forţă în acea pustietate ce-l locuia. De fapt, nu ştiu ce să mai facă, unde să se ducă, nu avea nici grija personală a fostului său interlocutor, îngrijorat de dispariţia civilizaţiei necropolelor, ultimul loc de refugiu al oricărei culturi. „Moartea a fost expropriată, reflectă Miguel, şi, admirînd inteligenţa ascuţită a colonelului, privi încă o dată falnicul aghiotant care intrase în sală. Acesta, desigur, nu va fi ucis astfel, privindu-l aveai încredinţarea că dacă vreodată se va pronunţa împotriva lui o sentinţă capitală, va fi dus cu toată pompa într-o mirifică grădină şi, acolo, îşi va comanda singur, legat de stîlp, plutonul de execuţie, cu o voce fără şovăială, după ce, eroic, va refuza să fie legat la ochi. Se va auzi zgomotul armelor aşezate la picior, apoi, tot frumos, prin regularitate puştile vor fi ridicate la ochi şi, la comanda: „foc", vor trosni sec, iar bravul ofiţer îşi va apleca doar capul spre somnul de veci. Spre marea lui surprindere însă, aghiotantul îl căuta pe el:

— Don Miguel, strigă el, onorate Don Miguel, vă căutăm în toată clădirea, şi, trebuie să vă spun că ne-a fost frică, la un moment dat, să nu se fi făcut o mult regretabilă greşeală. Ştiţi, deşi planul a funcţionat fără greş, unele erori s-ar fi putut strecura. Cum sînteţi îmbrăcat civil şi, în plus, nu vă cunoaşte „la racaille“ pe care din nefericire a trebuit s-o folosim, s-ar fi putut întîmpla ireparabilul. Aghiotantul îl îmbrăţişă pe Miguel, care simţi un proaspăt şi bun miros de colonie excelentă. În plus îl şi recunoscu pe aghiotant, se întîlniseră la Country Club şi fusese, pentru un timp, cunoscut ca un prieten al Donei Isabela, moment în care curba carierei sale luă aspectul unei hiperbole. Făcuseră chiar cîteva partide de tenis la club. Miguel chiar îl simpatiza, dispreţuindu-l puţin, ceea ce era menit să-i crească simpatia, pentru că ofiţerul era un excelent, vestit, povestitor de anecdote cam picante, pe care le împărţea apropiaţilor săi cu o voce neutră, uşor trenantă. Niciodată nu-l văzuse pe acest vestit „băiat bun“ în postura marţială de acum. Fără doar şi poate, noaptea asta îl metamorfozase.

— A, Don Juan, spuse Miguel, îmi pare bine că te revăd. Cum merge, ai mai făcut progrese la tenis?

Fără să vrea, Miguel încerca să stabilească o punte între timpurile revolute şi momentul de acum. Însă, se pare că numai el percepea o prăpastie de timp, o linie clară de rezervă. Aghiotantul rîse şi spuse:

— Vom vedea, imediat ce ţi se va vindeca braţul. Să ştii, nu cred că mai poţi să-mi iei un set. Dar, să lăsăm astea, vino, te rog, te aşteaptă domnul comandant, şi-i făcu semn să iasă.

Coridoarele erau mai puţin populate ca înainte. Grupuri de ofiţeri se mai foiau, intrînd şi ieşind din birouri, cu hîrtii în mînă. Însă mişcarea oamenilor şi a documentelor căpătase un aer de ordine puţin obosită. Marea clădire a jandarmeriei părea sediul unei vaste întreprinderi, foarte prospere, într-o perioadă de boom industrial, la sfîrşitul unei fructuoase zile de muncă. Coborîră cu liftul un etaj, acolo unde se găseau birourile vaste ale conducătorilor şi pe acest coridor mult mai lung, luminos, domnea liniştea puţin solemnă pe care o îmbracă o autoritate bine aşezată. Uşile erau capitonate cu piele vişinie pe dinafară, iar înăuntru aveau catifea din aceeaşi culoare. Geamurile largi făceau să pătrundă lumina zilei care se filtra prin perdele, răsfrîngîndu-se asupra covoarelor moi ce absoreau zgomotul paşilor.

Cifra 7 se lăfăia aurită pe tăbliţa de pe una din uşi. În faţa ei se opri aghiotantul care, deşi un familiar al locului, dădea instinctiv respectul cuvenit intrării la un conducător de mare anvergură. Îşi controlă ţinuta, apoi apăsă pe clanţa grea, de bronz cu încrustaţii de gheare de leu. Trebuie spus că întreaga clădire, măcar la acest etaj, avea pompa vetustă a veacului trecut. În afară, prin grija unui fost ministru de interne mort de aproape un secol, clădirea era împodobită cu coloane corintice şi semăna cu un templu grec cu fronton triunghiular, pe care erau scrise cuvintele străvechi: Sallus Rei Publicae Suprema Lex Est. Faţă de coloanele uriaşe, spre care urcau trepte impunătoare de marmură, uşile de intrare erau mici, aşa cum se cuvine la un sanctuar unde lumina orbitoare dinăuntru nu trebuie deranjată de lumina naturală din afară. Celulele erau la două etaje sub pămînt, ca nişte locuri tainice unde se îndeplineau unele rituri esoterice.

În anticamera vastă, mobilată cu fotolii confortabile, stăteau ofiţeri tăcuţi fumînd răbdători, în aşteptarea primirii de către comandant. Lîngă fiecare sau în braţele lor (ai în cazul celor nervoşi) se odihneau mape doldora de hîrtii. Însă nimeni nu părea aferat sau neliniştit. Cel mai deplin calm domnea în încăpere. Numai o dactilografă între două vîrste bătea ceva la maşină. O listă de nume, sub dictarea unui ofiţer bătrîn şi mohorît. Cînd Miguel şi însoţitorul său pătrunseră în birou, acel ofiţer îşi întrerupse lucrul şi făcu un semn din cap aghiotantului, care răspunse şi el afirmativ tot printr-un gest şi se apropie de marea uşă capitonată care ducea direct în biroul comandantului. Înainte de a intra, Miguel mai aruncă o privire circulară asupra marii anticamere. Liniştea ofiţerilor îi aduse aminte de o veche legendă, care-i apăru în minte numai ca o imagine. Undeva într-o peşteră, se ştie, marele Barbarossa împreună cu căpeteniile lui, ducii de Bavaria, de Braunschweig, de Saxonia şi Electorul Palatin, şi alţi cavaleri, nu e mort ci doarme, încremeniţi ca de piatră, în jurul unei vaste mese de piatră. Frumoasa lui barbă roşie creşte şi cînd va face de trei ori ocolul mesei, atunci cavalerii se vor trezi şi vor salva imperiul, în orice pericol s-ar afla. În această încăpere lipsea numai Barbarossa, căpeteniile erau aici, nu sprijiniţi în săbii, ci în mape cu documente. Lipsea şi marea masă de piatră, formaţiune naturală, geologică iar stalactitele şi stalagmitele erau înlocuite de cristale grele, care atîrnau din tavan, gata să sune armonic, la cea mai mică

adiere. Însă fețele ofițerilor superiori erau împietrite și somnolente, întocmai ca ale nobililor cavaleri cruciați, din frumoasa legendă. Doar că semănau surprinzător între ei.

După ce deschise ușa cabinetului, aghiotantul se dădu respectuos la o parte și-l lăsă pe Miguel să pătrundă primul în cabinet. În capătul celălalt al încăperii, sub un portret imens al lui El Bravo, stătea singur, într-o splendidă izolare, generalul comandant al jandarmeriei. Era și el îmbrăcat în ținută de gală, cu o mare lentă albastră-azurie străbătîndu-i pieptul. La intrarea lui Miguel păru că se rupse cu greu dintr-o reverie, ca să se întoarcă într-o lume meschină, invadată de cotidian, din lumea sa interioară, s-ar putea spune transcedentală, unde totul e mai pur, construit pe esențe. Cu greu fața lui schița un zîmbet.

Miguel fu izbit și de schimbarea de înfățișare a generalului. Îl cunoștea bine, îi cunoștea biografia, șirul de fapte brutale, ambiția lui tenace și greoaie care nu se putea realiza decît prin necruțătoare brutalitate, obtuză pînă la idioție. Dealtfel și vechea lui înfățișare nu arăta mari calități spirituale. Era dominată de două urechi prea mari, cărnoase, foarte depărtate de capul grosolan, ca palma unui tăietor de lemne pe care liniile vieții, norocului, inimii și minții s-au șters. Cineva spusese despre comandantul jandarmeriei că „are bătături pe față". Caracterul ușor diabolic i-a fost dat numai de acele mari, cărnoase și depărtate urechi, ca niște uriașe pîlnii, care l-au făcut să fie remarcat de superiorii săi și au fost semnele exterioare care i-au ușurat considerbil cariera, ca un blazon așezat pe pecetea unui inel. Viața generalului, se poate spune, și deseori s-a și spus, a fost împlinirea previziunilor oferite de forma ieșită din comun a urechilor sale.

De data aceasta, însă, înfățișarea sa era schimbată. Amestecul de brută și valet a fost transformat de un fel de lumină ce iradia dinăuntru și dădea expresivitate trăsăturilor sale, ce, din greoaie, mărturisind efortul de a înțelege chiar lucrurile cele mai simple, erau nemișcate, rigide, după ce lucruri fundamentale au fost înțelese. Era ceva, observă Miguel, din înălțimea unor atitudini, în expresia calmă și bărbătească a figurii generalului. Chiar vocea lui în care apăreau ezitări și o dezagreabilă lipsă de ritm — ce se pierdea numai cînd țipa —, avea acum un alt caracter. Era plină, așezată, oarecum solemnă ca o recitație gregoriană. Își avusese și el „the hour of his life".

— Don Miguel, spuse el, te așteptam. Întîi, conform unor

dispoziţii, trebuie să-ţi raportez situaţia exactă. Ne-am descurcat (şi aici vocea sa fu mîndră), deşi, desigur, ţi-am resimţit lipsa. E regretabil accidentul de la aeroport. Extrem de regretabil, însă, e drept, că la acea oră trebuia să fii aici, nu acolo.

Generalul făcu o pauză semnificativă, ce putea fi o ameninţare dacă repede n-ar fi apărut şi un zîmbet patern.

— Ei, adăugă el, se mai întîmplă. Tinereţea, tinereţea, are slăbiciunile ei. Vîrstele trebuie înţelese, aşa i-am spus şi lui Don Athanasios, care, trebuie să-ţi spun, a avut întreaga înţelegere. Incidentul e închis şi uitat.

Neliniştit, Miguel se simţi obligat, cam bîiguind, să spună ceva:

— Trebuie să vă mulţumesc, domnule general, telefonul dumnevoastră mi-a salvat viaţa. Vă sunt profund recunoscător.

— Ei,lasă, lasă astea, spuse zîmbind generalul. A fost pentru mine o bucurie să pot face un minim serviciu unui prieten.

— N-a fost minim. Mi-aţi salvat viaţa — strigă aproape Miguel.

— Mare lucru. Nu ţi-am dat nimic. Ai păstrat ce aveai, răspunse filosofic generalul.

— Oricum, spuse Miguel, gîndindu-se, cîţi fuseseră, după expresia colonelului din sala de mese, expropriaţi şi de moarte.

— Apropos, înainte de a trece la treabă, să-ţi spun ceva. Femeia cu care erai la aeroport, ţi-o aduci aminte, nu?

— Da, sigur, răspunse Miguel şi clipi sub privirile generalului.

— Ei bine, am verificat. *Nu era* nevasta americanului. Acela da, era inocent, şi lichidarea lui ar fi născut nu puţine complicaţii. Însă nici n-o cunoştea pe femeie şi nici n-avea cum. Ea era o periculoasă teroristă, căutată de noi încă dinainte. Periculozitate *unu*.

Miguel nu îndrăzni să întrebe ce s-a întîmplat cu Tahereh. O clipă îşi aminti dureros, de mîinile ei mari, însă cu degete subţiri, bine formate, oferindu-i ceaşca de ceai. „N-am să le uit niciodată“ — se gîndi el, şi din nou clipa de acum i se păru tăiată de tot ce-a fost înainte. Din trecut, care începea seara trecută şi se întindea nedeterminat înapoi, vor mai exista acele mîini, liniştea din camera ei, farfuriile indigene smălţuite, care din cînd în cînd vor apărea, întîi în stare de trezie, apoi numai în somn, ghidîndu-i dispoziţia secretă a zilelor, lumina sub care va vedea lucrurile.

— Bineînţeles, spuse generalul, continuînd să zîmbească prietenos, s-a dispus de ea. Nu se putea altfel, deşi, dacă, m-ai fi anunţat, fără să întreprinzi ceva de capul dumitale, s-ar mai fi putut discuta.

Miguel înghiţi în sec şi se simţi din nou rău, îl durea umărul, ceea ce aproape era o salvare morală, şi gustul coclit şi sărat din gură se spălă de o abundentă secreţie de salivă. Cineva străin gîndi în locul lui, în marele spaţiu pustiu care-i popula mintea, născut de frica din noaptea trecută — de acum gîndurile păreau că vin mereu din afară, dictate de cineva străin. „Aş putea să ucid bestia asta. Oricum, n-are importanţă." Reuşi să îngaime totuşi:

— Vedeţi, ea a vorbit de telefon. Şi ea mi-a salvat viaţa. Ar fi trebuit s-o cruţaţi.

— O, nu, dragul meu. Ea ţi-a pus-o în pericol. Însă a fost şi un folos. Şi-a anunţat prietenii, ştii, fiind oarecum avizată de ce se va întîmpla. Pe mulţi nu-i ştiam, nu-i ştiam unde erau ascunşi. Au venit cu toţii în plasa noastră, la aeroport. S-a dispus de toţi. Aici generalul nu-şi putu ascunde satisfacţia şi-şi frecă mîinile lui cărnoase. Ţinu chiar să adauge: E sigur că fără ea, ne-ar fi scăpat. Apoi generalul îl privi pe Miguel uşor ironic, pe sub pleoapele lăsate.

Acesta simţi că-i creşte răul acela interior, ca un gol, întocmai ca pe coridoarele aeroportului. „Voi leşina" — spuse, la persoana întîia, vocea străină care-i locuia capul de ieri seară.

— Dar stai jos, Don Miguel, se grăbi să-i spună generalul. Stai jos, mai avem mult de lucru.

Miguel găsi cu greu locul scaunului şi se aşeză. Cu un ultim efort, după ce atinse pielea fotoliului, reuşi să scape de rău, după o veche şi sigură formulă: generaliză răul ca să nu mai fie al lui şi el răspunzător de el. „Lumea, se gîndi el, e o porcărie. Ce porcărie sinistră!" Care şi cum era acea lume nu se putea spune, în orice caz scăpa definiţiilor lui Miguel.

— O ţigară, spuse generalul, şi-i întinse o cutie elegantă de piele, plină cu excelente havane.

Miguel luă una, cu mîna uşor tremurîndă şi generalul i-o aprinse cu o brichetă mare, de birou. Fumul era greţos şi Miguel îi savură greţoşenia.

— Ei, şi acum la treabă. Întîi să-ţi explic situaţia, trebuia, nu-i aşa, conform planului, să fii pe deplin informat . Eşti unul dintre oamenii de deplină încredere ai noului regim de ordine şi

stabilitate socială, şi generalul îi zîmbi din nou, în vreme ce deschidea o mapă de piele verde, de Cordoba, care stătea pe birou şi scotea o foaie de hîrtie dactilografiată. Începu să vorbească, cu o voce nazală, ca şi cum ar fi recitat:

— Patria era în pericol. O conspiraţie cu adînci rădăcini, printre numeroase pături ale populaţiei, pregătea o sîngeroasă lovitură de stat, aruncînd poporul în ghearele anarhiei, de care să se folosească elemente primejdioase civilizaţiei, culturii şi adevăratului progres economic şi social, bazat pe pacea socială şi pe justiţie, ca să instaureze cea mai sîngeroasă tiranie pe care a cunoscut-o mult încercatul şi eroicul nostru popor. Însă, datorită vigilenţei forţelor noastre de ordine, care au sesizat cauzele haosului ce domnea în viaţa noastă socială, împiedicîndu-i progresul organic, conspiraţia a fost dejucată. Conspiratorii, oricît de vicioşi ar fi fost, s-au demascat prea repede, făcînd să se vadă sursa răului. În noaptea trecută s-a trecut la măsuri radicale, împiedicîndu-se întinderea răului, izolîndu-se răufăcătorii, unii dintre ei au reacţionat deschizînd foc împotriva forţelor noastre. Ei au fost însă lichidaţi prin bravura celor ce erau gata să-şi sacrifice viaţa pentru binele patriei. Alţii, capturaţi, îşi aşteaptă pedeapsa, urmînd să fie judecaţi, bucurînd-se de drepturile conferite de lege. În urma situaţiei create s-a format astăzi de dimineaţă un guvern de salvare naţională.

Acesta, adăugă generalul, este comunicatul pentru presă, ce va fi transmis peste o oră la posturile de radio şi televiziune şi tipărit într-un nou organ de presă. Am dispoziţia să ţi-l arăt, putînd face orice modificări. Întinse hîrtia lui Miguel.

— E perfect. Excelent, spuse acesta, şi-şi aminti, tot ca un străin ce locuieşte în el, de modul cum oamenii erau duşi la zid, zece cîte zece, şi din rigizi deveneau moi.

— Citeşte-l, totuşi, spuse generalul.

— Nu e nevoie. E perfect.

— Atunci te rog să-l semnezi — şi-i întinse şi un toc lung, negru, cu peniţă de aur ce stătea înfipt într-un suport pe birou.

— De ce să-l semnez? O să apară sub semnătură?

— Nu. Însă *trebuie* să aibă iniţialele dumitale. Aşa s-a hotărît.

Miguel luă tocul şi-şi puse iniţialele pe colţul de sus al hîrtiei dactilografiate. „Tot aia e, se gîndi străinul ce se cuibărise în el. Oricum, nu schimb nimic“.

Generalul spuse:

— Bun. Foarte bun.

Apoi luă o altă foaie de hîrtie, pe care însă n-o mai citi psalmodiind ci sec, exact, ca un tehnician.

— Pentru informarea dumitale. Don Miguel, țin să-ți spun următoarele:

Noaptea trecută au fost executați în capitală 8.612 oameni, dintre care 5.518 bărbați și 3.090 femei. Au mai fost uciși și patru nevîrstnici, din cauze accidentale.

În provincie au fost executați un număr de circa 7 000 de persoane. Cifrele exacte, apartenența lor, ne va fi comunicată în orele care vor veni. Dintre cei cca 15 000 de oameni, peste 12 000 aveau fișe de periculozitate, 3 000 erau sau potențial periculoși sau trăiau în medii cu potențialitate periculoasă. De asemenea, au fost arestate 20 000 de persoane și internate în lagăre. Se vor face procese la 4 000 dintre ei. Principalii șefi ai opoziției au fost reținuți aici sau la domiciliile lor. În zilele ce urmează se va căuta cooperarea lor, eventual declarații de sprijinire a guvernului de salvare națională.

Generalul puse de o parte hîrtia și prividu-l pe Miguel, care ascultase cifrele tăcut, vag atent, spuse:

— Ești mulțumit, Don Miguel?

— Mulțumit de ce? întrebă acesta.

— De exacta îndeplinire a planului, pe care l-ai ascultat ieri.

Din nou saliva coclită umplu gura lui Miguel. Totuși se auzi spunînd:

— Aveți listele nominale?

— Încă nu sînt perfect centralizate. Se bat acum la mașină și se verifică.

— Doresc să le văd, spuse sec Miguel. Nu știa de ce vrea să le vadă și ce amestec avea el cu toată această poveste. Însă dintr-un motiv oarecare *dorea* să le vadă.

Generalul sună, apăsînd pe un buton de sub tăblia biroului. Aghiotantul care-l adusese pe Miguel și care s-a retras în urma lui, apăru într-o secundă.

— Don Miguel dorește să vadă listele nominale. Sînt gata? întrebă sec generalul.

— Imediat, excelență. În cîteva minute va fi gata prima formă, aproximativă. Sînt însă necesare cîteva ore pentru forma definitvă. Poate chiar o zi, în funcție de rapoartele de pe teren. Știți, uneori există discrepanțe între listele inițiale și ce s-a întîmplat pe cîmpul de operații. În general, însă, în plus nu în mi-

nus.

— Aduceţi ce aveţi gata, spuse Miguel. Aghiotantul privi pe general şi acesta dădu afirmativ din cap. După ce ofiţerul ieşi, comandantul jandarmeriei spuse:

— Mă bucură interesul pe care-l arătaţi operaţiei în detaliile ei. Don Athanasios avea dreptate, vă veţi restabili foarte curînd, trecînd se momentul de criză.

Miguel îl privi sever şi, tot în urma dicteului acelui străin, spuse:

— Care criză?

Generalul îşi pierdu o clipă siguranţa de sine. Descumpănit, îşi căpătă vechea lui voce, cu dezagreabila lipsă de ritm.

— Ştiţi, ăă, — fuga la aeroport — ne-am gîndit — faata, ăă — terooriistă.

— V-aţi gîndit greşit, spuse Miguel, nemilos. Apoi, ţintindu-l pe general cu ochii săi reci, de o deplină seninătate, întrebă:

— Moralul trupei?

— Excelent, spuse vioi comandantul. S-au raportat două cazuri de nesupunere, repede lichidate. Numai două, închipuiţi-vă. Ceea ce mi-a dat o idee, pe care vă rog să-mi permiteţi să v-o spun. (Generalul îşi recăpătase noua voce, însă nu i se mai adresa protector cu dumneata, ci îi vorbea la plural, cu deferenţă.)

— Vă rog, spuse Miguel şi mai luă o ţigară de foi greţoasă din cutia de piele.

— Don Miguel, rosti generalul, nu fără oarecare solemnitate. Operaţia radicală — aşa e codificată — e plină de învăţăminte. Ea a dovedit nu numai buna noastră organizare, creată în timp, dar şi faptul, ţinînd seama de moralul trupei şi de lipsa de rezistenţă a victimelor că a fost, este şi va fi oricînd posibilă. Unealta există, ea poate oricînd fi pusă în funcţiune. Adevărul este că am tolerat atîtea pentru că nu ne cunoşteam forţele. Însă totul era de mult pregătit şi aştepta mîna declanşatoare. Aici a fost geniul lui Don Athanasios. Totul exista, în afară de conştiinţa lui. Iată cea mai preţioasă concluzie pentru mine. Societatea noastră, prin miloacele ei rapide, a creat cadrul pe care înaintaşii noştri nici nu l-au sperat. Şi poate că mai este ceva. Intensa organizare a lumii noastre, pe de o parte, a crescut potenţialul revoltei, dar şi pe al supunerii. Înţelegeţi, nici un fel de rezistenţă. Asta trebuie să ne dea de gîndit. Vom numi o echipă

de psihologi şi sociologi, care să studieze mecanismul.

— Da, spuse Miguel. Este de reflectat şi vă felicit pentru concluziile dumnevoastră, generale.

Miguel înţelese că noua înfăţişare a comandantului jandarmeriei, schimbarea pînă şi a ritmului vocii, sau, mai exact, căpătarea unui ritm, este rezultatul acestei noi certitudini, a primei sale certitudini în afară de încrederea în forţa brutală: că o asemenea *acţiune radicală*, represiunea totală şi mai ales găsirea — inconştientă bineînţeles, de-abia visată de general, că opusul libertăţii pe care o detesta de mic, nu era o necesitate stringentă, întrupată în legi aspre şi limitate, ci arbitrariul. O viaţă întreagă se luptase cu libertatea şi nu reuşise decît s-o îngrădească. Planul lui Don Athanasios îi dezvăluise remediul. „Ora vieţii sale" — această noapte care se sfîrşise, nu era un accident fericit, ci o reţetă oricînd valabilă. Generalul reuşie să se ridice la universalitate.

Lui Miguel toate acestea îi trecură prin minte în noul fel de a gîndi. Părea că un locuitor mic, indiferent, separat de el, gîndea în mintea sa cu un mic calculator ce-i fusese implantat în creier în urma unei trepanaţii. Toate adevărurile nu mai erau ale lui, ci străine, reuşise astfel, poate, să devină dintr-un individ o *persoană*.

— Don Miguel, spuse generalul. Mai aveţi o imporatntă sarcină de rezolvat. Trebuie să revizuiţi discursul distinsului nostru preşedinte, Don Fernando, care în mai puţin de o oră va fi rostit la posturile de radio şi televiziune.

Străinul care gîndea în locul lui Miguel, într-un mod ciudat se mai uni cu o curiozitate ce se năştea din fostul său eu, acum pustiit şi aproape uscat:

— Nu, spuse el, mai întîi listele. Am nevoie să revizuiesc listele.

— Cum doriţi, încuviinţă generalul, şi amîndoi aşteptară ca aghiotantul să aducă măcar forma lor provizorie şi incompletă. La început se priviră, fără să găsească un subiect de conversaţie. Nici Miguel nu se gîndi, ca la popotă, în legătură cu colonelul obsedat de ideea exproprierii morţii, cît de importantă este comunicarea dintre oameni. Mai degrabă se hotărî să se odihnească pentru că era extrem de obosit şi se lăsă pe speteaza fotoliului. Era bine, reconfortabil, deşi îl mai durea puţin braţul. Însă se gîndi ce plăcută, el se gîndi, nu străinul uscat din el, o baie caldă şi apoi un mic dejun copios, cearceafurile albe şi ră-

coroase cu care urma să se învelească, toate măruntele bucurii ale simţurilor, de care era hotărît să nu se priveze niciodată. De asemenea, va lăsa pe seama computerului, care-i locuia gîndurile, de sentimente nu prea mai avea nevoie, lui, adică restului, rămînîndu-i nelimitate plăcerile simţurilor, gustul, mirosul, tactul, poate, de ce nu, şi vederea şi auzul, dar acestea erau plăceri complicate şi periculoase.

— După acest început va trebui să facem o nouă artă, murmură el. Muzica şi pictura, ca să nu mai vorbim de literatură, ar trebui interzise. Să plătim bine mari artişti culinari, parfumeuri subtili care să-şi elibereze substanţele în săli arhipline, în timpul marilor adunări oficiale să inventăm expoziţii cu aparate ce vor produce rafinate senzaţii tactile. Producţia lor trebuie să fie de masă, la îndemîna oricui. Voi propune această nouă estetică lui Don Athanasios.

— Şi fanfarele? — întrebă generalul. Nu se pot interzice fanfarele. Ele dau gustul pentru eroic.

— Voi reflecta, spuse serios Miguel, asupra necesităţii fanfarelor. Pot fi utile, însă numai tare, pînă la asurzire. E bine să ducem muzica pînă la dezvoltarea surzeniei. Cît priveşte estetica, nu ştiu. Doar dacă vom găsi un mijloc să răpîndească mai ales mirosuri.

Generalul mărturisi că nu se prea pricepe la estetică. Ea urma să fie bineînţeles solid şi definitiv reglementată de noul guvern al salvării naţionale, unde desigur, Miguel, precum se ştie, va avea un rol important. Era desigur la curent, nu?

— Nu, spuse Miguel, dar bănuiesc.

— S-a hotărît. Nu demult, se bucură generalul că poate să-i dea o ştire care să-l bucure pe tînărul, îndrăznea s-o spună, prieten S-a hotărît ca el să deţină funcţia de coordonator cu funcţii speciale pe lîngă preşedinte — ca să aibă în ochi toate problemele importante în stat. Din acel moment va fi unul din puţinii care vor ţine legătura cu comitetul salvarii, cel ce se întrunise ieri, secret, sub preşedinţia lui Don Athanasios şi formele oficiale de guvernămînt. Această hotărîre, sublinie comandantul jandarmeriei cu înţeles, a fost luată imediat după ce s-a comunicat incidentul, în parte regretabil, de la aeroport. Don Athanasios spusese ceva pe care eu nu l-am înţeles pe deplin. Îţi voi cita cuvintele: „Conştiinţa trebuie să apară, ca să dispară. Oamenii de mare calibru trebuiesc *iniţiaţi personal* în tainele fricii".

— Aha, spuse indiferent Miguel. Înţeleg. Şi într-adevăr înţelesese că de aceea, prevăzînd că va încerca să se sustragă obligaţiilor sale, Don Athanasios îl lăsase liber toată după-amiaza. Ca să-şi exercite liberul arbitru pînă la desfiinţarea lui. Înţelegerea nici nu-l bucură, nici nu-l întristă. Faptul că a fost manipulat astfel îl lăsă rece.

În sfîrşit, aghiotantul apăru cu listele, foi numeroase bătute la maşină, aranjate pe capitole, după mai multe criterii — periculoşii, revoltaţii, imaginativii, nebunii, întîmplătorii (aceştia din urmă aranjaţi după cartiere). Miguel le luă şi mai întîi le contemplă ca un estet. Hîrtia era excelentă, de cea mai bună calitate, iar litera era frumoasă, pură, bine bătută. Rîndurile erau aranjate regulat, nu se vedea nici o corectură, nici o pată, totul era perfect. După ce se bucură moderat de formă, Miguel începu să le răsfoiască atent, citind nume după nume, cele cunoscute semănînd plăcut cu cele necunoscute. Transformarea tuturor acestor foşti oameni în litere egale şi frumoase, superba unificare, îi dădu lui Miguel adevărate satisfacţii.

Numele unui important gînditor se egaliza acum cu numele unui oligofren, o soartă comună şi arbitrară îi unificase. Răsfoind hîrtiile Miguel găsi şi numele lui Tahereh Safar, supusă orientală, teroristă, şi al prietenilor ei. Locul de execuţie, hangarul 3 B aeroport. Ora 3 a.m. Tresări puţin, amintindu-şi de un divan jos şi de lumina unei lămpi ce se răsfrîngea pe un tavan, perfect alb. În gură simţi gustul fructului răcoros care-i ostoise setea şi febra. Fusese o seară extrem de plăcută şi ca să scape de ea — exista un pericol — citi numele de mai multe ori, pînă ce deveni un desen de litere: T.A.H.E.R.E.H. T-ul era o linie verticală şi linia orizontală era perfect perpendiculară pe ea. Între cele două linii apăreau două superbe unghiuri drepte. Numele, luat în sine, în aspectul său grafic, se depărtă de persoana aceea pe care o semnificase — care nu mai exista, nu mai exista decît acest desen nonfigurativ pe hîrtia de bună calitate. Ce idioţi erau cei vechi, într-o epocă barbară, credeau că numele există ca şi lucrurile şi fiinţele pe care le numeau. Numele, se ştie, nu există şi nu dăinuie, din fericire. Şi totuşi, chiar silabisirea numelui nu reuşea să-i înlăture chiar toate amintirile, deşi este de recunoscut că le poate în mod serios limita. Însă tot rămîne o vagă nostalgie, ca un parfum lăsat de o femeie elegantă într-un foaier de teatru, pe care-l simte cel mai bine studentul sărac coborît în marele foaier de la galeria cu locurile cele mai

ieftine. E o senzaţie uşor dulceagă a inaccesibilităţii. Chiar dacă, ambiţios fiind, va izbîndi, acel parfum amestecat al pielii femeii, al acestei femei unice, irepetabile, cu produsul cosmetic, nu-l va atinge niciodată. Cînd el va fi puternic, influent, bogat, această prea frumoasă doamnă va fi bătrînă, cu faţa acoperită de riduri şi nu va mai interesa pe nimeni. Pentru Miguel rămînea senzaţia că trecutul său apropiat era un viitor inaccesibil.

„Sigur, îşi spuse el, puţină tristeţe e inevitabilă şi va rămîne. Ca şi o urmă de vinovăţie. Dar, oricum, Tahereh murise înainte ca să se împlinească blestemul celui executat de ea". Deja avea un farmec sporit de resemnare, de acea undă de fatalism care-l făcuse să creadă c-o iubeşte. Dacă n-ar fi intervenit ea, atunci, dezvăluindu-i identitatea, ar fi fost poate ucis. Dacă n-ar fi adormit la ea, pînă a fost prea tîrziu, ar fi putut poate fugi, deşi lucrul era mai puţin sigur, date fiind gîndurile şi planurile lui Don Athanasios. Dacă nu s-ar fi dus la ea, să se mărturisească, şi ar fi venit direct aici, poate n-ar fi rezistat la cele văzute, pentru că „liberul arbitru ca să dispară trebuie să apară" — şi atunci ori vina lui ar fi fost mai mare, ori n-ar fi suportat şi ar fi putut face un act necugetat.

Într-adevăr, rolul ei fusese imens, devenise, într-un fel, a doua lui mamă, modelîndu-i destinul. În ciuda silabisirii numelui, tristeţea sa, ca o undă de parfum insensibil, se întări. Ridică ochii de pe listă şi observă că generalul îl urmăreşte cu o avidă curiozitate şi de data asta, ca pe vremuri, adică pînă astăzi, cînd căpătase, se poate spune, o conştiinţă filosofică, se vedeau din nou urechile lui mari, cărnoase, prea depărtate de cap, şi aerul acela de cruzime, acum accentuat pentru că-i scăzuse brutalitatea. Vîrful limbii comandantului jandarmeriei se strecură printre dinţii săi neobişnuit de albi şi puternici pentru vîrsta lui şi-şi umezi buzele. Era o limbă mică, subţire, roză şi mişcarea ei îi dezvălui lui Miguel cruzimea ancestrală a omului din faţa sa. Îl supără nu supravegherea, ci faptul că prea-şi permitea ca acel ofiţer gras din curtea de execuţie, o plăcere strict personală. Generalul rămăsese prea mult încă un individ, cu plăcerile sale violente, care se realiza pe sine, nu planul, în chiar execuţia planului, n-ajunsese la suprema dedublare, în mintea lui nu se instalase acel computer, separat de bietele lui sentimente. Nu depăşise „ora vieţii lui", chiar dacă reuşise s-o „universalizeze".

Miguel îi susţinu privirea cu ochi reci, seci, care nu exprimau starea lui de spirit. Păreau nişte ochi de împrumut, care nu

erau ai lui, dar încetaseră să mai fie ai altcuiva.

— Toţi oamenii sînt muritori, spuse Miguel cunoscuta premisă majoră din logica de liceu.

— Din fericire, răspunse generalul, şi zîmbi de data asta lat, cu satisfacţie, înţelegînd că acea femeie pe care Miguel încercase s-o salveze e moartă, ca şi mulţi alţii.

— E numai o chestiune de timp, adăugă rece Miguel, şi-l privi pe general stăruitor, cu aceiaşi ochi impresionali, de împrumut. Însă o oarecare insinuare i se strecură în glas, care nu-i scăpă generalului. Bietul comandant de jandarmerie rămăsese „uman, prea uman" nu se „iniţiase personal în frică" şi de aceea, oricînd putea s-o mai aibă şi nici nu era în stare să şi-o stăpînească. De aceea şi-o şi exprimă:

— Ce vreţi să spuneţi, Don Miguel?

— Exact ce-am spus — răspunse acesta şi în aceeaşi clipă simţi şi o uşurare. Şi generalul va muri, sau va fi ucis, şi el, Miguel, va dispare, aşa cum dispăruse Tahereh. Era o chestiune de timp. Liniştit, Miguel mai răsfoi listele, apoi închise dosarul în care fusese aduse.

— Bine, spuse el. Foarte bine. Acum să trecem la treabă, şi ceru discursul lui don Fernando, noul preşedinte al noului guvern de salvare naţională. Generalul i-l întinse, cu oarecare grabă şi se uită la ceasul greu, de aur, demodat, pe care-l scosese dintr-un buzunar.

— Nu prea avem timp, adăugă el. Don Fernando aşteaptă şi mi s-a răspuns că este într-o stare de nelinişte. Ştiţi, cu sentimentalismul lui...

— Şeful statului, spuse Miguel, are datoria să aibă sentimente umane. Sentimente cît mai umane. Noi, bieţi tehnicieni, e altceva. Deci, neliniştea lui e pozitivă. Doar el este preşedintele salvării naţionale, să nu uiţi asta. Grijile patriei îl copleşesc. Miguel simţi că a căpătat ceva din tonul lui Don Athanasios, ceea ce se pare că înţelesese şi generalul care dădu supus din cap, grăbindu-se să aprobe.

Miguel luă apoi discursul dactilografiat şi începu să-l citească atent, ca un bun expert. Începea frumos: *Videant consules*... Formula ciceroniană, solemnă, trebuia păstrată şi Don Fernando avusese o idee bună. Citi frază după frază şi constată că avea prea puţine modificări de făcut. Nu lipseau marile cuvinte, absolut necesare, retorica de circumstanţă. „Progresul — ordinea, bunăstarea, triumful legii, creşterea organică, munca

creatoare, justiţia socială. Nicăieri nu exista nici cea mai vagă ameninţare, era discursul unui bun părinte al patriei, puţin, foarte puţin patriarhal, apărător neînfricat al marilor valori, continuatorul optimist al unor strălucite tradiţii într-un viitor şi mai strălucit. Victor Hugo n-ar fi scris un alt discurs, dacă îi reuşea o lovitură de stat. Cuvintele reuşeau perfect să nu aibă nici o legătură cu faptele întîmplate, aşa cum de acum înainte trebuia să fie structura tuturor declaraţiilor lui de acest gen. Toate războaiele urmau să fie făcute în numele păcii, toate omuciderile în numele liniştei şi mărinimiei — bine subliniate în cuvîntare.

— Perfect, spuse Miguel, după ce efectuă nişte neînsemnate corecturi, mai mult ca o manifestare a privilegiului său. Cred că trebuie să mergem, şi se ridică în picioare.

VII

În fața palatului prezindențial, vastă clădire barocă, mîndrie a capitalei, operă a unui arhitect care avusese simțul grandorii, stăteau gărzi înarmate, în ținută de paradă. Drapele naționale fîlfîiau în adierea vîntului de dimineață care bătea dinspre munți, aducînd prospețimea ozonată a înălțimilor. Totul respira a mare sărbătoare națională, a eveniment istoric crucial, de care-și vor da seama nu istoricii, după o sută de ani, ci chiar contemporanii.

La sosirea limuzinei negre care-l aducea pe Miguel și pe comandantul jandarmeriei, santinelele, la o comandă scurtă dar sonoră, prezentară armele pentru onor. Un ofițer făcu un semn și marea poartă din fier forjat, cu vîrfuri aurite de sulițe, fu deschisă larg. Mașina alunecă ușor pe pavajul cubic, ca o gondolă și se opri în fața scării principale. Pe trepte, în ținută de gală, stăteau generali comandanți ai armelor, care salutară lipindu-și călcîiele. Comandantul jandarmeriei și Miguel strînseră mîna fiecăruia. Printre ei, Miguel recunoscu și pe comandantul aeroportului, cel care voise să-l ucidă (oare chiar voise, sau era o inițiere dinainte plănuită?), dar de data aceasta nu-l mai iubi. Se prefăcu că nici nu-l recunoaște, deși acesta, nu îndeajuns de inteligent, îi zîmbise ca unei vechi cunoștințe, crezînd în continuare relației lor din ajun, în care generalul fusese total iertător iar Miguel fiul risipitor, iertat cu mărinimie. Familiaritatea acestui zîmbet îl făcu pe Miguel să se încrunte ușor, exersîndu-și o viitoare dungă de nemulțumire dintre sprîncene, de care în viitor va avea atîta nevoie. În curînd va trebui să-i fie ca o cicatrice mobilă. „Oare, se gîndi el, oamenii aceștia nu înțeleg chiar nimic?". Dragostea lui de ieri fusese una din ultimele sale reacții de psihologie individuală, iubirea victimei pentru călăul mărini-

mos, una din formele cele mai adînci, e adevărat, de dragoste, care eventual va trebui să fie păstrată pentru masele incapabile de multă înţelegere. Însă Miguel nu făcea parte din acestea, din acei bieţi oameni care-şi pot permite să aibă o suprafaţă şi o adîncime. El era unul dintre aleşii care, debutanţi înăuntru, nu vor avea decît suprafaţă. Încetul cu încetul, ca la marile blocuri de piatră, suprafaţa va fi şi adîncimea. Miguel, era, devenise, e adevărat printr-o periculoasă iniţiere, un om cu adevărat nou, menit să apere vechile privilegii altfel ameninţate. O nouă castă, nu a pur şi simplei bogăţii, trebuia să se nască şi aceasta era semnificaţia momentului istoric pe care-l trăiau. Generalul de aviaţie nu părea că realizează întocmai devenirea lui Miguel, nici clipa, în afară de posibilitatea de a-şi manifesta ferocitatea pe care o purta pe trăsăturile lui lăbărţate. Dacă nu va reuşi să înveţe destul de repede, va rămîne un simplu executant, în cel mai bun caz, oricum nu se va califica în noua castă a „suprafeţelor", a celor ce ştiu să facă ceea ce trebuie, fără o prea mare, dacă se poate deloc, participare personală, bazată pe deprindere şi ereditate. Miguel, fără să-şi formuleze prea clar, începea să priceapă că noua structură gîndită poate, de ce nu, de Don Athanasios, era o luptă şi împotriva genelor, a acelor mici şi încăpăţînate particule care programează o fiinţă, creîndu-i aproape un destin. El, Miguel, oricînd va fi total reprogramabil, prin voinţa sa, sau a celor mai puternici ca el, dacă nu va ajunge în vîrf şi atunci va fi perfect autoprogramabil. Scăpat de destinul individual, va ajunge la adevărata şi suprema libertate, aceea de a se putea naşte, în fiecare clipă, absolut din nou. Zilele lui vor fi neîncetate naşteri, fără imbecila bucurie de a trăi, de a respira, de a simţi că se mişcă, ceea ce face pe oameni copii şi pe copii ridicoli.

Însă nu avu timp să se gîndească la acest viitor al său, numai întrezărit. Garda dădea din nou onorul şi la un semn o fanfară aşezată în curtea de onoare, străjuită de lei de piatră, intonă imnul naţional. Un şir de limuzine negre intră în incinta palatului şi ofiţeri de gardă, parcă ieşiţi din pămînt, deschiseră portierele negre lucioase. Don Fernando şi ceilalţi membri ai guvernului de salvare naţională coborîră şi începură să urce vastele trepte de piatră. Generalii încremeniră în poziţie de drepţi, cu piepturile în afară, mult bombate din cauza întreruperii respiraţiei. Miguel, modest, se retrăsese în rîndul doi, de unde putea să oberve totul, cu aceeaşi curiozitate rece, manifestată prin

fixitatea ochilor săi parcă de împrumut. De aici văzu noile notabilităţi.

Bătrînul liberal, cu părul lui lung, alb, puţin vîlvoi, ca la poeţii damnaţi de la sfîrşitul veacului trecut, avea o privire rătăcită, de nebun. Mersul său, fără voia sa încercînd să fie solemn, avea ceva din mişcarea unei jucării automate, de bîlci. Nefericitul şef nu îndrăznea să-şi îndoaie genunchii. Nici ceilalţi miniştri nu păreau stăpîni deplini ai articulaţiilor lor. Formau un balet de fracuri şi uniforme — într-o costumaţie vetustă o operă foarte modernă. „Le Marteau sans Maître", se gîndi Miguel, în sfîrşit coborît de pe scenă în viaţă. Uniformele, fracurile şi decoraţiile erau atît de evidente, datorită mersului mecanic al participanţilor, încît de-abia li se zăreau feţele. De fapt, privindu-i unul cîte unul, Miguel îşi dădu seama că mulţi dintre cei aleşi să pară că vor conduce ţara, puteau figura la fel de bine şi printre victime. Figurau puţini membri ai opoziţiei, e adevărat. Unii dintre prietenii lor fuseseră de fapt executaţi. De aceea urmele spaimei care încă nu se ştersese de pe unele feţe. Probabil că primiseră telefoane de la familiile unor victime care-i puseseră în stare de alarmă. Şi dintr-o dată se văzură chemaţi să preia puterea. Miguel, cuprins de curiozitate, regretînd leşinul său din cursul nopţii, chiar dacă ea fusese noaptea dinaintea noii sale naşteri, se apropie de comandantul jandarmeriei şi-l întrebă la ureche:

— Cîţi dintre cei numiţi au refuzat?

Strîngînd mîna umedă a unui nou demnitar, acesta îi răspunse, tot şoptit: „S-au găsit totuşi doi".

Doi din paisprezece — unul din şapte, deci 15% — calculă rapid computerul care locuia în capul lui Miguel. Proporţie excepţională de stoici, îşi spuse el. Ochii săi însă se opriră asupra unuia din noii miniştri. Era singurul a cărui faţă radia fericirea şi o neasemuită mîndrie. Alţi cîţiva erau gravi, responsabili, deci nu erau total în dezacord cu cele întîmplate. Însă unul, unul singur, era cu adevărat fericit şi păşea parcă pe arcuri, privirea îi era strălucitoare, de o deplină seninătate, aproape copilărească. Miguel îl cunoştea foarte bine, de nenumărate ori îl văzuse şi-l aplaudase pe scenă. Vocea sa era inimitabilă, deşi des imitată. Calderon Bianco era, fără doar şi poate, cel mai mare actor tragic al ţării. „Sărmane Yorick", răsună în memoria lui Miguel vocea idolatrizatului actor. Sau, şi mai bine, sunetul scăzut şi profund care anunţa: „Iarna nemulţumirii noastre, făcută

vară glorioasă de acest soare de Yorck". Richard al III-lea al său făcuse epocă pe continent. În sfîrşit, după ce seară de seară ucisese şi fusese ucis rostind marile replici memorabile, ca apoi să se demachieze şi să intre într-un cotidian ce nu era răzbunat decît de recunoaşterea publică şi de dragostea femeilor, care în tinereţe înnebuneau după el, ca să-l părăsească repede, deziluzionate din cauza unor deficienţe personale ce nu permiteau decît dragostea platonică, ajunsese să-şi confunde serile glorioase cu zilele. Ultimul şi cel mai de seamă rol, nu pe scenă ci chiar în viaţă. „Sărmanul, se gîndi Miguel, nu scena s-a transformat în viaţă, ci viaţa în scenă. Fără demachiere, fără odihnă şi, de data aceasta, fără creaţie. Un rol nu într-o tragedie shakespeareană ci în mica, uscata, lipsita de viaţă piesă scrisă de Don Athanasios." Îi fu sincer milă, nu de celebrul actor, ci de sărăcia scenariului şi revăzu o clipă una din curţile de excuţie, în care nici una dintre victime nu găsea măcar o replică.

În sfîrşit, intrară în palat, urcînd marea scară de marmură, împodobită la turnante de colosale statui de eroi, figuri ale luptei de rezistenţă naţională, generali iluştri, revoluţionari şi mari reformatori, pe care imaginaţia sculptorului îi făcuse nu îmbrăcaţi în costumele epocii în care au trăit, ci în peplurile eroilor mitologiei greceşti, în atitudini cam teatrale care nu vorbeau numai despre carenţa de talent a artistului cît, prin acceptare, de ipocrizia vechii republici. Încă de la construirea palatului, formele se goleau de conţinuturi şi îşi căpătau o găunoasă grandoare. Ţara de peoni, împărţită în clase, aproape caste, minată de contradicţii, simţise că nu poate să-şi celebreze eroii revoluţionari în forma lor adînc umană. Simţise nevoia să-i umfle, să-i transforme pe ei în decor, ca astfel ideile lor, adeseori generoase, să fie mai puţin vizibile. Acum, cînd solemnul cortegiu urca monumentala scară, depărtarea devenise maximă, subliniată fără milă de sîngeroasa noapte care trecuse.

Don Fernando, cu ochii rătăciţi, aruncat într-un fel de nebunie mecanică, mergea în faţă. Scuturîndu-şi pletele albe de artist, încercînd să-şi stăpînească un tic nervos, de mult uitat chiar de vechii săi prieteni, acum reînviat. Nasul său se încreţea şi vîrful părea că se ridică, dînd ceva clovnesc figurii. Miguel îl remarcă nu fără nelinişte, pentru că în faţa televizoarelor această nervozitate nu va semăna liniştea scontată, subliniind comedia. Ba nu, îşi spuse el, s-ar putea să aibă rezultate bune. În defini-

tiv teroarea nu înceta, noaptea îi dezvăluise doar forma, într-un paroxism. Puţin grotesc adăugat la solemnitate şi la cuvintele fără acoperire, poate să ajute, ca un avertisment. Comedia trebuie să fie generală. Nu contează ce vor crede oamenii ci ceea ce vor fi siliţi să accepte şi să proclame.

Ajunşi în sala de onoare, împodobită cu mari portrete şi cu plafoanele pictate cu alegorii ale biruinţei, justiţiei şi abundenţei, se ivi o mică problemă procedurală. Întîi proclamaţia şi apoi ceremonia instalării, sau invers? Actorul — ministru al artelor, susţinea că trebuie arătat mai întîi jurămîntul investiturii, pentru că altfel guvernul şi preşedintele nu sînt legitimi. Alţii erau de părere că lumea trebuie liniştită şi proclamaţia pune poporul în faţa unui fapt împlinit. Pentru că parlamentul fiind dizolvat, cine numeşte guvernul? Ceremonia nu are nici un sens şi, în plus, nu strică să se păstreze o urmă de mister, pe care în fond se sprijină chiar autoritatea noului regim. Actorul însă era intratabil, întrucît vroia să se ştie că este legitim. Don Fernando, consultat, dădu un răspuns foarte confuz, întretăiat de ticul nasului său mişcător. Comandantul forţelor de uscat propuse brutal ca investitura să fie făcută de armată.

— Nu, serios, nu *noi* am salvat patria?

Acest ultim incident ameninţa să dea la iveală prea multe. De aceea, Miguel interveni şi spuse:

— Don Fernando este *emanaţia directă* a poporului, a tuturor oamenilor de bine, el nu este fructul acţiunii vreunei instituţii. Deci, nu are rost o investitură care deja există, prin *unanima voinţă naţională*. Rămîne doar, după ce faptul s-a consumat, în faţa celor care l-au dorit şi-l aşteaptă, să rostească proclamaţia.

— Ce spui, domnule, cum nici o instituţie, dar azi noapte cine a acţionat, se revoltă generalul. Şi, în definitiv, cine eşti dumneata?

Miguel se încruntă uşor, apoi spuse suav:

— Bravura dumneavoastră este bine cunoscută, domnule general. (Se ştia că în tinereţe numai marile sale relaţii l-au salvat, după o ruşinoasă fugă într-un război efemer, de degradare.) Însă pot să vă întreb, din al cui ordin aţi acţionat? Şi, în definitiv, ce s-a întîmplat astă noapte?

— Am ras pe fanaticii ăia bărboşi, pe pletoşii periculoşi, puşi pe destrăbălare şi anarhie. Şi ar trebui să se spună asta, ca să fiu sincer.

— Azi noapte, spuse sec Miguel, nu s-a întîmplat nimic deosebit. Iar ce s-a întîmplat, înlăturarea unui complot ai cărui membri dealtfel vor fi deferiţi tribunalului, a fost spontana reacţie populară, *sprijinită* de dumneavoastră. Ori dumneavoastră aţi avut iniţiativa?

Generalul se uită înmărmurit la Miguel. Nu putea afirma că el avusese iniţiativa, asta e adevărat, şi de unde venea, nu ştia prea bine.

— Mă rog, faceţi cum ştiţi, spuse el şi se retrase îmbufnat într-un colţ, ca un copil supărat.

Actorul-ministru propuse atunci ca măcar să fie adus un episcop, care să le preia jurămîntul, însă nimeni nici nu-l băgă în seamă. Atitudinea bisericii trebuia cu grijă sondată, iar episcopul capitalei s-ar fi cuvenit să figureze pe listele din noaptea trecută. Însă, totuşi, era mai prudent să-l lase în pace, chiar dacă formidabilul bătrîn putea fi periculos. Dar se putea cruţa păstorul, dacă se înspăimînta turma.

Situaţia fiind lămurită, Miguel simţi buzele vinete ale lui Don Fernando lipindu-i-se de obraji. Şeful guvernului salvării naţionale îl strîngea în braţe, strigînd: „Prietene, dragul meu prieten, şi ochii cu privire de nebun se umeziră. Dragul meu prieten, ce bine-mi pare că eşti aici!"

Îmbrăţişarea îi producea lui Miguel o acută durere în umăr şi în plus un fel de jenă greu de explicat.

— Nu-i aşa, spuse Don Fernando, că totul s-a terminat?

— Perioada de glorie şi înflorire abia începe, răspunse Miguel care găsea o plăcere vagă în noua retorică lipsită de conţinut. „Să numeşti teroarea o înflorire glorioasă, regresul progres şi frica instaurarea deplină a păcii publice", crea o uşurătoare confuzie. „Vom construi, se gîndi el o clipă, lumea inversată dintr-o oglindă, în care vom locui virtual."

În sfîrşit, îmbrăţişările lui Don Fernando conteniră şi ceremonia radiotelevizată a instalării „Guvernului salvării naţionale" începu.

Miguel observă cum, pe măsură ce înainta discursul, Don Fernando îşi pierdea privirea de alienat mintal, faţa lui nu mai era chinuită de ticuri, glasul, la început behăit, devenea sigur de el, chiar cu rezonanţe retorice. Acel *„Videant Consules"*, tremurat, cu care începuse, rostit la sfîrşit ca să închidă perfect un ciclu, era triumfal. În acel timp, Miguel se gîndea la efectul cuvîn-

tării sale în miile şi zecile de mii de cămine unde era ascultată. Cei care-şi pierduseră, în noaptea trecută, membrii de familie, probabil că-l ascultau cu teamă, însă cei neatinşi, încă, de evenimente se simţeau poate uşuraţi de griji şi încercau să găsească în frazele retorice, în cuvintele care însemnau, obişnuit, inversul realităţilor, şi deci acum erau goale de conţinut, temeiuri de speranţă. Aceşti oameni paşnici, cu tendinţă manifestă de a se ascunde de nucleul dur al faptelor, vor intra ca într-o mlaştină în noua retorică pe jumătate fascistă, pe jumătate liberală, deocamdată rudimentară, care va trebui mult dezvoltată şi vor trăi, sperînd, în acel imperiu de cuvinte, acoperite de alte cuvinte, care vor forma o bază a ordinei publice, uneori mai eficientă decît plutoanele de execuţie. Ca om cultivat şi fiu demn al secolului său, Miguel îşi propuse, şi pentru propria lui linişte sufletească, să proclame, pentru sine şi cei aleşi, victoria semnificantului asupra semnificatului. Cuvintele, de acum înainte, nu trebuiau să fie decît pîrtii care să ducă la alte cuvinte. Mătăsoase şi rafinate, ele trebuiau să fie produsul strălucitor al viermelui devorator care le crea şi-şi păstra fiinţa prin ele, îngropat adînc în straturile lucioase ale *semnificantelor* ce nu trebuie să semene cu originea lor. Cultura, îşi spunea Miguel, care va începe aici, va avea mai puţine monumente de piatră şi marmură şi mai mult monumente de vorbe, o nouă lume magică, luînd cuvintele aşezate în structuri strălucite, drept singura realitate. Astfel, cu îndreptăţită mîndrie, Miguel se simţea un ctitor şi un întemeietor, care va veghia la costruirea marelui edificiu verbal — ce va ascunde existenţa neostenitului şi genialului vierme, marele Don Athanasios, cu marile sale interese netulburate.

Cînd ceremonia se termină, toţi păreau mai liniştiţi, iar Don Fernando îşi cucerise o mască de triumfală certitudine, de solemnitate şi de reală importanţă. Ca prin farmec, nu mai era produsul evenimentelor ci părea cauza lor.

— Domnilor, spuse el, după ce luminile proiectoarelor se stinseră, domnilor, grele însărcinări ne aşteaptă. Eu mă voi retrage să meditez, vă invit la primul nostru consiliu, care va avea loc peste trei ore, în marea sală a cabinetului.

După aceste cuvinte le strînse tuturor mîinile şi membrii guvernului de salvare naţională dînd mîna se înclinară în faţa noului simbol al autorităţii.

— Don Miguel, spuse el, dumneata trebuie să mă întovără-

şeşti. Vei avea un cabinet aproape de biroul meu, ca să mă poţi ajuta atunci cînd voi avea nevoie.

Miguel se înclină şi el, ca şi ceilalţi demnitari, şi-l întovărăşi pe Don Fernando prin coridoarele pardosite cu marmură ale palatului prezidenţial. Din loc în loc, ofiţeri în mare ţinută încremeneau în poziţie de drepţi. În sfîrşit, intrară printr-un şir de vaste încăperi, împodobite cu fresce ale glorioasei istorii, în marele birou împodobit cu armele republicii, unde urma să lucreze Don Fernando, cabinet care, se gîndin Don Miguel, va trebui să fie greu accesibil, ca un sanctuar. Cu cît apariţiile lui Don Fernando vor fi mai rare, numai la marile ceremonii, cu atît va creşte vălul ce-l va ascunde de privirile curioşilor iar vorbele sale vor fi mai sibilinice, cu atît adevăratul nucleu al puterii, Don Athanasios şi societăţile sale, vor fi mai departe de centrul atenţiei. Ochii tuturor trebuie să urmărească apariţiile rare şi dispariţiile acestei păpuşi investite cu pompă, ca să nu vadă ce trebuie văzut. Vor trebui lansate, pe canale sigure, zvonuri despre Don Fernando, niciodată verificabile. El va deveni marele preot şi faraonul piramidelor de cuvinte, ca să nu se ştie că este prizonierul castei celor iniţiaţi, singurii care vor avea acces, nu la vorbe, ci la cruzimea faptelor, a intereselor şi a bogăţiilor. Dar pentru aceasta, însuşi Don Fernando va trebui făcut să creadă în sine însuşi, ca să-şi fie sieşi un mister.

După ce se închise şi această uşă ultimă, Don Fernando se aşeză în marele jilţ cu spătar înalt, purtînd gravate în lemn armele republicii şi îşi roti ochii prin încăpere. O imensă vanitate i se exprima prin trăsături. Cel de ieri încă mai protestase împotriva represiunilor barbare, învăluit în pompa înaltului său oficiu, devenise propria sa mască, anexa de-abia însufleţită a poziţiei sale proeminente. Miguel, care stătea în picioare, în faţa biroului, cu capul puţin plecat, ca sub povara respectului, înţelese că acesta va trebui să fie procesul de devenire a lui Don Fernando. Să-şi izoleze viaţa cu masca, iar această mască, ieşită din îmbinarea vanităţilor sale frustrate cu pompa exterioară, nu trebuia să rămînă un lucru inert, imobil, decît din afară. Înăuntru, ea urma să crească, acoperind şi sufocînd tot ce mai era autentic, viu, plin de curiozitate faţă de lumea din afară. Lupta cu autenticitatea urma să fie înscrisă, ca un punct de frunte, în programul de realizat. Iar existenţa perpetuată a terorii va naşte speranţe pînă la euforie, cu condiţia ca teroarea să-şi păstreze şi

în viitor caracterul brusc, neaşteptat şi arbitrar. Atunci faţada va deveni lege, din nevoia umană de ordine şi necesitate.

— Excelenţă, spuse Miguel, cînd observă că Don Fernando, înţepenit în scaunul său, părea că l-a uitat, îmi permiteţi să mă retrag.

Don Fernando se trezi parcă dintr-o îndepărtată reverie şi spuse, cu un aer jenat şi parcă puţin speriat:

— Iartă-mă, Don Miguel, biroul dumitale e în camera vecină. Însă eşti liber să pleci cînd vrei.

Înainte de a se retrage, Miguel se gîndi că trebuie făcut astfel încît *niciodată* Don Fernando să nu îndrăznească să iasă din amorţire, să nu *poată* să se gîndească fără grave riscuri morale, să vrea să nu-şi aducă aminte. El urma să devină strict o statue, înfrumuseţată cu penaje.

Salutînd încă o dată adînc, fără să mai primească vreun răspuns din partea lui Don Fernando, reintrat în reveria sa statică şi vanitoasă, Miguel ieşi din încăpere şi se duse în micul său birou de alături. Era o cameră de o mare simplitate, ciudată în această clădire pompoasă şi demodată, mobilată cu o masă obişnuită de şef de întreprindere comercială, un bloc masiv de lemn, cu un scaun confortabil ce se rotea, o măsuţă în faţa biroului şi alte două scaune comode, de piele, un dulap de metal şi, ca unică pată de culoare în acest interior gris, pe unul din pereţi se întindea pînza unui mare tablou abstract, suprafeţe romboide roz şi negre, care se îmbinau dînd o impresie de mişcare împiedicată, de vibraţie continuă fără traiectorie. Pe birou erau un număr de telefoane, de diferite culori, bogate în clape şi butoane. Era, fără îndoială, biroul simplu şi funcţional, al unui şef de stat major, aflat în centrul unei vaste reţele secrete de comunicaţii. Funcţionalitatea metalică a secolului 20 îşi făcuse aici sălaşul, rece şi eficient, instrumental şi instrumentalizînd.

Miguel se aşeză pe scaunul său confortabil şi, de cîteva ore, pentru prima dată se simţi obosit. De aceea începu să se legene, deşi din nou simţea durerea surdă din umăr, cu mişcări regulate de copil idiot, a cărui ultimă funcţie păstrată, fiind cea mai veche, era ritmul. Din mijlocul acestui ritm somnolent, izbucni clar, întîi imaginea celor împuşcaţi în curtea jandarmeriei, atît de supuşi duşi la zid, înmuindu-se şi căzînd. Imaginea se perindă prin faţa lui Miguel, fără să-i trezească nici o reacţie. Era ceva cu totul străin şi depărtat, întîmplare dintr-o altă lume, la

care altcineva fusese martor. Apoi revăzu, cu aceeaşi indiferenţă pe ofiţerii care înghiţeau bucăţi mari de carne la popotă şi privirea fixă a interlocutorului său, cel speriat de impersonalitatea morţii. Ofiţerul, decretă el, era un idiot. Moartea impersonală duce la viaţa impersonală a celorlalţi şi reflectă o clipă asupra ciudatei invenţii a strămoşului nostru îndepărtat, omul de Neanderthal, care descoperise două lucruri de seamă, unealta şi mormîntul. Revoluţia lui, măcar pe una din dimensiuni, se va sfîrşi. Cei executaţi, desigur, vor fi arşi şi cenuşa lor împrăştiată. Ei nu meritau să existe, nici măcar n-au existat. Bun. Moartea păpuşilor de ceară.

Apoi, o clipă, îi reveni imaginea lui Tahereh, prin a cărei intervenţie promptă, la aeroport, fusese salvat, întru deplina sa damnare. Încercînd s-o salveze, trecuse prin marea frică, de care scăpase reintrînd în planul lui Don Athanasios, pe care-l putuse suporta numai astfel, cu sensibilitatea teşită. Iată, pînă şi scurta lui dragoste pentru tînăra orientală nu era decît un mijloc în planul atît de cuprinzător al lui Don Athanasios.

Imaginile încetară şi Miguel simţi un gol ciudat şi rău prevestitor. Pentru că din el, se născuse o întrebare: „De fapt, ce s-a întîmplat?" Ştia totul, de la plan, prin execuţie pînă la consecinţe. *Dar ce s-a întîmplat?* cu adevărat, ceva nu lega faptele, îi scăpa în mod inevitabil şi acest liant secret, adevărata întîmplare, pe care chiar dacă ar fi putut s-o formuleze n-ar fi îndrăznit, era chinuitoare — ca un gol, pe care ştia că urma să se bazeze viitoarea lui viaţă. În fond, se gîndi, nu mai sînt un individ, ci o „persoană", „persona" — şi în eficienţa mea tot atît de mult o mască, precum Don Fernando, în ineficienţa sa. Am murit eu.

Şi abia atunci, imaginile indiferente — pentru că nu mai exista *cineva* pentru care să conteze, se transformară în regret. Îi păru rău atunci de Miguel, vechiul Miguel, neliniştit, orgolios, atras de putere dar nu lipsit de generozitate şi putinţa de sacrificiu, care în acea noapte s-a stins, născîndu-se omul anexă a acestui birou perfect funcţional, ce-i păru noul său leagăn şi mormîntul său în acelaşi timp.

Pipăi telefoanele şi constată doar că sînt reci, se uită la vibraţia de gheaţă a marelui tablou abstract, şi-i simţi şi lui răceala roz — neagră —, braţul fotoliului era şi el rece. Se ridică şi se duse la geam. Era închis, etanş, ca să poată funcţiona aerul

condiţional. Dădu la o parte perdelele şi jaluzele. În faţa lui era una din curţile interioare ale palatului prezidenţial, închisă în partea cealaltă de un zid înalt, orb, un calcan fără nici o fereastră, care umbrea curtea cenuşie, pustie, acoperită cu dale regulate de piatră. Numai sus, deasupra zidului mohorît, exista o dungă galbenă, caldă, de lumină, ca un ciudat nimb, reverberaţie a unei alte lumi.

— Am să ies, îşi spuse el, să fac nişte paşi pe stradă, în soare. Trebuie să văd ce se întîmplă. Era o nevoie urgentă, imperioasă, căreia nu i se putea împotrivi. Ieşi pe o altă uşă decît aceea pe unde intrase, care dădea pe un lung coridor lăturalnic, care dădea într-un alt coridor şi apoi în altul, toate pustii, cenuşii şi extrem de lungi. În sfîrşit, obosit aproape, ajunse la un lift, intră în el şi coborî la parter, într-un alt coridor pe care-l străbătu din ce în ce mai repede, pînă cînd ajunse în sfîrşit la una din ieşiri. Un ofiţer cu o fată nedormită stătea de pază. Văzîndu-l pe Miguel îşi ciocăni călcîiele şi spuse:

— Domnul consilier intim doreşte să-i chem o maşină?

Miguel dădu negativ din cap şi se repezi afară, în stradă. Ieşirea dădea pe una din străduţele care mărgineau pe laturi palatul care acum era absolut pustie. Miguel o străbătu în direcţia contrară pieţei principale, pînă ce ajunse pe bulevardul din spate, o agitată stradă comercială, mărginită de pomi, acum aproape pustie. Magazinele cu mărfuri de lux aveau vitrinele acoperite cu obloane grele de fier, necunoscute obişnuiţilor, pentru că şi noaptea marile ferestre revărsau de obicei lumină şi mărfurile abundente erau lăsate la vederea trecătorilor care se perindau de obicei 24 de ore din 24 pe această populată arteră. Acum era o stradă cenuşie, din cauza obloanelor, nu mai exista fluxul de maşini, atît de obişnuit la această oră a zilei. De aceea şi soarele ce se revărsa din belşug, peste case, benzi de circulaţie şi înalţii arbori decorativi, cu frunze mari, nemişcate, părea arid în strălucirea lui, şi, deşi fierbinte, îi dădu lui Miguel o senzaţie de artificial.

Din loc în loc erau postate patrule militare şi, pe stradă, trecea încet şi bănuitor, cîte o maşină, echipată cu radio, a poliţiei militare. Un ofiţer cu ochelari îl scrută bănuitor, alunecînd uşor cu maşina pe lîngă el. Apoi dispăru după un colţ. După cîteva sute de metri, magazinele deveniră mai mici şi oblonul de fier al unuia dintre ele era ridicat de un bărbat gras, care însă, cînd în

văzu pe Miguel, lăsă repede în jos oblonul şi apoi se curbă în faţa lui. Miguel continua să meargă aşteptînd ceva, ieşise din marele bulevard, mergînd spre piăţa mare de alimente a oraşului, trecînd prin faţa unui mic şir de dughene, şi ele închise multe dintre ele.

Marea piaţă de fructe, legume şi peşte a oraşului, un patrulater întins, de lungi tarabe, acoperit cu un mare coviltir vărgat ca să apere pe cumpărători şi vînzători de soarele tare, mărginit de dughene unde se găseau unelte, îmbrăcăminte ieftină, papuci de rafie, stambe violent colorate şi ponchouri aduse de la munte, a fost întotdeauna locul cel mai pitoresc al cetăţii şi unul dintre cele mai vechi.

Acum, spre amiază, cînd de obicei mai clocotea de lume, de ţipete, era pustie de oameni, însă plin de mărfuri. Coşuri cu peşte, ce muriseră nestropiţi, mormane de fructe şi legume, păsări muribunde de sete, legate de picioare, care-şi desfăceau ciocurile pentru o ultimă gură de aer, rostogolindu-şi mirate ochii rotunzi. Ţăranii şi micii negustori le aduseseră de cu noaptea, apoi se întîmplase ce s-a întîmplat. Probabil un detaşament de soldaţi s-au coborît din camioane şi au înconjurat piaţa şi, fără să se mai complice să ridice cîţiva oameni, ducîndu-i la locurile de execuţie, i-au împuşcat pe loc. Într-adevăr, 10—15 cadavre, în poziţii ciudate, unul cu braţele desfăcute cruce, altul cu faţa aşezată cuminte, pe o parte, pe caldarîmul umezit de sucul fructelor stîlcite, în sfîrşit o femeie, ţărancă, sprijinită de un stîlp, ca şi cum ar fi observat o uliţă de sat, erau răspîndite ici, colo. Trei soldaţi şi un sergent, lăsaţi de pază, pînă va veni o echipă să ridice cadavrele, glumeau cu un poliţist cu cască de plută colonială, probabil cu post obişnuit aici, în piaţă. Unul din soldaţi mînca o banană, mestecînd încet, ca pe carne, fructul făinos.

Miguel, fascinat, se opri la cîţiva paşi de ei, întorcîndu-şi faţa de la un cadavru cu obrazul acoperit de un văl gros de muşte, o femeie desculţă căreia îi relevă degetele răşchirate de la picioare, pulpele albe, mult prea albe, şi coapsele dezgolite de fusta de stambă violent-roşie. Miguel fu scîrbit de goliciunea femeii ucise şi, într-o clipă, simţi aversiune nu pentru crimă, ci pentru tot ce i s-a întîmplat acestei femei şi multora ca ea, în timpul vieţii, cînd pulpele şi coapsele au fost dorite, cînd nu stăteau ca acum, rigide şi marmoreene ci erau furnicate de plăcerile din care, oribil, s-au născut copiii, specia umană. Femeia

ucisă, dezgolită, îi păru lui Miguel însăşi strămoaşa Eva, care, se ştie, în suferinţă va înmulţi specia ce urma să acopere pămîntul.

Întorcîndu-şi faţa cu silă, nu numai pentru ea, ci chiar pentru sine, fiu al unei femei, el însuşi iubitor de femei pînă în această clipă, Miguel observă ceva care de data aceasta îl sperie şi mai tare. Ieşit dintr-un coş, în căutare de puţină răcoare şi umbră, aproape de picioarele lui se tîra un rac mare, cafeniu, care, i se păru lui, se opri o clipă să se uite la el cu ochii săi antediluvieni, de specie bătrînă de sute de milioane de ani, care se salvase din atîtea cataclisme geologice şi biologice datorită perseverenţei sale tîrîtoare şi mai ales acestei priviri tîmpe, a ochilor bulbucaţi şi rotunzi, privire încă mai perseverentă decît oricare tîrîş, decît miile şi zecile de mii de ouă depuse, ca să le dea doar cîtorva şansa să fecundeze, să nască alte fiinţe tîrîtoare şi perseverente. Racul îşi continuă mişcarea răbdătoare şi Miguel observă cum îşi ridică şi apoi îşi lăsă jos fiecare picior chitinos, tîrîndu-şi burta umflată peste pietre. El, această fiinţă primitivă şi străveche, era un beneficiar sigur al carnagiului din noaptea trecută, el scăpase din coş şi se va ascunde undeva, căutîndu-şi hrană, în loc să se înroşească în această dimineaţă undeva într-o oală în flăcări. Atunci Miguel văzu, ca şi capăt al planurilor demente ale lui Don Athanasios, întregul oraş, întreaga ţară, colibele şi palatele sale fastuoase, golite de oameni, pustiite, din putreziciunea cărora urmau să crească şi să se înmulţească jivinele, crustacei uriaşi ce urmau să stăpînească pămîntul, reptile, şi ele rămăşiţe ale unei epoci de glorie a clasei lor încălzindu-se pe treptele crăpate de vegetaţie ce urma să crească nelimitată, întinzînd braţe vegetale către soare.

„Trăiască — îşi strigă el tare, în sfîrşit ieşit din indiferenţă — lumea nesfîrşită a racilor, imperiul crustaceilor, pentru care un milion de ani de viaţă omenească urma să fie un accident neînregistrat în memoria lor nătîngă, care de-abia într-o asemenea durată de timp învăţau vadul unui rîu şi un adăpost umed pentru ouă. Trăiască ochii rotunzi şi bulbucaţi, indiferenţi la orice, în afară de hrană şi umezeală, de umbra marilor pietre de rîu."

O teamă ciudată îl speria mult mai tare decît teama de moarte prin care trecuse la aeroport, frica de nebun că el singur, Miguel, va putea rămîne, nemuritor, singurul supravieţuitor uman în această lume de crustacei, care numără anii nu ca indi-

vizi ci ca specie, cu milionul, pentru care timpul are o nesfîrşită şi răbdătoare lentoare care vor veni cu miile ca să-l privească tulbure cu ochii lor bulbucaţi şi neînţelegători. Era cunoscutul sindrom al nemuririi din formele cele mai grave de melancolie, devenit halucinant prin mişcarea netulburată a crustaceului.

Liantul care-i lipsea, înţelesul ce-i scăpa, răspunsul la întrebarea „Ce s-a întîmplat?", care-i apăruse în micul său birou funcţional — îşi găsise acum răspunsul. Se întîmplase un prim pas, ca să apere nişte privilegii şi interese — întru victoria lumii racilor. Chiar şi oamenii, ca soldaţii care glumeau mestecînd în acest loc presărat cu cadavre banane dulci şi făinoase, urmau să se transforme pe dinăuntru în raci, să existe ca specie, să se acopere cu o platoşă de chitină, ca să nu simtă nimic din ce se întîmplă cu adevărat în jur. Cuvintele goale, pe care el, Miguel, urma să le invente şi să le ţească, era primul strat al chitinei. Iar el, urma să nu moară, ca femeia dezgolită de alături, ci să trăiască în această lume a metamorfozei, a speciilor tîmpe, antediluviene.

Se sprijini de unul din stîlpii pieţei şi-şi îndreptă privirea spre grupul de soldaţi, care, acum, toţi patru şi poliţistul, devorau banane dintr-o mare grămadă galbenă. Poate unul se va hotărî să lichideze pe acest intrus, care-i privea cu ochii săi rătăciţi (poate bulbucaţi). Frica lui nu mai era ca unul dintre ei, aşa, în joacă, eliberaţi de experienţa din noaptea trecută de orice limită morală, să nu-şi descarce pistolul în joacă în el şi să-l ucidă. Era convins, dimpotrivă, că gloanţele nu-l vor străpunge, că trupul său, care de-abia respira (avea şi plasturele de gips), era deja întărit de o impenetrabilă platoşă de chitină.

Unul dintre soldaţi îl privi cu adevărat, în trecere, cu indiferenţă, şi Miguel observă că are şi acesta ochii mari, rotunzi şi bulbucaţi ai animalelor antediluviene. Nu era un soldat, ci un rac, şi peste buzele subţiri, întocmai ca la străvechile animale, îi crescuse o mustaţă pleoştită, ca şi antenele în repaos ale racilor. Soldatul îşi întoarse, cu absolută indiferenţă, ochii săi de crustaceu de la Miguel şi mîna îi mai apucă o banană pe care cu o mişcare înceată o duse la gură şi o muşcă, mestecînd-o încet, ca şi cum ar fi rumegat-o. Nici un pericol „ei" *ştiau* că degeaba ar trage, în faţa lor, privindu-i, stătea un alt rac, însuşi marele rac nemuritor. În clipa aceea îşi aminti de frica de lumină a lui Don Athanasios, şi de încă un amănunt, pînă atunci trecut cu

vederea, ca neavînd nici o semnificaţie. Exista în biroul patronului său un zgomot continuu, de apă, ce venea de la un aparat ce punea în mişcare un mic jet, ce susura întruna. Aha, spuse Miguel, întunecatule, ascunsule sub pietre, acvaticule! În sfîrşit te ştiu, te-am descoperit. E drept, cu o clipă mai tîrziu decît trebuia, nu înainte de a fi devenit şi eu ca tine.

Descoperirea, inutilă acum, îi făcu să i se nască în gîtlej un ţipăt, pe care nu reuşi să-l elibereze, cu toate că vroia, oricît de inutil ar fi fost. Stătu un timp aşa, cu el în gîtlejul uscat, pentru că desigur, acum şi el avea nevoie de umbra umedă a pietrelor, de jeturile de apă. Cînd deodată, îl auzi, puternic, în afara lui. Era ca un vaer care despica aerul încremenit, o sfîşiere acestei false linişti care învăluia piaţa şi oraşul. Apoi, acel vaer, care semăna, doar că era mult mai puternic, cu propriul său strigăt de protest reţinut în gîtlej, fu reluat de altul, apoi de altul, de un cor de ţipete care sunau nespus de tare, metalice, puternice, de nebiruit.

Miguel observă cum soldaţii şi poliţistul încetează să mai mestece, cum rămîn cu gura căscată, umplută de banane, să asculte şi cum, în sfîrşit, sergentul îşi scuipă banana din gură, fără să o mai mestece şi cum, speriat, spune celorlalţi:

— Fabricile. Sirenele fabricilor. Se va îngroşa distracţia.

Apoi, deschise cutia metalică a unui aparat de radio recepţie-emisie, ce o avea atîrnată de gît şi spuse ceva în ea, ascultă, apoi iar spuse. În sfîrşit, îi închise capacul şi se adresă celorlalţi:

— Hai, repede, adunarea.

Soldaţii dispărură din piaţă, tropăind grăbiţi şi Miguel plecă şi el, încet însă, tîrîndu-se, spre locul de unde se auzeau sunetele. El n-avea de ce să se grăbească, era un rac.

Pe străzile principale se adunau grupuri de soldaţi care erau urcaţi în camioane, ce porneau duduind spre marile cartiere industriale şi spre port. Miguel se tîra pe caldarîm, mut, răbdător, în aceeaşi direcţie de unde se auzea propriul său ţipăt. Nu se ştie cît timp s-a tîrît aşa. Undeva începuse să se tragă şi el ajunsese într-un loc unde o linie de soldaţi, chiar ca nişte raci în uniforme cafenii, se tîrau cu adevărat pe caldarîm, spre zidurile roşii ale unei mari uzine. Miguel observă cum se opresc din cînd în cînd, ca să tragă, apoi din nou, pîntecele lor grase mătură caldarîmul. Trecu printre ei, neobservat, atras doar de sunetele de sirenă, se găsi singur, înaintea liniei tîrîtoare, înaintînd încet,

calm, aproape maiestuos. Prin minte îi trecu ca o negaţie a tot ce s-a întîmplat în această noapte, imaginea femeii din Vieja cu copilul la sîn, zîmbindu-i triumfător cu dinţii ei laţi, despărţiţi de strungăreaţă. Gloanţe ţiuiră pe lîngă ureche, apoi căzu, simţind ceva fierbinte şi umed în spate, o scurtă durere şi, la sfîrşit, doar convingerea, că, oricum, şi asta era nenorocirea lui, era nemuritor.

Miguel, cu toate acestea, nu află rezultatul luptei, nici a luptelor următoare, şi gîndul său absurd de nemurire se stinse, însă fără să se contrazică în mintea lui vreodată.

Comandă de stat
Preţul cu amănuntul este
cel imprimat pe copertă
Lector: Ion Nistor
Tehnoredactor: Daniela Nicolae

Bun de tipar: iunie 1994 Apărut: 1994
Comanda nr. 3088
Coli de tipar: 14

Tiparul executat sub comanda nr. 20172
la Regia Autonomă a Imprimeriilor,
Imprimeria CORESI
P-ţa Presei Libere, nr. 1, Bucureşti
ROMÂNIA